การแพทย์ไทยสมัยโบราณ

หมอราษฎร์แผนโบราณกำลังต้มยา

การแพทย์สมัยโบราณของไทยส่วนมากเป็นเรื่องความเชื่อถือทางไสยศาสตร์และโชคลาภ จะใช้ความรู้ในหลักวิชาจริงๆ น้อยมาก แพทย์ทั้งหลายได้รับความรู้โดยการฝึกสอนถ่ายทอดสืบต่อกันมาแต่ครั้งบรรพบุรุษ บางคนก็ใช้วิธีอ่านตำราหรือจารึกต่างๆ แล้วฝึกฝนตนเองโดยใช้ไสยศาสตร์เข้าช่วย เมื่อผ่านการรักษาผู้ป่วยมากๆ ก็ทำให้เกิดความชำนาญจนเชื่อมั่น จึงทำให้คนที่ตั้งตัวเป็นแพทย์หากินอยู่ได้

แพทย์สมัยโบราณแบ่งเป็น ๒ พวก คือหมอหลวงและหมอราษฎร์ หมอหลวงเป็นหมอที่รักษาในวังตามพระบรมราชโองการ และได้รับเงินเดือน แต่หมอราษฎร์เป็นหมอพื้นเมืองรักษาตามเรื่องที่คนไข้ไปหา รายได้คือค่ารักษาตามแต่จะได้รับตอบแทนซึ่งเป็นเงินหรือสิ่งของก็ได้ เรียกว่า "ค่ากำนล" การเป็นแพทย์นั้นมักเป็นโดยการสืบทอดจากบิดาหรืออาจารย์ โดยที่แพทย์จะนำบุตรหรือศิษย์ไปด้วยเมื่อยามไปรักษาผู้ป่วยตามที่ต่างๆ ในฐานะผู้ช่วยแพทย์ พร้อมกันนั้นจะสอนวิชาการและเล่ห์เหลี่ยมชั้นเชิงและอุบายต่างๆ จนชำนาญดี ก็ออกหากินได้

แพทย์สมัยนั้น เมื่อรักษาไม่หาย ก็พยายามหาทางออก โดยมักให้เป็นเรื่องเทพยดาฟ้าดินหรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์บันดาลให้เป็นไป หรือภูตผีปีศาจ เจ้าพ่อ เจ้าแม่ โกรธกริ้ว หรือผีเข้า ไฟธาตุต่างแตกดับไปเลย มีเรื่องจริงเล่ากันว่า เสนาบดีคนหนึ่งสมัยโบราณป่วยเป็นไข้ หมอหลวงลงความเห็นว่าไฟธาตุแตก ต้มยาให้กินเป็นหม้อๆ ชโลมตัวพ่นยาด้วย อาการมีแต่ทรงกับทรุด จนมีแพทย์ฝรั่งมาพบเข้าได้ให้ยาควินินกิน อาการเจ็บไข้ก็ทุเลาลงเรื่อยๆ จนหายในที่สุด และในการผดุงครรภ์ก็มีเรื่องทางไสยศาสตร์ปนอยู่มาก หลังคลอดบุตรต้องนอนข้างกองไฟบนไม้แข็งในห้องแคบๆ ควันตลบฟุ้งไปทั้งห้อง เรียกว่า "อยู่ไฟ" เพื่อให้มดลูกแห้งเข้าอู่

ความรู้ทางกายวิภาคศาสตร์พูดได้ว่าแพทย์สมัยโบราณแทบไม่รู้เลย ชีพจรก็เรียกว่าลม เป็นวัณโรคปอดก็เรียกว่าฝีในท้อง เป็นต้น ในด้านศัลยศาสตร์นั้นมีเรื่องเล่าถึงการรักษาต้อกระจกของเจ้าพระยาพลเทพ ด้วยการเอามีดแทงเข้าในลูกตาจนเลนส์หลุดไป ทำให้ตาที่บอดแล้วเห็นได้ หรือการที่หมอบรัดเลย์ผ่าตัดช่วยชีวิตพระแขนขาดจากอุบัติเหตุการระเบิดของพลุให้หาย ก็ถือเป็นเรื่องมหัศจรรย์อย่างยิ่ง ในสมัยนั้น เครื่องยาต่างๆ ได้จากส่วนต่างๆ ของพืชและกระดูกสัตว์ ตำรายาก็เต็มไปด้วยวิธีทางไสยศาสตร์

เมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๕ นายแพทย์ ว.ว. ปีเตอร์ แพทย์อเมริกันได้เข้ามาประชุมในกรุงเทพฯ ได้แยกประเภทของแพทย์โบราณในสมัยนั้นไว้ ๑๑ ชนิด คือ หมอมีครู หมอมียา หมอผี หมอแผล หมอนวด หมอผดุงครรภ์ หมอพยาบาล หมอเวทย์มนต์ หมอขายยา หมอพลอยเป็น หมอเดา และหมอหลวง .

0002

บรมครูแพทย์
ชีวกโกมารภัต

๏การก่อกำเนิดการแพทย์ของไทย๏

นับแต่กาลนานมาจนพระพุทธศาสนาล่วงเข้า ๒๕๒๕ พรรษา กิจการแพทย์ของชาวสยามแต่โบราณได้สืบเนื่องการศึกษาเล่าเรียนมาจากสำนักอาจารย์ต่างๆ ที่ถ่ายทอดวิชาการมาแต่กลุ่มพวกที่นับถือศาสนาพุทธเป็นส่วนใหญ่ เพราะพุทธศาสนาได้เข้ามามีอิทธิพลทำให้ประชาชนในแว่นแคว้นทางสุวรรณภูมิเลื่อมใสศรัทธาและเจริญรอยตามกันมานับเป็นพันๆ ปีแล้ว ดังนั้นกิจการแพทย์ที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนาก็ย่อมทำให้ผู้คนในภูมิภาคนี้ ได้รับการเรียนรู้สืบทอดต่อๆ กันมาจนทุกวันนี้ ชาวสยามประเทศก่อนและต้นกรุงรัตนโกสินทร์ก็ได้อาศัยการแพทย์แผนโบราณช่วยชีวิตและปัดเป่าความทุกข์ทรมานจากโรคาพยาธิตลอดมา แม้แต่ทุกวันนี้ก็ยังมีผู้คนจำนวนไม่น้อยนิยมการรักษาแบบแผนของไทยเดิมอยู่ ทั้งยังมีการกลับมานิยมการรักษาโรคโดยใช้สมุนไพรอีกด้วย

ผู้ซึ่งจัดว่าเป็นบรมครูทางแพทย์ตั้งแต่พุทธกาลที่มีชื่อเสียงที่สุดคนหนึ่งซึ่งเป็นที่นับถือของแพทย์แผนโบราณรวมทั้งแพทย์แผนปัจจุบันบางคน ทั้งถือว่าท่านเป็นจุดเริ่มต้นของการแพทย์แผนโบราณของไทยและได้มีการสืบทอดมาจนถึงทุกวันนี้ ท่านคือ๏บรมครูแพทย์ชีวกโกมารภัต ซึ่งเป็นแพทย์หลวงประจำสำนักกรุงโกสัมพีและประจำองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ท่านเป็นสัตบุรุษควรแก่การเคารพกราบไหว้ ท่านเป็นผู้เสียสละ เป็นแพทย์ที่ยิ่งใหญ่ที่สุดในสมัยของท่าน เป็นผู้ที่มั่นคงในศีลธรรม ท่านมีความรู้และสามารถในกิจของแพทยศาสตร์เป็นเยี่ยม ท่านกอปรประโยชน์ต่อประเทศและพุทธศาสนาอย่างสูงส่ง หวังดีต่อผู้ป่วย หรือต่อส่วนรวม จึงควรถือท่านเป็น 'ทิฏฐานุคติ' คือตัวอย่างไว้ประพฤติตามสืบไป....

โอมนะโม ชีวะโก สีระสาอะหัง กรุณิโก สัพพะสัตตานัง โอสะถะทิพพะมันตัง ปะภาโส สุริยาจันทัง โกมาระภัจโต
ปะกาเสสิ วันทามิ บัณฑิโต สุเมธะโส อะโรคา สุมะนาโหมิๆ

0002

การแพทย์กรุงรัตนโกสินทร์ ๒๐๐ ปี

การแพทย์ของกรุงสยามตั้งแต่ก่อนกรุงรัตนโกสินทร์นั้นได้มีการใช้แพทย์แผนโบราณสืบต่อกันเรื่อยมา ลุมาในสมัยของสมเด็จพระนารายมหาราช ได้มีชาวฝรั่งเศสเข้ามารับราชการจนมีชื่อเสียงและทำประโยชน์ให้แผ่นดินหลายคน ทั้งยังได้มีการตั้งกองทหารฝรั่งเศสขึ้น ในสมัยครานั้นได้มีบาทหลวงชาวฝรั่งเศสเข้ามาเผยแพร่คริสตศาสนาพร้อมกันไปด้วย จึงเชื่อกันว่าจะต้องมีแพทย์ของชาวฝรั่งเศส นำเอาการแพทย์แผนปัจจุบันเข้ามาใช้ด้วย แต่มิได้มีการสั่งสอนวิชาแพทย์เหล่านี้แก่ใคร ฉนั้นครั้นเมื่อชาวฝรั่งเศสต้องอพยพออกจากกรุงสยามไปทั้งหมด เพราะประชาชนพลเมืองไม่ชื่นชอบชาวฝรั่งเศส เนื่องจากได้เข้ามากระทำความเดือดร้อนให้พลเมืองอย่างมากมาย ทำให้การแพทย์แผนปัจจุบันซึ่งได้นำมาใช้เป็นครั้งแรกในกรุงสยามก็เลยสูญสิ้นไปด้วย และในช่วงต่อจากนั้นมาจนถึงกรุงรัตนโกสินทร์เริ่มก่อตั้ง ก็มีแพทย์แผนโบราณแต่เพียงอย่างเดียว.

พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก

สมัยรัชกาลที่ ๑ พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก

การแพทย์ของไทยสมัยรัชกาลที่ ๑ นั้น ยังคงใช้การแพทย์แผนโบราณ ตัวยาก็คือสมุนไพรต่างๆ ที่มีผู้รู้หรือแพทย์แผนโบราณนำมาใช้เป็นยารักษาป่วยไปตามวิธีต่างๆ ที่มีความรู้และความเชื่อถือของแพทย์แต่ละกลุ่มพวก ไม่เหมือนกัน อย่างไรก็ตามได้ใช้เฝือกรักษาโรคกระดูกหัก เป็นเฝือกแบบลูกระนาดที่ไม่อบไม่ทำให้เกิดร้อนและคัน สามารถควบคุมอวัยวะให้อยู่นิ่งได้คล้ายเฝือกที่ทำด้วยปูนปลาสเตอร์ ซึ่งเป็นเฝือกของแพทย์แผนปัจจุบันที่ทำให้เกิดการอบร้อนและรู้สึกคันด้วย.

<u>การศึกษาแพทย์</u> การส่งเสริมวิชาแพทย์ตอนต้นๆ สมัยรัตนโกสินทร์ ยังไม่มีโรงเรียนแพทย์ขนาดใหญ่ ใครอยากเรียนแพทย์ต้องติดตามแพทย์ผู้ใหญ่ที่ออกไปรักษาผู้ป่วย ในราชสำนักก็มีการสอนวิชาแพทย์เหมือนกัน เช่นสำนักของสมเด็จพระบัณฑูรวังหน้า มีชื่อเสียงมากในด้านการแพทย์แผนโบราณ วิชาแพทย์สมัยนั้นจึงเป็นการเรียนจากความชำนาญของครูแต่ละคน ใครเรียนจากครูคนไหนก็ใช้วิธีการและความรู้ความชำนาญของครูคนนั้นๆ เป็นหลัก ซึ่งอาจมีความแตกต่างกันกับครูอื่นๆ อย่างมากมายก็ได้

รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก เป็นระยะที่ประเทศยังมีภาวะของการสู้รบอยู่เนืองๆ ถึงกระนั้นพระองค์ท่านก็ทรงห่วงใยในความสุขของประชาชน โดยได้โปรดเกล้าฯ ให้ตั้งตำราแพทย์ไว้ที่วัดโพธิ์ ทำให้การแพทย์แผนโบราณยังคงอยู่ได้จนทุกวันนี้.

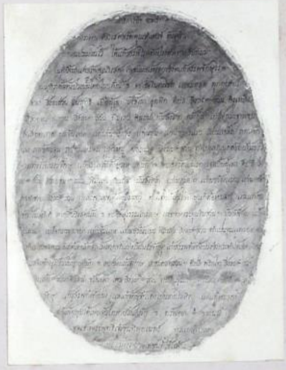

รูปฤาษีดัดตนวัดโพธิ์

ตำราแพทย์ที่จารึกลงในแผ่นศิลา ที่วัดโพธิ์

โปรดเกล้าฯให้สถาปนาวัดโพธิ์กินเวลาถึง ๗ ปี ๕ เดือน ๒๘ วัน สิ้นพระราชทรัพย์เป็นเงิน ๕๘๑๑ ชั่ง แล้วพระราชทานนามวัดว่า วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม ทั้งนี้เนื่องจากได้เสด็จพระราชดำเนินไปทอดพระเนตร เมื่อ วันจันทร์ เดือน ๑๑ แรมแปดค่ำ ปีระกา เอกศก พ.ศ. ๒๓๓๑

ทรงเห็นว่าวัดนี้เก่าแก่มากและได้หักพังลง ที่ตั้งของวัดเป็นที่ลุ่ม เป็นคลอง และเป็นบ่อ หลังจากที่ได้สถาปนาแล้ว ก็ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ขุดสระน้ำและพันธุ์ไม้ไว้ตามศาลาราย-ต่างๆ ทั้ง ๑๗ ศาลา

ศาลารายที่วัดโพธิ์

ได้เขียนเรื่อง พระชาดก ๕๕๐ ชาติ และตำรายาต่างๆ รวมทั้งฤาษีดัดตน ไว้ให้ประชาชนได้ศึกษาหาความรู้ทางวิชาแพทย์.

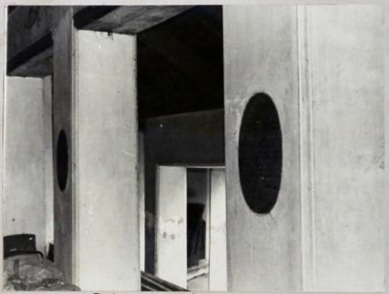

ศิลาจารึกในศาลาราย

สมัยรัชกาลที่ ๒ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย

พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย

ในสมัยรัชกาลที่ ๒ ประเทศสยามก็ยังอยู่ในภาวะสงครามพร้อมๆกับการฟื้นฟูประเทศ การแพทย์ทั้งด้านการปฏิบัติรักษา และการศึกษาเล่าเรียนไม่มีการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมมากนัก เป็นระยะที่กรุงสยามได้รับความลำบาก ทั้งพม่าและญวนก็เตรียมการเพื่อรุกรานเมืองไทย เหตุการณ์ภายในก็ไม่สงบสุขนัก ทั้งเสนาบดีผู้ใหญ่ที่ชำนาญด้านการสงครามและการปกครองก็อยู่ในวัยสูงอายุเป็นส่วนมาก

สุวันศุกร์ เดือนอ้าย ขึ้น ๑๐ ค่ำ ปีมะโรง โทศก พระเจ้าลูกยาเธอกรมหมื่นเจษฎาบดินทร์ยกทัพเรือไปตั้งอยู่ที่แม่น้ำน้อย แขวงเมืองกาญจนบุรี เพื่อขัดขวางกองทัพพม่าที่จะเข้ามาตีกรุงเทพฯ แต่กองทัพไทยอยู่จนถึงฤดูฝนพม่าก็ไม่ยกทัพเข้ามา จึงได้ยกกองทัพกลับ เมื่อกลับมาแล้วพระเจ้าลูกยาเธอกรมหมื่นเจษฎาบดินทร์ทรงได้ปฏิสังขรณ์วัดจอม-ทอง พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระราชทานนามว่า "วัดราชโอรส" การปฏิสังขรณ์ครั้งนี้ได้ทรงจารึกตำรายา, ตำราหมอนวดและตำราวางปลิงไว้ด้วย

ตำรายาได้จารึกในแผ่นศิลารูปสี่เหลี่ยมจัตุรัส โดยใช้มุมหนึ่งตั้งขึ้นข้างบนและจารึกเป็นบันทัด เดิมแผ่นจารึกนี้มี ๙๕ แผ่น ปัจจุบันสูญหายไปมาก ตำรายาต่างๆที่จารึกไว้มียาทางอายุรกรรมทั้งยาเด็ก ยาผู้ใหญ่ ยารักษากามโรคก็มี สมัยนั้นกามโรคคงจะระบาดมากับพ่อค้าชาวยุโรปที่เข้ามา นอกนั้นมียาแก้ฝีดาษ ยาทางตา ยาเด็ก แผ่นศิลาจารึกนี้ปิดไว้ในกำแพงแก้วของพระอุโบสถวัดราชโอรส

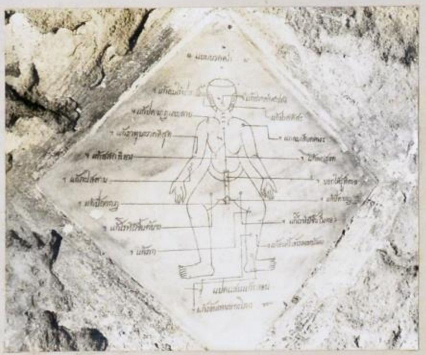

รูปศิลาจารึกที่วัดราชโอรส

0006

หินอ่อนรูปสี่เหลี่ยมจารึกตำรายา

มีหินอ่อนเป็นรูปสี่เหลี่ยม จารึกตำรายาปิดที่กำแพงพระวิหารพระพุทธไสยาสน์ และที่ศาลารายเล็กๆที่ปลูกติดกับกำแพงแก้วด้านหน้าของพระอุโบสถ ๒ หลังมีหินอ่อนปิดไว้หลังละ ๔ แผ่น ที่ระเบียงของพระวิหารพระพุทธไสยาสน์ ภายในกำแพงแก้วเดียวกับพระอุโบสถนั้นที่ด้านนอกของระเบียงมีหินอ่อนจารึกตำรายาไว้ ๒ ด้าน คือด้านเหนือ ๑๐ แผ่น ด้านตะวันออก ๑๔ แผ่น

ตามมุมกำแพงรอบๆพระวิหารมีมุขทั้ง ๔ ด้าน มุขด้านตะวันออกมุมทางใต้มี ๘ แผ่น มุมทางเหนือ ๕ แผ่น (เป็นตำราหมอนวด ๑ แผ่น) มุขด้านเหนือมุมตะวันตก มีศิลาจารึก ๔ แผ่น เป็นตำราหมอนวดร่วมกับตำราวางปลิง ๑ แผ่นและตำราวางปลิง ๑ แผ่น

การวางปลิงเพื่อดูดเลือดบริเวณนั้นออก พอปลิงอิ่มตัวก็จะหลุดลงมาเอง วิธีนี้ในสมัยก่อนใช้กันแพร่หลายทั้งในยุโรป และเมืองไทยประมาณ ๔๐ ปีที่แล้วมา โรงพยาบาลศิริราชมีการใช้ปลิงดูดเลือดบริเวณขมับแก้อาการปวดศีรษะในโรคต้อหิน

แผ่นศิลาจารึกตำรายามีปรากฏอยู่ ๕๕ แผ่น ต่อมาฝาผนังได้ผุพังลงตามกาลเวลา และได้มีการปฏิสังขรณ์ใหม่โดยเก็บแผ่นหินอ่อนขึ้นมาติดใหม่ เป็นที่น่าเสียดายที่สมบัติของชาติที่ควรสงวนไว้ได้ชำรุดหายไป สิ่งเหล่านี้มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ โบราณคดี และการแพทย์เป็นอย่างมาก

รูปจุดนวดแก้อาการต่างๆ

0008

0007

สมัยรัชกาลที่ ๓ พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว

พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว

ในสมัยรัชกาลที่ ๓, พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงสนพระทัยในการแพทย์และเจริญรอยตามสมเด็จพระราชบิดา แต่ก็ยังคงทำสงครามอยู่กับญวนและพม่า กับระมัดระวังการขยายเขตเมืองขึ้นของอังกฤษและฝรั่งเศสด้วย

ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สร้างและขยายวิทยาลัยเปิดที่วัดพระเชตุพนฯ โดยการปฏิสังขรณ์วัดและสร้างเพิ่มเติมอีกหลายแห่ง โปรดเกล้าฯ ให้พระยาบำเรอราชแพทย์เป็นหัวหน้าสืบหาความรู้ทางแพทย์ มาตรวจแล้วจารึกบนหินอ่อนประดับไว้ตามศาลาราย เป็นวิทยาทานแก่ผู้ต้องการศึกษา และพิสูจน์ว่าเป็นตำรายาที่แท้ผู้นำมาให้ต้องสาบานตัวก่อน หินอ่อนที่จารึกตำรายาประดับตามศาลาราย บางแห่งเป็นรูปไข่, บางแห่งเป็นรูปสี่เหลี่ยม มีหลายขนาดและยังคงอยู่จนทุกวันนี้,, ตำราแพทย์มีอยู่ตามศาลารายรอบพระอุโบสถ ผนังใหญ่

ศาลารายที่จารึกตำรายา และเรื่องอื่น.

ศาลาหลังเหนือเขียนแผนไข้ทรพิษ คอสองทางเฉลียงเขียนแผนนวด,, และจารึกยาปรอทแก้วัณโรค กับจารึกเรื่องต่างๆ ประจำภาพในศิลาแผ่นเล็กๆ ติดตามผนังและเสาทั่วไป ผนังใหญ่ศาลาหลังใต้เขียนแผนแม่ซื้อประจำกุมาร คอสองเขียนคนแปลกเพศละบองราหู (อาการต่างๆ ของเด็กเป็นซาง) และจารึกตำรายากับจารึกเรื่องประจำภาพต่างๆ ติดตามผนังและเสาทั่วไป ปัจจุบันภาพเหล่านี้เลือนลางหมดแล้ว และมีสีขาวทา

บนผนังศาลารายด้านตะวันตกของหมู่มหาเจดีย์ มีภาพเขียนบอกวิธีกดนวด แก้ขัดยอกต่างๆ ทั้งด้านหน้าและด้านหลังของร่างกาย เป็นตำราแก้โรคกระดูก,, โรคกล้ามเนื้อและประสาท

รูปปั้นหมู่ ฤาษีดัดตนท่าต่าง ๆ

หลังจากปฏิสังขรณ์วัดแล้ว ๖ ปี,, ในศาลารายหน้าโบสถ์, โปรดเกล้าฯ ให้สร้างแท่นหินก่อไว้ เป็นที่ตั้งภาพต่างๆ มีฤาษีดัดตนท่าทางแปลกๆ หล่อด้วยสังกะสีผสมดีบุก, หลังละ ๔ องค์, บ้าง ๕ องค์บ้าง มีโคลงสี่สุภาพบอกท่าดัดตนพร้อมทั้งภาพวาด เดิมมีทั้งหมด ๘๐ องค์ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้กรมหมื่นณรงค์หริรักษ์ เป็นช่างหล่อแล้วนำมาวางที่ศาลาราย,,, ปัจจุบันได้มีการลักลอบเอาดีบุกไปขาย ทางวัดจึงรวบรวม องค์ฤาษีมาวางทางด้านใต้ของโบสถ์ ซึ่งมีเหลือ ๒๔ องค์ บางองค์อยู่ในท่าดัดตน, บางองค์ให้ศิษย์นวด น่าเสียดายที่รูปฤาษีได้ถูกทำลายไปเป็นส่วนมาก

0007

0008

ต้นสมอที่ยังเหลืออยู่ที่วัดโพธิ์

ศิลาจารึก

ที่ลานระหว่างพระอุโบสถและศาลาราย ปัจจุบันยังมีต้นสมอเหลืออยู่ ตามคำบอกเล่าของพระเถระผู้ใหญ่ทรงความรู้ กล่าวว่า เดิมมีสมอทั้งเก้าปลูกอยู่ทั่วไปในกำแพงแก้วคงเนื่องจากดินฟ้าอากาศไม่อำนวย ปัจจุบันจึงเหลือเพียง ๕ ต้น ถึงฤดูออกลูก จะมีผลสมอหล่นพอเก็บเอาไปทำยาได้ ซึ่งเป็นสมอไทย ๓ ต้น มีรสต่างกันเป็น ๓ รส อีกสองต้นเป็นสมอเทศ และสมอพิเภก

แผ่นศิลาจารึกเรื่องต่าง ๆ และมีรูปร่างต่าง ๆ กัน

วิชาหัตถศาสตร์ (แผนหมอนวด) ได้เขียนรูปไว้เป็นคู่ ๆ ทั้งหมด ๓๐ คู่ คู่หนึ่งประกอบด้วยแผนนวดทางด้านหน้า และ ด้านหลัง และบอกกำเนิดจุดต่าง ๆ เมื่อบีบนวดลงไป แล้ว สามารถรักษาโรค ที่กำหนดไว้ได้

รูปเหล่านี้ทางวัดได้พิมพ์ไว้เป็นเล่มบอกไว้ครบถ้วน จะหาดูตามศาลาก็ยังมีบ้าง แต่ ไม่ครบ.

แผนหมอนวดที่ศาลาราย

แก้ลมกิเลสลงในสมอง
แก้ลมในตะโพกและต้นขาทั้งสอง
แก้ลมให้ระส่ำระสายทั้งตัวให้เบา
แก้ลมหัวไหล่
และเท้าทั้งสอง
แก้ลมสันหลัง และเข่า
แก้ลมอันทะพฤฒิ
แก้ลมในไส้และเท้า
แก้ลมในท้อง
แก้ลมเสียดตัว

แก้เจ็บหลัง
แก้ให้หนคราก
แก้ลมในท้อง
แก้ลิ้นไก่หดคอแข็ง
ให้เดินจงกรม
แก้ลมเจ็บไหล่
แก้ลมสันชิและศีรษะ
แก้ลมในต้นขา
แก้ลมต้นแขน
แก้ลมในมือทั้งสอง
แก้ลมในทรวงเกิดพยาธิ
แก้ลมต้นขาและสันนิบาตและตามัว
ดัดตนแก้ขันเท้า
แก้ลมเจ็บแล้งเท้า
แก้ลมต้นขาทั้งสอง
ดัดตนแก้ขัดเอว
0010

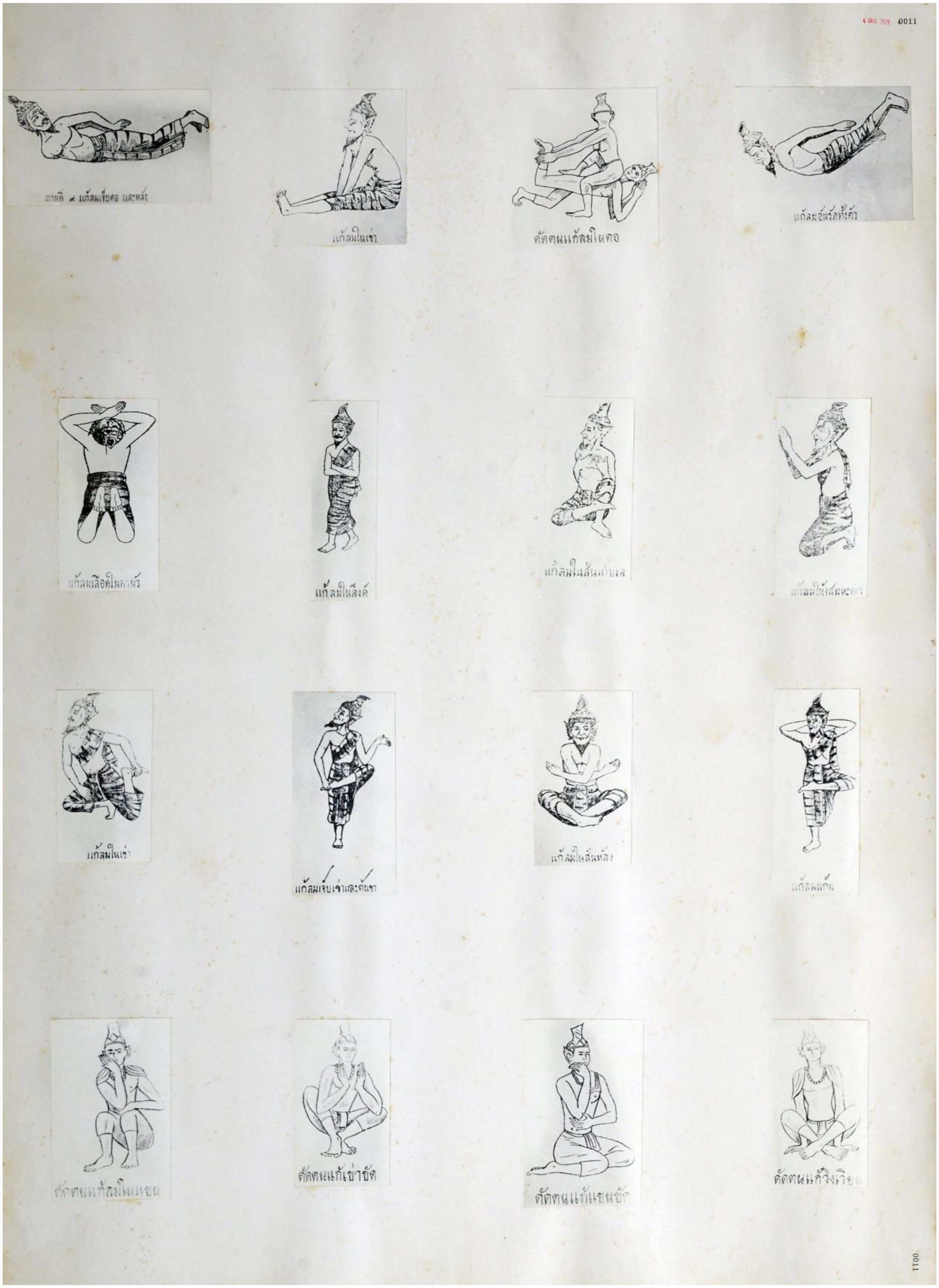
ภาพที่ ๙ แก้ลมเจ็บคอ และหลัง
แก้ลมในเข่า
ดัดตนแก้ลมในคอ
แก้ลมในลึงค์
แก้ลมในเข่า
แก้ลมเจ็บเข่าและต้นขา
แก้ลมในเส้นหลัง
ดัดตนแก้ลมในแขน
ดัดตนแก้เข่าขัด
ดัดตนแก้แขนขัด

ประวัติการแพทย์กรุงรัตนโกสินทร์ ๒๐๐ ปี

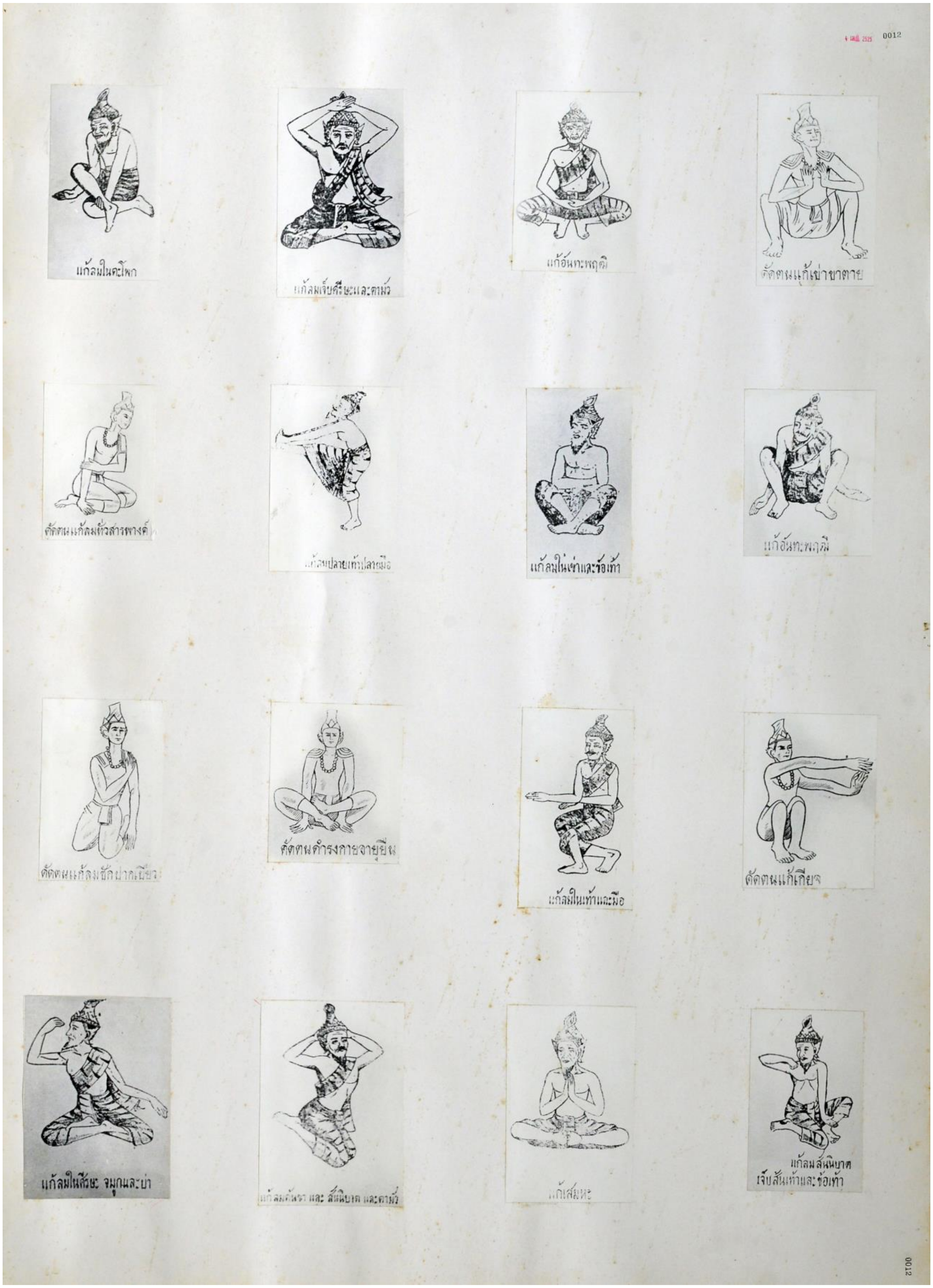

0013
แก้เสมหะ
แก้ลมเลือด
ดัดตนแก้ลมในเท้า
แก้ลมเขนหั้งสอง
แก้ลมในทรวง
แก้ลมปลายปักไส้หลง
ดัดตนแก้แน่นหน้าอก
แก้ลมคันฆะโพก
แก้ลมอัมพฤกษ์ทั้งตัว
แก้ลมให้เสมหะตก
ดัดตนแก้ปวดท้องแก้ข้อเท้า
แก้ลมไส้และสันหลัง
แก้ลมในกาง
แก้ลมในหัวเข่า
แก้ลมเข่าและมือ
แก้ลมในแก้ม
แก้ลมในองคชาติ
0013

0014

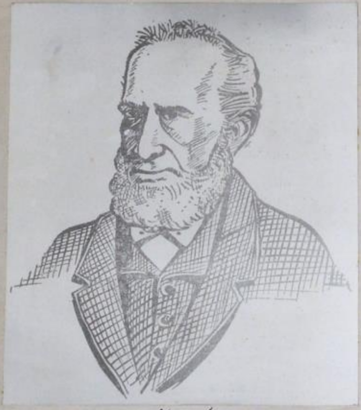

หมอบรัดเลย์

ปลายรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว วิชาแพทย์เริ่มเปลี่ยนจากวิชาแพทย์แผนโบราณเข้าสู่วิชาแพทย์แผนปัจจุบัน โดยมีคณะมิชชั่นนารีอเมริกันเข้ามาและได้นำความรู้ใหม่ ๆ ทางการแพทย์เข้ามารักษา ทำให้แพทย์ไทยได้เรียนรู้ไปด้วย แต่ยังไม่มีการเปิดเป็นโรงเรียน การเรียนรู้ทำได้โดยการเข้าไปเป็นผู้ช่วยแพทย์มิชชั่นนารี - แพทย์มิชชั่นนารีผู้หนึ่งที่มีผลงานดีเด่น และได้รับการ - บันทึกไว้ คือ หมอ ดี บี บรัดเลย์ (Reverend Dan Beach Bradley M.D.) เข้ามาเมืองไทยกับคณะมิชชั่นนารีชุดที่ ๓ เมื่อ พ.ศ. ๒๓๗๓

หมอบรัดเลย์ ได้นำวิชาแพทย์สมัยใหม่ทั้งทางอายุรกรรมและศัลยกรรม รวมทั้งการป้องกันโรคก็ได้เริ่มขึ้นในครั้งนั้น ได้มีการปลูกฝีให้แก่ประชาชนเพื่อป้องกันไข้ทรพิษ หมอบรัดเลย์ได้ทำการทดลองทำหนองฝีอยู่ ๔ ปี จึงสำเร็จนำมาใช้ได้ เมื่อปี ๒๓๘๓ พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้แพทย์หลวงและแพทย์เชลยศักดิ์ไปเรียนการปลูกฝีกับหมอบรัดเลย์

<u>ด้านศัลยกรรม</u> มีการถอนฟันและรักษาตาต้อ ซึ่งหลังการรักษาผู้ป่วยก็มองเห็น ในการผ่าตัดใหญ่ได้มีการบันทึกไว้ว่า มีการตัดแขนเมื่อ ๑๓ มกราคม ๒๓๗๙ จากงานฉลองวัด โดยเอาปืนใหญ่ทำเป็นไฟพะเนียง เพื่อทำให้เป็นของแปลกประหลาด ได้เอาโคนกระบอกฝังดิน พอจุดปืนใหญ่ก็ระเบิดแตกออกเป็นชิ้นน้อยชิ้นใหญ่ถูกคนที่อยู่ในที่นั้นตาย ๘ คน และเจ็บป่วยอีกมาก หมอบรัดเลย์อยู่ห่างจากที่เกิดเหตุราว ๆ ๖ เส้น ๕ วา เจ้าพระยาพระคลังจึงให้เรียกมารักษาผู้ที่ถูกบาดเจ็บ มีพระสงฆ์ที่กระดูกแขนแตก จำเป็นต้องตัดแขนทิ้ง หมอบรัดเลย์จึงตัดแขนพระองค์นั้นในที่เกิดเหตุนั่นเอง (แต่ไม่ได้บันทึกว่าได้มีการใช้ยาสลบด้วยหรือไม่) พระสงฆ์ที่ทนการผ่าตัดได้ไม่นานก็หายดี

<u>ด้านสูติกรรม</u> หมอบรัดเลย์เคยช่วยหญิงที่คลอดบุตรแล้ว แต่ครรภมล (รก) ไม่ออก และได้พยายามช่วยเหลือกันหลายคนก็ไม่เป็นผลสำเร็จ หมอบรัดเลย์ได้ช่วยจนรกออกได้ แต่ผู้ป่วยเสียชีวิต เนื่องจากเสียเลือดมาก

0015

รัชกาลที่ ๔ : พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

สมัยรัชกาลที่ ๔ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าฯ

พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงสนพระทัยในการแพทย์-สมัยใหม่ ทรงรับสั่งให้หมอบรัดเลย์รักษาพระองค์ท่าน ทรงสนพระทัยในเครื่องมือใหม่ๆ ที่คณะมิชชันนารีนำเข้ามา หมอบรัดเลย์ได้ช่วยกับทันตแพทย์คอลลินส์(Collins) ใช้ขี้ผึ้งพิมพ์พระโอษฐ์ และทำพระทนต์ปลอมถวาย ๑ ชุด.

ด้านสูติกรรม จากคำแนะนำของหมอมัลโคล์ม สมิธ(Malcolm Smith.) แนะนำให้ ไม่ต้องอยู่ไฟหลังคลอดบุตร เพราะแม่ถูกอบด้วยความร้อนทำให้ร่างกายเสียน้ำ

ด้วยการรักษาและการศึกษาในตอนต้นรัชกาลที่ ๑ และที่ ๒ ยังคงใช้การรักษาแผนโบราณและยาสมุนไพรเป็นหลัก รวมทั้งการรักษาด้วยการนวด เมื่อมิชชันนารีอเมริกันเข้ามาจึงเป็นระยะแรกที่คนไทยได้รับวิชาการแพทย์สมัยใหม่ ในปลายรัชกาลที่ ๓ และมีการเปลี่ยนแปลงจากการแพทย์แผนโบราณเป็นแผนใหม่อย่างช้าๆ ซึ่งใช้เฉพาะในกรุงเทพฯเท่านั้น.

ในรัชกาลที่ ๔ การแพทย์สมัยใหม่จึงเป็นที่รู้จักกันดีขึ้นในหมู่คนไทย.

0015

0016

สมัยรัชกาลที่ ๑ การสุขาภิบาลยังไม่ดี บ้านเมืองอยู่ในภาวะลำบากที่จะป้องกันโรคภัยไข้เจ็บ ได้เคยมีการระบาดของอหิวาตกโรค ในพ.ศ. ๒๓๔๒ หลังจากที่เสด็จครองราชย์ได้ ๑๘ ปี แต่ไม่มีการบันทึกว่าระบาดมากน้อย และมีผู้เสียชีวิตเท่าใด การระบาดของโรคที่ทำให้ประชาชนเสียชีวิตมากๆ สมัยนั้นถือว่าเพราะภูติผีปีศาจต้องการชีวิตคน เพราะยังไม่มีผู้รู้สาเหตุของโรค พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมีพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ทำพิธีอาพาธพินาศ เพื่อไล่โรคภัยไข้เจ็บให้ออกจากเมือง ทำให้ขวัญของประชาชนดีขึ้น มีพิธีทางสงฆ์ และทางคฤหัสถ์ มีการปล่อยสัตว์ ปล่อยทาส และการยิงปืนใหญ่ และปืนตามศาลารอบๆ พระราชวัง และประตูเมืองรอบนอก และตามจุดต่างๆ ภายในเมือง เมื่อทำพิธีนี้และการระบาดของโรคก็เริ่มน้อยลง

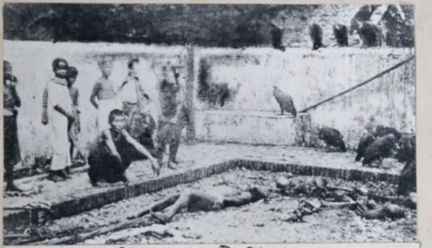

ศพที่ตายจากอหิวาตกโรคที่วัดสระเกศ

สมัยรัชกาลที่ ๒ มีการระบาดของโรคอหิวาตกโรค เมื่อ พ.ศ. ๒๓๖๔ เป็นปีที่ทรงครองราชย์ได้ ๒ ปี, มีจดหมายเหตุจดไว้ว่า ณ เดือน ๗ ข้างขึ้นเวลายามเศษ ทางทิศพายัพ แลเห็นเหมือนแสงเพลิงติดในอากาศ เรียกว่า ชมเพลิง แต่นั้นก็เกิดไข้ป่วงใหญ่มาแต่ทางทะเล เกิดมาแต่เมืองเกาะหมากก่อนแล้วข้ามมาหัวเมืองฝ่ายตะวันตก ติดต่อมาถึงปากน้ำเจ้าพระยา ชาวสมุทรปราการตายลงเป็นอันมาก แล้วลุกลามขึ้นมาถึงกรุงเทพฯ คนตายทั้งชายและหญิง ศพที่เอาไปทิ้งไว้ในป่าช้า และศาลาดินในวัดสระเกศ, วัดสังเวชวิศยาราม, วัดบพิตรพิมุข วัดปทุมคงคา และวัดอื่นๆ ก่ายกันเหมือนกองฟืน ที่เผาเสียก็มากกว่ามาก มีศพลอยในน้ำแม่น้ำลำคลองเกลื่อนกลาดไปทุกแห่ง พระหนีออกจากวัด„ คฤหัสถ์หนีออก จากบ้าน ถนนหนทางไม่มีคนเดิน น้ำในแม่น้ำก็กินไม่ได้ด้วยอาเกียรณ์ไปด้วยซากศพ สำรวจได้จำนวนคนตายในกรุงเทพฯ และหัวเมืองใกล้เคียง รวมเบ็ดเสร็จประมาณสามหมื่น

ปลายรัชสมัย พ.ศ. ๒๓๖๕ มีการระบาดขึ้นอีก แต่ไม่มีการบันทึกไว้ว่าผู้คนเสียชีวิตเท่าใด„ สมัยรัชกาลที่ ๓, มีอหิวาตกโรคระบาดในตอนต้นและปลายรัชสมัย เป็นการระบาดครั้งใหญ่กว่าครั้งใดที่ผ่านมา ทำให้พลเมืองเสียชีวิตประมาณ ๑๖,๐๐๐ คน, (ราว ๑ ใน ๑๐ ของพลเมืองที่ในพื้นที่โรคระบาด) เมื่อเดือนเมษายน พ.ศ. ๒๓๙๒ โรคระบาดมาจากอินเดียก่อนแล้วมาที่ปีนัง ต่อมาก็ระบาดเข้าสู่กรุงเทพฯ แล้วขยายไปตามหัวเมืองต่างๆ ได้มีการเก็บศพผู้ตายไปเผานอกกำแพงเมือง คือวัดสระเกศ, วัดบพิตรพิมุข, วัดสังเวชวิศยาราม, ซึ่งทั้งสามวัดนี้ก็เผาไม่ทัน มีการเผาศพรวมทั้งสิ้น ๕๕๕๑ ศพ โรคระบาดอยู่ ๒๘ วัน

นอกจากอหิวาตกโรคแล้ว ในสมัยนี้ยังมีการระบาดของไข้ทรพิษ และโรคบิดประปรายอยู่ตลอดเวลาแต่ไม่ร้ายแรง

การแพทย์มิชชั่นนารีในประเทศไทย

0017

พวกมิชชั่นนารี เป็นผู้บุกเบิก นำการแพทย์แผนตะวันตกเข้ามาเผยแพร่ในประเทศสยาม ในสมัยที่การอนามัยของชาติยังล้าหลังมาก เมื่อวันที่ ๒๓ สิงหาคม พศ. ๒๓๗๑ (รศ. ๔๗) ในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว มิชชั่นนารีโปรเตสแตนท์คณะแรกเข้ามากรุงเทพ ฯ ๒ คน คือหมอคาร์ล กุตสลาฟฟ์ ชาวเยอรมัน (คนไทยเรียกกิศลับ) และหมอจาคอบ ทอมลิน ชาวอังกฤษ (คนไทยเรียกหมอตอมลิ้น) หมอกุตสลาฟฟ์ได้พากเพียรเผยแพร่คริสตศาสนา พร้อม ๆ กับให้การรักษาโรคให้แก่ประชาชนไปด้วย เมื่อ เมื่อทำงานอยู่ได้ ๓ ปีก็เคราะห์ร้าย ภรรยาคลอดบุตรีแล้วตายจึงหมดกำลังใจทำงาน ได้กลับไปประเทศจีนแล้วแปลงสัญชาติเป็นพลเมืองจีนจนถึงแก่กรรมที่นั่นหมอกุตสลาฟฟ์ได้เขียนรายงานไปยังคริสตจักรในอเมริกา ขอให้ส่งมิชชั่นนารีมาสมทบทำงานในเมืองไทยอีก จึงทำให้ได้หมอเดวิด อาบีล ซึ่งเป็นมิชชั่นนารีอเมริกันคนแรก เข้ามาเมื่อ ๓๐ มิถุนายน ๒๓๗๔ แต่เขาไม่มีความสุขในการทำงานและสุขภาพไม่ดี ทำได้ปีกว่า ๆ จึงเดินทางกลับอเมริกา

ผู้ริเริ่มต้นที่ยิ่งใหญ่ที่สุดของคณะอเมริกันบอร์ด เป็นแพทย์ของมิชชั่นนารีเพลส์ไบทีเรียนที่ได้ทำประโยชน์ให้แก่ประเทศไทยในเวลาต่อมามากมายคือ นายแพทย์แดน บีช บรัดเลย์ ซึ่งได้เข้ามาถึงกรุงเทพ ฯ พร้อมกับภรรยา เมื่อ ๑๘ กรกฎาคม ๒๓๗๘, ๑๐ ปีต่อมาภรรยาของเขาได้ถึงแก่กรรมด้วยวัณโรค หมอบรัดเลย์จึงได้เดินทางกลับอเมริกา เมื่อ พศ. ๒๓๙๐ พร้อมกับบุตรทั้ง ๓ คนของเขา ต่อมาหมอบรัดเลย์จึงแต่งงานใหม่ และนำภรรยาใหม่มาเมืองไทยอีก เมื่อ พศ. ๒๓๙๓ พร้อมกับหมอ แอล บี เลน ซึ่งเป็นแพทย์ผู้ช่วยหมอบรัดเลย์ได้ทำคุณประโยชน์ ให้แก่ประเทศไทยเป็นจำนวนมาก ดังจะได้กล่าวย่อต่อไปนี้

หมอบรัดเลย์กับผู้รับใช้

__๑. รักษาโรคทั่วไป__ โดยทำการตรวจรักษาทั้งประชาชนทั่วไป พระสงฆ์ เจ้านาย ข้าราชการ จนถึงพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ในระหว่างทำการรักษาได้เกิดเรื่องต่าง ๆ ขึ้นหลายครั้ง ทั้งนี้เนื่องจากการเข้าใจผิดกัน และมีคนอิจฉาริษยา เนื่องจากชื่อเสียงของหมอบรัดเลย์เลื่องลือไปทั้งใกล้และไกล มีคนนับหน้าถือตามาก เพียง ๒ ปีมีคนไข้ในบัญชี ๕๐๒๕ คน

__๒. การผ่าตัดครั้งแรก__ เมื่อ ๑๓ มกราคม ๒๓๘๐ ในงานฉลองวัดประยูรวงศ์ ปืนใหญ่ที่ทำไฟพะเนียงเกิดจุดแล้วระเบิดแตกออกถูกคนตายทันที ๘ คน และคนบาดเจ็บอีกมาก หมอบรัดเลย์บังเอิญอยู่ใกล้ที่เกิดเหตุ จึงถูกเชิญมารักษาผู้ที่บาดเจ็บ ในจำนวนนี้มีพระรูปหนึ่งกระดูกแขนแตกต้องตัดทิ้ง หมอบรัดเลย์จึงตัดแขนพระรูปนั้นในที่เกิดเหตุ (ทั้ง ๆ ไม่ได้ใช้ยาสลบ) ต่อพระรูปนั้นก็รอดชีวิต เหตุการณ์นี้ เป็นที่เลื่องลือมาก ถือเป็นการผ่าตัดแผนปัจจุบันครั้งแรกในประเทศไทย

0017

0018

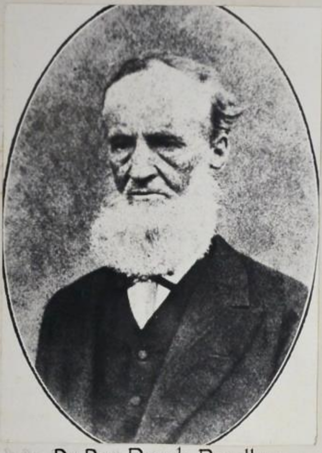

Dr. Dan Beach Bradley

๓. <u>การปลูกฝีป้องกันไข้ทรพิษ</u> ครั้งแรกหมอบรัดเลย์ได้ใช้วิธีปลูกทรพิษ คือเอาหนองจากผู้ป่วยมาปลูกบนผิวหนังของคนก็เพราะยังทำวิธีปลูกฝี คือเอาหนองที่เพาะบนผิวหนังโค แล้วจึงมาปลูกใส่คนไม่สำเร็จ จนแม้บุตรีอายุ ๗ เดือนของเขา ก็ต้องตายด้วยไข้ทรพิษ

หลังจากหมอบรัดเลย์ทำการปลูกฝีได้สำเร็จ และประเทศไทยมีแหล่งผลิตหนองฝีขึ้นใช้เองได้ การปลูกฝีจึงเป็นกิจการที่ขึ้นหน้าของมิชชันนารี ดังนั้นเราควรถือว่า พ.ศ ๒๓๘๓ เป็นปีที่เริ่มการสาธารณสุขเป็นครั้งแรกในประเทศไทย และตัวหมอบรัดเลย์ก็คือ ผู้เริ่มงานสาธารณสุขด้านป้องกันโรคของไทยโดยแท้

๔ <u>การพิมพ์ตำราแพทย์แผนปัจจุบันเป็นภาษาไทย</u> พ.ศ ๒๓๘๕ หมอบรัดเลย์ได้เรียบเรียงตำราสูติศาสตร์ขึ้นทูลเกล้าฯ ถวายพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ชื่อว่า "คัมภีร์ครรภ์ทรักษา" หนังสือนี้ได้เผยแพร่เป็นภาษาไทย จำนวน ๒๐๐ เล่ม ได้กล่าวอาการโรค และวิธีบำบัดโรคฝ่ายสูติกรรมแผนปัจจุบันไว้โดยละเอียด มีภาพแสดงเครื่องมือทำคลอดขนเทคนิคต่างๆ ทางสูติกรรมประกอบประมาณ ๕๐ ภาพ ตัวอักษรที่พิมพ์เข้าใจว่าเป็นตัวพิมพ์รุ่นแรกที่สุด

บ้านของหมอบรัดเลย์
ข้างบนเป็นที่พักอาศัย ข้างล่างเป็นโรงพิมพ์และที่รักษา

๕ <u>กิจการสำคัญอื่นๆ</u> หมอบรัดเลย์ได้นำแท่นพิมพ์หนังสือไทย เข้ามาเป็นเครื่องแรก ได้ใช้พิมพ์หมายประกาศทางราชการปฏิทินภาษาไทย และพิมพ์หนังสืออ่านเล่นภาษาไทยเป็นจำนวนมาก และมีการขายลิขสิทธิ์หนังสือเป็นครั้งแรกด้วย ส่วนภรรยาของหมอบรัดเลย์และภรรยาของมิชชันนารีอื่นๆ ได้ช่วยสอนภาษาอังกฤษกับฝ่ายใน (พ.ศ ๒๓๙๔-๙๗) ก่อนนางลีโอโนเวนส์ จะเข้ามาในกรุงสยามถึง ๑๑ ปี

หมอบรัดเลย์กับผู้ช่วย

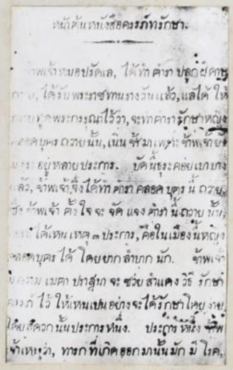

หน้าต้นหนังสือครรภ์ทรักษา.

[illegible]พเจ้าหมอบรัดเล, ได้ทำ ตำรา ปลูกฝี[illegible]
[illegible] ได้รับพระราชทานรางวัลแล้ว, แลได้ให้[illegible]
[illegible]พระกรุณาไว้ว่า, จะทำตำรารักษาหญิง[illegible]
[illegible]บุตร ถวายนั้น, เป็นข้ามาเพราะข้าพเจ้า[illegible]
[illegible] อยู่หลายประการ. บัดนี้ธุระค่อยเบาบาง
[illegible]แล้ว, ข้าพเจ้าจึงได้ทำ ตำรา คลอดบุตร นี้ ถวาย,
[illegible] ข้าพเจ้า ตั้งใจ จะ จัดแจง ตำรา นี้ ถวาย นั้น,
[illegible] ได้เห็น เหตุ ๓ ประการ, คือในเมืองนี้หญิง
[illegible]บุตร ได้ โดยยาก ลำบาก นัก. ข้าพเจ้า
[illegible] เมตา ปราถนา จะ ช่วย สำแดง วิธี รักษา
[illegible] ไว้ ให้เห็นเปนอย่างจะได้รักษาโดยง่าย
[illegible]สดวก นั้นประการหนึ่ง. ประการหนึ่ง ข้าพ
[illegible]เห็นว่า, ทารกที่เกิดออกมานั้นมัก มี โรค,

ตัวอย่างตำราครรภ์ทรักษา

0019

นายแพทย์เฮาส์

(SAMUEL RAYNOLDS HOUSE)

Dr. Samuel Raynolds House

เข้ามาประเทศไทยเมื่อ ๒๒ มีนาคม ๒๓๙๐ ได้ร่วมจัดตั้งเพรสไบทีเรียนมิชชั่นกรุงเทพฯ และได้ทำงานอยู่ในประเทศไทยถึง ๒๙ ปี ท่านมีชื่อเสียงที่สุดรองจากหมอบรัดเลย์ เปิดคลีนิคอยู่ที่ทำการเดิมของหมอบรัดเลย์ เป็นแพเล็กๆ หน้าสำนักงานคณะมิชชั่นนารีนั่นเอง เขาเป็นศัลยแพทย์คนแรกของไทยและเอเซียที่ใช้อีเธอร์ในการผ่าตัด

เมื่อ พ.ศ. ๒๓๙๒ เกิดอหิวาต์ตกโรคระบาด (ทั่วโลกครั้งที่ ๒) ในกรุงเทพฯ มีคนตายวันละ ๑,๕๐๐ คน ท่านได้ใช้ทิงเจอร์การบูนผสมน้ำให้คนไข้ดื่มบ่อยๆ ปรากฏว่าคนไข้ที่ได้รับการรักษาด้วยวิธีนี้ไม่มีตายเลย

หมอเฮาส์ ได้ช่วยกระบวนปลูกฝีให้ประชาชนเมื่อเกิดไข้ทรพิษระบาด และช่วยหมอบรัดเลย์ถวายการรักษาเจ้านายในวังเป็นครั้งคราว และได้สร้างคุณความดีในด้านอื่นอีกหลายประการ เช่นได้แสดงปาฐกถาถ่ายทอดวิชาวิทยาศาสตร์หลายแขนงแก่เจ้านาย ข้าราชการผู้ใหญ่ และคนไทยอื่นๆ จำนวนมาก เป็นผู้ตั้งแพหอยชนิดใหม่ในประเทศไทย ๒ ชนิด จึงถือได้ว่าหมอเฮาส์เป็นผู้นำวิชาวิทยาศาสตร์เข้ามาเผยแพร่ในเมืองไทยก่อนผู้ใด โรงเรียนกรุงเทพคริสเตียนและโรงเรียนวัฒนาวิทยาลัยกำเนิดมาด้วยความพยายามของหมอเฮาส์และภรรยาเป็นสำคัญ

ภายหลังต่อมาหมอเฮาส์ได้เลิกอาชีพแพทย์ และมอบให้หมอเลนทำต่อไป แล้วอุทิศเวลาทั้งหมดให้แก่การสอนศาสนา เมื่อตอนเดินทางกลับอเมริกา พ.ศ. ๒๔๑๙ เนื่องจากภรรยาสุขภาพทรุดโทรม ได้พานักเรียนไทยไปศึกษา ณ ประเทศอเมริกาด้วย คือ นายบุญเตือน บุญอิต (บิดา น.พ. เพนตูล บุญอิต) นายกร อมาตยกุล (พระยาวินิจวิทยาการ) และนายเทียนฮี้ สารสิน (พระยาสารสินสวามิภักดิ์) ซึ่งเป็นคนไทยคนแรกที่ได้ปริญญาแพทยศาสตร์จากต่างประเทศ

นางแฮริเอ็ต ภรรยาของหมอเฮาส์ กับศิษย์ของเธอ

นายบุญเตือน บุญอิต

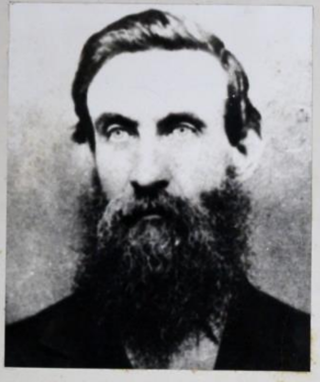

Samuel Edwin McFarland

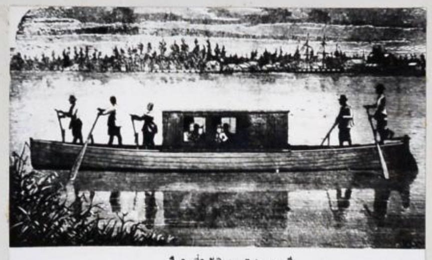

เรือใบที่ใช้เดินทางไปเพชรบุรี

การแพทย์ของคณะเพรสไบทีเรียน ระยะขยายงานออกสู่ส่วนภูมิภาค พ.ศ. ๒๔๐๔-๒๔๕๓

คณะเพรสไบทีเรียนมิชชั่นเข้ามาเมืองไทยกว่า ๓๐๐ คนในเวลา ๖๘ ปี ซึ่งเป็นแพทย์ ๔๑ คน เมื่อกิจการของมิชชันนารีในกรุงเทพฯ เป็นปึกแผ่นดีแล้ว จึงได้ขยายงานออกต่างจังหวัด และเมื่อกิจการแพทย์ในที่ต่างๆ เหล่านั้นได้เจริญและขยายใหญ่ขึ้นจนกลายเป็นโรงพยาบาลตามจังหวัดต่างๆ ซึ่งในระยะ ๕๐ ปีแรก มีโรงพยาบาลที่เพชรบุรี, เชียงใหม่ ลำปาง, ลำพูน, แพร่, น่าน, เชียงราย, พิษณุโลก, นครศรีธรรมราช และตรัง ตามลำดับ

ที่จังหวัดเพชรบุรี ศาสนาจารย์ เอส จี แม็คฟาร์แลนด์ (บิดาคุณพระอาจวิทยาคม) ได้สร้างโบสถ์ โรงเรียน และโรงพิมพ์ แล้วเที่ยวสอนศาสนา โดยใช้เรือประทุนเป็นพาหนะ กลางคืนเป็นที่นอน กลางวันเป็นที่ทำการและแจกยา

ต่อมามีมิชชันนารีออกไปปฏิบัติงานที่เพชรบุรีอีกหลายคน จน พ.ศ. ๒๔๒๓ น.พ. สะเตอ (E. A Sturge) ได้สร้างโรงพยาบาลทันสมัยแห่งแรกในประเทศสยาม (ก่อน ร.พ. ศิริราช ๘ ปี) เมื่อนายแพทย์สะเตอกลับไปอเมริกาก็มีแพทย์รุ่นหลังๆ รับช่วงดำเนินงานต่อมา และได้ออกบำบัดโรคตามท้องที่ชนบทด้วย

บุตรของแซมมวล แม็คฟาร์แลนด์กับพี่เลี้ยง

Edwin (ซ้าย)
George (กลาง)
William (ขวา)

0021

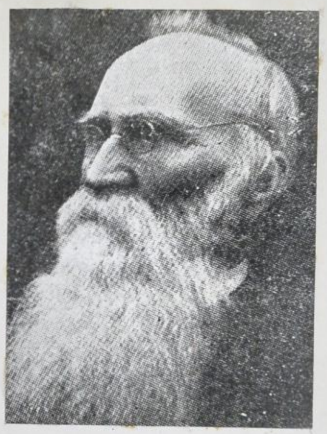

Dr. Daniel Mc Gilvary

เจ้ากาวิโลรส

เชียงใหม่ ศาสตราจารย์แมคกิลวารี (ลูกเขยหมอบรัดเลย์) ได้พาครอบครัวไปเปิดสถานีมิชชันนารีขึ้น หลังจากได้รับอนุญาตจาก จ้าวกาวิโลรสแล้ว และได้ทำการบำบัดผู้ป่วยด้วยความรู้ทางแพทย์อย่างงูๆ ปลาๆ โดยอาศัยหนังสือคู่มือแพทย์ประจำครอบครัว ซึ่งใช้กันในอินเดีย แต่สามารถทำการเย็บแผล และเข้าเฝือกกระดูกหักได้ จนมีคนเชื่อและเลื่อมใสในฝีมือรักษาทั้งๆ ที่ศาสตราจารย์แมคกิลวารี มิใช่แพทย์ และเขายังได้วางรากฐานการแพทย์ขึ้นที่เชียงใหม่ด้วย

นอกจากการรักษาโรค ยังได้ต่อสู้กับไข้มาเลเรีย และไข้ทรพิษอย่างเข้มแข็ง และใช้สะเก็ดหนองฝีจากหมอบรัดเลย์มาใช้ปลูกต่อๆ กันไปให้ราษฎร ดร. แมคกิลวารี ได้ดำเนินงานเผยแพร่ศาสนาด้วยความยากลำบาก หลังจากมีผู้รับหน้าที่บำบัดรักษาคนไข้แทนแล้ว จึงดำเนินงานประกาศศาสนาต่อไปเต็มที่ จนมีชื่อเสียงว่าเป็นผู้เดินทางประกาศศาสนาทางไกลมากครั้ง และมีเรื่องตื่นเต้นราวนิยายได้เลยไปถึงราชอาณาจักรลาว พม่า และจีนด้วย

หลังกลับจากไปพักผ่อนที่อเมริกา ครั้งที่ 2 เพราะสุขภาพทรุดโทรม เขาได้กลับเข้ามาในประเทศไทยอีก และเดินทางตระเวณภาคเหนือรวมทั้งประเทศลาวด้วยความมานะอุตสาหะ จนเมื่อครบอายุ 70 ปี ก็ยังสมัครใจทำงานอยู่ที่เชียงใหม่ จนอายุ 83 ปี จึงถึงแก่กรรม เขาได้ทำงานอยู่ในเมืองไทยยาวนานถึง 53 ปี ศพของเขาได้ฝังอยู่ที่สุสานในเชียงใหม่ทุกวันนี้.

0021

Dr. James W. Mc Kean

แพทย์มิชชันนารีที่มีชื่อเสียงโด่งดังของภาคเหนืออีกผู้หนึ่งคือ นายแพทย์ แมคเคน ได้มาเริ่มงานตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๓๒ โดยสร้างอาคารถาวรหลังแรกของโรงพยาบาล แมคคอร์มิคขึ้น พร้อมทั้งห้องผ่าตัดและกิจการของโรงพยาบาลเจริญก้าวหน้าเป็นลำดับ หมอแมคเคนเป็นคนขยัน ชาวเมืองนิยมชมชอบมาก เพราะเป็นคนอารมณ์ดี พูดจาขบขันเห็นอกเห็นใจ สุภาพอ่อนโยน พูดจริงทำจริง ซื่อตรง หมอแมคเคนได้สร้างห้องทดลองผลิตภัณฑ์หนองฝี ใช้กันในโรงพยาบาลมิชชั่น และส่งให้รัฐบาลใช้ด้วยต่อเมื่อสถานเสาวภาสามารถผลิตพันธุ์หนองฝีได้ผลดีแล้ว จึงเลิกผลิต หมอแมคเคนฝึกหัดพนักงานปลูกฝีขึ้นกว่า ๒๐๐ คน ออกไปปฏิบัติงานตามหมู่บ้านชนบท มีผลให้ไข้ทรพิษในเชียงใหม่ลดลงไปหลายสิบปี

งานที่สำคัญของหมอแมคเคนคือการควบคุมโรคเรื้อน เนื่องจากเขาสังเกตเห็นมีขอทานโรคเรื้อนในเชียงใหม่มาขอยาทุกวันประมาณ ๔๐ คน และรวมกลุ่มพักแรมอยู่ใกล้เมืองเพื่อมาขอยาได้สะดวก จึงได้คิดเปิดสถานพยาบาลโรคเรื้อนขึ้น หมอแมคเคนได้ไปขอเกาะกลางแม่น้ำปิงอยู่ใต้เชียงใหม่ ๗ กม. จากเจ้าหลวง (เจ้าอินทวิชยานนท์) ซึ่งก็ได้รับประทานมาสร้างนิคมโรคเรื้อน เมื่อปี ๒๔๕๓ หลังดำเนินงานมา ๒๐ ปี โรคเรื้อน โรคเรื้อนแมคเคนก็เจริญขึ้นมาก มีสิ่งต่างครบครัน มีการประกอบการเกษตรเป็นล่ำเป็นสันและมีคณะกรรมการต่างๆดูแล มีคนไข้ถึงกว่า ๔๐๐๐ คน พ.ศ. ๒๔๗๔ หมอแมคเคนอายุได้ ๗๐ ปีจึงให้ ฮิว แมคเคน (J. Huge Mc Kean) ทำแทน และไปถึงแก่กรรมที่เนบราสกา ในอเมริกา เมื่ออายุได้ ๘๙ ปี.

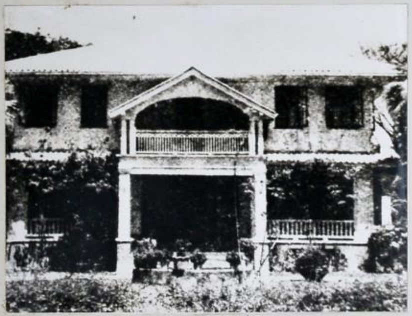

โรงพยาบาลโรคเรื้อน แมคเคน

0023

Dr. Edwin C. Cort

หมอคอร์ท มาถึงประเทศไทยเมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๑ รับช่วงงานโรงพยาบาลแมคคอร์มิคต่อจากหมอแมคเคน และได้ทำให้โรงพยาบาลเจริญขึ้นอย่างรวดเร็ว หมอคอร์ท เป็นศัลยแพทย์มือเยี่ยมจากจอห์นฮอปกินส์ เป็นคนมีอุปนิสัยดี เป็นที่นิยมรักใคร่ของผู้ป่วยและคนทั่วไป เพราะเข้าใจและเห็นใจผู้อื่นอย่างลึกซึ้ง ทำให้หมอคอร์ทสามารถขยายกิจการโรงพยาบาลแมคคอร์มิคได้เป็นอันมาก จากเงินอุดหนุนต่างประเทศและจากคหบดีชาวเหนือ นอกจากที่เชียงใหม่ หมอคอร์ทยังได้ไปดำเนินกิจการโรงพยาบาลที่ลำปางอีกด้วย

พ.ศ. ๒๔๕๙ หมอคอร์ทตั้งโรงเรียนแพทย์ขึ้นที่โรงเรียนปรินซ์รอแยลวิทยาลัย มีนักเรียนแพทย์ ๔ คน ซึ่งต่อมาเป็นที่ยอมรับกันว่าแพทย์ทั้งสี่ที่สำเร็จมานี้เป็นแพทย์ชั้นดีของเมืองไทย ต่อมาโรงเรียนแพทย์แห่งนี้ยุบไปเพราะรัฐบาลได้ตั้งโรงเรียนแพทย์ขึ้นเอง

พ.ศ. ๒๔๖๖ หมอคอร์ทตั้งโรงเรียนพยาบาลที่โรงพยาบาลแมคคอร์มิค นับเป็นโรงเรียนพยาบาลแห่งที่สามในประเทศไทย และเป็นแห่งแรกของต่างจังหวัด

ธันวาคม ๒๔๘๓ ญี่ปุ่นบุกประเทศไทย หมอคอร์ทพร้อมกับมิชชันนารีอื่น ๆ ทางภาคเหนือได้ข้ามเขตแม่สายเข้าไปในพม่า แล้วต่อไปยังอินเดียครั้งสงครามสิ้นสุดลง หมอคอร์ทและคณะจึงกลับมาพร้อมยารักษาโรค ๗๑ หีบ ซึ่งได้นำมามอบให้กรมอนามัยและอาสาสมัครช่วยกันแจกไปตามจังหวัดต่าง ๆ ทั่วภาคเหนือ และต่อมาคณะนิกายโปรเตสแตนท์ในอเมริกาได้ส่งยาและเสื้อผ้า ฯลฯ มาให้ไทยอีก ๑๙ เที่ยวเรือ

หมอคอร์ทครบเกษียณอายุ เมื่อพฤษภาคม ๒๔๙๒ และในเทศกาลของปีนั้นชาวเหนือได้แสดงความอาลัยรักหมอคอร์ทและภรรยาอย่างไม่เคยปรากฏมาก่อน ประชาชนกว่าหมื่นคนเรียงเข้าแถวเรียงรายกันยาวราว ๓ กิโลเมตรเพื่อลดน้ำอวยพรและอำลาตามประเพณีชาวเหนือ ทั้งหมอคอร์ทและภรรยาและผู้ไปรดน้ำต่างพากันหลั่งน้ำตาด้วยความตื้นตันและอาลัยยิ่ง

เมื่อมาถึงกรุงเทพ ฯ หมอคอร์ทได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ อันมีเกียรติยศและอันเป็นที่เชิดชูยิ่งมงกุฏไทยและช้างเผือก เมื่อกลับถึงอเมริกาได้ไปทำงานในฐานะแพทย์ผู้ชำนาญโรคเมืองร้อนอีก ตรวจคนไข้วันละประมาณ ๕๐ คน และเขาถึงแก่กรรมเมื่อ ๑๐ มกราคม ๒๔๙๔.

โรงพยาบาลแมคคอร์มิค

กิจการแพทย์และสาธารณสุขอื่นๆ ที่มิชชันนารีมีส่วนช่วยเหลือ

หมอเฮย์ส

พระอาจวิทยาคม

พระบำบัดสรรพโรค

๑. การศึกษาแพทย์......การศึกษาแพทย์แผนปัจจุบัน เริ่มต้นเมื่อ พ.ศ. ๒๔๓๒ โดยรัฐบาลได้เริ่มตั้งโรงเรียนแพทยากร ผู้เริ่มก่อตั้งคือ น.พ.เฮย์ส ซึ่งต่อมาได้เข้ารับราชการเป็นนายแพทย์ทหารเรือ

พระอาจวิทยาคม (น.พ.ยอร์ช บี แมคฟาร์แลนด์) ได้รับการยกย่องว่าเป็นอิฐก้อนแรกของโรงเรียนแพทย์..

พระบำบัดสรรพโรค (น.พ.อะดัมสัน) มีส่วนในการก่อตั้ง ร.ร.ผดุงครรภ์ เมื่อพ.ศ. ๒๔๓๙ . น.พ.ทอย และน.พ.วิคเตอร์ เป็นผู้ที่ได้ช่วยสอนอย่างสำคัญด้วย..

๒. การผดุงครรภ์แผนปัจจุบัน..... หมอบรัดเลย์ เป็นท่านแรก ที่พยายามแนะนำให้คนไทยเลิกการอยู่ไฟ และได้เรียบเรียงตำราสูติกรรมพิมพ์เป็นภาษาไทยเผยแพร่ เมื่อพ.ศ. ๒๓๘๕ แต่ยังไม่มีใครเชื่อ จนเมื่อสมเด็จพระศรีพัชรินทราบรมราชินี ได้มี - พระประสูติกาล ท่านไม่ผทมเพลิง แต่นั้นมาก็มีผู้เอาอย่างมากขึ้นเป็นลำดับ..

๓. การศึกษาวิชาพยาบาล..... น.พ. คอร์ตได้เปิดโรงเรียนพยาบาลผดุงครรภ์และอนามัยขึ้นที่เชียงใหม่ เมื่อพ.ศ. ๒๔๖๗ ซึ่งเป็นโรงเรียนพยาบาลแห่งแรกของภูมิภาค และได้เปิดสอนมาจนถึงทุกวันนี้.. เมื่อพ.ศ. ๒๔๙๐ ได้มีการเปิดโรงเรียนพยาบาลอีกแห่งหนึ่งที่โรงพยาบาลมิชชันยมราชอีกด้วย..

๔. การผลิตยาตำราหลวง..... สมเด็จกรมพระยาดำรงราชานุภาพ ได้เชิญแพทย์มิชชันนารีต่างประเทศมาประชุมพร้อมกันที่กระทรวงมหาดไทย เพื่อขอรับยาฝรั่งบางขนานมาทำเป็นยาตำราหลวง ในที่สุดก็ได้ยาตำราหลวงมา ๘ ขนาน. ได้แก่ ยาถ่าย ยาแก้บิด ยาไล้เดือน ยาบำรุงโลหิต ยาแก้เข้าข้อคุดทะราด ยาแก้จุกเสียด ยาแก้ลงท้อง ยาแก้ไข้......

สมเด็จกรมพระยาดำรงราชานุภาพ

แพทย์มิชชันนารีควรได้ชื่อว่าเป็นผู้นำการแพทย์แผนปัจจุบันเข้ามาสู่ประเทศไทย และเป็นผู้นำบริการสาธารณสุขออกไปช่วยเหลือราษฎรในท้องถิ่นชนบททุกด้าน ในสมัยที่การแพทย์อนามัยของชาติยังล้าหลังอยู่นับได้ ๑๕๐ ปีมาแล้ว ซึ่งจะต้องทำการที่เป็นการเสี่ยงอันตรายอย่างยิ่ง เพราะมาทำการสั่งสอนลัทธิอื่นในดินแดนที่ประชาชนยึดมั่นในพุทธศาสนา ต้องต่อสู้กับธรรมเนียมโบราณและการเชื่อเรื่องเทวดา ต้องต่อสู้กับสภาพแวดล้อมและโรคภัยไข้เจ็บที่ตนไม่เคยชิน ทั้งยังต้องต่อสู้กับแพทย์แผนโบราณจำนวนมากที่จำต้องรักษาเกียรติยศของตนอย่างเหนียวแน่น

สมเด็จกรมพระยาดำรงราชานุภาพ ทรงนิพนธ์คำนำภาษาอังกฤษไว้ในหนังสือที่ระลึกครบรอบ ๑๐๐ ปีของโปรเตสแตนท์มิชชันไว้ตอนหนึ่งว่า "เกี่ยวกับการแพทย์ของมิชชันนารี ฉันมีโอกาสได้พบเห็นมามาก ในบรรดาโรงพยาบาลต่างจังหวัด ได้เปิดบริการให้แก่ประชาชนในท้องที่จังหวัดเหล่านั้นเป็นอย่างเลิศ เมื่อได้เห็นเช่นนี้แล้วก็ได้ตระหนักถึงคุณงามความดีของเหล่ามิชชันนารีผู้ซึ่งจากบ้านเกิดมาเป็นระยะนับพันๆ ไมล์ เพื่อบำเพ็ญประโยชน์ให้แก่มนุษย์ชาติ โดยมิได้หวังผลตอบแทนทางวัตถุแต่อย่างใดเลย คงมุ่งมั่นอยู่กับจุดหมายเบื้องหน้าที่จะเปลี่ยนใจชาวบ้านให้หันมานับถือลัทธิซึ่งเขาเห็นเป็นศาสนาเดียวที่รู้แจ้ง ไม่ว่าเขาจะทำการสำเร็จสมประสงค์หรือไม่เพียงใดก็ตาม งานบำเพ็ญกรณียกิจเพื่อผู้อื่นอันเปี่ยมไปด้วยมนุษยธรรมเช่นนี้ก็ควรแก่การสรรเสริญยิ่งนัก และบรรดาผู้ที่ได้รับบริการจากแพทย์มิชชันนารีก็ย่อมเป็นหนี้บุญคุณพวกเขาอยู่เป็นอันมาก ถึงแม้คนเหล่านั้นส่วนใหญ่จะไม่ยอมรับนับถือลัทธิศาสนาที่มิชชันนารีพยายามจูงใจให้เชื่อก็ตาม"

0026

โรคติดต่ออันตรายในประเทศไทย

หน่วยฉีดวัคซีนพระราชทานพระที่นั่งจิตรลดารโหฐาน

โรคติดต่ออันตราย เดิมเรียกว่าโรคระบาด ตามพระราชบัญญัติโรคติดต่อระบุว่ามี ๕ โรค และได้มีการแก้ไขเพิ่มเติม จนใน พ.ศ ๒๕๐๔ ได้ประกาศให้ตรงกับการสุขาภิบาลขององค์การอนามัยโลกว่ามีเป็น ๖ โรค คือ อหิวาตกโรค กาฬโรค ไข้ทรพิษ ไข้รากสาดใหญ่ ไข้เหลือง และไข้กลับซ้ำ แต่ไข้เหลืองและไข้กลับซ้ำนั้น ยังไม่เคยมีรายงานว่ามีในประเทศไทยเลย

การควบคุมป้องกันโรคติดต่อขั้นต้นเป็นหน้าที่ของกองแพทย์ กรมพยาบาล กระทรวงธรรมการ ตั้งเมื่อ พ.ศ ๒๔๓๒ ต่อมาได้เปลี่ยนชื่อกรมกองและย้ายสังกัดหลายครั้ง สุดท้ายเปลี่ยนชื่อเป็นกองควบคุมโรคติดต่อ กระทรวงสาธารณสุข เมื่อ ปี ๒๔๘๕

ได้มีกฎหมายต่าง ๆ ที่ให้อำนาจแก่เจ้าหน้าที่ ซึ่งจะบังคับให้เจ้าของบ้านที่มีผู้ป่วยเป็นโรคติดต่ออันตรายต้องกระทำ เพื่อเป็นการรักษาและป้องกันมิให้เกิดการติดต่อกันผู้อื่น ประมาณ ๖ ฉบับ ต่อมาได้ยกเลิกทั้งหมดมารวมเป็นพระราชบัญญัติโรคติดต่อ ฉบับที่ ๑ พ.ศ ๒๔๗๗ และได้แก้ไขเพิ่มเติมถึงฉบับที่ ๓ เมื่อ พ.ศ ๒๔๘๒

การป้องกันโรคติดต่ออันตรายจากต่างประเทศ ได้เริ่มแต่ พ.ศ ๒๔๖๑ มีการตั้งด่านกักตรวจโรคทางเรือ ปัจจุบันอยู่ที่สมุทรปราการ ต่อมาได้มีด่านกักตรวจโรคที่ท่าอากาศยานดอนเมืองและตามด่านตรวจคนเข้าเมืองตามชายแดนทุกแห่ง

หลังสงครามโลกครั้งที่ ๑ องค์การสันนิบาตชาติได้ตั้งสำนักงานแลกเปลี่ยนข่าวโรคระบาดที่สิงคโปร์ เมื่อ พ.ศ ๒๔๖๗ หลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ องค์การอนามัยโลกได้จัดการดำเนินงานต่อมาให้มีหน้าที่รับและแจ้งข่าวโรคติดต่ออันตรายที่เกิดในเมืองท่าหนึ่งไปยังเมืองท่าอื่น ๆ ในเอเซียอาคเนย์ และได้ออกกฎข้อบังคับว่าด้วยการสุขาภิบาลระหว่างประเทศ พ.ศ ๒๔๙๔ เพื่อควบคุมโรคระบาดมิให้แพร่จากประเทศหนึ่งไปยังประเทศอื่น ๆ และให้ความสะดวกแก่ผู้โดยสารให้มากที่สุด เช่นถ้าเกิดโรคระบาดขึ้นในเรือก็แยกผู้ป่วยออก แล้วปลูกฝีหรือฉีดวัคซีนแก่ผู้โดยสารอื่น ๆ แล้วปล่อยให้เรือนั้นเดินทางต่อไปได้

0027

พระแก้วมรกต

การระบาดของอหิวาตกโรค

เชื่อกันว่าแหล่งอหิวาตกโรคอยู่ที่มณฑลเบงกอล ประเทศอินเดีย ในรอบ ๑๕๐ ปี ได้มีการระบาดทั่วโลก ๖ ครั้ง ซึ่งไปถึงยุโรป อเมริกา และเข้าสู่ประเทศไทย แต่ก่อน ๆ การระบาดเข้าประเทศไทยมักเข้ามาทางเรือทางใต้ แล้วจึงเข้าสู่สมุทรปราการ แล้วจึงลุกลามเข้ากรุงเทพ ฯ

ตามพระราชพงศาวดาร ของสมเด็จกรมพระยาดำรงราชานุภาพ กล่าวไว้ว่า พระเจ้าอู่ทองขึ้นครองราชได้ ๖ ปี เกิดอหิวาตกโรคขึ้น เมื่อปี พ.ศ. ๑๘๙๖ ต้องย้ายราชธานีจากอำเภออู่ทอง จังหวัดสุพรรณบุรี มาตั้งราชธานีที่กรุงศรีอยุธยา และใน พ.ศ. ๑๙๐๐ ได้เกิดอหิวาตกโรคเป็นครั้งแรกในกรุงศรีอยุธยาเมืองหลวงใหม่นี้

กรุงรัตนโกสินทร์ในสมัยรัชกาลที่ ๒ อหิวาตกโรคระบาดเมื่อปี ๒๓๖๓ ซึ่งตรงกับปีระบาดทั่วโลกด้วย โรคได้ไปจากอินเดียแล้วเข้าสู่กรุงเทพ ฯ ระบาดอยู่ราว ๒ สัปดาห์ คนตายจนเผาไม่ทัน ศพตามวัดต่าง ๆ ก่ายกันเหมือนกองฟืน ลอยในแม่น้ำลำคลองก็เกลื่อนกลาด ถนนก็ไม่มีคนเดิน น้ำก็กินไม่ได้ จนพระหนีออกจากวัด สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจึงตั้งพิธี "อาฏานาติยสูตร" ยิงปืนใหญ่รอบพระนครคืนหนึ่ง เชิญพระแก้วมรกตและพระบรมธาตุทั้งพระราชาคณะ ออกแห่โปรยทราย ประน้ำมนต์ทางบกและทางเรือ ปล่อยปลา สัตว์ ๔ เท้า ๒ เท้า ปล่อยคนโทษ โรคระบาด ๑๖ วันก็หายไป รวมคนตายในกรุงเทพ ฯ และหัวเมืองใกล้เคียงประมาณ ๓ หมื่นคน

ขณะที่โรคกำลังระบาด ต้น พ.ศ. ๒๓๖๓ มีพระองค์เจ้าหญิงสิ้นพระชนม์ในครั้งนี้ ๒ พระองค์ และราชทูตญวนเชิญพระราชสาส์นของพระเจ้าเวียดนามที่เพิ่งครองราชย์ใหม่ ๆ เข้ามากรุงเทพ ฯ ปรากฏว่า องกายกับไพร่ที่มาในคณะทูต ๑๐ คน ป่วยเป็นอหิวาตกโรคตาย จึงมีศุภอักษรไปถึงเสนาบดีญวนว่าให้โรคสงบลงก่อนจะให้ราชทูตไปเจริญพระราชไมตรีในภายหลัง

เรือนแพ

พ.ศ. ๒๓๖๕ เกิดอหิวาตกโรคระบาดอีก แต่ไม่ร้ายแรงเท่าคราวก่อน สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงประกาศให้ราษฎรหยุดงานทำบุญให้ทาน และห้ามฆ่าสัตว์ตัดชีวิต ๗ วัน พระเจ้าน้องยาเธอสิ้นพระชนม์ในคราวนี้อีกพระองค์หนึ่ง

0028

ในรัชกาลที่ ๓ เกิดอหิวาตกโรคระบาดใน พ.ศ.๒๓๗๒ ตรงกับการระบาดทั่วโลกครั้งที่ ๒ โรคระบาดจากอินเดียไปทั่วยุโรปอเมริกาแล้วระบาดเข้าไทย ระบาดหนักในเดือนมิถุนายนถึงกรกฎาคม คนตายประมาณวันละ ๑๐๐-๒๐๐ คน เมื่อสำรวจศพที่วัดสระเกษ วัดบพิตรพิมุข วัดสังเวศ ฯ รวม ๒๘ วันได้ ๕,๔๕๗ ศพ ครั้งนี้โรคได้ระบาดถึงปทุมธานี พิษณุโลก และอ่างศิลา มีพระเจ้าลูกยาเธอสิ้นพระชนม์ไป ๒ องค์และพระเจ้าลูกเธอ ๑ องค์ กับเจ้าพระยาบดินทร์เดชา แม่ทัพใหญ่ถึงแก่อนิจกรรมด้วย การระบาดคราวนี้ มีพระราชดำริว่า "เกลือละลายในน้ำร้อน น้ำเย็นรับประทานแก้ได้ดีกว่าสิ่งอื่น ไม่ควรรับประทานขนุน และผลไม้ ให้ดมกลิ่นการบูน และอบห้องด้วย เผากำยานให้มีกลิ่นก็กันได้มาก

เรือสาธารณสุขออกช่วยเมื่อมีโรคระบาด

ในรัชกาลที่ ๔ โรคระบาดเมื่อ พ.ศ. ๒๔๐๓ ตรงกับการระบาดทั่วโลกครั้งที่ ๓ แต่การระบาดครั้งนี้ไม่รุนแรงนัก

ในรัชกาลที่ ๕ โรคระบาดใหญ่ปีระกา พ.ศ. ๒๔๑๖ ตรงกับการระบาดทั่วโลกครั้งที่ ๔ เกิดจากชาวมุสลิมกลับจากแสวงบุญที่เมืองเมกกะได้นำโรคมาระบาดไปทั่วประเทศอาระเบีย อาฟริกา ยุโรปและอเมริกา เข้าสู่ประเทศจีน มะลายู และเข้าสู่ประเทศไทย

พ.ศ. ๒๔๒๔ ปีมะเส็ง ตรงกับการระบาดใหญ่ทั่วโลกครั้งที่ ๕ โลกระบาดมาจากเมกกะเช่นเดียวกัน และการระบาดคราวนี้ที่อียิปต์ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๒๖ โรเบิร์ต ค็อก ได้พบเชื้อที่ทำให้เกิดอหิวาตกโรค จึงทำให้มีความรู้ต้านป้องกันดีขึ้น โรคทางยุโรปและอเมริกาจึงเบาบางลง

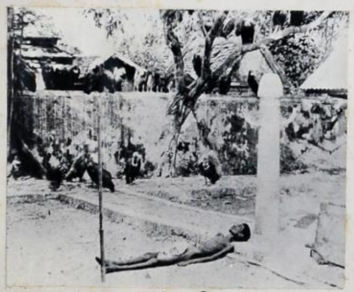

ศพตายจาก อหิวาตกโรค

พ.ศ. ๒๔๖๒-๒๔๖๖ เป็นการระบาดทั่วโลกครั้งที่ ๖ ระบาดจากกัลกัตตาและบอมเบย์ระบาดไปเมกกะ ยุโรปโดยเฉพาะรัสเซียเป็นมาก แล้วระบาดเข้าพะม่า จีน ญี่ปุ่น ฟิลิปปินส์ มะลายู แล้วเข้าไทย พระพุทธเจ้าหลวงโปรดเกล้าให้จัดการป้องกันอหิวาตกโรค โดยตั้งกรมพยาบาล การสุขาภิบาล และการประปาขึ้น เมื่อครั้งระบาดเมื่อ พ.ศ. ๒๔๒๔ โปรดเกล้า ฯ ให้พระเจ้าน้องยาเธอเจ้าฟ้าจาตุรงครัศมี กรมหลวงจักรพรรดิพงษ์ พร้อมด้วยพระบรมวงศานุวงศ์ และข้าราชการรวม ๔๘ ท่าน จัดตั้งโรงรักษาคนเจ็บป่วยด้วยอหิวาตกโรคขึ้นในกรุงเทพ ฯ

หลังการระบาดเมื่อปีมะเส็ง ก็ได้มีการระบาดอีกประปราย และได้ระบาดใหญ่อีก ๒ ครั้ง คือ พ.ศ. ๒๔๓๕ และ ๒๔๔๓

เมื่อปี ๒๔๓๕ เป็นการระบาดร้ายแรงที่สุด มีคนตายหลายหมื่นคน รวมทั้งคนในสกุลแม็คฟาร์แลนด์ด้วยคนหนึ่ง

พ.ศ. ๒๔๔๓ มีคนตายหลายพันคน แม่น้ำเจ้าพระยามีซากศพลอยเต็มไปหมด นักศึกษาแพทย์ต้องออกทำการรักษาพยาบาล ช่วยเหลือคนเจ็บ ทำให้ประชาชนมองเห็นคุณค่าของโรงเรียนแพทย์เป็นครั้งแรก หลังจากนั้นได้มีการระบาดอีก ๕ ครั้ง แต่ละครั้งมีคนป่วยตาย นับหมื่นคนขึ้นไป ครั้งสุดท้าย พ.ศ. ๒๕๐๒ มีคนตาย ๒,๓๗๒ คน.

ฉีดวัคซีนป้องกันอหิวาตกโรค

นักศึกษาแพทย์ออกช่วยรักษา

0028

0029

สมัยรัชกาลที่ ๔

พระองค์ทรงเป็นนักวิทยาศาสตร์ ไม่เชื่อว่าการระบาดของโรคเป็นเพราะการลงโทษของพระเจ้า หรือกองทัพปีศาจมาจับคนไปเป็นทาสอย่างที่บางคนเชื่อกัน ทรงเชื่อว่าความแห้งแล้งเป็นมูลเหตุ การรักษาอหิวาตกโรคสมัยนั้น ให้ผู้ป่วยกินยาสมุนไพร การะบูน

ในรัชสมัยของพระองค์ทรงบันทึกไว้ว่า มีการระบาดของอหิวาตโรค แต่ไม่บอก พ.ศ.ไว้ ตาม-มีคนตายวันละ สามสี่ห้า คน และในกำแพงกรุงเทพฯ ๓๔-๓๕ คน เป็นความไข้อยู่ ๑๕-๑๖วัน จึงสงบ และในกรุงเทพฯนั้น มีอาการท้องร่วงเป็นโลหิต ใครลงเป็นโลหิต ก็ต้องตายทุกคน

การระบาดของโรคต้นกรุงรัตนโกสินทร์ มีอหิวาตกโรคเป็นครั้งคราว บางครั้งร้ายแรงมาก ทุกครั้งได้ประวัติว่ามาจากอินเดีย การรักษาและการป้องกันโรคทำไม่ได้ผล ได้มีการทำพิธีทางศาสนาทางไสยศาสตร์ ส่วนไข้ทรพิษมีระบาดประปรายอยู่ตลอดเวลา โรคบิดมีระบาดบ้างเป็นบางครั้ง.

การสุขาภิบาลและอื่นๆ

ตามปกติคนไทยนิยมดื่มน้ำฝน ทิ้งไว้ ๓-๖ เดือน จึงดื่มจะได้น้ำที่สะอาดพอสมควร มีการ-ประกาศของสุขาภิบาลเป็นทางการในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ไม่ให้ทิ้งซากสัตว์ตายลงแม่น้ำลำคลอง ให้ฝังเสีย ถ้าใครฝ่าฝืนมีการลงโทษ ดังบันทึกต่อไปนี้ "มีพระบรมราชโองการผ่านผ่านพระบัณฑูรสุรสิงหนาท ประกาศแก่ข้าราชการผู้ใหญ่ ผู้น้อย และราษฎรทั้งปวง ให้รู้ทั่วกันว่า......... บัดนี้. ได้ทราบข่าวคนนอกประเทศและคนนอกกรุงฯ ให้ลาว, เขมรและชาวเมืองแถวหัวเมือง ตอนใช้น้ำบ่ออื่นๆบ่อมติเตียนว่าชาวกรุงเทพฯนี้ ทำโสมมนักลงในแม่น้ำลำคลอง ด้วยทิ้งซากสัตว์ตายให้ลอยไปๆมาๆ น่าเกลียดน่าชัง แล้วก็ใช้กินและอาบอยู่เป็นนิจ เป็นที่น่ารังเกียจ เสียเกียรติยศพระมหานคร......เพราะเหตุฉนั้น จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ สั่งสอนเตือนสติมาว่า แต่นี้ห้ามมิให้ใครผู้หนึ่งผู้ใดทิ้งสุนัขตาย แมวตายและซากศพต่างๆลงในแม่น้ำลำคลองน้อยใหญ่ทั้งปวงเป็นอันขาด ขอให้คิดอ่าน เอาไปฝังเสียในดินในโคลนให้ลี้ลับไป อย่าให้ลอยไปลอยมาในน้ำได้ แต่นี้ไปถ้าผู้ใดไม่ฟังพระบรมราโชวาทเตือนสติมาดังนี้แล้ว ก็จะให้นายอำเภอสืบชาวบ้านใกล้เคียงเป็นพยาน ชำระเอาตัวผู้ไม่ฟังมักง่ายทำให้โสโครกนั้นมาตระเวนประกาศห้ามผู้อื่นต่อไป"...

รัชกาลที่ ๔

0029

การระบาดของไข้ทรพิษ

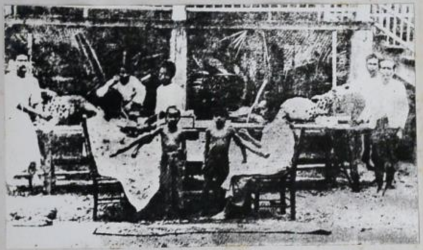

ผลิตหนองฝีจากลูกวัว

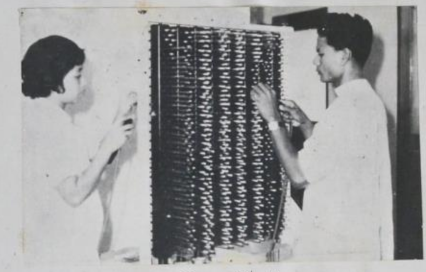

การผลิตหนองฝีแห้ง

ตั้งแต่โบราณกาลก่อนจะมีความรู้เรื่องการปลูกฝี ไข้ทรพิษเป็นโรคระบาดที่ร้ายแรงที่สุดในประวัติศาสตร์ที่ได้ทำลายชีวิตคนในโลกลงปีละมากๆ ไม่เลือกว่าจะเป็นพระเจ้าแผ่นดินหรือกรรมกร

ชาวจีนเป็นผู้พบว่าผู้ที่ป่วยเป็นไข้ทรพิษแล้วไม่เป็นอีก จึงเอาสะเก็ดผู้ป่วยบดเป็นผง แล้วพ่นเข้าทางจมูกหรือเอาหนองปลูก ความรู้นี้แพร่หลายไปจึงทำให้ เลดี แมรี่ วอรทเลย์ มอนตากู ภรรยาเอกอัครราชทูตอังกฤษ กรุงคอนแสตนติโนเปิล ได้นำมาใช้ในอังกฤษ การปฏิบัติเช่นนี้ไม่ได้ผล อาจทำให้เกิดการรุนแรงถึงตายได้ และเมื่อพ.ศ. ๒๓๓๙ นายแพทย์ เอดวาร์ด เยนเนอร์ แพทย์อังกฤษ พบว่าหนองฝีจากวัวกันไข้ทรพิษในคนได้ และวิธีการของนายแพทย์เยนเนอร์ เป็นที่รับรองแล้วจึงได้เลิกวิธีเดิมดังกล่าว

ในประเทศไทยไข้ทรพิษได้บั่นทอนชีวิตพลเมืองปรากฏในพงศาวดารตั้งแต่ครั้งกรุงศรีอยุธยา เมื่อพ.ศ.๒๕๐๖ สมเด็จพระบรมราชาที่ ๔ ประชวรด้วยไข้ทรพิษสวรรคต และพ.ศ.๒๑๑๗ พระนเรศวรก็ประชวรด้วยไข้ทรพิษ ในรัชสมัยสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว หมอบรัดเลย์ ซึ่งเข้ามาในพระนครตั้งแต่พ.ศ.๒๓๗๘ ก็เสียชีวิตบุตรสาวไปด้วยไข้ทรพิษจึงได้มุ่งมั่นกับหมอหลวง เอาหนองจากผู้ป่วยมาปลูกป้องกันไข้ทรพิษได้ผลสำเร็จ เมื่อพ.ศ.๒๓๘๒ ต่อมาหมอบรัดเลย์ได้สั่งพันธุ์หนองฝีจากเมืองบอสตันมาปลูกกันเป็นครั้งแรกในประเทศไทย ต่อมาจึงมีการปลูกฝีเป็นคราวๆ บางครั้งก็หยุดไปหลายปี เพราะหนองฝีต้องสั่งมาจากทางไกลและเสียง่าย

พระพุทธเจ้าหลวงได้สั่งหมออะคัมสัน และนายแพทย์อัทย์ หะสิตะเวช ไปศึกษาวิชาทำพันธุ์หนองฝีที่ประเทศฟิลลิปปินส์ แล้วกลับมาดำเนินการตั้งสถานที่ทำพันธุ์หนองฝีขึ้น สถานที่นี้ย้ายหลายครั้งจนเมื่อตั้งสถานเสาวภาขึ้นมาจึงได้ย้ายไปทำ ณ ที่นั้นจนบัดนี้ใน พ.ศ.๒๔๙๐ กรมวิทยาศาสตร์การแพทย์และพ.ศ.๒๕๐๒ ยูซอมก็ได้ให้เครื่องมือผลิตฝีหนองแห้ง และให้ทุนแพทย์ ๒ นายไปศึกษาดูงานวิธีการทำด้วย

แม้การปลูกฝีจะมีมานานแล้วก็ตาม แต่การระบาดของโรคก็ยังมีอยู่เสมอ, ผู้ใหญ่ไม่ค่อยปลูกซ้ำและการคมนาคมไม่สะดวกเป็นต้น การระบาดแต่ละคราวมักหาที่มาได้บางครั้งก็เกิดเองจากรายเก่าๆ ที่ซุกซ่อนอยู่ บางทีก็ระบาดจากต่างประเทศ การจะให้ไข้ทรพิษหมดจากประเทศไทยต้องระดมปลูกฝีให้ทั่วประเทศเช่นครั้ง พ.ศ.๒๕๐๔ -๒๕๐๖ และประเทศข้างเคียงก็ได้ร่วมดำเนินการกวาดล้างไข้ทรพิษไปพร้อมๆ กัน จนในปัจจุบันนี้โรคไข้ทรพิษได้สงบไปเป็นเวลานานนับสิบปีแล้ว...

4 มค 2559 0031

หมอ ไฮรา แอร์
ที่ปรึกษาการสาธารณสุขคนแรก

การระบาดของกาฬโรค...

ตามประวัติศาสตร์กาฬโรคเคยระบาดใหญ่ ๓ ครั้ง ผู้ป่วยมีอาการไข้ ต่อมบวม และตายเร็ว ครั้งที่ ๑ ในศตวรรษที่ ๖ ระบาดจากอียิปต์ กล่าวว่าเมื่อเข้าสู่ยุโรป พลเมืองราวครึ่งหนึ่งของราชอาณาจักรโรมัน บางวันมีการตายราวหมื่นคน ระบาดในยุโรปและเอเชียไมเนอร์ราว ๕๐ ปี ครั้งที่ ๒ ในศตวรรษที่ ๑๔ ระบาดจากตอนใต้ของอินเดียและจีน ไปสู่อียิปต์และยุโรป ครั้งนี้ทำให้พลเมืองยุโรปตายเกือบ ๒๕ ล้านคนและโรคระบาดเรื้อรังตลอดศตวรรษที่ ๑๕-๑๖ และ ๑๗ ครั้งสุดท้าย พ.ศ ๒๔๓๗ ระบาดใหญ่จากมลฑลยูนานตอนใต้ของจีน ระบาดไปทั่วอินเดีย อียิปต์ อาฟริกา รัสเซีย ยุโรป สิงคโปร์ ออสเตเลีย อเมริกา และถึงประเทศไทยด้วย กว่าจะสงบก็ราว ๒๐ปี

จากการค้นคว้าของนายแพทย์แยร์แซง ได้พบเชื้อกาฬโรคในต่อมคนตายที่ฮ่องกง เมื่อ ๓๐ กรกฎาคม ๒๔๓๗ และก่อนหน้านี้ราว ๒๓ วัน นายแพทย์คิตาซาโต้ ก็ได้พบเชื้อกาฬโรคจากโลหิตของผู้ป่วยแล้ว ความรู้เรื่องการติดต่อของกาฬโรคนำโดยหนูและสัตว์แทะจึงได้เริ่มขึ้น พร้อมกับวิธีโดยกำจัดหนูในบ้านเรือนและเรือสินค้า

เมื่อการจัดสุขาภิบาลดีขึ้น หลังเกิดในกรุงปารีส ๑๔ ราย เมื่อพ.ศ ๒๔๖๖ แล้ว โรคก็สงบและไม่มีอีกเลย แต่คงมีระบาดประปรายอยู่ ในอเมริกา และมีระบาดมากที่อินเดียและเมืองท่าบางแห่งของอาฟริกา จีนและบางประเทศในเอเชีย สำหรับประเทศไทยนับตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๙๕ มาไม่มีกาฬโรคเกิดอีกเลย

การระบาดในประเทศไทย รายงานครั้งแรกโดยนายแพทย์ เอช แคมเบลไฮเอ็ด เจ้ากรมแพทย์สุขาภิบาล เมื่อพ.ศ. ๒๔๔๗ การระบาดเกิดโดยหนูที่นำเชื้อกาฬโรคติดมากับสินค้าที่มาจากอินเดีย แล้วจึงเกิดระบาดในกรุงเทพฯ แล้วระบาดไปตามจังหวัดต่างๆโดยเฉพาะจังหวัดที่เป็นศูนย์กลางตลาดใหญ่ๆ และจังหวัดที่เป็นสุดทางของรถไฟ ภายหลังจากนี้อีก ๓ ปี โรคเกิดขึ้นที่ราชบุรี, เพชรบุรีและนครปฐม มีคนตายกว่า ๓๐๐ คน

ตามสถิติตั้งแต่ พ.ศ.๒๔๔๖ - ๒๔๙๕ รวม ๕๐ ปี กาฬโรคมีเกิดขึ้นเกือบทุกปี มากบ้าง น้อยบ้าง การเกิดโรคตอนแรกมีอัตราตายสูงมากถึง ๘๓.๔๑% ระยะหลังๆ อัตราตายลดลงเหลือ ๓๘.๖๓% ส่วนมากพระนครมักเป็นบ่อเกิดของโรค แล้วทำให้ระบาดไปตามจังหวัดอื่นๆทั่วประเทศ บางครั้งการระบาดก็มาจากประเทศข้างเคียง ที่มีการติดต่อค้าขายกัน

กาฬโรคของประเทศไทย เป็นชนิดต่อมบวมอย่างเดียว มีหนูและหมัดหนูเป็นสื่อสำคัญของโรค การป้องกันคือการกำจัดหนู อย่าให้อาคารบ้านเรือนเป็นที่อาศัยของหนู จัดการสุขาภิบาลให้ดี เมื่อปลายพ.ศ. ๒๔๙๘ รัฐบาลอเมริกันได้จัดส่งผู้ชำนาญ เครื่องมือและอุปกรณ์ต่างๆมาช่วยเหลือ และไทยได้ตั้งหน่วยควบคุมกาฬโรคขึ้นที่ภาคเหนือ ภาคกลาง และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พร้อมทั้งทำการค้นคว้าไปด้วย จนปัจจุบันนี้ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๙๕ เป็นต้นมา ไม่ปรากฏมีกาฬโรคเกิดขึ้นอีกเลย

นายแพทย์ เอช แคมเบลไฮเอ็ด
เจ้ากรมแพทย์สุขาภิบาล
สมัยเริ่มแรก

0031

0033

การสุขาภิบาลในประเทศไทย.

เริ่มในรัชสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช (พ.ศ. ๒๒๐๕) โดยความช่วยเหลือของบาดหลวงโธมาส วาลกัวเนรา (ชาวอิตาเลียน) ผู้แก้ปัญหาการขาดแคลนน้ำของเมืองลพบุรีได้สำเร็จ โดยสร้างท่อระบายน้ำจากทะเลชุบศรเข้าสู่ใจกลางเมืองลพบุรี แล้วมีท่อต่อไปตามสถานที่ต่างๆ เช่นพระราชวัง บ้านหลวงรับราชทูต วัด ฯลฯ และต่อท่อจากห้วยซับเหล็กที่อยู่สูงกว่าตัวเมืองมาก จึงได้น้ำที่พุ่งไหลแรง การต่อท่อน้ำเหล่านี้ และการทำเป็นน้ำพุ ล้วนเลียนแบบจากพระราชวังแวร์ซาย ของฝรั่งเศสทั้งสิ้น.

การสาธารณสุขต้นกรุงรัตนโกสินทร์

๑. ประกาศใช้กฎหมายเกี่ยวกับการสุขาภิบาลเป็นครั้งแรก เมื่อ พ.ศ. ๒๔๑๓ ต้นรัชกาลที่ ๕ ชื่อว่า "พระราชบัญญัติธรรมเนียมคลอง" เกี่ยวกับการห้ามเททิ้งสิ่งของลงคลอง, ห้ามตั้งบ้านเรือนอยู่ทั้งสองฝั่ง, ห้ามถ่ายอุจจาระลงคลอง, ไม่ทิ้งสัตว์ตายลงในน้ำ, ห้ามตั้งเวจอยู่ติดคลอง และห้ามมิให้ลงไปอาบน้ำในคลองเมื่อเวลาปิดทำนบ พระราชบัญญัตินี้มีผลทำให้คูคลองต่างๆ ในกรุงเทพฯ สะอาดขึ้นมาก

น้ำพลึดพราะภารที่ลงฝุริมคลอง

พ.ศ. ๒๔๔๐ มีพระราชกำหนดสุขาภิบาลกรุงเทพฯ แสดงเจตนารมณ์ไว้ชัดแจ้งว่ามีวัตถุประสงค์เพื่อการป้องกันโรค เกี่ยวกับการทำลายขยะมูลฝอย, การจัดที่ถ่ายอุจจาระปัสสาวะของคนทั่วไป, ห้ามปลูกสร้างซ่อมแซมโรงเรือนที่จะเป็นเหตุให้เกิดโรค และการย้ายสิ่งโสโครกให้พ้นไป

ก. ประกาศรักษาที่ดินริมถนนระหว่างคลองผดุงกรุงเกษม พ.ศ. ๒๔๔๑ โดยตัดถนนเลียบ คลองผดุงกรุงเกษม

ข. ประกาศห้ามมิให้ปลูกเรือนโรง อันมุงบังด้วยไม้ขัดแตะหรือด้วยแผง หรือ ทำด้วยใบไม้ ในที่เพลิงไหม้ พ.ศ. ๒๔๔๑

ค. ประกาศห้ามปลูกเพิง ขีดเขียนกำแพง
ทำสกปรกในที่สาธารณะ

ง. จัดการรักษาความสะอาด มีเขตสุขาภิบาล ตั้งแต่ปากคลองบางลำภูถึงปากคลองสะพานหัน เลี้ยวตามแนวคลองข้างกำแพงพระนคร.

0032

๒.. พระราชบัญญัติสำหรับตรวจป้องกันโรคสัตว์พาหนะ พ.ศ. ๒๔๔๓ เกี่ยวกับโค กระบือที่นำเข้ากรุงเทพฯ ให้มาขึ้นบกที่บางคอแหลมอย่างเดียว ถ้าจะเอามาฆ่าก็ฆ่าได้เฉพาะในโรงฆ่าสัตว์ ของรัฐบาล ต้องให้เจ้าพนักงานแพทย์ตรวจก่อนว่าไม่มีโรค ก่อนจะย้ายสัตว์ไปที่อื่นหรือใช้เป็นอาหารได้หรือไม่ก่อนนำไปขาย และเจ้าพนักงานใหญ่โรงเลี้ยงสัตว์ตรวจตราดูแลความสะอาดของโรงเลี้ยงด้วย

๓.. ประกาศเรื่องเผาศพตามวัด พ.ศ. ๒๔๔๓ ประกาศนามของวัดที่จะเผาศพได้ตลอดปี หรือได้เฉพาะตามฤดูลม (ลมว่าว ลมตะวันตก ลมตะเภา) หรือห้ามขาดมิให้เผาศพเลยทีเดียว (ได้แก่วัดในกำแพงพระนครทุกวัด ยกเว้นวัดเทพศิรินทราวาส ให้เผาศพได้ต่อเมื่อได้รับพระราชทานพระบรมราชานุญาติโดยเฉพาะ) ทั้งนี้ต้องเผาให้เสร็จก่อนบ่าย ๓ โมง

๔. พระราชบัญญัติลักษณะฆ่าโค กระบือ และสุกรตามหัวเมือง พ.ศ. ๒๔๔๓ มีข้อความสำคัญคือ ให้ข้าหลวงเทศาภิบาลมีอำนาจจัดตั้งโรงฆ่าสัตว์ขึ้นในท้องที่ต่าง ๆ ให้พนักงานจัดการโรงฆ่าสัตว์รักษาโรงฆ่าสัตว์ให้สะอาดอย่าให้เกิดปฏิกูลก่อความรำคาญหรือเกิดโรคแก่มหาชนให้เจ้าพนักงานตรวจโรคสัตว์ที่จะฆ่าให้เห็นว่าสัตว์นั้นปราศจากโรค และให้ผู้พาสัตว์มาฆ่าขนซากสัตว์ไปทิ้งหรือทำลายเสียในที่จะไม่เกิดปฏิกูล

รักษาความสะอาดบ้านเรือน

๕ พระราชบัญญัติรักษาคลอง พ.ศ. ๒๔๔๕ มีข้อความสำคัญคือ ห้ามเอาหยากเยื่อฝุ่นฝอยหรือสิ่งโสโครกทิ้งในคลอง หรือทางน้ำลำคูที่เลื่อนไหลลงคลองได้, ห้ามพาสัตว์พาหนะขึ้นลงในคลองนอกจากท่าข้ามที่กำหนดไว้, ถ้าผู้ใดปล่อยให้สัตว์มาทำแปลงในถนนหลวง ให้ปรับผู้นั้นเป็นรายตัวสัตว์เป็นเงินไม่เกินตัวละ ๑ บาท และห้ามกระทำให้คลองและฝั่งคลองหรือถนนหลวงเสียไปด้วยประการใด ๆ,,,,,การใช้พระราชบัญญัติธรรมเนียมคลองตั้งแต่ ๒๔๑๓ นั้น พวกมิชชันนารีในกรุงเทพสรรเสริญมากเพราะเดิมลักษณะของคลอง หมอบลัดเรย์ได้ ขยายสภาพของคลองในกรุงเทพเมื่อ พ.ศ. ๒๓๗๙,, ไว้ว่า " น้ำในแม่น้ำลำคลองขุ่นข้นตลอดเวลา และสามัญชนดูเหมือนจะไม่แยแสที่จะทำให้น้ำสะอาดขึ้นไปกว่าสภาพเดิมของมันทั้งคลองในเมืองนี้และท้องที่ใกล้เคียง ราษฎรนิยมปลูกบ้านเรือนยื่นลงไปในน้ำอย่างแน่นขนัด เหตุที่ทำดังนั้นก็เพื่อจะได้ถ่ายเทวัตถุธาตุอันจำเป็นลงไปในน้ำได้โดยสะดวก ลำคลองจึงกลายเป็นท่อโสโครกมหึมา สำหรับพาขยะมูลฝอย และสิ่งปฏิกูลต่างๆ ไปให้พ้น แต่ส้วมถ่ายลงน้ำที่ตั้งอยู่เรียงรายไปตามริมคลองนั้นสิเมื่ออาจมต้องตกค้างรอกระแสน้ำขึ้นอยู่เป็นเวลานานพอสมควร ย่อมก่อให้เกิดภาวะอันสุดแสนจะทนทานแก่นาสิกประสาท และจักษุประสาทเป็นอย่างยิ่ง

ส้วมถูกสุขลักษณะ

แหล่งน้ำสะอาดในหมู่บ้าน

0034

๖. ประกาศจัดการป้องกันกาฬโรค พ.ศ. ๒๔๔๗

บ้านเรือนที่รกรุงรังมักเป็นที่อยู่ของหนู หนูเป็นตัวนำเชื้อกาฬโรค

เมื่อรู้แน่ว่าหนูเป็นพาหะ ทำให้เกิดกาฬโรค จึงมีประกาศแนะนำวิธีป้องกันกาฬโรคไว้ว่า ให้กวาดล้างบ้านเรือน ทำลายขยะ อย่าให้ท่อน้ำตัน น้ำโสโครกทำให้ไหลได้สะดวก อาหารอย่าให้แมลงต่างๆตอม กำจัดหนูเป็นต้น นับว่าการสาธารณสุขของเราทันสมัยมากเพราะฝรั่งเองก็เพิ่งทราบถึงวิธีการติดต่อของโรคนี้ในปีเดียวกันนั่นเอง

๗. ประกาศกรมสุขาภิบาลเรื่องจัดการบ้านเรือนให้สะอาด พ.ศ. ๒๔๔๗ เจ้าพระยาเทเวศรวงษ์วิวัฒน์ ผู้บัญชาการกรมสุขาภิบาล รับพระราชโองการใส่เกล้าให้ประกาศว่า "......ทรงพระราชดำริเห็นว่าตามตำราแพทย์ของยุโรปนั้น ถึงแม้ว่าความจริงจะเพียงใดก็ดี แต่ความสกปรกโสโครกเป็นสิ่งที่ทำให้เกิดความรำคาญ ไม่เป็นสุขกายและใจ .....มาบัดนี้เกิดมีกาฬโรคขึ้น ทั้งต้องด้วยตำราแพทย์ชาวยุโรป ว่าเกิดขึ้นด้วยความสกปรก และการที่จะป้องกันไม่ให้โรคนี้มีขึ้นก็ด้วยความสะอาดดังนี้..." ต่อจากนั้นก็มีคำแนะนำให้ทำความสะอาดบ้านเรือน ทำลายขยะมูลฝอย ทำการฆ่าเชื้อโรคด้วยน้ำยา และกำจัดกลิ่นโสโครก ทั้งจะจัดให้มีแพทย์ไปตรวจแนะนำให้ด้วย

๘. ประกาศแก้ภาษีโรงร้าน จัดสุขาภิบาลตลาดท่าฉลอม เมืองสมุทรสาคร พ.ศ.๒๔๔๘ โปรดเกล้า ฯ ให้จัดการสุขาภิบาลเป็นการทดลองขึ้นที่ตำบลท่าฉลอม เป็นแห่งแรกโดยมีการเก็บภาษีเป็นรายปีของโรงร้านต่างๆสำหรับจัดการสุขาภิบาล เช่นซ่อมแซมถนนหลวง, รักษาความสะอาด กำจัดขยะ จุดโคมไฟตามถนน และการบำรุงความสุขของมหาชนอื่นๆ ทั้งให้ตั้งคณะกรรมการได้แก่กำนัน ผู้ใหญ่บ้านจัดการสุขาภิบาลดังกล่าว และเทศาภิบาลเป็นผู้ควบคุมดูแล.

0034

0035

๙, พระราชบัญญัติป้องกันสัญจรโรค พ,ศ, ๒๔๕๐ มีข้อความเกี่ยวกับสุขาภิบาลอยู่ว่า ให้นายโรงหญิงนคร โสเภณีต้องดูแลรักษาหน้าโรงหลังโรงให้สะอาด ปราศจากสิ่งโสโครกและรกรุงรังต่างๆ

๑๐, กฎหมายลักษณะอาญาพ,ศ, ๒๔๕๑ กล่าวถึงความผิดที่เกี่ยวกับการสุขาภิบาล เช่นการใช้ปุ๋ยที่ทำด้วยของโสโครกมีกลิ่นกล้าในที่ชุมชน การขัดขวางแก่ท่อถ่ายน้ำหรือทางน้ำไหล การทำให้ที่ขังน้ำสำหรับสาธารณชนใช้สอยเกิดโสโครก การขายหรือทอดตลาดอาหารอันไม่ควรบริโภค และไม่ให้ผู้มีโรคติดต่อมาขายอาหาร มีระบุความผิดลหุโทษด้านสุขาภิบาลไว้ด้วย เช่นการฝ่าฝืนคำสั่งเจ้าหน้าที่เกี่ยวกับการรักษาถนนหลวงให้สะอาด การปล่อยสัตว์ให้เที่ยวไปตามถนนหลวง การปล่อยสัตว์ให้ทำอันตรายต่อรางน้ำหรือทางน้ำไหล การฆ่าสัตว์ในถนนหลวง และการเททิ้งสิ่งโสโครกหรือซากสัตว์ในทางหลวง

๑๑, พระราชบัญญัติจัดการสุขาภิบาลตามหัวเมือง พ,ศ, ๒๔๕๑ เนื่องจากการทดลองจัดการสุขาภิบาลที่ตำบลท่าฉลอม เมื่อปี ๒๔๔๘ ได้ผลดีประชาชนนิยมมาก ทรงพระราชดำริเห็นสมควรจะขยายการสุขาภิบาลออกไปในที่อื่นๆโดยวิธีเดียวกัน จึงโปรดเกล้า ฯ ให้ตราพระราชบัญญัติจัดการสุขาภิบาลตามหัวเมือง ซึ่งแยกกิจการสุขาภิบาลเป็น ๓ ประเภทคือ การรักษาความสะอาด การป้องกันและรักษาความเจ็บไข้ และการบำรุงรักษาทางไปมา และได้แยกวิธีจัดการสุขาภิบาลออกเป็น ๒ อย่าง คือการสุขาภิบาลสำหรับเมืองอย่างหนึ่ง กับสำหรับตำบลอีกอย่างหนึ่ง ให้จัดตั้งกรรมการขึ้นเพื่อดูแลการปฏิบัติงานซึ่งเกี่ยวกับที่สำหรับเททิ้งทำลายของโสโครก, มีเจ้าหน้าที่ปัดกวาดขนของโสโครกไปทิ้งทำลาย, ว่ากล่าวราษฎรให้รักษาบ้านเรือนและคอกสัตว์ให้พ้นเหตุที่จะเกิดโรค, จัดการรักษาความสะอาดน้ำบริโภค และรักษาถนนหนทางสะพานท่าน้ำให้เรียบร้อย และสะอาดปราศจากสิ่งโสโครก

ต่อมาได้ประกาศจัดการสุขาภิบาลขึ้นอีกที่ นครราชสีมา, จันทบุรี, ภูเก็ต, สงขลา, นครศรีธรรมราช, ชลบุรี และ นครปฐม เป็นต้น ให้อยู่ในความควบคุมดูแลโดยกรมพลำภังค์ กระทรวงมหาดไทย

คลองที่สกปรกรกรุงรัง

คลองเดียวกันที่ทำความสะอาดแล้ว

0035

0036

พระเชฏฐ์ไวทยาการ
หัวหน้ากองควบคุมโรคติดต่อคนแรก

๑๒. <u>ประกาศการสร้างประปา พ.ศ. ๒๔๕๒</u>
สมัยก่อนน้ำบริโภคในกรุงเทพฯ ได้จากน้ำฝนเป็นส่วนใหญ่ ฤดูแล้งประชาชนในกรุงเทพฯ ต้องอาศัยน้ำคลองและน้ำแม่น้ำ ขณะนั้นกรุงเทพฯ มีประชากร ๓๓๐,๐๐ คน กรมสุขาภิบาลดำเนินการอยู่ถึง ๕ ปี (จัดซื้อที่ดิน ขังน้ำที่คลองเชียงราก ขุดคลองประปา ตั้งโรงสูบที่สามเสน ฯลฯ) การประปาจึงมาสำเร็จในรัชกาลที่ ๖ และพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จไปทำพิธีเปิดการประปา เมื่อ ๑๔ พฤศจิกายน ๒๔๕๗

๑๓. <u>พระราชบัญญัติระงับโรคระบาด พ.ศ. ๒๔๕๖</u>
โรคที่ระบุไว้มี ๓ โรคคือ กาฬโรค, อหิวาตกโรค และไข้ทรพิษ ให้อำนาจสมุหเทศาภิบาลจัดการมิให้โรคระบาดแพร่หลายออกไป เช่นบังคับให้ราษฎรในเขตโรคระบาดชำระบ้านเรือนให้หมดเชื้อโรค, ทำลายสิ่งทั้งปวงที่ส่งสัยเป็นเชื้อโรคระบาด หรือทำลายเคหสถานที่เป็นบ่อเกิดของโรค และบังคับให้ราษฎรที่อยู่ในเขตซึ่งเกิดกาฬโรค ช่วยกันจับและทำลายหนูให้หมดสิ้น

๑๔. <u>พระราชบัญญัติรักษาคลองประปา พ.ศ. ๒๔๕๖</u> เมื่อมีการประปาขึ้นแล้ว พระบาทสมเด็จพระ-มงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงมีพระราชดำริเห็นสมควรให้มีข้อบังคับไว้ มิให้ผู้ใดทำความโสโครกแก่คลองประปา จึงให้ตราพระราชบัญญัติสำหรับรักษาคลองประปา โดยกำหนดข้อห้ามต่าง ๆ ไว้ คือ ห้ามเทสิ่งของลงคลอง ห้ามซักผ้าหรือล้างสิ่งของลงในคลอง ห้ามนำสัตว์ลงอาบน้ำในคลอง และให้รื้อเรือนริมคลองออกให้หมด

๑๕. <u>พระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ. ๒๔๕๗</u> มีข้อความเกี่ยวกับการสุขาภิบาลท้องถิ่นหลายข้อ เช่น ว่าด้วยเรื่องแพทย์ประจำตำบล และว่าด้วยการป้องกันโรคภัยที่จะเกิดแก่ประชาชน

พ.ศ. ๒๔๕๕ ตั้งกรมพยาบาล ซึ่งมีกองโอสถศาลา กองทำพันธุ์หนองฝี กองบังคับบัญชาแพทย์หัวเมือง กองแพทย์ป้องกันโรคและปลูกฝี รวมทั้งการควบคุมสุขาภิบาลหัวเมืองด้วย

พ.ศ. ๒๔๕๙ เพื่อปรับปรุงกิจการของกรมพยาบาล ให้กว้างขวางยิ่งขึ้น จึงเปลี่ยนชื่อกรมพยาบาลเป็นกรมประชาภิบาล และยกแผนกสุขาภิบาลเป็นกองบุรภิบาล

พ.ศ. ๒๔๖๑ รวมการสุขาภิบาลที่แยกกันอยู่หลายกระทรวงมารวมกัน และเปลี่ยนเรียกว่ากรมสาธารณสุข และในปี ๒๔๖๘ การจัดการสุขาภิบาลในกรุงเทพ ฯ ได้โอนมาสังกัดกรมสาธารณสุข แล้วตั้งเป็นกองแพทย์สุขาภิบาลแห่งพระนคร

พ.ศ. ๒๔๔๗ - ๒๔๖๐ มีกาฬโรคระบาดไปตามเมืองสำคัญ ๆ แทบทุกปี เพราะมีผู้คนหนาแน่นและจัดระเบียบสุขาภิบาลไม่ดี ดังนั้นจึงได้มีการปรับปรุงการสุขาภิบาล โดยควบคุมการก่อสร้างอาคารให้ถูกสุขลักษณะ โดยเฉพาะในตลาดและแหล่งชุมชน ผลปรากฏว่าหลังจากนั้นการระบาดของกาฬโรคก็ลดลง แม้จะมีอีกก็ไม่รุนแรง .

เรือแจกน้ำประปาเมื่อมีโรคระบาด

0036

0037

การปราบพยาธิปากขอ

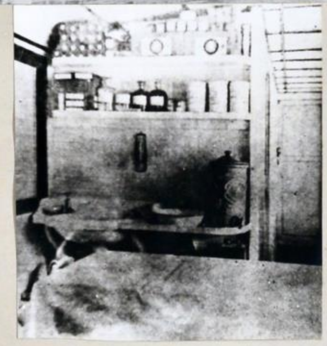

เรือสาธารณสุข ๑ และอุปกรณ์ต่างๆภายในเรือ

พ.ศ. ๒๔๖๐ สภาสุขภาพนานาชาติของอเมริกา ได้ปฏิบัติงานร่วมกับกรมประชาภิบาลเพื่อปราบปรามโรคพยาธิขอในประเทศไทย ได้เริ่มทำที่เชียงใหม่ก่อน น.พ.เอ็ม อี บาร์นส์ เป็นผู้อำนวยการ จากการสำรวจปรากฏว่าประชาชนมีพยาธิขอในอัตรา ๘๐ เปอร์เซนต์ ได้ให้การบำบัด ให้สุขศึกษา และสร้างส้วม และปรับปรุงสุขาภิบาลสิ่งแวดล้อมอย่างจริงจัง ในปีพ.ศ. ๒๔๖๓ ได้โอนงานปราบพยาธิขอไปขึ้นกับสภากาชาดสยาม และในพ.ศ. ๒๔๖๔ ก็ยังพบผู้มีพยาธิขออยู่ถึง ๘๖ เปอร์เซนต์และมีโรคพยาธิลำไส้อื่นอีก ๑๖ เปอร์เซนต์ โครงการปราบปรามโรคพยาธิขอได้ขยายออกไปเป็นลำดับ จนสามารถสำรวจโรคพยาธิขอได้ถึง ๔๕ จังหวัด จึงเห็นว่าการส่งเสริมสุขาภิบาลสิ่งแวดล้อมจะช่วยกำจัดโรคพยาธิลำไส้ต่างๆได้ ผลจึงทำให้ราษฎรชนบทตื่นตัว เรียนรู้วิธีป้องกันโรคภัยไข้เจ็บตามวิทยาการแผนใหม่ ตลอดจนช่วยทำลายความเชื่อถือผิดๆอีกด้วย โครงการนี้สมควรดำเนินไปอย่างไม่หยุดยั้ง จึงได้โอนกิจการสุขาภิบาลทั้งหมดให้กรมสาธารณสุขอีกครั้งหนึ่งเมื่อ พ.ศ.๒๔๖ และสภาสุขภาพนานาชาติให้ความช่วยเหลือรัฐบาลไทยต่อไปอีก ๕ ปี

การดำเนินงานส่งเสริมสุขาภิบาล ปราบโรคพยาธิขอของกรมสาธารณสุข ได้แบ่งเจ้าหน้าที่เป็น ๙ หน่วยแยก แยกเป็น ๕ หน่วยพิเศษ ซึ่งได้แก่ หน่วยสุขศึกษา, หน่วยชันสูตร, หน่วยมารดาสงเคราะห์ และหน่วยเรือสาธารณสุข นอกจากหน่วยเคลื่อนที่ทั้ง ๙ ยังมี "ผู้ตรวจการสุขาภิบาล" ประจำจังหวัดต่างๆ คอยดูแลมิให้กิจการเสื่อมทรามลง และให้คำแนะนำการสุขาภิบาลต่างๆไปด้วย..

พ.ศ. ๒๔๖๗ มีการอบรมฟื้นฟูความรู้แพทย์สาธารณสุขและสารวัตรสุขาภิบาลเป็นครั้งแรกที่สถานเสาวภา ซึ่งสมเด็จพระบรมราชชนกได้ทรงบรรยาย ในหัวข้อ "วิธีปฏิบัติการสุขาภิบาล" ด้วย ทั้งยังทรงนำผู้เข้าอบรมไปศึกษาดูงานลักษณะสุขาภิบาลตามที่ต่างๆด้วยพระองค์เอง หลังจากนั้นได้มีการอบรมกันสืบมาอีกหลายปี..

นอกจากการช่วยอบรมภายในประเทศแล้ว ระหว่างพ.ศ. ๒๔๖๕ - ๒๔๗๑ สภาสุขภาพนานาชาติแห่งชาติอเมริกายังให้ทุนแพทย์สาธารณสุขไปศึกษาต่อ ณ สหรัฐอเมริกา จนได้ปริญญา Dr. P.H. หลายท่าน..

0038

พระยานครพระราม

พ.ศ. ๒๔๖๙ กระทรวงมหาดไทยมีคำสั่งให้สมุหเทศาภิบาลเกี่ยวกับการถ่ายอุจจาระ และทำลายส้วมตามริมน้ำลำคลองทั่วไป และต่อมาให้แพทย์แนะนำควบคุมให้ราษฎรจัดสร้างส้วมขึ้น ทั้งวางระเบียบให้พระสงฆ์ตามวัดต่าง ๆ ทำถานให้ได้ลักษณะสุขาภิบาลด้วย สำหรับส้วมซึมที่ใช้กันในปัจจุบันนี้ พระยานครพระราม (สวัสดิ์ มหากายี) สมุหเทศาภิบาลสำเร็จราชการมณฑลพิษณุโลก ได้ทดลองทำส้วมหลุมหลายแบบและได้สำเร็จลงเมื่อพ.ศ. ๒๔๖๗ เป็นลักษณะส้วมที่ใช้กันในปัจจุบันนี้ มีผู้สนใจกันมาก

พ.ศ. ๒๔๗๑ การช่วยเหลือจากสภาสุขภาพนานาชาติสิ้นสุดลง หน่วยส่งเสริมสุขาภิบาลลดลงเหลือเพียง ๕ หน่วย แล้วลดลงอีกเหลือ ๓ หน่วย และ ๒ หน่วย จนต้องเปลี่ยนชื่อเป็น "หน่วยสุขาภิบาลชนบท" การส่งเสริมสุขาภิบาลในครั้งนั้นทำให้ราษฎรชนบทรู้จักการใช้ส้วมมากขึ้น จากไม่ถึง ๑๐ เปอร์เซ็นต์เป็น ๒๖ เปอร์เซ็นต์ แต่ที่จำเป็นต้องลดปริมาณงานลงไป เนื่องจากงบประมาณไม่พอ เพราะอเมริกันเลิกช่วยไปและกรมสาธารณสุขมีภาระหนักในการปราบโรคติดต่ออันตรายที่ระบาดเป็นประจำ จนต้องถอนหน่วยต่าง ๆ รวมทั้งเรือสาธารณสุข ๑ ไปปราบโรคติดต่ออันตรายเสียบ้างไปทำการบำบัดและป้องกันโรคต่าง ๆ บ้าง โครงการปรับปรุงการสุขาภิบาลจึงไม่ได้ผลสมบูรณ์

การสุขาภิบาล พ.ศ. ๒๔๗๒-๒๔๙๖

๑. การบริหารงาน มีการแบ่งส่วนราชการของกรมสาธารณสุขหลายครั้ง ตั้งกระทรวงสาธารณสุขเมื่อปี ๒๔๘๕ และตั้งกองช่างสุขาภิบาล ศูนย์อบรมและแสดงการปฏิบัติงานอนามัย กรมอนามัย และเปลี่ยนชื่อกองสุขาภิบาลเป็นกองสุขภาพ ปี ๒๔๙๖

๒. กฎหมายเกี่ยวกับการสุขาภิบาล มีพ.ร.บ.ต่างๆเกิดขึ้น เช่น พ.ร.บ สาธารณสุข พ.ร.บ.โรคติดต่อ, พ.ร.บ.ควบคุมการใช้อุจจาระเป็นปุ๋ย, พ.ร.บ.ควบคุมสุสานและฌาปนสถานและพ.ร.บ.ไข้จับสั่น ในช่วงระหว่างปี ๒๔๗๗-๒๔๘๕

๓. ดำเนินการปรับปรุงสุขาภิบาลสิ่งแวดล้อม เช่นตรวจแนะนำความสะอาดของบ้านเรือน สุขลักษณะของตลาดและที่ขายอาหาร น้ำอุปโภคบริโภค การกำจัดอุจจาระ การกำจัดขยะมูลฝอย สร้างรางระบายน้ำ การควบคุมอาหารและเครื่องดื่ม สุขลักษณะของโรงแรม สุขาภิบาลในเทศกาลต่างๆ การสุขาภิบาลในเรือนจำ ตลอดจนโรงฆ่าสัตว์และที่เลี้ยงสัตว์เป็นต้น

การสุขาภิบาลสมัยปัจจุบัน พ.ศ.๒๕๐๓ กรมอนามัยและยูซอม ร่วมมือดำเนินการพัฒนาการอนามัยท้องถิ่นเริ่มที่หมู่บ้านใกล้สถานีอนามัยก่อนแล้วขยายออกไปจนทั่วประเทศ ปี พ.ศ. ๒๕๐๔ ได้พัฒนาการอนามัยไปได้ ๑,๑๔๐ หมู่บ้านอย่างไรก็ดีพร้อมกับวิวัฒนาการด้านเศรษฐกิจ สังคมและอุตสาหกรรมในยุคปัจจุบันจะเกิดปัญหาด้านการสุขาภิบาลสิ่งแวดล้อมเพิ่มขึ้น เช่นปัญหามลภาวะต่างๆ ความสกปรกทางน้ำ การกำจัดสิ่งปฏิกูลหรือเคมีวัตถุจากโรงงานและบ้านเรือน การบูรณะแหล่งเสื่อมโทรม การวางผังอาคารและผังเมือง การป้องกันอุบัติเหตุ การอนามัยโรงงาน การจัดสวนสาธารณะและที่พักผ่อนหย่อนใจ การควบคุมเสียงรบกวนและการป้องกันอันตรายจากกัมมันตภาพรังสี เป็นต้น นอกนั้นการที่ประชากรทวีจำนวนอย่างรวดเร็ว ย่อมทำให้เกิดการแออัดในที่อยู่อาศัย ยิ่งทำให้ปัญหาการสุขาภิบาลสิ่งแวดล้อมยุ่งยากสลับซับซ้อนมากขึ้นทุกที แต่ก็มีความหวังอยู่ว่า เมื่อชี้แจงแนวทางให้ราษฎรรู้จักปรับปรุงการอนามัยเบื้องต้นด้วยกำลังของตนเองแล้ว แม้จะมีปัญหาสุขาภิบาลเกิดขึ้นในอนาคต ราษฎรในท้องถิ่นก็คงร่วมแรงร่วมใจกันแก้ปัญหานั้นๆ ให้ลุล่วงด้วยตนเองไปได้เช่นนั้น.

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาจุฬา-ลงกรณ์ พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (เสวยราชย์ พ.ศ. ๒๔๑๑-๒๔๕๓)

การแพทย์แผนปัจจุบันที่นำมาสู่ประเทศไทยอีกครั้งหนึ่งในรัชกาลที่ ๔ โดยคณะมิชชันนารีอเมริกันนั้นได้รับการส่งเสริมอย่างจริงจังในรัชกาลของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว นอกจากจะทรงมีแพทย์ชาวต่างประเทศมาประจำในราชสำนัก พระองค์ได้ขยายกิจการแพทย์แผนปัจจุบันให้แพร่หลายทั้งของฝ่ายราชการทหารพลเรือนและในหมู่ประชาชน เช่น การให้มีแพทย์สำเร็จจากต่างประเทศประจำกรมทหารหน้ามีแพทย์แผนปัจจุบันเป็นแพทย์ประจำในกองทัพที่ส่งไปปราบกบฏจีนฮ่อ ต่อมาก็ได้ตั้งโรงพยาบาลทหารบกขึ้น แต่กิจการแพทย์ที่สำคัญคือ มีพระราชดำริให้ก่อตั้งโรงพยาบาลถาวรขึ้นเป็นที่พักอาศัยของประชาชนยามเจ็บป่วย เพราะก่อนหน้านั้นมีแต่เพียงสถานพยาบาลชั่วคราว ตั้งขึ้นเมื่อเกิดโรคระบาด นับเป็นสถานพยาบาลที่สำคัญ เพราะจากโรงพยาบาลที่สร้างขึ้นใหม่คือ "ศิริราชพยาบาล" ก็ได้ก่อตั้งให้มีการฝึกแพทย์ขึ้นใช้เองเป็นโรงเรียนแห่งแรกของประเทศไทยคือ โรงเรียนแพทยากร ซึ่งได้เป็นรากฐานของราชแพทยาลัย และเป็นคณะแพทยศาสตร์ศิริราชพยาบาล ทำให้การแพทย์แผนปัจจุบันที่นำมาใช้เจริญก้าวหน้าขึ้นเป็นอันมาก เป็นที่พึ่งพิงของประชาราษฎร์ทั้งประเทศสมดังพระราชประสงค์ พระองค์ทรงมีพระราชหฤทัยห่วงใยประชาชนที่ถึงแก่กรรมเป็นจำนวนมากๆ เวลามีโรคระบาด เช่น อหิวาตกโรค ซึ่งทรงให้นำการประปาขึ้นมาใช้ จากแบบแผนที่เคยเสด็จทอดพระเนตรขณะประพาสต่างประเทศเป็นสาเหตุให้โรคนี้ทุเลาความรุนแรงลงเป็นอันมาก

ผลของการระบาดของอหิวาตกโรค

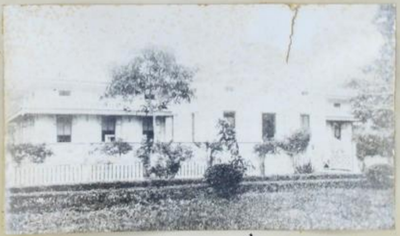

ราชแพทยาลัย

ทรงแก้ไขให้มีน้ำสะอาดใช้ (การประปา)

เรือนพักผู้ป่วยและศาลาอำนวยการ โรงเรียนแพทยาลัย

0040
0050

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาจุฬาลงกรณ์ พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ผู้ทรงพระราชทานกำเนิดศิริราชพยาบาลและราชแพทยาลัย ซึ่งปัจจุบันเป็นคณะแพทยศาสตร์และศิริราชพยาบาล

ประวัติ

เมื่อปีมะเส็ง พระพุทธศักราช ๒๔๒๔ ในรัชกาลของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาจุฬาลงกรณ์ พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว อหิวาตกโรคได้ระบาดขึ้นในกรุงเทพฯ พระมหานคร จึงได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ขอแรงพระบรมวงศานุวงศ์หลายพระองค์ และข้าราชการหลายนาย ให้จัดตั้งโรงพยาบาลย่อยๆขึ้นชั่วคราว ในที่ต่างๆรวม ๔๘ ตำบล เพื่อได้บำบัดโรคร้ายนั้นให้เสื่อมลง ครั้นการบำบัดโรคได้สงบลงดังพระราชประสงค์แล้ว โรงพยาบาลนั้นๆก็เลิก จึงทรงพระราชปรารภที่จะให้มีโรงพยาบาลประจำเกิดขึ้นต่อไป จำเดิมแต่นั้นเป็นต้นมา

สำเนาพระราชหัตถ์สั่งตั้งโรงพยาบาล และรีโปดกอมมิตตี ปีชวดสัมฤทธิศก ๑๒๕๐

พระราชปรารภตอนหนึ่ง มีความว่า "..........ภายหลังเกิดวิบัติเคราะห์ร้าย ลูกซึ่งเป็นที่รักตายเป็นที่สลดใจ ด้วยการที่รักษาไข้เจ็บเห็นว่าแต่ลูกเราซึ่งพิทักษ์รักษาเพียงนี้ยังได้ ความทุกข์เวทนาแสนสาหัส ลูกราษฎรที่อนาถาทั้งปวงจะได้ความลำบาก ทุกข์เวทนายิ่งกว่านี้ประการใด ยิ่งทำให้มีความปรารถนาที่จะให้มีโรงพยาบาลยิ่งขึ้น ...."

และ "......ตั้งใจและออกปากอยู่เนืองๆว่า ถ้าจะตายจะขอแบ่งเงินพระคลังข้างที่ เป็นส่วนหนึ่งมอบไว้สำหรับใช้ในการโรงพยาบาล และสั่งขอให้จัดการให้ได้สำเร็จดังประสงค์ ถ้ายังมีชีวิตอยู่ก็จะคิดจัดการให้มีขึ้นจงได้......."

0040

จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ สั่งตั้งโรงพยาบาลดังนี้ ฯ

พระที่นั่งจักรกรีมหาปราสาท

ณ วันที่ ๓ เดือน ๔ แรม ๑๕ ค่ำ ปีจอ อัฐศกศักราช ๑๒๔๘

ให้กรมหมื่นดำรงราชานุภาพ ๑ พระองค์เจ้าศรีเสาวภางค์ ๑ พระองค์เจ้าวัฒนานุวงษ์ ๑ พระองค์เจ้าสายสนิทวงศ์ ๑ หลวงนายสิทธิ ๑ เป็นคอมมิตตี ปรึกษาพร้อมกัน คิดการตั้งโรงพยาธิบาลขึ้นให้สำเร็จตลอดไป ตามสมควรแก่ประเทศ และกาลสมัย เพื่อจะจัดการอย่างใด จะต้องขออนุญาตประการใดก็ให้บอกเป็นคราวๆ ตามการ สุดแต่ให้การสำเร็จเป็นประโยชน์จริงได้ตลอดไป

(พระราชหัตถเลขา) สยามินทร์

พระเจ้าน้องยาเธอ
พระองค์เจ้าวัฒนานุวงศ์
(กรมขุนมรุพงศ์ศิริพัฒน์)

พระเจ้าน้องยาเธอ
กรมหมื่นดำรงราชานุภาพ
(กรมพระยาดำรงราชานุภาพ)

นายก
พระเจ้าน้องยาเธอ
กรมหมื่นศิริธัชสังกาศ
(กรมขุนศิริธัชสังกาศ)

พระเจ้าน้องยาเธอ
พระองค์เจ้าศรีเสาวภางค์

พระวรวงศ์เธอ
พระองค์เจ้าปฤษฎางค์

พระวรวงศ์เธอ
พระองค์เจ้าสายสนิทวงศ์

พระยาโชฎึกราชเศรษฐี
(เถียร โชติกเสถียร)

หลวงสิทธินายเวร (บุตร เพ็ญกุล)

นายแพทย์ ปีเตอร์ กาแวน
แพทย์ประจำพระองค์

0042

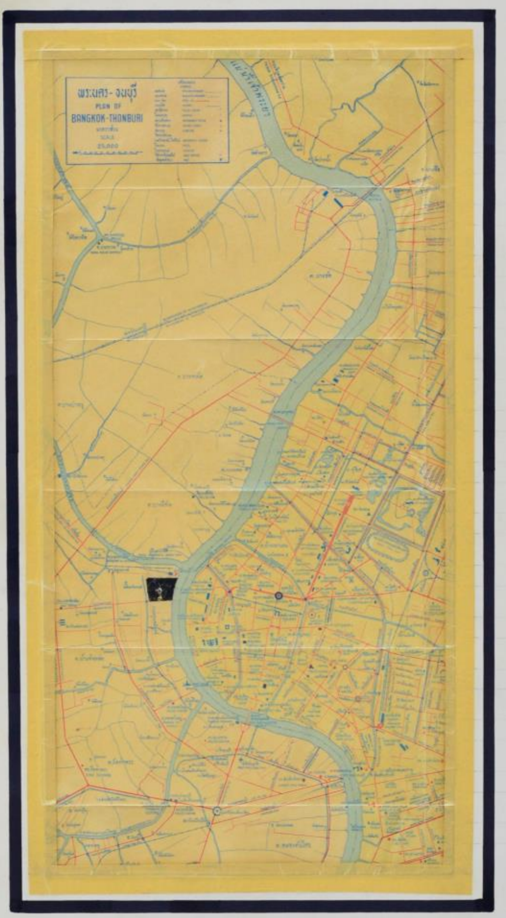

คอมมิตตีได้ปรึกษาประชุมกันในพระบรมมหาราชวัง ขอแบ่งที่วังหลังข้างตอนใต้ อันเป็นที่หลวงร้างอยู่ทางฝากธนบุรี สร้างโรงพยาบาลขึ้นในที่นั้น และขอซื้อที่ริมน้ำข้างเหนือโรงเรียนแหม่มโคล ของมิชชันนารีอเมริกัน ทำท่าขึ้นไปยังโรงพยาบาล

พระราชทานพระราชทรัพย์ ให้เป็นทุนของโรงพยาบาล ในการที่จะลงมือทำชั้นแรก เป็นเงิน ๑๖,๐๐๐. บาท

และทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานพระบรมราชโองการ ให้พระบรมวงศานุวงศ์ ข้าราชการ และชาวต่างประเทศ ที่มีความประสงค์จะบำเพ็ญการกุศล อันเป็นสาธารณะประโยชน์เช่นนี้ ได้ออกทุนทรัพย์ ช่วยตามปรารถนา.

สถานที่	ที่ตำบลวังหลัง เดิมเรียกว่าตำบลสวนลิ้นจี่ ฝั่งตะวันตกของแม่น้ำเจ้าพระยา เป็นเนื้อที่หลวง
ผู้อำนวยการก่อสร้าง	กรมหมื่นดำรงราชานุภาพ
ผู้อำนวยการโรงพยาบาล	พระองค์เจ้าศรีเสาวภางค์
สิ่งก่อสร้างครั้งแรก	๑. รื้อกำแพงวังหลัง มาทำกำแพงและถนนในโรงพยาบาล ๒. ซื้อที่ริมน้ำ ทำท่าน้ำขึ้นไปยังโรงพยาบาล ๓. รื้อเรือนพระไชยบูรณ์(อิ่ม) มาปลูกเป็นที่ว่าการและที่ผสมยา หลังหนึ่ง ๔. ปลูกเรือนผู้ดูการโรงพยาบาล โรงครัว กับโรงแถวคนรับใช้ ริมน้ำ หมู่หนึ่ง ๕. ปลูกโรงพยาบาลด้วยเครื่องไม้ มุงจาก ๔ หลัง พอคนไข้อยู่ได้ ๕๐ คน

(จากนิทานโบราณคดี)

0042

พ.ศ. ๒๔๓๐

เจ้าฟ้าชายศิริราชกกุธภัณฑ์
พระผู้เป็นองค์กำเนิดแห่งมงคลนาม

สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้าชายศิริราชกกุธภัณฑ์ ทรงเป็นพระราชโอรสองค์ที่ ๕๓ ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว และองค์ที่ ๕ ในสมเด็จพระศรีพัชรินทราบรมราชินีนาถ สิ้นพระชนม์ ณ วันที่ ๓๑ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๓๐

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงมีพระราชปรารภตอนหนึ่งว่า "ภายหลังที่เกิดวิบัติเคราะห์ร้าย ลูกซึ่งเป็นที่รักตายเป็นที่สลดใจ เห็นว่าแต่ลูกเราซึ่งพิทักษ์รักษาเพียงนี้ ยังได้ความทุกขเวทนาแสนสาหัส ลูกราษฎรที่อนาถาทั้งปวงจะได้ทุกขเวทนา ยิ่งกว่านี้ประการใด" เมื่อได้ทรงจัดงานพระราชทานเพลิงศพโดยสร้างพระเมรุ ณ ท้องสนามหลวง ด้วยเครื่องไม้จริง เสร็จสิ้นแล้ว โปรดเกล้าฯ. พระราชทานสิ่งก่อสร้างต่างๆ รวมทั้งตู้ โต๊ะ เตียง และเก้าอี้ ที่ใช้แห่ในการชักพระศพ นำมาใช้ในการโรงพยาบาลด้วย

พ.ศ. ๒๔๓๐

สมเด็จพระนางเจ้าวิคตอเรีย

เมื่อสมเด็จพระนางเจ้าวิคตอเรีย ราชินีแห่งกรุงอังกฤษ เสด็จดำรงราชสมบัติมาได้ ๕๐ ปี ชนชาวอังกฤษที่อาศัยอยู่ในกรุงเทพฯเวลานั้น มีความยินดีอยากจะสร้างสิ่งใดอันเป็นเครื่องถาวรวัตถุ เป็นที่ระลึกแห่งกาลมงคลสมัยของสมเด็จพระนางเจ้าฯ ไว้ในโรงพยาบาล

เรี่ยไรจาก ๓๓ คน ได้เงิน ๘๐๐ บาท กรรมการออกเงินทุนของโรงพยาบาลช่วยอีก ๑,๖๐๐ บาท สร้างตึกขึ้นให้ชื่อว่า " VICTORIA WARD" มิสเตอร์เกรซี่ เป็นผู้ทำ

รื้อลง พ.ศ. ๒๔๙๐ เพื่อใช้บริเวณเป็นที่ประดิษฐานพระรูป สมเด็จพระราชบิดา

ตึกวิคตอเรีย

0046

พ.ศ. ๒๔๓๐

พระอรรคชายาเธอ พระองค์เจ้าเสาวภาคนารีรัตน์

เมื่อทรงประชวรอยู่ ได้ทรงกำหนดเงินไว้ช่วยโรงพยาบาล ๒,๔๐๐.๐๐ บาท ครั้นสิ้นพระชนม์แล้ว พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวโปรดเกล้าฯ ให้สร้างตึกเป็นที่ระลึกในการที่พระอรรคชายาเธอมีพระทัยในส่วนกุศลนี้ และพระราชทานเพิ่มเติมให้ครบตามราคาที่กำหนด ๗,๒๐๐.๐๐ บาท ตึกนี้ให้ชื่อว่า "เสาวภาค" มิสเตอร์เกรซี่ เป็นผู้ทำ

(ครั้งแรกใช้เป็นตึกคนไข้พิเศษ ต่อมาใช้เป็นห้องทดลองของแผนกพยาธิวิทยา และต่อมาใช้เป็นที่อยู่ของนักเรียนพยาบาล และนักเรียนแพทย์หญิง)

รื้อลง พ.ศ. ๒๔๙๐ เพื่อใช้บริเวณเป็นที่ประดิษฐานพระรูปสมเด็จพระราชบิดา

ตึกเสาวภาค
สร้างจากเงินบริจาคของ พระอรรคชายาเธอพระองค์เจ้าเสาวภาคนารีรัตน์

พ.ศ. ๒๔๓๑
พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้า
เจ้าอยู่หัวเสด็จเปิดโรงพยาบาล
เมื่อ วันที่ ๒๖ เมษายน พ.ศ.๒๔๓๑
พระราชทานนามว่า “ โรงศิริราชพยาบาล ”
โรงพยาบาลนี้เปนส่วนพระราชกุศล ทรงสละพระราชทรัพย์ให้ตั้งขึ้น
เปนทานในการรักษาโรคและป้องกันความทุกข์ยากของชนทั้งหลายที่
จะเกิดจากพยาธิ “ มิให้หมอหรือคนพยาบาลเรียกค่ายา ค่ารักษา
แก่คนไข้เลยเปนอันขาด ” ได้รับรักษาพยาบาลคนไข้มาแต่ณ
เดือน ๑ ปีกุนสัมฤทธิศก (พ.ศ.๒๔๓๑)

พ.ศ. ๒๔๓๑

๒๕ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๓๑ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เลิกคอมมิตตีจัดการโรงพยาบาล โปรดเกล้าให้ตั้งเป็นกรมพยาบาลขึ้นแทน โดยมีพระเจ้าน้องยาเธอ พระองค์เจ้าศรีเสาวภางค์ เป็นอธิบดีกรมพยาบาล

อธิบดีกรมพยาบาลองค์แรก

เมื่อว่างราชการโปรดศึกษาในทางวิชาแพทย์มาก ทรงเป็นธุระไต่ถามความรู้แพทย์จากพระยาประเสริฐศาสตร์ธำรง (หนู), พระยาพิษณุประสาทเวช (คง) และพระยาประเสริฐศาสตร์ธำรง- (นิ่ม) จนสามารถทรงนิพนธ์เรื่องแพทย์หมอ เป็นตำราแพทย์แผนโบราณ ที่อธิบายลักษณะวิชาแพทย์ไทยตามความคิดใหม่

เป็นเจ้านายพระองค์แรกที่สิ้นพระชนม์ (๑๑ ตุลาคม ๒๔๓๒) เมื่อพระชนมายุเพียง ๒๗ พรรษา ที่โรงพยาบาลนี้

" พอรู้พระองค์ว่าประชวรเป็นวัณโรค ก็ย้ายไปประทับรักษาพระองค์อยู่ตึกเสาวภาค ใครชวนให้รักษาพระองค์ที่อื่นก็ไม่ยอม ตรัสว่าถ้ารักษาไม่หายก็อยากจะตายในโรงพยาบาล เพราะพระหฤทัยรักโรงพยาบาล เปรียบเสมือนเช่นรักลูกที่พระองค์ได้ให้กำเนิดและเลี้ยงมาเอง

(จากนิทานโบราณคดี)

พ.ศ. ๒๔๓๒

โรงคนไข้ และห้องเรียนสมัยแรก

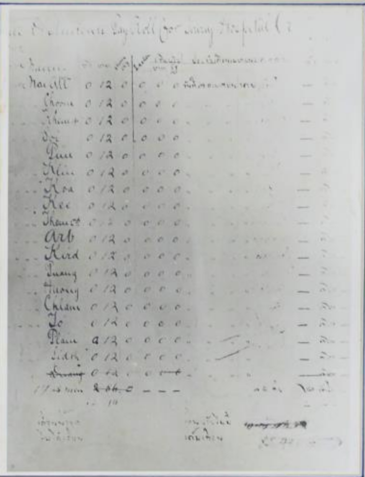

หน้าหนึ่งในสมุดรับเงินเดือนของนักเรียนแพทย์รุ่นแรก

คณะกรรมการได้ดำริที่จะฝึกหมอไว้ใช้ในโรงพยาบาลต่างๆ เพื่อทำการแทนแพทย์แผนโบราณต่อไป จึงได้จัดให้มีการสอนวิชาแพทย์อย่างฝรั่ง(แผนปัจจุบัน) ขึ้นในโรงศิริราชพยาบาล จึงตกลงทำการจ้างหมอเฮยส์ เปิดโรงเรียนแพทย์ในเดือน พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๓๒ มีทะเบียนนักเรียนแพทย์เป็นครั้งแรกในเดือนพฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๓๓

กำหนดการเรียนเป็นเวลา ๓ ปี

เมื่อเปิดการเรียนสาขาแพทย์แผนปัจจุบันได้ ๒ ปี กรมพยาบาลก็ได้จัดหม่อมเจ้าเจียก เจ้ากรมแพทย์สำนักพระราชวังหลวง ไปเป็นอาจารย์สอนวิชาแพทย์ไทยแผนโบราณเพิ่มเติมหลักสูตรขึ้นอีก นักเรียนแพทย์ในระยะนี้ จึงได้เรียนทั้งแผนโบราณ และแผนปัจจุบัน

ที เฮวาด เฮยส์ (T. HEYWARD HAYS)
ผู้ปกครองและอาจารย์นักเรียนแพทย์

ม.จ.เจียก
อาจารย์สอนวิชาแพทย์ไทย

พ.ศ. ๒๔๓๒

ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าให้

พระไตรโกษา (เทศ)
ว่าที่อธิบดีกรมพยาบาล แทน

ให้พระเจ้าน้องยาเธอ กรมหมื่น
ดำรงราชานุภาพ ซึ่งทรงบังคับการกรมศึก-
ษาธิการอยู่นั้น บังคับการกรมพยาบาลด้วย

ขุนสรรพกิจพยาบาล
เป็นผู้รักษาการ

แพทย์ใหญ่ฝ่ายฝรั่ง
คือ หมอ ที. เอช. เฮย์ส์

ส่วนหมอ ปีเตอร์ กาแวน
เป็นที่ปรึกษา

พ.ศ. ๒๔๓๕

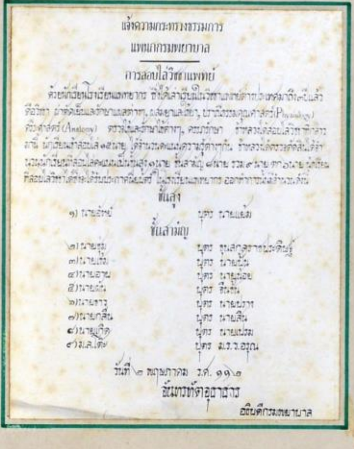

แจ้งความกระทรวงธรรมการ
แพนกกรมพยาบาล

การสอบไล่วิชาแพทย์

[illegible]

ชั้นสูง

๑) นายอั๋ทย์ บุตร นายแย้ม

ชั้นสามัญ

๒) นายชุ่ม บุตร [illegible]
๓) นายเข้ม บุตร [illegible]
๔) นายอวบ บุตร นายน้อย
๕) นายผัน บุตร [illegible]
๖) นายขาว บุตร [illegible]
๗) นายกลิ่น บุตร นายสิน
๘) นายเกิด บุตร [illegible]
๙) ม.ล.โต๊ะ บุตร ม.ร.ว.อรุณ

วันที่ ๒ พฤษภาคม ร.ศ. ๑๑๒
[illegible]
อธิบดีกรมพยาบาล

ในระยะ ๓ ปี แพทย์อาจารย์ได้ทำการผ่าตัดให้นักเรียนดู มีโรคปรวดใหญ่ที่บ่าถึงคอ น้ำหนัก ๕๐ ปอนด์เศษ คนหนึ่ง กล่อนน้ำมีมาก ไส้ตัน ไส้เลื่อน มานรังไข่ในสตรี ตัดแขน ตัดขา เย็บบาดแผล ผ่าฝีลำเลา และฝีเล็กๆมาก การเข้าเฝือกกระดูกมีน้อย

ปลายปีพ.ศ. ๒๔๓๕ ได้มีการสอบไล่วิชาแพทย์ครั้งแรก มีนักเรียนสอบวิชาแพทย์ฝรั่งได้ ๙ คน

ชั้นสูง

นายอั๋ทย์........พ.ต.อั๋ทย์ หะสิตะเวช

ชั้นสามัญ

นายชุ่ม...........หลวงอาจวิทยาคม
นายเข้ม...........นายแพทย์ตรี
นายอวบ..........พระอุดมวิทยาคุณ (อวบ จักษุรักษ์)
นายผัน............นายแพทย์ตรี
นายขาว...........นายแพทย์ตรี
นายกลิ่น..........หลวงอนุมานแพทยาคม (กลิ่น นิยมสิน)
นายเกิด...........จ่านายสิบพยาบาล
ม.ล.โต๊ะ..........ม.ล.โต๊ะ ปาลกะวงศ์ เป็นนายแพทย์โท

พ.ต.อั๋ทย์ หะสิตะเวช

พระอุดมวิทยาคุณ (อวบ จักษุรักษ์)

พ.ศ. ๒๔๓๕

พระอาจวิทยาคม
GEORGE BRADLEY - McFARLAND
M.D., D.D.S.

ศาสตราจารย์กิตติมศักดิ์
อายุรศาสตร์ คณะแพทย-
ศาสตร์ และศิริราชพยาบาล
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

หมอยอชแมกฟาแลน เดินทางมาถึงกรุงเทพฯ ในเดือนธันวาคม พ.ศ. ๒๔๓๔ และได้เข้าบรรจุเป็นนายแพทย์ใหญ่ ศิริราชพยาบาล เมื่อวันที่ ๑ มกราคม พ.ศ. ๒๔๓๕ เป็นอาจารย์สอนแพทย์ฝรั่งแก่นักเรียนด้วย ได้สอนเป็นภาษาไทย เพราะตอนที่จะออกไปเรียนแพทย์ในมหาวิทยาลัยอเมริกานั้น ได้ช่วยบิดาสอนหนังสืออยู่ที่โรงเรียนสวนอนันต์ เป็นอาจารย์อยู่ถึงรุ่นที่ ๓๒ พ.ศ. ๒๔๖๙ นับเป็นอาจารย์ฝรั่งคนแรกที่ได้คลุกคลีอยู่กับการแพทย์ของไทยเป็นเวลากว่า ๓๐ ปี นอกจากทำการสอนเกือบทุกแขนงแล้ว ท่านยังได้แต่งตำราไว้อีกหลายเล่ม ที่สำคัญมีตำรากายวิภาควิทยา โรคของวิถีประสาท และตำราสรีรวิทยาเบื้องต้น นับได้ว่าเป็นผู้ที่ได้วางมาตรฐานการแพทย์แผนปัจจุบันของไทยสืบเนื่องมาถึงทุกวันนี้

พ.ศ. ๒๔๓๖ เปิดโรงเรียนแพทยากร

แจ้งความกระทรวงธรรมการ

แพนกกรมพยาบาล

เปิดโรงเรียนแพทยากร

ด้วยกำหนดโรงเรียนแพทยากร ที่ในศิริราชพยาบาล จะได้เปิดให้นักเรียนเข้าเรียนสืบไป ในวันที่ ๑๐ พฤษภาคม ร.ศ. ๑๑๒ (พ.ศ. ๒๔๓๖) การศึกษาวิชาแพทย์ในศกนี้ ได้เพิ่มการสอนวิชชาแพทย์ฝ่ายไทย ในฐานวิชชารักษาไข้ใช้ยาต่างๆ ขึ้นอีกแพนกหนึ่ง นอกจากวิชชาแพทย์ต่างประเทศที่ได้สอนอยู่ก่อนแล้วด้วย และจะรับนักเรียนสมัคตามแต่ผู้ใดมีความประสงค์จะศึกษาวิชชาแพทย์ในโรงเรียนนี้ นอกจากนักเรียนหลวงซึ่งอยู่ประจำมีกำหนดเหมือนกัน

ถ้าผู้หนึ่งผู้ใดมีความประสงค์จะศึกษาวิชชาแพทย์ในโรงเรียนนี้ ก็จงมาแจ้งความยังโรงพยาบาล ในกระทรวงพระธรรมการให้ทราบ จะได้ให้ข้าหลวงสอบไล่วิชชาหนังสือไทยเสียก่อน การสอนวิชชาแพทย์นั้น นักเรียนสมัคไม่ต้องเสียค่าธรรมเนียมสิ่งไร แต่ต้องประพฤติตามข้อบังคับของโรงเรียนแพทยากร ที่ได้ตั้งไว้ทุกประการ ถ้าผู้ใดอยากทราบความละเอียดต่อไป ก็ให้มาถามเจ้าพนักงานเวรพยาบาลนั้นเทอญ

วันที่ ๑ พฤษภาคม ร.ศ. ๑๑๒

ลงพระนาม

จันทรทัตจุธาธร

อธิบดีกรมพยาบาล

กรมหมื่นวิวิธวรรณปรีชา (จันทรทัตจุธาธร)

การศึกษาในสมัยแรก

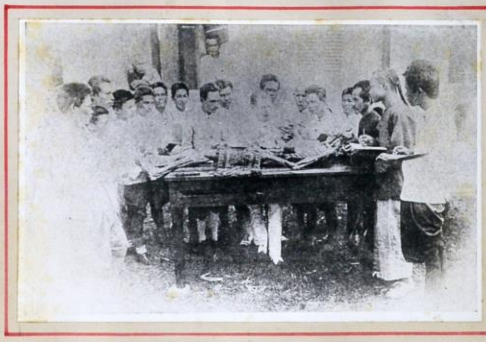

การแสดงร่างกายมนุษย์แก่นักเรียนแพทย์รุ่นแรกโดยหมอเฮย์ส

หลักสูตร

วิชาที่สอน ได้แบ่งสอนวันละ ๒ ชั่วนาฬิกา ตั้งแต่ ๑๐-๑๒ นาฬิกา
จันทร์ วิชาสรีรศาสตร์ (หมายถึง อะนาโตมี เวลานั้น)
อังคาร วิชาปราณีธรรมคุณศาสตร์ (หมายถึง ฟิสิโอโลยี่)
พุธ วิชาผ่าตัด (เซอเยอรี่)
พฤหัสบดี วิชาสรรพคุณยา (แมททีเรีย เมดิก้า)
ศุกร์ วิชาครรภานุเคราะห์ (ออบสะเตทตริก)
เสาร์ ตรวจคนไข้ตั้งแต่โรงคนไข้ที่ ๑ ถึงโรงวรรณโรคที่ ๑๒ เมื่อเสร็จการตรวจแล้ว เรียนปรุงยา แต่บางวันมีโรคที่ผ่าตัดก็ให้ผ่าตัดเวลาบ่ายๆ

ปีที่ ๒ เวลา ๑๓-๑๘ น. ไปเรียนวิชาเคมิสตรี่ ที่โรงเรียนสุนันทา พระยาวินิจวิทยากร (ครูกร) เปนอาจารย์

ปีที่ ๓ วิชาสรีรศาสตร์ และปราณีคุณธรรมศาสตร์ สอนจบอวัยวะภายใน และส่วนอาการภายนอกร่างกาย, วิชาผ่าตัดสอนระงับโลหิต เข้าเฝือกกระดูก เย็บแผล ผ่าฝี, วิชาสรรพคุณยาสอนยาที่ใช้กันบ่อยๆ, วิชาครรภานุเคราะห์ สอนการปฏิสนธิ การใช้คีมและเครื่องมือ, วิชาตรวจไข้สอน การดู คลำ เคาะ ฟัง, การผ่าศพสอนให้คุ้นเคยและเห็นอวัยวะเส้นเอ็นชัดเจน, วิชาเคมิสตรี สอนธาตุ มีเวลานั้น ๖๔ ธาตุ, วิชาแบคทีเรียและเซรุ่มไม่ได้สอน

พ.ศ. ๒๔๔๐

สมเด็จพระศรีพัชรินทราบรมราชินีนาถ เสาวภาผ่องศรี

ในพ.ศ. ๒๔๔๐ สมเด็จพระพันปีหลวง ทรงเป็นผู้สำเร็จราชการแผ่นดิน ในขณะที่พระพุทธเจ้าหลวงเสด็จประพาสยุโรป โปรดเกล้าฯ ให้สร้างโรงเรียนสอนวิชาแพทย์ขึ้นให้เป็นหลักฐาน ให้มีที่อยู่ที่กินของนักเรียนด้วย

นอกจากสร้างโรงเรียนราชแพทยาลัยแล้ว ในพ.ศ. ๒๔๓๙ พระองค์ได้ทรงพระราชปรารภว่า ประเทศยังไม่มีแพทย์ผดุงครรภ์ที่มีความรู้อันแท้จริงเลย การคลอดบุตรจึงมีอันตรายกันอยู่มาก ทรงพระราชศรัทธา พระราชทานพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์ ให้ตั้งการฝึกหัดวิชาผดุงครรภ์ขึ้น เพื่อเป็นการอนุเคราะห์ประชาชนทั้งหลาย และเมื่อพระองค์เสด็จสวรรคตแล้ว โรงเรียนผดุงครรภ์ก็ยังได้รับเงินจากกองพระราชมรดกของพระองค์ บำรุงเป็นค่าใช้สอยส่วนหนึ่งอยู่เสมอ จนทุกวันนี้

ตึกอำนวยการสอนวิชาแพทย์

พระราชทานเงินของสมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอเจ้าฟ้าชายศิริราชกกุธภัณฑ์ ๕๖,๐๐๐. บาท ให้สร้างถาวรวัตถุในโรงพยาบาลนี้

กรรมการจัดการโรงพยาบาลจึงปรึกษาสร้างตึกสำหรับสอนวิชาแพทย์ ให้ช่างเขียนตัวอย่าง กะราคาได้เปนเงิน ๔๐,๐๐๐. บาท ตึกนั้นให้มิสเตอร์คาวูเปนผู้ทำ อีก ๑๖,๐๐๐. บาท จะให้ใช้เปนเครื่องประดับตกแต่งตึก

0061

พ.ศ. ๒๔๓๘-๔๐

การผสมยาไทยในสมัยเริ่มเปิด
โรงพยาบาล

การเรียนอนาโตมี

แสดงการปฐมพยาบาลทางศัลยกรรม
และการตรวจโรคแบบการแพทย์แผนปัจจุบันสมัยต้น

แพทย์ พ.ศ. ๒๔๓๘-๔๐

อาจารย์ทางแผนปัจจุบัน

หมอยอช แมคฟาแลนด์ (พระอาจวิทยาคม)

สอน อนาโตมี, ฟิสิโอโลยี, เซอเยอรี, แมตทีเรียเมดดิก้า

หมออาดัมซั่น (พระบำบัดสรรพโรค)

สอน แปรคติส, สูติศาสตร์, เคมี

หมอเฮย์ส (ต่อมาลาออก)

หลวงสมานธาตุสุวิทย์ (เปลี่ยน)

หมอยอช แมคฟาแลนด์

หมออาดัมซั่น

หมอเฮย์ส

อาจารย์ทางแพทย์ไทย

ม.จ. เจียก

ม.จ. เจียก เป็นนายก จัดการโรงเรียนแพทย์

ม.จ. พูนสวัสดิ์

ม.จ. ปาน

ม.จ. ปราณี

ขุนพินิจ

หลวงวิมเนศร์

คนไข้เลือกเอาเองว่าจะรักษาทางยาไทยหรือแผนปัจจุบัน

0063

พ.ศ. ๒๔๔๒

เครื่องแบบแรกสำหรับนักเรียนแพทย์
เสื้อขาวปิดอก
กางเกงขายาวแบบสากล
หมวกฟาง ผ้าพันหมวกสีฟ้า
ใส่ปลอกคอแดง มีขลิบดำโต ๕ มิลลิเมตร
" เครื่องแบบนี้ ตามลำพังนักเรียนไม่ชอบสวม
เพราะมักถูกล้อว่า อีแร้ง คือ คอแดง"

พ.ศ. ๒๔๔๓

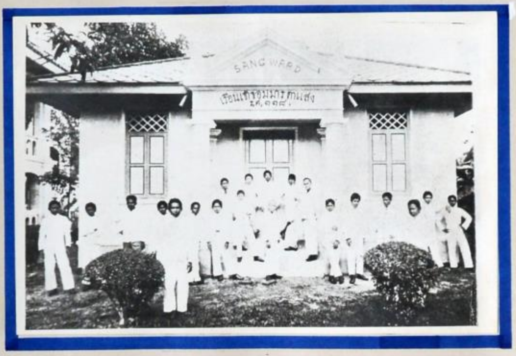

นักเรียนแพทย์มีห้องอยู่เป็นสัดส่วนของตน คนละห้อง

พ.ศ. ๒๔๔๕

ขุนสรรพกิจพยาบาล ออกจากตำแหน่งผู้รักษาการโรงพยาบาล หมอยอช์ แมคฟาแลนด์ จึงรับผิดชอบรักษาการในที่นั้น ตลอดทั้งฝ่ายโรงเรียนและการพยาบาล

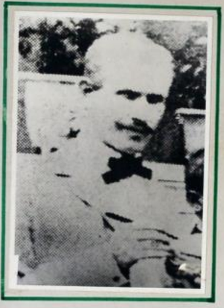

หมอยอช์ แมคฟาแลนด์

พ.ศ. ๒๔๔๖

ได้ขยายหลักสูตรการศึกษาวิชาแพทย์จาก ๓ ปี เป็น ๔ ปี

พ.ศ. ๒๔๔๗

เปลี่ยนวิธีการปกครองเปน ๓ แผนก

ผู้ปกครองฝ่ายโรงเรียน....................หลวงวิจิตร์วรสาส์น (เลข ๕)

อาจารย์ฝ่ายการสอนวิชา....................หลวงพินิจวิทยาการ (เลข ๓)

ผู้รักษาการฝ่ายโรงพยาบาลศิริราช......หมอยอช์ แมคฟาแลนด์ (เลข ๔)

ส่วนหนึ่งในชีวประวัติของ หมอยอช บี แมคฟาแลนด์

รับบรรดาศักดิ์เป็น พระอาจวิทยาคม พ.ศ. ๒๔๕๘

บ้านอยู่ขณะเป็นนายแพทย์ใหญ่ ในศิริราชพยาบาล

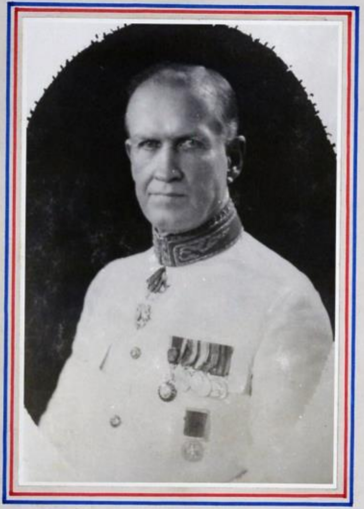

นักเรียนแพทย์รุ่นแรกในที่เรียน

พระอาจวิทยาคม

GEORGE BRADLEY McFARLAND M.D., D.D.S.

ศาสตราจารย์กิตติมศักดิ์ อายุรศาสตร์

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

SURGICAL SPECIMENS ที่ทำการผ่าตัด

การสอนกายวิภาคศาสตร์ ในปี ๒๔๓๕

รูปหมู่อาจารย์ และนักเรียนแพทย์รุ่นแรกๆ

คณะอาจารย์และแพทย์ รุ่นที่จะสำเร็จปี ๒๔๕๐

คณะอาจารย์ และ พยาบาล รุ่น พ.ศ. ๒๔๖๘

คณะศิษย์มอบให้กับคุณพระอาจวิทยาคม เมื่อมีอายุครบ ๗๐ ปี พ.ศ. ๒๔๗๙

(จากหนังสือ Reminiscences of Twelve Decades of Service to Siam 1860-1936 by George B. McFarland)

นักเรียนแพทย์ พ.ศ. ๒๔๔๗-๔๙

มาตราฐานผู้เข้าศึกษาแพทย์

๑. รู้หนังสือ มีประกาศนียบัตรไม่ต่ำกว่าประถมบริบูรณ์ (เทียบเคียงราวมัธยมศึกษาสามัญ) เข้าเป็นนักเรียนหลวง

๒. ผู้ไม่มีประกาศนียบัตร ต้องสมัครเรียนสำรอง จนกว่าอาจารย์จะเห็นว่าสามารถเรียนได้ กรมศึกษาธิการจึงจะบรรจุเป็นนักเรียนหลวง ต้องทำสัญญาเมื่อสอบไล่ได้แล้ว ต้องรับราชการไม่น้อยกว่า ๓ ปี

๓. สมัครเรียนเช้ามาเย็นกลับ ไม่ได้เป็นเป็นนักเรียนหลวง นักเรียนประเภทนี้มักเป็นภิกษุ เป็นผู้ที่มีอายุมาก ไม่มีประกาศนีบัตร

-หลักสูตร-

ภาษาอังกฤษและมาตรา	หลวงวิจิตรวรศาสาสน์	เซอเยอรี่	พระอาจวิทยาคม
อนาโตมี	พระอาจวิทยาคม	ทอกซิโกโลยี	หมอเฮย์ส
ฟิซีโอโลยี่	พระอาจวิทยาคม	ฟามาซี	หมอเฮย์ส
สุขวิทยา	หลวงสนิท(พระยาราชนิกูล)	ครรภานุเคราะห์	พระบำบัดสรรพโรค
ฟีซีค	หลวงวินิจวิทยาการ	แพรกติสออฟเมดิซีน	หมอวอกเกอร์
แมททีเรียเมดิกา	พระอาจวิทยาคม	เคมิสตรี	หลวงวินิจวิทยาการ

พ.ศ. ๒๔๕๘

กระทรวงธรรมการ

พระยาวิสุทธิสุริยศักดิ์
(เจ้าพระยาพระเสด็จฯ)
อธิบดีกรมศึกษาธิการ

กรมศึกษาธิการ

ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เลิกกรมพยาบาล และตำแหน่งอธิบดีกรมพยาบาล ยกการสาธารณะพยาบาลและโรงพยาบาลไปขึ้นกระทรวงนครบาล เว้นโรงศิริราชพยาบาล ให้คงไว้เปนสาขาของโรงเรียนราชแพทยาลัย สำหรับเป็นที่ฝึกหัดวิชาแพทย์แก่นักเรียน และ **ยกโรงเรียนราชแพทยาลัย มาขึ้นกรมศึกษาธิการ** เพื่อขยายการศึกษาให้กว้างขวางมากยิ่งขึ้น รับนักเรียนขึ้นถึง ๑๐๐ คน

กรมศึกษาธิการมีความมุ่งหมายใช่แต่เพียงฝึกฝนหมออย่างเดียว ยังมีความประสงค์สำคัญคือ คิดอ่านจะสะสางวิชาแพทย์ให้เจริญยิ่งขึ้นด้วย จึงพยายามที่จะให้โรงเรียนนี้เป็นที่ค้นคว้าสอบสวนวิชาแพทย์ ให้เกิดความรู้กว้างขวางขึ้น (จากระเบียบการของโรงเรียนราชแพทยาลัย ร.ศ. ๑๒๙)

ท่านอธิบดีผู้เห็นความสำคัญของวิชาแพทย์ ได้ตั้งใจส่งเสริมวิชาชีพนี้จริงๆ ท่านเป็นผู้เริ่มเลือกนักเรียนไทยให้ได้ไปศึกษาวิชาแพทย์ในต่างประเทศ โดยทุนรัฐบาล

กรมหลวงพิษณุโลกประชานารถ

กรมหลวงพิษณุโลกประชานารถเสด็จเยี่ยม คราวกลับจากยุโรป เพื่อเยี่ยมพระประยูรญาติ ลงบันทึกไว้ในสมุดเยี่ยมโรงพยาบาลว่า "ดีทั้งสิ้น เว้นแต่ถนนไม่เรียบร้อยเดินลำบากมาก" จึงประทานเงินไว้จำนวนหนึ่ง ให้ปฏิสังขรณ์ถนน

พยาบาลตั้งแถวรับเสด็จ บนถนนจักรพงศ์

รัชกาลที่ ๗ เสด็จพระราชดำเนินบนถนนจักรพงศ์ ทำพิธีเปิดตึก ศรีเพ็ชร และ จุฑาธุช

พระบรมวงศานุวงศ์ที่โดยเสด็จพระราชดำเนิน

กรมหมื่นวิวิธวรรณปรีชา

อธิบดีกรมพยาบาล (กรมหมื่นวิวิธวรรณปรีชา) ประทานชื่อถนนนั้นว่า "ถนนจักรพงศ์"

(จาก พระยาวิบุลอายุรเวท)

พ.ศ. ๒๔๕๐

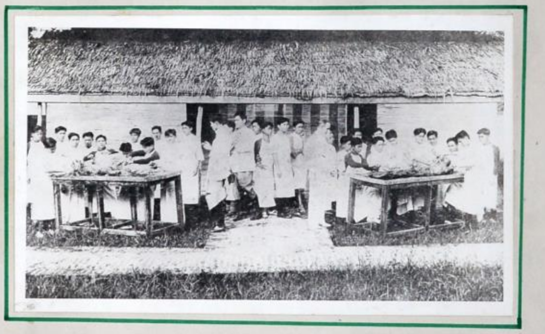

นักเรียนแพทย์กำลังชำแหละศพ

เพิ่มวิชาและครูสอน

ดิเซกชั่น
หมอทอย

โบตานี
หมอเสนต์ เอ แฟร์นานดิซ

อรรยาแพทย์
พระยาวิสุทธิ์สุริยศักดิ์ (เจ้าพระยาพระเสด็จฯ)

"เวลาสอนท่านเจ้าพระยาพระเสด็จฯ เคยกล่าวว่า แพทย์ของเราหมายถึงแพทย์แผนปัจจุบัน ประเทศกำลังต้องการ และยิ่งจะทวีความต้องการมากขึ้น แต่ใครๆก็ต่อว่าฉันว่า เมื่อจะไปหาแพทย์ที่นับว่าชั้นดี ก็ปรากฏว่าเป็นฝีในท้อง พอไปพบชั้นรองก็ถึงหยำเป"

(จาก คำบันทึกของหลวงบริบาลเวชกิจ (ยู้ ลวางกูร))

ให้หลวงบำเหน็จวรญาณ เป็นอาจารย์ผู้ปกครองโรงเรียนราชแพทยาลัย ย้ายขุนอาจวิทยาคม ไปเป็นอาจารย์ฝึกหัดวิชาแพทย์ รวมวิชาแพทย์ไทยกับแพทย์ฝรั่งเข้าเป็นอันเดียวกัน

หลวงกายวิภาคบรรยาย

หลวงพินิจไวทยาการ

หลวงกายวิภาคบรรยาย สอนกายวิภาคศาสตร์ร่วมกับนายแพทย์ทอย และนายลิ้ม จุลละพันธ์ ต่อมาได้ทุนรอคคิเฟลเลอร์มูลนิธิไปศึกษาต่อ ณ ประเทศจีน และสหรัฐอเมริกา กลับมาเป็นผู้ช่วยศาสตราจารย์ และรักษาการณ์แทนหัวหน้าแผนกกายวิภาคศาสตร์ ได้ลาออกรับเบี้ยบำนาญเมื่อ พ.ศ.๒๔๘๖ บัดนี้รับหน้าที่เป็นอาจารย์กายวิภาคศาสตร์ คณะแพทย์ศาสตร์ โรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์

หลวงพินิจไวทยาการ สอนโรคทางเดินอาหาร และต่อมาได้เป็นแพทย์ประจำผู้ป่วยนอกของแผนกอายุรศาสตร์ จนออกรับเบี้ยบำนาญ

ม.จ.ถาวรมงคล ไชยันต์

พระยาดำรงแพทยาคุณ สอนสุขวิทยาอนามัยและนิติเวชวิทยา เมื่อท่านย้ายไปเป็นผู้อำนวยการโรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์ สภากาชาดสยามก็ไม่มีการสอนนิติเวชวิทยาอีกต่อมาจน พ.ศ.๒๔๘๘ จึงได้จัดการสอนวิชานี้ขึ้นใหม่ เมื่อตั้งคณะแพทย์ศาสตร์โรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์ ท่านได้ถูกเลือกเป็นคณบดี และดำรงตำแหน่งศาสตราจารย์ศัลยศาสตร์ บัดนี้เป็นศาสตราจารย์อุปการคุณของมหาวิทยาลัย

ม.จ.ถาวรมงคล ไชยันต์ สอน TROPICAL MEDICINE ต่อมาได้ไปดำรงค์ตำแหน่ง นายแพทย์ใหญ่ทหารเรือ

หลวงสุริยพงศ์พิสุทธแพทย์

ม.จ.วัลภากรวรวรรณ

หลวงสุริยพงศ์พิสุทธแพทย์ สอนอายุรศาสตร์ เมื่อลาออกจากศิริราชได้ไปเป็นนายแพทย์ใหญ่กรมรถไฟ จนออกรับบำนาญ

ม.จ.วัลภากร สอนกระดูกหักและข้อเคลื่อน ต่อมาได้ไปดำรงตำแหน่งศัลยแพทย์ประจำสภากาชาดไทย แล้วได้ไปเป็นหัวหน้าแผนกสถิติพยากรของกรมสาธารณะสุข พ.ศ.๒๔๘๗ ได้เป็นผู้อำนวยการโรงพยาบาลศิริราช จนถึง พ.ศ.๒๔๘๘

ม.จ.พูนศรีเกษม เกษมศรี

ขุนบริหารเวชศาสตร์

ม.จ.พูนศรีเกษม เกษมศรี สอนเคมี ต่อมาได้เป็นคณะบดี และเมื่อตั้งคณะอักษรศาสตร์และวิทยาศาสตร์ ก็ได้เป็นคณะบดีของคณะนั้น

ขุนบริหารเวชศาสตร์ สอนศัลยศาสตร์ ผู้ชำนาญในการใช้ยาสลบ ต่อมาได้เป็นแพทย์ของโรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์

พ.ศ. ๒๔๕๓

อาจารย์

นายกุ๊น * นายช่วง *	ภาษาอังกฤษ
หมอยี บอร์โสนี *	เคมิสตรี ฟิสิกซ์ ท๊อกซีโคโลยี และฟามาซี ชั้น ๒-๓
ขุนเวชสิทธิพิลาส *	มาตราต่างๆ ซ้อมผ่าตัดศพ ชั้น ๓ ตรวจโรคในศพ
นายคาบเพื่อน *	วิชาการทหาร
พระไอวาทวรกิจ (พระยาไอวาทวรกิจ) *	จรรยา
หมอเลนด์ เอ เฟอร์นันดิศ	ฟิสิโอโลยี อะนาโตมี โบตานี สุขวิทยาชั้น ๑
หมอยอช บี แมคฟาแลนด์	ฟิสิโอโลยี ชั้น ๒ แมททีเรีย เมดิกา เซอร์เยอรี่ แปร็กติส-ออฟเมดิซีน ชั้น ๒-๓ โรคเด็ก โรคเส้นประสาท โรคผิวหนัง
หมอวอลเตอร์ บี ทอย	อะนาโตมี ชั้น ๒-๓ ตรวจร่างศพ
หมอเอช อาดัมซัน	ครรภานุเคราะห์
หมอซี ซี วอกเตอร์	โรคเด็ก
ขุนพินิจไวทยาการ	แพทย์ไทย ชั้น ๑ ยาไทย
พระยาพิษณุประสาทเวช (คง ถาวรเวช)	แพทย์ไทย ชั้น ๒-๓
หลวงอาจวิทยาคม *	พยาบาลคนไข้ (แพทย์ฝึกหัด) รักษาไข้

กรรมการผู้สอบไล่วิชาแพทย์

กรรมการประจำ	อธิบดีกรมศึกษาธิการ
	เจ้ากรม กรมตรวจ
	หัวหน้าพนักงานสอบไล่
	นายตรวจแขวงวิสามัญ
	อาจารย์ผู้ปกครองโรงเรียนราชแพทยาลัย
กรรมการที่ได้รับเชิญ ใน พ.ศ. ๒๔๕๒	พระยาพิษณุประสาทเวช
	หมอยอช แมคฟาแลนด์
	หมอเอช อาดัมซัน

* คืออาจารย์ที่เพิ่มเติม

แพทย์รุ่นที่ ๑๘ (พ.ศ.๒๔๕๔)

การศึกษาชั้นปีที่ ๔ พ.ศ.๒๔๕๔

(เวลานั้นเรียก แพทย์ฝึกหัด)

๑. ปฏิบัติอยู่ห้องยาแผนปัจจุบัน เพื่ออบรมการปรุงยาและผสมยา ๓ เดือน
๒. ปฏิบัติอยู่เรือนคนไข้อบรมการคลอดบุตร และรักษาโรคทางสตรี ๓ เดือน
๓. ปฏิบัติอยู่เรือนคนไข้โรคทางยาแผนปัจจุบันและทางยาแผนโบราณ และอบรมปรุงยา ผสมยาแผนโบราณ ๓ เดือน
๔. ปฏิบัติในทางในทางผ่าตัด ๓ เดือน
๕. ตรวจรับจดทะเบียนคนไข้ และทำประวัติคนไข้ที่มาป่วยใหม่
๖. บันทึกรายงานเหตุการณ์ต่างๆ เท่าที่มี
๗. ส่งไปอบรมตามโรงพยาบาล
๘. ส่งไปประจำตามโรงเรียนกินนอน เช่นโรงเรียนมหาดเล็กหลวง และโรงเรียนฝึกหัดอาจารย์
๙. ส่งไปประจำตามอำเภอ และสถานีตำรวจในพระนครและธนบุรี เพื่อทำการปลูกฝี และปราบโรคอหิวาต์เป็นคราวๆ
๑๐. ส่งไปเยี่ยมไข้ แต่งแผล หรือทำการรักษาตามบ้าน ในพระนคร ธนบุรี และต่างจังหวัด

พ.ศ. ๒๔๕๑

0073

- หมวกกันแดดสีน้ำตาล ภายนอกลูกฟูกตาขนมเปียกปูน ขอบหนา
- เสื้อแบบราชการสีไข่ไก่
- กางเกงสีน้ำเงินแก่ ขาสั้น
- ถุงเท้าสีดำ ยาวถึงเข่า รองเท้าดำ

เครื่องแบบเริ่มต้นขึ้นเมื่อมีงานฉลองพระบรมรูปทรงม้า

ที่หย่อนอารมณ์ของนักเรียนรุ่น ๒๔๕๑

แต่ตำแหน่งที่มีผู้ชอบนั่งพักกันมากก็คือ ที่โป๊ะและตามสะพานน้ำโรงพยาบาลศิริราชนั่นเอง เพราะนอกจากอยู่ใกล้ยังมีต้นประดู่ที่แผ่กิ่งก้านสาขา ใบหนาเขียวชะอุ่ม ผลิดอกสีเหลืองสด แซมสอดอยู่ระหว่างใบที่เขียวเปนมัน เมื่อต้องแสงจันทร์ ยามแดดจะลับแลละเลื่อมวะวาววับ พอพระพายโชยกิ่งก็สะบัดโปรยละอองเกษร ร่อนลอยไปตามอากาศที่จวนค่ำ พากลิ่นที่หอมหวลยวนนาสิกของผู้ที่นั่งพักอยู่ ให้สูดดมเกิดความชุ่มชื่นรื่นอารมณ์จนเพลิดเพลิน ไม่อยากจะจากจร

(จาก วรรณกรรมของนักเรียน รุ่น ๒๔๕๑)

พ.ศ. ๒๔๕๕-๕๙

เปลี่ยนเครื่องแบบ-เปลี่ยนกางเกงเป็นผ้าม่วงสีน้ำเงิน

ต่อมาเปลี่ยนเป็น

กางเกงดำขาสั้น
เสื้อนอกขาวติดแผงดาวเหลือง มีอักษร "พ" ติด
ถุงเท้าดำ รองเท้าซูดำ
หมวกหนีบสักหลาดดำ
กระดุมเสื้อตราพระเกี้ยว

ชั้นหลังเปลี่ยนแผงคอเป็นสีเขียวมีแกนทองกลาง ไม่มีอักษร "พ" ติด แบบนี้ใช้ต่อมาจนถึง พ.ศ. ๒๔๗๘

4 มิ.ย. 2525 0075

พ.ศ. ๒๔๕๕-๕๖

เริ่มการเปลี่ยนแปลงเข้าสู่มาตรฐานการแพทย์ของโลก

กรมขุน ชัยนาทนเรนทร [พระองค์เจ้ารังสิต ประยูรศักดิ์]

พระองค์เจ้ารังสิตได้เข้ามาเป็นผู้บัญชาการโรงเรียนแพทย์ พระองค์ท่านมีความสนพระทัยในการศึกษาของประเทศมาตั้งแต่ทรงศึกษาอยู่ณ ต่างประเทศ ขณะที่เข้ามาเป็นผู้รับผิดชอบโรงเรียนแพทย์ได้ทรงพิจารณาเห็นข้อบกพร่อง ทำให้ฐานะของการแพทย์ไม่อาจก้าวหน้าต่อไปได้ คือ :-

๑. ขาดการนิยมยกย่องในหมู่ประชาชน

๒. ความรู้เบื้องต้นอ่อน ทำให้ไม่สามารถรับการศึกษาขั้นสูงต่อไปได้

๓. หลักสูตรการศึกษายังลักหลั่นกันอยู่ และเวลาการศึกษายังน้อย

๔. ขาดอาจารย์ที่ทรงวิทยาคุณโดยฉะเพาะวิชา มาอบรม

โดยความวิริยะ และพระปรีชาสามารถ ได้ทรงแก้ข้อบกพร่องเป็นผล คือ :-

๑. แนะนำให้พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่๖ รับนักเรียนแพทย์ ตั้งขึ้นเป็นกรมนักเรียนแพทย์เสือป่า เป็นผลสำเร็จ ทำให้ประชาชนเกิดความนิยมขึ้น

๒. เพิ่มความรู้เบื้องต้นขั้นเป็นมัธยมปีที่ ๓

๓. ขยายหลักสูตรวิชาแพทย์จาก ๔ ปี เป็น ๕ ปี เรียนเป็น ๒ ภาคๆละ ๒ ปีครึ่ง (PRECLINICAL และ CLINICAL) ภาคที่ ๑ เพิ่มวิชาในชั้นเตรียมแพทย์ทวีขึ้น และให้เพิ่มวิชา

ปีที่๓	ปีที่๔	ปีที่๕
แบคทีริโอโลยี : ภาษาลาติน สอนโดยพระองค์ท่าน ภาษาเยอรมัน : วิชาหมอนวด " หลวงราโช	โตโปกราฟฟิคอนาโตมี นิติเวชวิทยา	ตรวจโรค

๔. เพิ่มอาจารย์

นอกจากนี้ยังได้เริ่มติดต่อนำสมเด็จพระราชบิดา เจ้าฟ้ากรมหลวงสงขลานครินทร์ ให้หันมาสนพระทัยในทางแพทย์ และทำให้รอคกี้เฟลเลอร์มูลนิธิมีความสนใจที่จะช่วยการศึกษาแพทย์ของประเทศไทย เป็นสาเหตุที่ได้ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่ในการศึกษาแพทย์และหลักสูตร ทำความเจริญให้กับการแพทย์ของประเทศไทยมาจนถึงปัจจุบันนี้

พ.ศ. ๒๔๕๙

ปีแรกที่ถูกงดเงินเดือนแพทย์ฝึกหัด (เดือนละ ๓๐ บาท)

ปีแรกที่ทางการยอมให้พยาบาลกับแพทย์ฝึกหัดทำงานร่วมกันในเวลาเดียวกันบนโรงคนไข้ ก่อนหน้านี้พยาบาลมิได้พบหน้าแพทย์ฝึกหัด เพราะขึ้นโรงคนไข้คนละเวลา ถ้ามีเรื่องเกี่ยวกับการรักษาคนไข้ ก็เขียนสั่งไว้

นักเรียนในชั้นปีที่ ๕ นี้ แบ่งฝึกหัดเป็น ๒ พวก ฝึกหัดในสถานที่คือ ในโรงพยาบาลศิริราช ๕ เดือน อีกพวกหนึ่งฝึกหัดนอกสถานที่เวลาอีก ๕ เดือน คือ ที่โรงพยาบาลกลางกรมสุขาภิบาล โรงพยาบาลโรคจิตต์ และโรงพยาบาลโรคติดต่อ ซึ่งหมอคาทิวเป็นผู้อำนวยการ การทำงานระหว่างที่โรงเรียนหยุดหน้าร้อน ใครจะหยุดหรือสมัครทำก็ได้

โรงพยาบาลกลาง

โรงพยาบาลโรคจิต

พระยาโอวาทวรกิจ
อาจารย์ผู้ปกครอง และอาจารย์ราชแพทยาลัย

นายแพทย์คาทิว
ผู้อำนวยการ โรงพยาบาลโรคจิต คนแรก

มีการตั้งนักเรียนแพทย์เสือป่าขึ้น อยู่ในบังคับบัญชากองเสือป่าหลวงรักษาพระองค์ มีการฝึกซ้อมแถว การฝึกเปลพยาบาล ต่อมาได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ตั้งเป็นกรมนักเรียนแพทย์เสือป่าขึ้น

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

พระผู้พระราชทานกำเหนิดจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โดยสร้างขึ้นจากเงินที่เหลือจากการบริจาคสร้างพระบรมรูปทรงม้า เฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าทรงสนพระทัยในกิจการหลายอย่างของประเทศ และใฝ่พระทัยในความก้าวหน้าในวิทยาการทุกสาขา พระองค์ท่านได้พระราชทานกล้องจุลทัศน์แก่แผนกพยาธิวิทยา เพื่อช่วยเหลือขณะที่แผนกขาดเครื่องมือเครื่องใช้

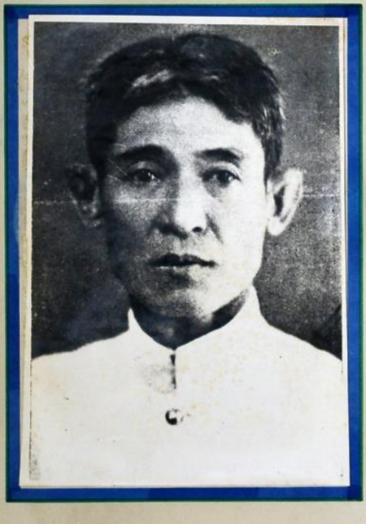

เมื่อรวมโรงเรียนราชแพทยาลัยเข้ากับ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยแล้ว ได้ทรงตั้งให้พระยาเวชสิทธิพิลาศ ผู้เป็นปลัดบัญชาการโรงเรียนในขณะนั้น ขึ้นเป็นคณบดีคณะแพทยศาสตร์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ใช้หอวังสระปทุมเป็นที่ศึกษาตอนต้น.

อ.อ. พระยาเวชสิทธิพิลาศ (จรัส วิภาตะแพทย์)

คณบดีคนแรกที่สำเร็จจากโรงเรียนราชแพทยาลัย

0078

พ.ศ. ๒๔๕๙

วันที่ ๒๖ มีนาคม พ.ศ.๒๔๕๙ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ประดิษฐานโรงเรียนข้าราชการพลเรือนของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เป็นมหาวิทยาลัย พระราชทานนามว่า จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เพื่อเป็นอนุสาวรีย์สมพระเกียรติ์ แห่งพระบาทสมเด็จพระพุทธเจ้าหลวง และมหาวิทยาลัยให้ขึ้นอยู่ในกระทรวงธรรมการ

ประกาศกระทรวงธรรมการ
รวมโรงเรียนราชแพทยาลัยเข้ากับจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

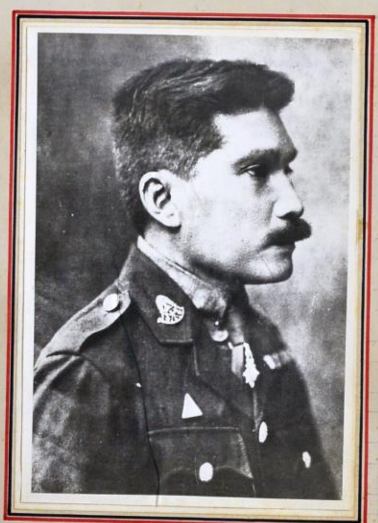

เจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรี

จางวางเอก พระยาธรรมศักดิ์มนตรี เสนาบดีกระทรวงธรรมการ รับพระราชโองการใส่เกล้าฯ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ดำรัสสั่งว่า บัดนี้ โรงเรียนข้าราชการพลเรือน ของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ประดิษฐานขึ้นเปนมหาวิทยาลัย พระราชทานนามว่า จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และโอนมาอยู่ในกระทรวงธรรมการแล้ว โรงเรียนราชแพทยาลัย ของกระทรวงธรรมการ ควรจะเป็นแผนกหนึ่งของมหาวิทยาลัยนี้ด้วย จึ่งทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้รวมโรงเรียนราชแพทยาลัย เข้าในจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย แต่บัดนี้ไป

ประกาศมา ณ วันที่ ๖ เมษายน พ.ศ. ๒๔๖๐

พ.ศ. ๒๔๖๐

หอวัง สระปทุม

เดิมเป็นวังของสมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิรุณหิศ สยามมงกุฎราชกุมาร ทำไว้คล้าย WINDSOR CASTLE เมื่อสร้างจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยได้ใช้เป็นตึกเรียนชั้นต้นของโรงเรียนแพทย์ ต่อมาเป็นตึกของแผนกอักษรศาสตร์และวิทยาศาสตร์ รื้อลงในพ.ศ. ๒๔๗๙ เพื่อใช้บริเวณสร้างสนามกีฬาชาติ

โรงเรียนแพทย์ได้ย้ายชั้นต้นๆคือ ชั้นปีที่ ๑ ถึงชั้นปีที่ ๓ ไปรวมและทำการสอนอยู่ที่ตึกใหญ่หอวัง และเป็นสถานที่ของชั้นปีที่ ๔ ด้วย เมื่อเพิ่มหลักสูตรเป็น ๔ ปี

ตึกวิทยาศาสตร์

ต่อมาในพ.ศ. ๒๔๖๖ จึงย้ายชั้นปีที่ ๓-๔ กลับมาศิริราช คงทำการสอนชั้นปีที่ ๑-๒ อยู่ แต่เรียกว่าเตรียมแพทย์ จนถึง พ.ศ. ๒๔๗๒ จึงได้ย้ายไปสอนที่ตึกวิทยาศาสตร์ที่สร้างขึ้นใหม่

40

0080

พ.ศ. ๒๔๖๑

ตึกอำนวยการของคณะ

ทางการของมหาวิทยาลัย ได้จัดตั้งคณะแพทยศาสตร์ แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (เลิกใช้มงคลนามคือ โรงเรียนราชแพทยาลัย)

แพทย์รุ่นที่ ๒๙ (พ.ศ. ๒๔๖๖)

ได้ขยายหลักสูตรวิชาแพทย์โดยเพิ่มจาก ๕ ปี เป็น ๖ ปี ฉะนั้นแพทย์รุ่นพ.ศ. ๒๔๖๖ จึงเป็นแพทย์ประกาศนียบัตรรุ่นแรกที่เรียนครบตามหลักสูตร ๖ ปีเต็ม

การเพิ่ม เพิ่มตอนต้นคือนักเรียนที่รับใหม่ เป็นชั้นปีที่ ๑ ส่วนนักเรียนที่อยู่ชั้นปีที่ ๑ เก่า เป็นชั้นปีที่ ๒ และทำการสอนรวมกันทั้ง ๔ ชั้น อยู่ที่หอวัง

0080

นายโชติ ยูปานนท์

นายแพทย์โชติ ยูปานนท์ เป็นนักศึกษาดีและเป็นนักกีฬาฝีเท้าเยี่ยม พอสำเร็จก็ได้ถูกเลือกให้ช่วยทำ CLINCAL METHOD ต่อมาก็ได้รับทุนสมเด็จพระราชบิดา และได้ไปถึงแก่กรรมเสียในต่างประเทศ ไม่ทันได้มีโอกาสได้รับใช้ประเทศชาติ

พระมนตรีพจนกิจ

พระมนตรีพจนกิจ สอน ORGANIC CHEMISTRY แล้วต่อมาได้สอนพฤกษศาสตร์ให้แก่นักศึกษาแพทย์และเภสัชกรด้วย ท่านเป็นอาจารย์ที่มีนักเรียนรักใคร่มาก และทรงความรู้ในวิชาการอย่างกว้างขวาง ท่านได้สอนนักเรียนทั้ง ๒ ประเภท อยู่หลายรุ่น และได้ถูกเลือกเป็นนายกเภสัชกรรมเป็นคนแรก

ครูสีทธิ์ สอนภาษาลาตินแก่นักศึกษาแพทย์ และเภสัชกร ท่านมีความรู้จนเมื่อ Mr. BRIAND อาจารย์สอนภาษาฝรั่งเศส ไปพบและพูดจาด้วยเป็นภาษาอังกฤษ ท่านตอบเป็นภาษาลาตินว่า ท่านรู้ภาษาอังกฤษน้อย ขอให้คุยกันเป็นภาษาลาติน ทำให้ท่านอาจารย์ภาษาฝรั่งเศสรู้สึกยำเกรงท่านเป็นอันมาก

Mr. B.O. Cartwright

ครู บี.โอ. คาทไรท สอนชีวะวิทยา เป็นอาจารย์ใจดี มีลูกศิษย์รักใคร่นับถือเป็นอันมาก

หลวงสินทัคฯ. สอน ORGANIC CHEMISTRY

พระยาลักษณะสุตสุนทร

หลวงโกสกิจ (พระยาลักษณะสุต) สอนภาษาอังกฤษ ท่านมีความรู้ภาษาอังกฤษดี และในบางครั้งได้สละเวลามาสอนภาษาอังกฤษให้กับนักศึกษาแพทย์รุ่นหลังๆ

สมเด็จเจ้าฟ้ากรมหลวงสงขลานครินทร์ ขณะกลับจากอเมริกาชั่วคราวเนื่องในงานพระเมรุสมเด็จพระพันปีหลวง ได้ทรงสละเวลาไปสอนวิชา HISTOLOGY ให้กับนักศึกษาแพทย์

สมเด็จพระราชบิดา

พ.ศ. ๒๔๖๑

อาจารย์เพิ่มเติมซึ่งต่อมาได้เป็นกำลังสำคัญในการเจริญก้าวหน้าของสถานศึกษาแพทย์

PROFF. A. G. ELLIS

ศาสตราจารย์ เอ. จี. เอลลิส ศาสตราจารย์พยาธิวิทยา และผู้อำนวยการโรงพยาบาล เมื่อรอคคิเฟลเลอร์มูลนิธิเข้ามาช่วยการศึกษาได้กลับมาเป็นผู้อำนวยการศึกษา และได้รับเลือกเป็นอธิการบดีจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พระอัพภันตราพาธพิศาล สอนสรีรวิทยาและโรคของระบบทางเดินของการหายใจ ต่อมาเป็นหัวหน้าแผนกอายุรศาสตร์ และเป็นคณบดีแทนศาสตราจารย์เอลลิส เมื่อตั้งมหาวิทยาลัยแพทยศาสตร์ พ.ศ. ๒๔๘๖ ได้เป็นอธิบดีและผู้บัญชาการมหาวิทยาลัยคนแรก และเป็นหัวหน้าแผนกอายุรศาสตร์และกายวิภาคศาสตร์ บัดนี้รับเบี้ยบำนาญและเป็นสมาชิกวุฒิสภา

พระอัพภันตราพาธพิศาล

พระศัลยเวทย์วิศิษฐ์

พระศัลยเวทย์วิศิษฐ์ สอนศัลยศาสตร์ ต่อมาได้เป็นผู้ช่วยผู้อำนวยการและผู้อำนวยการโรงพยาบาลศิริราช ได้เป็นผู้ช่วยศาสตราจารย์ศัลยศาสตร์ ลาออกเมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๔ ไปเป็นนายพลตรีนายแพทย์ใหญ่ทหารบก

หลวงไวทเยศรางกูร สอนสูตินารีเวชวิทยา เป็นผู้สนับสนุนให้นักศึกษาแพทย์ ได้เข้าทำการฝึกหัดในตึกสูติกรรมจริงจัง คือตั้งแต่ ๙ น. ถึง ๑๕ น. ต่อมาได้ลาออกไปประกอบอาชีพส่วนตัว ตั้งสถานพยาบาลทางคลอดบุตร

หลวงไวทเยศรางกูร

พระยาอารีดรุณพรรค ครั้งแรกสอนฟิสิคส์ และเป็นอาจารย์ผู้ปกครองนักศึกษา พ.ศ. ๒๔๖๘ ขณะมีการติดต่อกับรอคคิเฟลเลอร์มูลนิธิ มารับหน้าที่ผู้ดูแลการเงิน พ.ศ. ๒๔๗๐ เป็นปลัดคณบดีคณะแพทยศาสตร์ และเป็นผู้ช่วยผู้อำนวยการโรงพยาบาลศิริราช เมื่อหมอเอลลิสกลับต่างประเทศ รับหน้าที่ทำการแทนคณบดี พ.ศ. ๒๔๘๑ เป็นผู้ช่วยคณบดี และผู้อำนวยการ ได้เป็นกำลังสำคัญให้กิจการก้าวหน้าได้เป็นอย่างดี

พระยาอารีดรุณพรรค

พ.ศ. ๒๔๖๖

ตึกผู้ป่วยถาวรหลังแรกของโรงพยาบาล

สมเด็จพระราชบิดา

ตึกมหิดลบำเพ็ญ

ถัดจากตึกพยาธิวิทยา โรงพยาบาลได้ตึกผู้ป่วยที่มีที่ทางถูกต้องตามสุข-ลักษณะหลังแรก สร้างโดยทุนของสมเด็จพระราชบิดา มอบให้กับโรงพยาบาลใช้เป็นตึกสำหรับผู้ป่วยทางแผนกศัลยกรรม เป็นตึกที่ไม่มีพิธีเปิดเป็นทางการ และไม่มีชื่ออยู่หลายปี เพราะพระองค์ท่านไม่ต้องการให้ใครทราบว่าเป็นเงินของพระองค์ท่าน ต่อมาจึงให้จารึกว่า "ตึกมหิดลบำเพ็ญ" เป็นตึกที่ได้รับใช้และช่วยชีวิตผู้ป่วยนับจำนวนพันตลอดเวลา ๒๖ ปี

และเป็นสถานศึกษาให้แพทย์สำเร็จไปหลายรุ่น ระหว่างสงครามได้เป็นที่พักผู้ป่วยที่ประสบภัยทางอากาศ เสียหายเล็กน้อยเนื่องจากแรงระเบิด

พ.ศ. ๒๔๖๖

รัฐบาลได้ร่วมมือกับรอคคีเฟลเลอมูลนิธิ เพื่อปรับปรุงมาตราฐานการศึกษาแพทย์เทียบเท่ากับต่างประเทศ

ยกความรู้เบื้องต้นขึ้นเป็นมัธยมบริบูรณ์ (ม.๘) เปิดการสอนถึงขั้นปริญญา

ผู้ที่ช่วยให้การร่วมมือกับมูลนิธิจนเป็นผลสำเร็จ

Dr. H.E. BARNES
ผู้แทนแผนกสาธารณะสุขของมูลนิธิในประเทศไทย ซึ่งชักจูงให้มูลนิธิเข้าช่วยการศึกษาแพทย์ของประเทศไทย

Dr. RICHARD M. PEARCE
ประธานแผนกการศึกษาแพทยศาสตร์ของมูลนิธิ ผู้ให้หลักวินิจฉัยในการดำเนินงานการช่วยเหลือจากมูลนิธิ

เจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรี
ผู้ติดต่อกับมูลนิธิ

สมเด็จพระราชบิดา
ผู้แทนรัฐบาลไทยในการเจรจาจนเจ้าหน้าที่ฝ่ายมูลนิธิร่วมมือด้วย

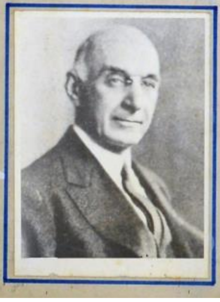

Dr. VICTOR G. HEISER
ผู้ตรวจการของมูลนิธิ ซึ่งเข้ามาดูและรายงานกิจการของมหาวิทยาลัย และคณะแพทยศาสตร์ต่อมูลนิธิ

Dr. A. G. ELLIS
ผู้แทนของมูลนิธิ เข้ามาเป็นผู้อำนวยการการศึกษา และดำรงตำแหน่งศาสตราจารย์พยาธิวิทยา

กิจการฝ่ายอำนวยการศึกษาและโรงพยาบาล

พ.ศ. ๒๔๖๕ - พ.ศ. ๒๕๐๓

ตอนต้น ศาสตราจารย์เอลลิสเป็นคณบดี และ ผู้อำนวยการ มีพระยาอารีครุณพรรค เป็นผู้ช่วยและดูแลการเงินของคณะฯ พระประการวุฒิสิทธิ์เป็นผู้ปกครองนักศึกษา

พระยาอารีครุณพรรค

ศาสตราจารย์ เอลลิส

พระประการวุฒิสิทธิ์

พ.ศ. ๒๔๘๐ ศาสตราจารย์ เอลลิส หมดสัญญากลับต่างประเทศ เจ้าคุณอารีฯ รั้งตำแหน่งอยู่พักหนึ่ง แล้วทางการได้เลือกพระอัพภันตราพาธพิศาลเป็นคณบดี

พ.ศ. ๒๔๘๕ ตั้งมหาวิทยาลัยแพทยศาสตร์ คุณพระอัพภันฯ เป็นอธิการบดี และผู้บัญชาการคนแรก

พ.ศ. ๒๔๘๖ เจ้าคุณอารีฯ ครบเกษียน คณะฯ เลือกหลวงลิปิธรรมศรีพยัตต์ เป็นคณบดี หลวงพิณพากย์พิทยาเภทเป็นผู้ช่วยคณบดีและผู้อำนวยการโรงพยาบาล

พระอัพภันตราพาธพิศาล

หลวงลิปิธรรมศรีพยัตต์

หลวงพิณพากย์พิทยาเภท

โรงพยาบาลและโรงเรียนแพทย์ ประสพทั้งภัยทางอากาศและน้ำท่วม ทางการตั้งแพทย์อาวุโสมาอยู่เวรแทนผู้อำนวยการในเวลากลางคืน

เมษายน พ.ศ. ๒๔๘๗ เลิกเวรฉุกเฉิน ตั้งนายแพทย์เฟื่อง สัตยสงวน เป็นหัวหน้าแพทย์ประจำบ้านทั่วไป ทำการแทนผู้อำนวยการเวลากลางคืน กับควบแพทย์ประจำบ้าน

การให้เลือดมีมากขึ้น ทางการวางระเบียบควบคุมผู้ขายเลือดและตั้งอัตราตอบแทน แต่งตั้งนายแพทย์สรรค์ ศรีเพ็ญ ควบคุมกิจการหน่วยนี้ ขณะนี้โอนไปอยู่แผนกศัลยกรรม นายแพทย์นที รักษ์พลเมือง เป็นหัวหน้าหน่วย ทางการดำริจะขยายสถานที่เพื่อทำโครงการธนาคารเลือดให้สมบูรณ์

พ.ศ. ๒๔๘๗ พิจารณาแก้ไขหลักสูตรปริญญาแพทยศาสตร์บัณฑิต และดุษฎีบัณฑิต แยก จักษุฯ จากศัลยกรรม และกุมารฯ จากโอสถกรรม

ตั้งกรรมการจัดการภัยทางอากาศ นายแพทย์ สุด แสงวิเชียร เป็นประธาน ได้ช่วยบรรเทาภัยพิบัติไปได้ โดยเฉพาะคืน วันที่ ๕ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๘๘.

นาย แพทย์ เฟื่อง สัตยสงวน

นายแพทย์ สรรค์ ศรีเพ็ญ

ศาสตราจารย์กายวิภาคศาสตร์คนแรก ที่ส่งมาช่วยโดยมูลนิธิ สำเร็จจาก EDINBURGH และเป็น F.R.C.S. คนแรกที่เข้าสู่ประเทศไทย การสอนแบบอิดินเบอร์เรอ ทำความสนใจในวิชาให้กับนักเรียนแพทย์เป็นอันมาก และนำวิชาเอมไบรโอโลยี่มาสอนเป็นคนแรก ท่านได้ร่วมมือกับศาสตราจารย์สะเปทร์ เป็นผู้วางแผนผังในการก่อสร้างตึกกายวิภาค และสรีระวิทยา และเตรียมสั่งเครื่องมือมาค้นคว้าทาง GROWTH OF BONE ที่ท่านสนใจ แต่เนื่องจากสาเหตุบางประการ สถานที่ที่นี้ยังไม่ทันเสร็จ ท่านก็จากไปเป็นศาสตราจารย์ทาง HISTOLOGY และ EMBRYOLOGY ที่มหาวิทยาลัย MELBOURNE, SYDNEY ประเทศ AUSTRALIA

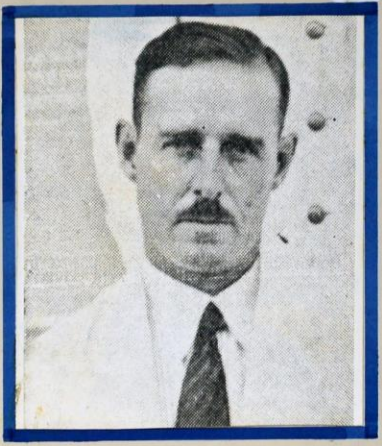

C. W. STUMP
M.D., F.R.C.S.

ERRETT CYRIL ALBRILTON
M.D.

ศาสตราจารย์อัลบริตันเป็นศาสตราจารย์สรีระวิทยาคนที่ ๒ ที่เข้ามาแทนศาสตราจารย์สเปททที่ถึงแก่กรรม ท่านได้วางแนวการศึกษาวิชานี้ ร่วมมือกับคุณหลวงสิปิธรรม ศรีพยัคต์ และเห็นว่าการค้นคว้าจะมีหลักฐานเป็นที่เชื่อถือได้ ต้องมีการคำนวณที่แน่นอน ฉะนั้นจึงเป็นคนที่นำวิชาสถิติพยากรณ์มาสอน เป็นคนแรกที่นำนักเรียนให้สมัครเป็นนักเรียนแพทย์ผู้ช่วย ซึ่งต่อมาได้เป็นกำลังสำคัญในวิชานี้ขึ้น ท่านได้กลับไปเป็นศาสตราจารย์ประจำมหาวิทยาลัยยอช์วอชิงตัน และขณะนี้คงทำงานที่ AMERICAN INSTITUTE OF BIOLOGICAL SCIENCES ด้วย

0088

ศาสตราจารย์พยาธิวิทยาคนแรกของประเทศ

ศาสตราจารย์ A. G. ELLIS M.D., M.Sc., พ.ด.(กิตติมศักดิ์)

ในระยะเริ่มการเปลี่ยนแปลงเข้าสู่มาตราฐานการศึกษาแพทย์ของโลก กรมขุนชัยนาทฯ. ติดต่อได้ตัวนายแพทย์ ELLIS ขณะนั้นดำรงตำแหน่งศาสตราจารย์รองในวิชาพยาธิวิทยา แห่งโรงเรียนแพทย์เดิมที่ท่านศึกษาคือ JEFFERSON MEDICAL COLLEGE มาเป็นศาสตราจารย์พยาธิวิทยา และเป็นผู้อำนวยการโรงพยาบาลในราว พ.ศ. ๒๔๖๑ ขณะนั้นโรงเรียนมีตึกเสาวภาคเป็นที่ปฏิบัติงานของแผนกนี้เท่านั้น ท่านได้มาวางมาตร-ฐาน ทำการสอนอยู่จนหมดสัญญาก็ได้กลับไปพักหนึ่ง พอดีมีการติดต่อกับรอคคีเฟลเลอร์มูลนิธิ ท่านได้สละตำแหน่งศาสตราจารย์ที่กำลังจะได้รับ ยอมกลับมาดำรงตำแหน่งผู้แทนมูลนิธิ เข้ามาเป็นผู้อำนวยการศึกษา และดำรงตำแหน่งศาสตราจารย์พยาธิวิทยาของคณะแพทยศาสตร์และศิริราชพยาบาล เมื่อพ.ศ. ๒๔๖๖ ภายใต้การอำนวยการของท่านทำให้ศิริราชมีรูปร่างเป็นอยู่อย่างปัจจุบันนี้ และทำให้แผนกพยาธิวิทยาเป็นแผนกที่มีชื่อเสียงที่สุดของโรงเรียน ในพ.ศ. ๒๔๗๘ ได้ถูกเลือกเป็นอธิการบดีจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และได้อยู่ช่วยการศึกษาต่อไปจนถึง พ.ศ. ๒๔๘๐

มหาวิทยาลัยได้มอบปริญญาดุษฎีบัณฑิต กิตติมศักดิ์ ต่อท่าน ในวันประสาทปริญญาครั้งแรกของมหาวิทยาลัย จากพระหัตถ์ของ พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว

หนังสือ ELEMENT OF PATHOLOGY ของท่านที่แต่งขึ้นจากความชำนาญ และโดยใช้ SPECIMENS ที่ได้จากเมืองไทย เป็นตำราที่ช่วยการศึกษาวิชานี้แก่นักศึกษาแพทย์อยู่หลายรุ่น

แพทย์รุ่น ๖๓ ถึงรุ่น ๘๐ บ่อมไม่ลืม "หลวงตา"

อันเป็นที่เคารพของเราทั้งหลาย

ศาสตราจารย์เปอร์กิ้น

ศาสตราจารย์ทางอายุรศาสตร์ผู้นี้ ก่อนถูกส่งมาช่วยโดยมูลนิธิ เคยเป็นแพทย์ในคณะสอนศาสนา เข้ามาอยู่เมืองไทยพักหนึ่ง จนพูดภาษาไทยรู้เรื่องราวได้ดี ท่านเป็นคนอ่อนโยน โอบอ้อมอารี เป็นที่รักของศิษย์ทั่วไป ได้มาให้การสอนในวิชาอาการวิทยา (SYMPTOMATOLOGY) และอายุรศาสตร์ทั่วไป ท่านได้ใช้เวลาส่วนใหญ่ในการวางวิธีการ จัดทะเบียนสถิติของโรงพยาบาล จึงมีเวลาเข้าไปสอนและดูแลผู้ป่วยในที่พักผู้ป่วยน้อย หลังจากกลับไปเมื่อพ.ศ. ๒๔๗๒ ก็ได้ไปเป็นศาสตราจารย์ และเป็น DIRECTOR ของ HUTCHINSON MEMORIAL CLINIC มหาวิทยาลัย JULANE และได้เขียนหนังสือขึ้นเล่มหนึ่งชื่อ CAUSE AND PREVENTIVE OF DISEASE จากความชำนาญท่านได้รับไปจากประเทศไทย และต่อมาได้รับตำแหน่งคณบดีคณะแพทยศาสตร์แห่งโรงเรียนเดิมที่ท่านศึกษาคือ JEFFERSON MEDICAL COLLEGE, PHILADELPHIA นักเรียนแพทย์ที่ออกไปศึกษาในภายหลัง ได้รับความช่วยเหลือเป็นอย่างดีจากศาสตราจารย์เปอร์กิ้น การแพทย์ของประเทศย่อมเป็นหนี้บุญคุณของท่านอยู่ตลอดไป

ศาสตราจารย์ทางสูตินรีเวชวิทยาผู้นี้ เคยเป็นแพทย์เก่าของโรงพยาบาลโรทันดา อันมีชื่อเสียงของดับบลิน ขณะเข้ามาทำการสอนได้เขียนตำรา MANUAL OF MIDNIFERY FOR MIDNIVES AND NURSES สำหรับพยาบาลขึ้นเล่มหนึ่ง และใช้กันในหมู่นักเรียนแพทย์ด้วย ท่านเป็นนักค้นคว้า และสนใจในสาเหตุของ ECLAMPSIA และเมื่อกลับไป เมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๒ ก็ได้ไปเป็นแพทย์ มีชื่อเสียงคนหนึ่งของอังกฤษในเวลานี้ และทำงานค้นคว้าที่ท่านสนใจต่อไป

ศาสตราจารย์ ที โอ บอลด์

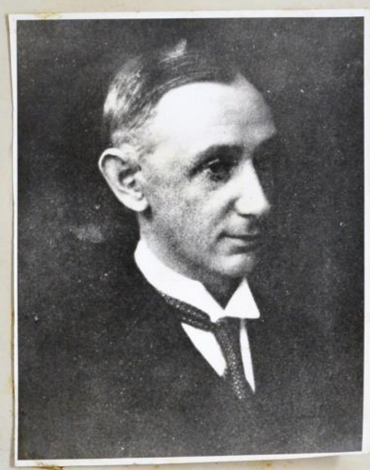

THOMAS PETERSON NOBLE

M.D., F.R.C.S., F.R.S.E.

ศาสตราจารย์ศัลยศาสตร์ผู้ลือชื่อ ที่ส่งมาช่วยโดยมูลนิธิ ความสามารถของท่านทำให้โรงพยาบาลศิริราชลอยเด่นอยู่ในความนิยมของประชาชนชาวไทย และชาวต่างประเทศที่อาศัยในประเทศไทย ได้รับตำแหน่งเป็นศัลยแพทย์ประจำพระองค์สมเด็จพระปกเกล้าฯ ในระยะเวลาของท่านซึ่งอยู่นานกว่าศาสตราจารย์ผู้อื่น นอกจากศาสตราจารย์เอลลิส ท่านได้ดัดแปลงแก้ไขในวิชาการทางศัลยกรรม จนผลในการผ่าตัดจากสถานที่นี้ ไม่แพ้ผลที่ได้จากต่างประเทศ และได้รายงานผลการศึกษาของท่านออกเผยแพร่ ทำให้โรงเรียนแพทย์ของเราเป็นที่รู้จักกันขึ้นในต่างประเทศ ภายใต้การแนะนำของท่าน ได้ทำให้เกิดดุษฎีบัณฑิตคนแรกของคณะแพทยศาสตร์และศิริราชพยาบาล และผู้ที่ได้รับการฝึกจากท่าน ได้นำวิชาเจริญก้าวหน้าอยู่ต่อมาจนทุกวันนี้ ท่านได้กลับไปดำเนินชีวิตศัลยแพทย์ต่อไปในประเทศอังกฤษ และได้ทำการช่วยเหลือแพทย์ไทยที่ออกไปศึกษาต่อต่างประเทศเป็นอย่างดี

ศาสตราจารย์สูตินรีเวชชาวอเมริกัน ที่มาแทนศาสตราจารย์ทีโอบอลด์ ท่านมาดำรงตำแหน่งขณะที่แผนกมีการขยายกิจการใหญ่โตขึ้นคือ ได้สร้างตึกตรีเพ็ชร์และจุฑาธุช โดยพระราชทรัพย์ของสมเด็จพระปกเกล้าฯ ทำให้สถานศึกษาและสถานพยาบาล เป็นระเบียบเรียบร้อยขึ้น ศาสตราจารย์บัคแมน เป็นผู้ที่มีฝีมือในการผ่าตัด และการรักษาเป็นเยี่ยมผู้หนึ่ง มีความสามารถในการสอนหาตัวเปรียบยาก สอนไปเขียนรูปไปทำให้การสอนเป็นที่น่าสนใจแก่นักศึกษาทุกคน ท่านได้เผยแพร่งานของท่านพร้อมทั้งสถิติจากแผนก ทำให้แผนกสูติกรรมเป็นแผนกที่ก้าวหน้าที่สุดแผนกหนึ่งในขณะนั้น งานที่ท่านได้วางรากฐานได้เจริญก้าวหน้าอยู่จนถึงทุกวันนี้ ท่านได้กลับไปดำรงตำแหน่งอันมีเกียรติ คือศาสตราจารย์สูติศาสตร์แห่งมหาวิทยาลัย PENSYLVANIA ที่ท่านเคยศึกษา

CARL BACHMAN M.D.

พ.ศ. ๒๔๖๘

สมเด็จพระราชบิดา

พระองค์เจ้าธานีนิวัต เสนาบดีกระทรวงธรรมการ อ่านรายงานกราบบังคมทูล

โดยเงินของสมเด็จพระราชบิดา เจ้าฟ้ามหิดลอดุลยเดช กรมหลวงสงขลานครินทร กับรายได้โรงพยาบาลฝ่ายละครึ่ง ทำให้คณะแพทยศาสตร์และศิริราชพยาบาล ได้มีศาลาอำนวยการเป็นระเบียบเรียบร้อย ก่อนหน้านี้ที่อำนวยการเป็นเรือนไม้ ชั้นล่างเป็นตึกถือปูน ซึ่งแต่เดิมเป็นที่อยู่ของผู้อำนวยการโรงพยาบาล

โดยการสร้างตึกนี้ ทำให้ได้รวมสถานที่ผู้ป่วยนอกของทุกแผนก รวมทั้งแผนกเภสัชกรรมของโรงพยาบาล เข้าอยู่ในชั้นล่างของตึก ชั้นบนเป็นที่ทำงานของเจ้าหน้าที่ของคณะ มีห้องสมุดและที่เก็บทะเบียนและสถิติ กับเป็นที่ประชุมใหญ่ของคณะ

ราวพ.ศ.๒๔๗๖ ผู้ป่วยนอกเพิ่มขึ้น จึงได้ต่อเป็นมุขออกไปอีก ๒ มุข โดยเงินงบประมาณของรัฐบาล ใช้มุขเหนือเป็นที่ทำการผู้ป่วยนอกของแผนกสูตินรีเวชวิทยา มุขใต้เป็นที่ทำการผู้ป่วยนอกของแผนกกุมารเวชศาสตร์

ห้องตรวจเด็กป่วย

ห้องปรุงยา แผนกเภสัชกรรม

ห้องสมุด

พ.ศ. ๒๔๗๐

เป็นปีแรกที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุญาตให้หญิงสมัครเข้าเรียนแพทย์ได้ ฉะนั้นในพ.ศ. ๒๔๗๐ จึงมีนักเรียนหญิงมาเข้าเรียน เป็นจำนวน ๖ คน (สำเร็จม.๘ ~ ๕ คน) ออกไปสมรสเสีย ๑ คน จึงข้ามมาเรียนที่ศิริราช ๕ คน

ภาพถ่าย พ.ศ. ๒๔๗๓

ภาพถ่ายนักศึกษาแพทย์หญิงใน พ.ศ. ๒๔๗๘

และได้สำเร็จออกไปเป็นแพทย์เมื่อปลาย พ.ศ. ๒๔๗๕ เป็นจำนวน ๔ คน ในจำนวน ๔ คนนี้ ได้ไปเรียนต่อที่ประเทศเยอรมันนี โดยทุนฮัมโบลด์ ๒ คน สำเร็จได้ปริญญา Dr. Med. ๑ คน ต้องรีบกลับมาเพราะสงคราม ๑ คน ๓ คน เข้ามาเป็นอาจารย์ในคณะแพทยศาสตร์ แต่ได้ถึงแก่กรรมเสีย ๑ คน อีกคนหนึ่งเป็นแพทย์สูตินารีเวช ประจำโรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์ ต่อจากนั้นมาจนถึงบัดนี้ ได้มีนักศึกษาหญิงเพิ่มจำนวนขึ้น จนกระทั่งในปี ๒๔๙๓ จึงมีนักศึกษาหญิง เป็น ๓๙.๕ % นับว่าหญิงของประเทศไทย นิยมการศึกษาแพทย์อย่างมาก

แพทย์หญิงชด นิธิประภา พ.บ.

แพทย์หญิงเฉิดฉลอง เนตรศิริ พ.บ.

แพทยหญิงไทย เซียง อรุณลักษณ์

แพทยหญิง ม.ร.ว. ส่งศรี เกษมศรี

ม.ร.ว. นันทา ทองแถม

พ.ศ. ๒๔๗๐

แพทยรุ่นที่ ๓๓ พ.ศ.๒๔๗๐ (แพทยประกาศนียบัตร์รุ่นสุดท้าย)

แพทยรุ่นที่ ๓๔ (พ.ศ.๒๔๗๑) แพทยปริญญารุ่นที่ ๑

นับเป็นปีสุดท้ายของการเรียนรุ่นประกาศนียบัตร แต่การเรียนของแพทย์ประกาศนียบัตรรุ่นท้ายๆ กับแพทย์ปริญญามีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกันเป็นอันมาก เช่น มีเวลาเรียนเท่ากัน (๖ ปี) ได้ศาสตราจารย์ที่ช่วยโดยรอคคีเฟลเลอร์มูลนิธิ มาช่วยสั่งสอนด้วยกัน แพทย์รุ่นหลังๆนี้ จึงมีความสามารถดำรงตำแหน่งที่สำคัญๆ ในวงการแพทย์ของประเทศไทยในปัจจุบันเป็นอันมาก เช่น นายแพทย์ใหญ่สาธารณสุข หัวหน้าแผนกศัลยศาสตร์ และแผนกจักษุ โสต ศอ ลาริงซ์ คณะแพทยศาสตร์และศิริราชพยาบาล หัวหน้าแผนกกุมารเวชศาสตร์ คณะแพทยศาสตร์ โรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์ ผู้อำนวยการโรงพยาบาลกลาง ผู้อำนวยการโรงพยาบาลเสนารักษ์ พญาไท หัวหน้าแผนกรัศมีวิทยา กรมแพทย์ทหารบก และตำแหน่งอื่นๆ ที่สำคัญอีกเป็นอันมาก

0094

พ.ศ. ๒๔๗๑

ตึกอายุรศาสตร์หลังแรก

โดยเงินพระมรดกสมเด็จเจ้าฟ้ากรมหลวงนครราชสีมา แผนกอายุร-ศาสตร์ ของคณะแพทยศาสตร์และศิริราชพยาบาล ได้ตึกคนไข้เป็นระเบียบเรียบร้อย แทนที่โรงไม้มุงจาก ที่กระจัดกระจายอยู่ทั่วโรงพยาบาล ชั้นล่างใช้เป็นที่พักของผู้ป่วยชาย ชั้นบนเป็นของผู้ป่วยหญิง

สมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จมาทรงทำพิธีเปิดพ.ศ. ๒๔๗๒

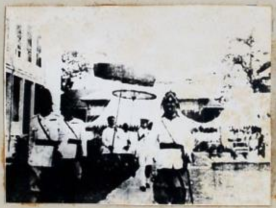

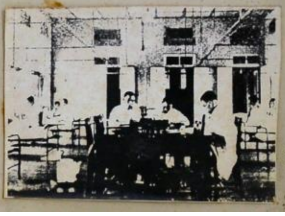

พ.ศ. ๒๔๗๒

พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าฯ

ตึกตรีเพ็ชรและตึกจุฑาธุช

ในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว เป็นสมัยที่ศิริราชมีความก้าวหน้าอย่างที่สุด นอกจากพระองค์จะทรงใช้แพทย์ของศิริราชประจำพระองค์แล้ว ยังเสด็จมาให้แพทย์ถวายการพยาบาลบางอย่างที่โรงพยาบาลด้วย นับเป็นเกียรติแก่โรงพยาบาลอย่างสูง งานของศิริรา ทุกงาน พระองค์ได้เสด็จมาเกือบทุกครั้ง เสด็จมาเปิดตึกอำนวยการ ตึกอัษฎางค์ ตึกศิลปกรรมหญิง ตึกมิ้นฯ หอพักพยาบาล เป็นโอกาสให้อาจารย์ นักศึกษา แพทย์และพยาบาลได้เฝ้าโดยใกล้ชิด ไม่ทรงถือพระองค์ ในปีพ.ศ.๒๔๗๒ พระองค์ได้พระราชทานพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์สร้างตึกตรีเพ็ชรและตึกจุฑาธุช และได้เสด็จมาทรงทำพิธีเปิดโดยพระองค์เอ

คณะอาจารย์ผู้ได้รับทุนรอคคิเฟลเลอร์มูลนิธิไปศึกษาต่อต่างประเทศ

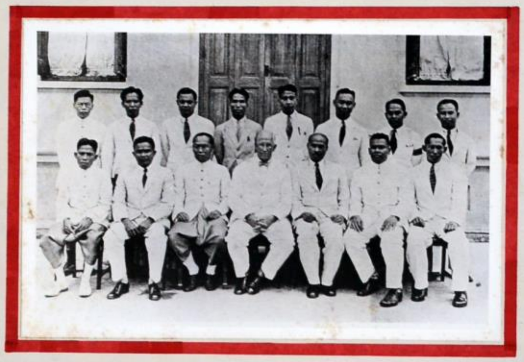

		ขณะรับราชการ
แถวนั่ง	ขุนศรีภิษัช	ศาสตราจารย์รองพยาธิวิทยา
	หลวงไตรกิศยานุการ	ศาสตราจารย์หัวหน้าแผนกพยาธิวิทยา
	หลวงสิปีธรรมศรีพยัตต์	ศาสตราจารย์หัวหน้าแผนกสรีระวิทยา
	ศาสตราจารย์เอลลิส	คณะบดีคณะแพทย์ศาสตร์ศิริราชพยาบาล
	พระอัพภันตราพาธพิศาล	คณะบดีคณะแพทย์ศาสตร์ศิริราชพยาบาล
	หลวงกายวิภาคบรรยาย	รองศาสตราจารย์กายวิภาคศาสตร์
	นายแพทย์ ประจักษ์ ทองประเสริฐ	ศาสตราจารย์หัวหน้าแผนกศัลยศาสตร์
แถวยืน	นายแพทย์ สุด แสงวิเชียร	คณะบดีคณะแพทยศาสตร์ศิริราชพยาบาล
	นายแพทย์ อภัย ชมุนี	ศาสตราจารย์พยาธิวิทยา ร.พ. จุฬาลงกรณ์
	นายแพทย์ แดง กาญจนารัณย์	ศาสตราจารย์หัวหน้าแผนกจักษุ โสต นาสิก และลาริงซ์ คณะแพทย์ฯ-ศิริราชฯ
	ขุนเกตุทัศน์วิทยาพยาธิ	ศาสตราจารย์พิเศษคณะเทคนิคการแพทย์
	นายแพทย์ จำรัส มิตรกูล	ผู้อำนวยการ ร.พ. ศรีธรรมราชพยาบาล
	นายแพทย์ มนตรี มงคลสมัย	ศาสตราจารย์หัวหน้าแผนกกุมารเวชศาสตร์ คณะแพทย์ฯ. จุฬาลงกรณ์
	นายแพทย์ เอื้อม ศิลาอ่อน	รองอธิการบดี มหาวิทยาลัยแพทย์ศาสตร์
	ขุนอายุศศาสตร์วิไล	ศาสตราจารย์ผู้ช่วยอายุรศาสตร์
ไม่ได้มาถ่าย	ขุนกายวิภาคพิศาล	ศาสตราจารย์รองกายวิภาคศาสตร์
	หลวงไวทเยศรางกูร	หัวหน้าแผนกสูตินารีเวชวิทยา
	พระศัลยเวทวิศิษฐ์	ศาสตราจารย์ศัลยศาสตร์ แพทย์ใหญ่ทหารบก
	นายแพทย์ เบนทูน บุนอิต	ผู้อำนวยการ ร.พ. พุทธชินราช พิษณุโลก
	นายแพทย์ ใช้ ยูนิพันธ์	อาจารย์อายุรศาสตร์

ฝ่ายพยาบาลได้รับทุนไปศึกษา ๑๒ คน

วันที่ ๒๕ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๗๓

เป็นปีแรกที่มีการประสาทปริญญาในการศึกษาของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และแพทย์ได้รับเกียรติยศได้รับปริญญาก่อนวิชาแขนงอื่น

พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จมาประสาทปริญญาแก่แพทย์ ๒ รุ่นคือ รุ่นพ.ศ. ๒๔๗๑ และพ.ศ. ๒๔๗๒ รวมกัน และพระราชทานปริญญาดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์แก่ ศาสตราจารย์เอลลิส เป็นเกียรติยศในฐานะคณบดีและผู้อำนวยการศึกษา นับเป็นคนแรกที่ได้ปริญญาดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ จากมหาวิทยาลัยนี้

Dr. A.G.Ellis

นักเรียนแพทย์ได้มีการฉลองกันโดยเอิกเกริก โดยใช้รถแห่กันไปตามถนนหลวงและร้องเพลงเชียร์ เป็นสาเหตุให้ถูกตำหนิติเตียนเป็นอันมากจากผู้ใหญ่ที่ดำเนินกิจการของมหาวิทยาลัยในขณะนั้น

0098

คณาจารย์

The Hippocratic Oath

I Swear by Apollo the Physician and Aesculapius and by Hygeia and Panacea and by all the gods and goddesses, making them my judges, that this mine oath will I fulfill as far as power and discernment shall be mine: Him who taught me this art will I esteem equally with my parents; he shall partake of my livelihood, and, if in want, shall share my substance. I will regard his offspring as my brothers, teaching them this art without fee or stipulation if they shall wish to learn it.

I Will Instruct by precept, by discourse and in all other ways my sons, the sons of him who taught me and those disciples bound by oath and stipulation according to medical law, but to no other person.

I Will Carry Out that regimen which, according to my power and discernment, shall be for the benefit of the sick and will keep them from harm and wrong. To none will I give a deadly drug even if solicited, nor offer counsel to such an end. Likewise, to no woman will I give a destructive suppository; but, guiltless and hallowed, will I keep my life and mine art.

I Will Cut no one whatever for the stone, giving way to those who work at this practice. Into whatsoever houses I shall enter I will go for the benefit of the sick, abstaining from all voluntary wrong and corruption and from lasciviousness with women or men--free or slaves.

I Will Keep Silence regarding that which, within or without my practice, I shall see or hear in the lives of men which should not be made public; holding such things unfit to be spoken.

And Now if I shall fulfill this oath and break it not, may the fruits of life and of art be mine; may I be honored of all men for all time; the opposite if I shall transgress and be forsworn.

A translation from the original Greek.

แพทย์ปริญญา พ.ศ. ๒๔๗๑ - ๗๒
รับพระราชทานปริญญาเวชชบัณฑิต

คำปฏิญญาของเวชชบัณฑิต

ขอเดชะ ฝ่าละอองธุรีพระบาทปกเกล้าปกกระหม่อม

ข้าพระพุทธเจ้าขอรับพระราชทานพระบรมราชวโรกาศทำปฏิญญา ต่อหน้า พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ ต่อหน้าพระที่นั่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และคณะมหาวิทยาลัย ซึ่งชุมนุมอยู่ณ สถานที่นี้ ว่า

๑. ข้าพระพุทธเจ้าจะประพฤติตนในหน้าที่แพทย์ เพื่อนำมาซึ่งเกียรติแก่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และเพื่อให้มหาชนนับถืออาชีพแพทย์ทั่วไป

๒. บรรดาผู้ป่วยไข้ในความอารักขาของข้าพระพุทธเจ้า ข้าพระพุทธเจ้าจะตั้งใจรักษาด้วยสุจริต และพากเพียรจนสุดกำลัง ความลับส่วนตัวใดๆของคนไข้ที่ได้ทราบโดยหน้าที่แพทย์ ข้าพระพุทธเจ้าจะสงวนไว้โดยมิดชิด

๓. ข้าพระพุทธเจ้าจะไม่ใช้ยา หรือวิธีบำบัดโรคประการใด อันจะนำมาซึ่งชื่อเสียงไม่ดีงามแก่อาชีพแพทย์ ไม่ว่าในขณะใดๆ

๔. ข้าพระพุทธเจ้าจะปฏิบัติตนโดยสุจริต และยุติธรรมต่อเพื่อนร่วมอาชีพแพทย์ด้วยกัน และในการติดต่อโดยอาชีพ จะประพฤติเป็นสัมมาจารีตทุกประการ

ด้วยเกล้าด้วยกระหม่อม ขอเดชะ

สภากาชาด และโรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์

สมเด็จพระศรีสวรินทิราพระบรมราชเทวี

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว กับสมเด็จพระนางเจ้าสว่างวัฒนา พระบรมราชเทวี.

สมเด็จพระศรีพัชรินทราบรมราชินีนาถ (สมเด็จพระนางเจ้า เสาวภาผ่องศรี)

ถนนอังรีดูนังต์ที่รัฐบาลไทยตั้งชื่อเป็นเกียรติต่อ Mr.Jean Henri Dunant ผู้ก่อกำเนิดสภาระหว่างชาติแห่งกาชาด

แผนที่ประเทศไทย ก่อน พ.ศ.๒๔๓๖ (ร.ศ.๑๑๒)

ท่านผู้หญิงเปลี่ยนภาสกรวงศ์ ผู้ชักชวนให้มีการช่วยเหลือทหารที่บาดเจ็บ ตั้งเป็นสภาอุณาโลมแดง.

เครื่องหมายของสภาอุณาโลมแดง.

ธงประเทศสวิสเซอร์แลนด์ กาชาดใช้เป็นสัญญลักษณ์สากล

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

สภากาชาดเป็นองค์การระหว่างชาติเกิดเนื่องจากสงครามระหว่างฝรั่งเศส, อิตาลี และออสเตรีย มีการสู้รบกันที่ตำบล ซอลเฟอริโน มิสเตอร์ชองอองรี ดูนังต์ (Jean Henri Dunant) ชาวสวิสได้เห็นทหารที่บาดเจ็บจำนวนพันนั้นไม่ได้รับการรักษาพยาบาลอย่างไรเลย เขาได้ทำการช่วยเหลือเท่าที่จะช่วยได้ อีก ๓ ปีต่อมา มิสเตอร์ ดูนังต์ ได้เสนอว่าทุกประเทศควรจะมีสมาคมที่เข้าช่วยเหลือผู้บาดเจ็บเหล่านี้ในระหว่างสงคราม เป็นผลให้เกิดสมาคมดังกล่าวขึ้นใน พ.ศ. ๒๔๐๖ (ค.ศ. ๑๘๖๓) เป็นสภาระหว่างชาติแห่งกาชาด (International Committee of the Red Cross) เพราะใช้เครื่องหมายกากบาดสีแดง ได้มีการประชุมกันเมื่อวันที่ ๒๖-๒๙ ตุลาคม พ.ศ.๒๔๐๖ (ค.ศ.๑๘๐๓) มีผู้แทนจาก

กรมหลวงนครไชยศรีสุรเดช เสนาบดีกระทรวงกลาโหม ผู้ทรงดำริ ให้มีสถานที่ทำการของสภาอุณาโลมแดงที่ถาวร.

พระองค์เจ้าจรูญศักดิ์ กฤดากร

โรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์

ประเทศต่างๆรวม ๑๙ ประเทศ วางหลักปฏิบัติในการดำเนินงานของององค์การ ให้ทุกชาติที่ลงนามในการประชุมในปีต่อมานั้นให้การดูแลผู้บาดเจ็บทั้งที่เป็นฝ่ายตนและเป็นฝ่ายศัตรู ต่อมากิจการของกาชาดได้ขยายวงกว้างออกไป ได้ทำการช่วยเหลือผู้บาดเจ็บทางทะเลด้วย ต่อมาให้ความช่วยเหลือต่อเชลย และประชาชนที่เนื่องจากภาวะสงคราม และขณะนี้ได้ขยายการช่วยเหลือภัยพิบัติที่เนื่องจากธรรมชาติ และช่วยเหลือผู้ลี้ภัยจากประเทศต่างๆด้วย

ประเทศไทยเริ่มมีองค์การที่คล้ายกันเมื่อ พ.ศ.๒๔๓๖ หรือ ร.ศ.๑๑๒ เนื่องจากกรณีพิพาทกับฝรั่งเศส เรื่องดินแดนในฝั่งซ้ายของแม่น้ำโขง มีการต่อสู้กันถึงบาดเจ็บล้มตาย ทั้งสองฝ่าย ท่านผู้หญิงเปลี่ยนภาสกรวงศ์ ได้ชักชวนสตรีบรรดาศักดิ์เพื่อตั้งเป็นองค์การช่วยทหารที่บาดเจ็บให้ชื่อว่า "สภาอุณาโลมแดง" และกราบบังคมทูลและทูลเชิญสมเด็จพระนางเจ้าสว่างวัฒนา พระบรมราชเทวี ให้ทรงรับเป็นองค์อุปถัมภ์ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวพระราชทานอนุญาตเปิดประชุมครั้งแรกเมื่อวันที่ ๓๐ พฤษภาคม พ.ศ.๒๔๓๖ สภาอุณาโลมแดงได้จัดส่งยา,ผ้าห่มไปให้ทหารตามหัวเมืองที่มีการสู้รบกัน ยาที่ส่งไปมีทั้งยาไทยและยาฝรั่ง และได้อาศัยระเบียงพระอุโบสถวัดมหาธาตุให้การรักษาพยาบาล

ใน พ.ศ.๒๔๓๘ กรมโยธาธิการได้รื้อศาลาบางแห่ง ณ บริเวณที่ตั้งที่รักษาพยาบาลของสภาอุณาโลมแดง กรมพยาบาลจึงย้ายที่รักษาพยาบาลไปตั้งอยู่ในศิริราชพยาบาล ภายหลัง พ.ศ.๒๔๕๖ สภาอุณาโลมแดงก็เลิกไปโดยปริยาย เพราะกรณีพิพาทสงบไม่มีทหารบาดเจ็บถูกส่งเข้ามารอรับการรักษา แต่องค์การยังคงอยู่ในความดูแลของกรมโยธาธิการ พ.ศ.๒๔๔๙ รัฐบาลสยามได้ลงนามในสนธิสัญญาเจนีวา และรัฐบาลอังกฤษได้มีหนังสือเชิญให้รัฐบาลส่งผู้แทนไปร่วมประชุมกาชาดแดงที่กรุงลอนดอน ทรงมีพระราชโองการโปรดเกล้าให้ พลเอกกรมหลวงนครชัยศรีสุรเดชผู้บัญชาการกรมยุทธนาธิการปรับปรุงสภาอุณาโลมแดงให้ดีขึ้น กรมหลวงนครชัยศรีทรงเสนอความเห็นและรัฐบาลไทยส่งพระองค์เจ้าจรูญศักดิ์ กฤดากร ทรงเป็นผู้แทนไปร่วมประชุม

กรมหลวงนครชัยศรีสุรเดชได้ทรงถวายรายงานสมเด็จ

ศิลาจารึกในการก่อสร้าง ร.พ.

น.พ.เอฟ เซเฟอร์ ผู้อำนวยการคนแรกของ ร.พ.จุฬาลงกรณ์ เป็นผู้วางระเบียบในการก่อสร้างและระเบียบการของโรงพยาบาล ตำแหน่งสุดท้ายเป็นผู้อำนวยการโรงพยาบาลทหารบกกลาง ซึ่งตั้งสถานที่ทำการในโรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์.

พระยาวิบุลอายุรเวช (แสง ธรรมสโรช) ผู้อำนวยการคนที่ ๒.

พระยาดำรงแพทยาคุณ (ชื่น พุทธิแพทย์) ผู้อำนวยการคนที่ ๓.

น.พ.ม.ล.เกษตร สนิทวงศ์ ผู้อำนวยการคนที่ ๕.

น.พ.ยาใจ ณ สงขลา ผู้อำนวยการคนปัจจุบัน

ผู้อำนวยการและเจ้าหน้าที่ของ ร.พ.จุฬาลงกรณ์ประมาณ พ.ศ.๒๔๖๒

เรือนนายแพทย์ชั้นผู้ใหญ่

เรือนนายแพทย์ชั้นผู้น้อย

ศาลาท่าน้ำทิพย์เสถียร

พยาบาลและนักเรียน.

คณะกรรมการถวายการต้อนรับพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทั้งสองพระองค์เมื่อวันที่ ๒๓ ธันวาคม ๒๔๘๑.

สภากาชาดไทย ร.พ.จุฬาลงกรณ์ และคณะแพทยศาสตร์

ตึกจักรพงษ์

ตึกตรวจผู้ป่วยนอก

ภายในตัวตึกจักรพงษ์

ตึกวชิรุณหิศ.

ห้องคนไข้อนาถา

ตึกผ่าตัด

พระบรมโอรสาธิราช มงกุฎราชกุมาร (รัชกาลที่ ๖) ผู้สำเร็จการรักษาพระนคร สรุปได้ว่าไม่มีสถานที่ทำการแน่นอน กรรมการส่วนมากเป็นเจ้านายใน ไม่มีเจ้าหน้าที่รักษาพยาบาลโดยเฉพาะ ในการใช้จ่ายฝ้ายถ้าเป็นการจรเป็นของสภา ถ้าเป็นค่าใช้จ่ายประจำเป็นหน้าที่ของรัฐบาล ถ้ามีสงครามให้สภาจัดยา และการรักษาพยาบาล ข้อเสนอทำให้คิดสร้างโรงพยาบาลของสภาขึ้น คือโรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์

โรงพยาบาลได้ลงมือก่อสร้างเมื่อ ๑๘ มิถุนายน ๒๔๕๔ หลังพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเสด็จสวรรคต เปิดเมื่อวันที่ ๓๐ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๕๗ โดยมีนายพลเอกสมเด็จเจ้าฟ้าจักรพงษ์ภูวนารถ เสนาธิการทหารบก ทรงเป็นผู้อำนวยการสภากาชาดสยาม เปลี่ยนชื่อตามชื่อที่ประเทศต่างๆใช้ ภายหลังเปลี่ยนเป็นอุปนายกผู้อำนวยการ สมเด็จพระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนี ทรงเป็นองค์สภานายิกา มีเจ้าหน้าที่อื่นๆคือ ร.อ.ชื่น พุทธิแพทย์ (พระยาดำรงแพทยาคุณ) เป็นผู้ช่วยทั่วไปของกองพยาบาลทหาร นายพันโทเอฟเซฟเฟอร์ ที่ปรึกษากรมแพทย์เป็นผู้อำนวยการโรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์คนแรก โรงพยาบาลในขณะนั้นบรรจุได้ ๙๐ เตียง

นายพลตรี หลวงศักดาพลรักษ์ (พระยาวิบุลอายุรเวท) เป็นผู้รั้งตำแหน่งผู้อำนวยการกองพยาบาลทหารบกกลาง แทน น.พ.เซฟเฟอร์ที่ถึงแก่กรรม

เนื่องจากขาดงบประมาณในการดำเนินงาน สภาได้โอนโรงพยาบาลใหม่ให้กับกระทรวงกลาโหม เป็นสถานที่พยาบาลของฝ่ายทหาร สภาได้ขอร้องไม่ให้ใช้เฉพาะทหารเท่านั้น แต่ให้เพื่อประโยชน์สาธารณชนด้วย และให้โรงพยาบาลเป็นสถานที่อบรมแพทย์ที่สำเร็จใหม่ให้มีความรู้ความชำนาญ

ในฐานะที่สภากาชาดเป็นองค์การอิสระ เงินที่จะได้โดยสภาจริงควรเป็นเงินที่มาจากราษฎร และมีนโยบายสร้างสถานที่ให้เต็มตามโครงการ ดำเนินการพยาบาลและปกครองโรงพยาบาลโดยสภาเอง คงรับการช่วยเหลือจากรัฐบาลเป็นเงินอุดหนุน ทำการฝึกพยาบาลทั้งหญิงและชาย

กิจการของสภากาชาดได้ดำเนินก้าวหน้าเป็นลำดับ

ห้องผ่าตัดแผลสอาด

ห้องผ่าตัดแผลมีเชื้อ

ห้องชะแผล

ห้องชะแผล

ห้องแสงรัศมี

ห้องผสมยา

ห้องทำฟัน

ในพ.ศ.๒๔๙๑ มีเจ้าหน้าที่สมัครสำรองแพทย์ ๑๓๕ พยาบาล ๘๐๕ ช่วยพยาบาล ๒๘๖ อาสากาชาดกว่า ๒,๐๐๐. เป็นองค์การตั้งขึ้นเพื่ออบรมเยาวชนให้รู้จักการช่วยเหลือประชาชน ได้เข้าร่วมปฏิบัติภัยที่เกิดแก่ประเทศชาติหลายครั้ง ช่วย พ.ศ.๒๔๘๕ น้ำท่วมใหญ่และสงครามอินโดจีน สงครามเอเซียบูรพา พ.ศ.๒๔๘๔-๒๔๘๘ (มหาสงครามโลกครั้งที่ ๒) ได้ช่วยราษฎร, ทหาร ฯลฯ กว่า ๒ ล้านคน และทำหน้าที่บรรเทาทุกข์ให้แก่ประชาชนที่ประสพภัยต่างๆ ในการช่วยให้ประชาชนได้อาศัยสถานีอนามัยของสภากาชาติเป็นแหล่งที่สำคัญ

การสัมพันธ์ระหว่างกรมแพทย์ของกองทัพบกได้มีต่อมาจนถึงพ.ศ.๒๔๗๕

ก่อน พ.ศ.๒๔๖๐ สภากาชาดและโรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์มีกิจการหลายอย่างร่วมกัน เพราะสภาและโรงพยาบาลได้รับความช่วยเหลือในงบประมาณแพทย์, พยาบาล และเจ้าหน้าที่อื่นๆ ที่เข้ามาทำงานให้สภา และโรงพยาบาล ใน พ.ศ.๒๔๖๐ เมื่อสภาสามารถดำเนินงานได้เป็นอิสระ จึงได้โอนโรงพยาบาลกลับมา คงเหลือแต่สภากาชาดจะต้องให้การศึกษาแก่ นายแพทย์ ทหารบก นายสิบพลทหาร ตั้งโรงเรียนแพทย์ทหารบกขึ้น นักเรียนแพทย์ที่เรียนสำเร็จจากศิริราช จะต้องมาเป็นนักเรียนนายดาบอีก ๑ ปี กับจัดตั้งโรงเรียนนายทหารเสนารักษ์ โดยฝึกทหารเกณฑ์ฝึกหัดหน้าที่ของพยาบาลเป็นเวลา ๒ ปี.

หลังเปลี่ยนการปกครอง พ.ศ.๒๔๗๕ ทางการได้โอนโรงเรียนพยาบาลทหารบกไปขึ้นกับกรมแพทย์ทหารบก และปลดนายทหารแทนประจำการที่สังกัดกระทรวงกลาโหมในสภากาชาดทั้งหมด ทำให้การติดต่อระหว่างสถาบันทั้งสองสิ้นสุดลง จนประมาณพ.ศ.๒๔๘๓ เมื่อทางการแพทย์ทหารบกขาดแคลนแพทย์จำนวนมาก จึงคิดตั้งโรงเรียนแพทย์ทหารบกขึ้นที่ลพบุรี (โรงพยาบาลอานันทมหิดล) ทางการของโรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์ก็ได้ร่วมมือด้วยอย่างดี.

ห้องตรวจและผ่าตัดโรคตา

ห้องฝึกหัดตรวจและทดลอง-บัคเตรี

ตึกผ่าศพ

ห้องผ่าศพ

ซ่อมของกรมแพนที่-ทหารบก

ห้องแช่ผ้า

ห้องทำการตรวจเชื้อโรค.

ตึกผ่าตัด (หลังใหม่)

แพทย์กำลังผ่าตัด

Disc Oxygenator, Australia-presented. November 1962. Colombo Plan.

เครื่องหัวใจ-ปอด (Disc oxygenerator.)

เครื่องปอดหัวใจเทียมใช้ใน-การทดลองในสุนัขก่อนนำมาใช้กับคน

เครื่องตรวจหัวใจ (Sanborn).

เครื่องดมยาสลบ.

ห้องไตเทียมในตึกจงกลณี.

ห้องทำการตรวจเชื้อโรค

โรงโรคติดต่อ

ห้องเรียน

ห้องสมุด

ห้องพิพิธภัณฑ์แพทย์

พระบรมราชูปถัมภก.
สภานายิกา.
อุปนายกผู้อำนวยการสภากาชาดไทย.
พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาจุฬาลงกรณ์ พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พ.ศ.2436-2453
สมเด็จพระศรีพัชรินทราบรมราชินีนาถ. พระบรมราชชนนี พันปีหลวง. พ.ศ.๒๔๓๖-๒๔๖๓.
สมเด็จพระเชษฐาธิราชจอมพล เจ้าฟ้า-จักรพงศ์ภูวนารถ กรมหลวงพิษณุโลกประชานารถ.
เจ้าพระยาศรีธรรมาธิเบศ พ.ศ.๒๕๐๓-๒๕๐๗
พระบาทสมเด็จพระรามาธิบดีศรีสินทรมหาวชิราวุธ พระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว.พ.ศ.2453-2468.
จอมพลเจ้าฟ้าบริพัตรสุขุมพันธ์ กรมพระ-นครสวรรค์พินิต พ.ศ.๒๔๖๓-๒๔๗๕.
สมเด็จพระศรีสวรินทิราบรมราชเทวี พระพันวัสสาอัยยิกาเจ้า.พ.ศ.๒๔๖๓-๒๔๙๙
พระศีรณสารวิศวกรรม. พ.ศ.๒๕๐๗-๒๕๑๒.
มหาอำมาตย์เอกเจ้าพระยาพิชัยญาติ (ตึ๋น บุนนาค) พ.ศ.๒๔๗๕-๒๔๘๒.
พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาประชาธิปก พระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว พ.ศ.2468-2477.
พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าสุขุมาภินันท์ พ.ศ.๒๕๑๒-๒๕๑๖
พันเอกหลวงพรหมโยธี (มังกร ผลโยธิน) พ.ศ.๒๔๘๒-๒๔๘๖.
พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล. พ.ศ.2477-2489.
พันเอกช่วง เชวงศักดิ์สงคราม พ.ศ.๒๔๘๖-๒๔๙๑
ศ.จ.น.พ.หม่อมหลวงเกษตร สนิทวงศ์ เลขาธิการ รักษาการ พ.ศ.๒๕๑๖-๒๕๒๐.
สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา เจ้าฟ้ามหาจักรีสิรินธร รัฐสีมาคุณากรปิยชาติ สยามบรมราชกุมารี พ.ศ.๒๕๒๐ - ปัจจุบัน.
พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช.พ.ศ.2489-ปัจจุบัน
สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พ.ศ.๒๔๙๙-ปัจจุบัน.
พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นนครสวรรค์ศักดิพิศิษฐ์,พ.ศ.๒๔๙๑-๒๕๐๓.

ผู้อำนวยการโรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์ตั้งแต่เริ่มจนปัจจุบัน.
กับตึกที่ใช้ในการรักษาพยาบาลที่มีผู้อุทิศให้.
นายแพทย์เอฟ เชฟเฟอร์
(Dr. F. Schaeffer.)
ผู้อำนวยการคนแรกถึงแก่กรรม-
-ก่อนเปิดโรงพยาบาล.
ตึกจีระประวัติ
ห้องผ่าตัดหลังแรก
พระยาวิบูลอายุรเวช
พ.ศ. ๒๔๕๗-๒๔๖๐
ตึกมรกฎ
พระยาดำรงแพทยาคุณ
พ.ศ. ๒๔๖๐-๒๔๙๒
สะพานไว้อาลัยหม่อมเล็ก
ภาณุพันธ์ ณ กรุงเทพฯ
ตึกมงกุฎเพชรรัตน์
หลวงประกิตเวชศักดิ์
พ.ศ. ๒๔๙๓-๒๕๐๓
ตึกสิงหเสนี
หลวงพรหมทัตตเวที.
ตึกอึ๊กเซลซันยอนซัน (กำลังสร้าง)
ตึกวชิราวุธ
น.พ. หม่อมหลวงเกษตร สนิทวงศ์
พ.ศ. ๒๕๐๓-๒๕๐๙.
ตึกพาหุรัตน์
ตึกชุ่ม
น.พ. ทวี ตุมราศวิน
พ.ศ. ๒๕๐๙-๒๕๑๒
ตึกแก้วอัศวนนท์
น.พ. สมัคร พุกกณะเสน
พ.ศ. ๒๕๑๖-๒๕๒๐
ตึกหลิมซีลั่น
(ตึกผู้ป่วยชายแผนกผ่าตัด)
น.พ. ศิริพร วณิเกียรติ
พ.ศ. ๒๕๒๐-๒๕๒๔
ตึกสุวรรณเตมีย์
กำลังสร้าง
ตึกฟอกซ์ก
น.พ. ยาใจ ณ สงขลา
พ.ศ. ๒๕๒๔-ปัจจุบัน

สถานเสาวภา (กองวิทยาศาสตร์ สภากาชาดไทย.)

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ผู้ประทานกำเนิดสถานเสาวภา.

สมเด็จพระศรีพัชรินทราบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนี พันปีหลวง.

สถานปาสเตอร์

น.พ.เลโอโปลด์ โรเบรท์
(Dr. Leopold Robert.)
ผู้อำนวยการ พ.ศ.๒๔๖๐-๒๔๖๒.

ตึกอำนวยการกองวิทยาศาสตร์ สภากาชาดไทย พ.ศ.๒๔๖๕.

รูปหล่อแสดงน.พ.เจนเนอร์ ปลูกฝีป้องกันไข้ทรพิษให้กับ ด.ช.เจมส์ ฟิบน์ (พิพิธภัณฑ์เวลคัม) เป็นสาเหตุให้เกิดทำวัคซีนป้องกันไข้ทรพิษขึ้น

สมเด็จกรมพระยาดำรงราชานุภาพ

หลุยปาสผู้พบเชื้อเป็นสาเหตุของโรคบางชนิด.

ภาพฝาผนังในตึกใหญ่สถานเสาวภา.

พระยาดำรงแพทยาคุณ รักษาการแทนผู้อำนวยการ พ.ศ.๒๔๖๘-๒๔๗๕.

สถานเสาวภาเดิมมีชื่อว่า "ปาสตุระสภา" ให้ชื่อเป็นเกียรติต่อ ดร. หลุยส์ ปาสเตอร์ (Louis Pasteur.) ชาวฝรั่งเศส ผู้ค้นพบจุลินทรีย์ อันเป็นสาเหตุของโรคหลายชนิด เมื่อทราบสาเหตุแล้ว ก็รู้จักวิธีป้องกันได้ดีขึ้น ปรากฏว่าโรคบางโรคแม้จุลินทรีย์จะไม่เป็นสาเหตุ ก็สามารถป้องกันโรคได้ แม้เชื้อนั้นจะผ่านเข้าสู่ร่างกายภายหลัง เช่นโรคไข้ทรพิษและโรคที่เกิดจากพิษสุนัขบ้า แม้ถูกกัดแล้วก็ยังฉีดป้องกันไม่ให้โรคกำเริบขึ้นได้

การปลูกฝีป้องกันไข้ทรพิษจึงได้ถูกนำมาใช้โดยแพทย์พวกมิชชันนารีของอเมริกันตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ ๔

ก่อนมีปาสตุระสภา ประเทศไทยมีหนองฝีนำเข้ามาใช้ป้องกันโรคไข้ทรพิษโดยนายแพทย์

แผ่นศิลาจารึกประวัติ.

พระจรัลโรควิจารณ์ ผู้อำนวยการ พ.ศ.๒๔๗๕-๒๔๘๓.

ตึกสภานายิกา สำหรับเป็นที่ทำพันธุ์หนองฝี.

หลวงเกียรตินันทแพทย์ ผู้อำนวยการ พ.ศ.๒๔๘๓. ถึง พ.ศ.๒๔๙๘.

น.พ.เฉลิม บูรณะนนท์ ผู้อำนวยการ พ.ศ.๒๔๙๘. ถึง พ.ศ.๒๕๑๓.

คุณหญิงศรีประไพ ผ่องอักษร. ผู้อำนวยการ พ.ศ.๒๕๑๓-ปัจจุบัน.

เจ้าหน้าที่ชั้นสัญญาบัตร กองวิทยาศาสตร์ พ.ศ.๒๔๖๘.

เจ้าหน้าที่ประเภท๑ กองวิทยาศาสตร์ พ.ศ.๒๔๙๕.

ชาวอเมริกันในคณะมิชชันนารี่ และรัฐบาลของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวก็ได้ส่งแพทย์ทั้งฝรั่งและไทยไปเรียนวิธีทำวัคซีนที่ประเทศฟิลิปปินส์ จ[illegible]ับมาทำหนองฝีขึ้นใช้เองได้ แต่การทำวัคซีนป้องกันโรคพิษสุนัขที่บ้ากัดก่อน พ.ศ.๒๔๕๔ คงมีทำกันเฉพาะที่เมืองไซ่ง่อน ประเทศอินโดจีนของฝรั่งเศส

พ.ศ.๒๔๕๔ หม่อมเจ้าบรรลุศิริสาร ดิศกุล พระธิดาในกรมหลวงดำรงราชานุภาพ (สมเด็จกรมพระยาดำรงราชานุภาพ) สิ้นชีพตักสัย เนื่องจากถูกสุนัขบ้ากัด

ปีต่อมากรมหลวงดำรงราชานุภาพ เสนาบดีกระทรวงมหาดไทยสมัยนั้นกราบบังคมทูลพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวขออนุญาติตั้งสถานที่ทำการผลิตวัคซีนป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าขึ้นในประเทศไทย มีพระบรมราชานุญาติให้อาศัยตึกหลวงที่ถนนบำรุงเมืองเป็นสถานที่ทำการชั่วคราว และย้ายการทำหนองฝี และกิจการอื่นๆ เช่นการทำวัคซีนชนิดอื่นๆที่จังหวัดนครปฐมมารวมกันที่นั้นเป็นปาสตุระสภา เปิดเมื่อ๒๖ เมษายน พ.ศ.๒๔๕๖ โดยมีดร.เลโอโปลด์ โรแบรต์ ชาวฝรั่งเศสเป็นผู้อำนวยการ คงขึ้นอยู่กับกระทรวงมหาดไทย แบ่งกิจการออกเป็น ๑.แผนกโรคกลัวน้ำ ๒.แผนกทำพันธ์หนองฝี ๓.แผนกทำวัคซีนเซรุ่มป้องกันและรักษาโรคต่างๆ ๔.แผนกตรวจเชื้อ

พ.ศ.๒๔๖๐ โอนปาสตุระสภาจากกระทรวงมหาดไทยไปสังกัด สภากาชาดไทย และได้เปลี่ยนชื่อเป็นสถานปาสเตอร์

พ.ศ.๒๔๖๖ ย้ายกิจการของสถาบันแหล่งนี้มาตั้งที่ถนนพระราม๔ พ.ศ.๒๔๖๕ สร้างสถานที่แห่งใหม่และเปลี่ยนชื่อเป็น "สถานเสาวภา" เพื่อเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระศรีพัชรินทราบรมราชินีนารถ พระบรมราชชนนีพระพันปีหลวงพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จ

ตึก๔ มะเส็ง สำหรับเก็บสัตว์มีพิษ และพิพิธภัณฑ์ พ.ศ.๒๔๗๒.

ตึกรังสิตานุสรณ์ สำหรับบริการโลหิต(๒๔๙๖)

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงประกอบพิธีเปิดตึกรังสิตานุสรณ์ เมื่อ ๑๒ พฤศจิกายน พ.ศ.๒๔๙๖

ตึกมหิดลวงศานุสรณ์ สำหรับผลิตวัคซีน บี.ซี.จี. พ.ศ.๒๔๙๖.

ตึกกาชาด พ.ศ.๒๔๘๕. ปัจจุบันใช้เป็นที่จำหน่ายและเก็บผลิตภัณฑ์.

ตึก ๒๕ปี พ.ศ.๒๔๙๖.

พระราชดำเนินทรงประกอบพิธีเปิดเมื่อวันที่ ๑๗ ธันวาคม พ.ศ.๒๔๖๕ กิจการกองวิทยาศาสตร์ที่สถานปาสเตอร์ถนนบำรุงเมืองซึ่งเป็นที่ทำการชั่วคราว จึงได้ย้ายมาทำที่สถาบันใหม่นี้ด้วย กิจการของสถาบันนี้ได้ขยายจากการผลิตวัคซีนแก้พิษสุนัขบ้าและวัคซีนป้องกันไข้ทรพิษก็ได้ขยายขึ้นอีกคือ

0107

๑. เนื่องจากมีงูพิษชุกชุมทำอันตรายต่อประชาชนและสัตว์ กองวิทยาศาสตร์จึงสร้างสวนงูเพื่อเก็บงูพิษต่างๆ จะได้รีดเอาพิษฉีดเข้าม้า เพื่อทำซีรุ่มฉีดแก้พิษงู ซึ่งเป็นวิธีเดียวและเป็นวิธีที่แน่นอน สวนงูของสถานเสาวภาจึงเป็นสวนงูแห่งที่สองของโลก และได้ขยายม้าที่ใช้ในการทำซีรุ่มไปไว้ที่ฟาร์มที่บางพระ

๒. ร่วมมือกับองค์การอนามัยโลก ในการป้องกันวัณโรค สถานเสาวภาซึ่งดำเนินการผลิตบี.ซี.จี วัคซีน ขึ้นใน พ.ศ.๒๔๙๔.

๓. สภากาชาดไทยได้มีมติให้ตั้งแผนกบริการโลหิตที่กองวิทยาศาสตร์ ใน พ.ศ. - ๒๔๙๕

พ.ศ.๒๔๙๘ มีหน่วยเคลื่อนที่ไปรับบริจาคโลหิตนอกสถานที่

พ.ศ.๒๕๐๑ อหิวาตกโรคซึ่งเคยหยุดการระบาดในประเทศไทยได้กลับระบาดขึ้นอีกอย่างรุนแรง กองวิทยาศาสตร์สภากาชาดโดยความร่วมมือกับสภากาชาดอเมริกัน และโดยพระมหา-กรุณาธิคุณของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พระราชทานเครื่องมือเครื่องใช้ จนทำให้สามารถจนทำให้สามารถผลิตวัคซีน,น้ำกลั่นและน้ำเกลือพอกับความต้องการในขณะนั้น

พ.ศ.๒๕๐๖ โดยความร่วมมือกับรัฐบาลฝรั่งเศสตั้งศูนย์บริการโลหิตแห่งชาติขึ้น ต่อมาได้ขยายบริการไปสู่ภูมิภาคต่างๆ

กิจการของกองวิทยาศาสตร์ในปัจจุบันแบ่งออกเป็น ๕ แผนก
๑.แผนกธุระการ ๒.แผนกวัคซีน ๓.แผนกเซรุ่ม ๔.แผนกคิดค้น ๕.แผนกวัคซีน บี.ซี.จี.

แผนกวัคซีนแบ่งออกเป็น ๓ หมวด ๑.หมวดวัคซีนป้องกันโรคกลัวน้ำ ซึ่งได้เริ่มผลิตมาตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๕๕ โดยใช้ไขสันหลังกระต่าย พ.ศ.๒๔๗๓ ได้ทำวัคซีนจากสมองกระต่าย "ฟีนอลวัคซีน" และต่อมาใน พ.ศ.๒๔๘๖ เป็นปีสุดท้ายในการใช้วัคซีนแบบ ปาสเตอร์ พ.ศ.๒๕๐๑ เริ่มใช้สมองแกะผลิตวัคซีน เพราะผลิตได้จำนวนมากกว่ามีอันตรายน้อยกว่าและให้ความคุ้มกันโรคสูง

๒.หมวดวัคซีนกันไข้ทรพิษ ใช้วิธีปลูกกระบือตามแบบเดิมที่รับโอนกิจการจากสถานปาสเตอร์ ขณะนี้ผลิตจำนวนน้อยลงเพราะกรมวิทยาศาสตร์การแพทย์ของกระทรวงสาธารณสุขสามารถผลิตวัคซีนแห้งจากไข่ใช้ได้เอง

๓. หมวดวัคซีนทั่วไปคงทำเฉพาะวัคซีนป้องกันอหิวาต์ตกโรค และไข้ไทฟอยด์

แผนกเซรุ่ม เดิมผลิตเซรุ่มหลายชนิดรวมทั้งเซรุ่มแก้พิษงู เช่นเซรุ่มป้องกันโรคคอตีบและเซรุ่มป้องกันโรคบาดทะยัก ขณะนี้ผลิตน้อยลงคงเพิ่มเฉพาะเซรุ่มแก้พิษงู เช่นเซรุ่มแก้พิษงูเห่า งูจงอาง งูสามเหลี่ยม งูแมวเซา งูกะปะ งูเขียวหางไหม้ และเซรุ่มแก้พิษสุนัขบ้าซึ่งฉีดพิษงู และเชื้อสุนัขที่บ้าให้แก่ม้า

แผนกคิดค้น จากผลงานที่คิดค้นเองและการร่วมมือกับสถาบันต่างๆของต่างประเทศ ทำให้กิจการของกองวิทยาศาสตร์สภากาชาดได้ก้าวหน้าไปมาก เป็นที่สนใจของประเทศใกล้

เคียงโดยคนมาฝึกงาน และผลของการค้นคว้าทำให้สามารถผลิตผลิตเซรุ่มแก้พิษงูพิษได้ทุกชนิดในประเทศไทย ผลิตเซรุ่มแก้พิษงูชนิดแห้ง ผลิตเซรุ่มแก้พิษงูรวมชนิด ตรวจหามาตรฐานของเซรุ่มที่ผลิตจากบางพระ ขณะนี้ยังมีโครงการศึกษาเกี่ยวกับการแพ้วัคซีนกับโรคกลัวน้ำ การแยกสารบริสุทธิ์ของพิษงู การศึกษาอำนาจของกัมมันตภาพรังสีต่อพิษงูเป็นต้น

แผนกวัคซีนบี ซี จี ได้ริเริ่มในพ.ศ.๒๔๙๖ พ.ศ.๒๔๙๗ องค์การอนามัยรับรองวัคซีนที่ผลิตโดยกองวิทยาศาสตร์ของสภากาชาดไทยเป็นทางการ กรมอนามัยกระทรวงสาธารณสุขได้ใช้วัคซีนที่ผลิตขึ้นมาจนถึงปัจจุบัน กองทุนสงเคราะเด็กแห่งสหประชาชาติได้จัดส่งไปให้ประเทศปากีสถานตะวันออก และกองวิทยาศาสตร์ได้ผลิตวัคซีนชนิดแห้ง เพราะเก็บได้ทนกว่าวัคซีนชนิดเหลว

งานของกองวิทยาศาสตร์สภากาชาด หรือสถานเสาวภาสามารถดำเนินงานเป็นคุณประโยชน์ ไม่ใช่แต่กับประชาชนของประเทศไทยเท่านั้น ยังก่อประโยชน์เป็นอเนกประการต่อประชากรของประเทศอื่นๆด้วย สมดังปณิธานของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

กิจการของกองวิทยวิทยาศาสตร์ สภากาชาดไทยในปัจจุบัน

การผลิตวัคซีนในชนิดต่างๆ

บรรจุวัคซีนโรคกลัวน้ำลงขวด.

ผลิตวัคซีนโรคอหิวาต์

กรองแยกเชื้อบีซีจี เพื่อใช้ทำวัคซีน

ฉีดทดลองบีซีจี ในหนูตะเภา.

การผลิตน้ำเกลือและน้ำกลั่นในการรักษาอหิวาตกโรค

กลั่นน้ำและผสมน้ำยาฉีด

จัดขวดน้ำยาฉีดเข้านึ่งเพื่อฆ่าเชื้อโรค.

ตู้นึ่งสำหรับทำลายเชื้อ

เครื่องมือใช้ในการผสมทำน้ำเกลือ.

การเลี้ยงงูพิษ, รีดพิษงู และการทำเซรุ่มแก้พิษงู

สมเด็จพระเจ้ากรุงเดนมาร์ค และสมเด็จพระราชินีอินกริด ทอดพระเนตรสวนงู ๑๕ มกราคม ๒๕๒๕

รีดพิษงูแมวเซา

ฉีดพิษงูให้แก่ม้า เพื่อผลิตเซรุ่มแก้พิษงู

เจาะเลือดออกจากม้าที่ได้ฉีดพิษงูเอาไว้แล้ว.

ตรวจหามาตรฐานของเซรุ่มแก้พิษงู

นำเซรุ่มแก้พิษงูเข้าเครื่องทำแห้ง

รับบริจาคโลหิตเพื่อนำไปช่วยเหลือผู้ป่วยเจ็บ

รับบริจาคจากองค์อุปนายก

องค์การและสถาบันต่างๆส่งผู้บริจาคมาเป็นกลุ่ม

ผู้บริจาครับเข็มที่ระลึกจากพระหัตถ์ของสมเด็จองค์สภานายิกา.

พ.ศ. ๒๔๓๙

ตั้งโรงเรียนพยาบาลและผดุงครรภ์

สมเด็จพระศรีพัชรินทราบรมราชินีนาถ

ได้ทรงพระราชปรารภว่า ประเทศยังไม่มีแพทย์ผดุงครรภ์ที่มีความรู้อันแท้จริงเลยการคลอดบุตรจึงมีอันตรายกันอยู่มาก ทรงพระราชศรัทธาพระราชทานพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์ ให้ตั้งการฝึกหัดวิชาผดุงครรภ์ขึ้นเพื่อเป็นการอนุเคราะห์ประชาชนทั้งหลาย

โปรดเกล้า ฯ ให้ท่านผู้หญิง ภาสกรวงศ์ (เปลี่ยน บุนนาค) ภรรยาเสนาบดีกระทรวงธรรมการในเวลานั้นเป็นผู้อำนวยการ มีหมอ แฮนส์ อาดัมซัน เป็นครูผู้สอน ต่อมาอีก ๓ ปี มีนักเรียนนางผดุงครรภ์ซึ่งอยู่ชั้นปีที่ ๑ สอบไล่ได้ ๑๐ คน ต่อมาโรงเรียนต้องย้ายไปตั้งในที่อื่นอีกหลายแห่ง จนนางผดุงครรภ์ต้องออกจากโรงเรียนโดยไม่มีการสอบไล่ หรือ ให้ประกาศนียบัตร ความทรงทราบฝ่าละอองธุลีพระบาทสมเด็จพระศรีพัชรินทราบรมราชินีนาถจึงได้มีพระเสาวนีย์โปรดเกล้า ฯ ในปี พ.ศ.๒๔๔๓ให้กระทรวงธรรมการจัดวางระเบียบสำหรับโรงเรียนขึ้นใหม่ ให้ติดต่อกับโรงพยาบาลศิริราช ตั้งแต่นั้นมานักเรียนนางผดุงครรภ์จึงต้องรับหน้าที่เกี่ยวข้องกับการพยาบาลทั่วไปด้วย นับเป็นโรงเรียนพยาบาลผดุงครรภ์ร่วมอยู่ในกิจการของโรงพยาบาลศิริราช และเมื่อพระองค์เสด็จสวรรคตแล้ว โรงเรียนผดุงครรภ์ก็ยังได้รับเงินจากกองพระราชมรดกของพระองค์บำรุงเป็นค่าใช้สอยส่วนหนึ่งอยู่เสมอจนทุกวันนี้

หมอแฮนส์ อาดัมซัน

ท่านผู้หญิงภาสกรวงศ์

67

๑๒ ม.ค. ๒๔๓๙ สมเด็จพระนางเจ้า เสาวภาผ่องศรี

ได้พระราชทานทรัพย์สินส่วนพระองค์ ตั้งสถานศึกษาวิชาผดุงครรภ์และพยาบาล ของสตรี ใช้ชื่อว่า *"แพทย์ผดุงครรภ์และหญิงพยาบาล"* สังกัด กรมศึกษาธิการ กระทรวงธรรมการ มีท่านผู้หญิง "เปลี่ยน ภาสกรวงศ์" เป็นผู้อำนวยการโรงเรียน

ท่านผู้หญิง เปลี่ยน ภาสกรวงศ์

พ.ศ. ๒๔๔๙ ตั้งโรงเรียนฝึกหัดพยาบาลชาย หลักสูตร ๑ ปี

พ.ศ. ๒๔๕๑ โปรดเกล้าฯ ให้เปิดโรงเรียน *"แพทย์ผดุงครรภ์และหญิงพยาบาล"* ขึ้นใหม่โดยใช้สถานที่รวมกันในบริเวณโรงเรียนราชแพทยาลัย หลังจากได้หยุดไปชั่วคราว

พ.ศ. ๒๔๕๗ เพิ่มหลักสูตรฝึกหัดการพยาบาลชายประกาศนียบัตร ๒ ปี

พ.ศ. ๒๔๖๐ เปลี่ยนสังกัดจากกระทรวงธรรมการไปขึ้นกับ จุฬาลงกรณมหาวิทยาลัย

พ.ศ. ๒๔๖๙ ยุคทอง

Miss Fitzgerald

สมเด็จพระมหิตลาธิเบศร อดุลยเดชวิกรม บรมราชชนก ทรงเป็นผู้วางรากฐานการพยาบาลแผนใหม่โดยการส่งพยาบาลไปศึกษาต่อต่างประเทศโดยทุนส่วนพระองค์ และทุนของร็อคกี้เฟลเลอร์ มีหัวหน้าพยาบาลเป็นชาวอเมริกัน ๒ คน คือ

Miss Alice Fitzgerald (2469 - 2470)
Miss M.B. Porter (2471 - 2478)

ปรับปรุงหลักสูตรใหม่ รับนักเรียน ม.๖ หลักสูตร ๓ ปี ๖ เดือน

Miss Porter

พ.ศ. ๒๔๗๘ - ๒๕๐๔ คุณหญิง พิณพากย์ พิทยาเภท

ครูชาวอเมริกันกลับ คุณหญิงพิณพากย์ฯ ได้รับตำแหน่งหัวหน้าแผนกพยาบาล เป็นเวลา ๒๖ ปี

พ.ศ. ๒๔๘๒ - ๒๔๙๒ ยุคมืดมน

เป็นระยะเวลาที่การศึกษาต้องหยุดชะงัก เพราะสงครามจีน กับ ญี่ปุ่น สงครามอินโดจีน อุทกภัยครั้งใหญ่ พ.ศ. ๒๔๘๕ และ สงครามโลกครั้งที่ ๒

พ.ศ. ๒๔๙๓ - ๒๔๙๘ ยุคฟื้นฟูพัฒนา

ได้ปรับปรุงหลักสูตร เพิ่มการอบรมและปฏิบัติงานอนามัยโรงเรียน จึงเปลี่ยนชื่อเป็น *"พยาบาลผดุงครรภ์และอนามัย"*

คุณหญิงพิณพากย์ พิทยาเภท

พ.ศ. ๒๔๙๙ ได้รับอนุมัติจากสภามหาวิทยาลัยแพทยศาสตร์ ให้เปิดทำการสอนหลักสูตรปริญญาวิทยาศาสตร์บัณฑิต (พยาบาล) Miss Lydia Reich พยาบาลอเมริกัน จากองค์การ USOM เป็นที่ปรึกษา

พ.ศ. ๒๕๐๒ ปรับปรุงหลักสูตรประกาศนียบัตรพยาบาล ให้มีระดับเท่ามาตรฐานสากล โดยรับนักเรียนที่สำเร็จการศึกษาชั้น ม.ศ.๕ แยกหลักสูตรเดิม ๓ ปี ๖ เดือน ออกเป็น ๒ หลักสูตร คือหลักสูตรวิชาพยาบาล ๓ ปี และหลักสูตรวิชาผดุงครรภ์ ๖ เดือน

เปิดการอบรมผู้ช่วยพยาบาลทั้งหญิง และชาย รับนักเรียนจากผู้สำเร็จชั้น ม.ศ. ๓ หลักสูตร ๑ ปี

น.ส.ผะอบ พิศลยบุตร

พ.ศ. ๒๕๐๕ - ๒๕๐๗

คุณหญิงพิณพากย์พิทยาเภท ปลดเกษียณ *น.ส. ผะอบ พิศลยบุตร* ได้รับหน้าที่เป็นหัวหน้าแผนกพยาบาล

พ.ศ. ๒๕๐๗ - ๒๕๑๔ *น.ส. ผะอบ พิศลยบุตร* สุขภาพไม่ดี ลาออก จากตำแหน่ง *นางสงวนสุข ฉันทวงศ์* เข้ารับหน้าที่แทน

นางสงวนสุข ฉันทวงศ์ วพ.ค. (พยาบาล) อิลลินอยส์
ผู้อำนวยการโรงเรียนพยาบาล

ได้รับอนุมัติให้เปิดสอนหลักสูตรอนุปริญญาทางการศึกษาพยาบาล โดยรับจากผู้ที่สำเร็จการวิชาพยาบาลแล้ว และทำงานด้านการพยาบาลมาแล้วไม่น้อยกว่า ๒ ปี หลักสูตร ๑ ปี เพื่อช่วยส่งเสริมวิทยฐานะของพยาบาลให้ดีขึ้น หลักสูตรนี้เปิดสอนเพียง ๓ รุ่น

ส่งเสริมให้ครูพยาบาลได้รับการศึกษาต่อถึงขั้นปริญญาตรีภายในประเทศ ในสาขาต่างๆ คือ สาธารณสุขศาสตร์ โภชนาศาสตร์ สุขศึกษา และปริญญาตรีทางการศึกษาพยาบาล และส่งพยาบาลที่มีคุณวุฒิปริญญาตรี ไปศึกษาขั้นปริญญาโทต่อต่างประเทศ โดยทุนร็อคกี้เฟลเลอร์ Colombo Plan. China Medical Board of New York Inc. ทั้งนี้เพื่อเตรียมครูให้เหมาะสมกับหลักสูตรของโรงเรียนในอนาคต

นอกจากนี้ยังติดต่อให้มี Exchanged Program สำหรับผู้ตรวจการ หัวหน้าตึก และ พยาบาลประกาศนียบัตร เพื่อให้ได้รับประสบการณ์ใหม่ๆ จากต่างประเทศ อันจะเป็นประโยชน์ต่อการปฏิบัติหน้าที่ และ ต่องานของพยาบาลเป็นส่วนรวม

พ.ศ. ๒๕๑๕ *นางสงวนสุข ฉันทวงศ์* ได้รับแต่งตั้งเป็นคณบดี คณะพยาบาลศาสตร์

ได้รับอนุมัติ ให้เปลี่ยนฐานะจากโรงเรียนพยาบาลผดุงครรภ์และอนามัย เป็น คณะพยาบาลศาสตร์ เมื่อวันที่ ๒๓ พฤษภาคม ๒๕๑๕

ปรับปรุงหลักสูตรใหม่ให้เหมาะสมกับสถานการณ์

มีการปรับปรุงการเรียนการสอนของคณะฯ โดยจัดให้มีการอบรมครูเกี่ยวกับ การสอนทางภาคคลีนิค

ปรับปรุงวิธีการบริหารและกิจการภายใน ให้เหมาะสมกับภาวะของสังคมปัจจุบัน

ส่งเสริมให้นักศึกษาเข้าร่วมกิจกรรมนอกหลักสูตรมากขึ้น

ที่พักพยาบาล พ.ศ.๒๔๖๙-๒๕๐๕
เรือนไม้ที่พักพยาบาลหลังแรก
สมเด็จพระราชบิดา
องค์รับมรดก
เรือนพักแม่บ้านริมแม่น้ำ
โรงเรียนวังหลังทูลกระหม่อมประทานให้เป็นที่พักพยาบาล.
ตึกเรียนและที่พักพยาบาลปัจจุบัน
โรงเรียนนางพยาบาลและผดุงครรภ์ และที่อาศัยเดิมเป็นเรือนไม้ อยู่ในบริเวณตึกศัลยกรรมหญิงเดี๋ยวนี้ เมื่อกิจการต่างๆขยายตัวทั้งจำนวนพยาบาลก็เพิ่มขึ้น ไม่เป็นที่เพียงพอ สมเด็จพระราชบิดา จึงประทานเงินซื้อที่ดิน และสิ่งปลูกสร้างของโรงเรียนวังหลัง (โรงเรียนแหม่มโคล) เป็นเงิน ๕๐,๐๐๐ บาท แล้วให้โรงพยาบาลเช่าปีละ ๑ บาทและให้ค่าซ่อมแซมอีกปีละ ๖,๒๐๐ บาท
บัดนี้พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ และสมเด็จพระราชชนนี ซึ่งเป็นองค์รับมรดกของสมเด็จพระราชบิดาได้โอนให้เป็นสิทธิแก่โรงพยาบาลแล้วเมื่อพ.ศ. ๒๔๙๕
พ.ศ. ๒๔๗๕ รอคคิเฟลเล่อร์มูลนิธิ ได้มอบเงินจำนวน ๑๖๙,๕๙๔.๐๘ บาท สร้างเป็นตึก ๓ ชั้น รูปตัว "บ" ใช้เป็นที่ทำงาน ห้องเรียน และที่พัก ชั้นบนสุดเป็นดาดฟ้าพักร้อน
ระหว่างพ.ศ. ๒๔๙๙-๒๕๐๓ โดยอาศัยเงินงบประมาณทางการได้เสริมตึก ๓ ชั้นที่มูลนิธิรอคคิเฟลเล่อร์สร้างให้ เป็น ๔ ชั้น ทั้ง ๓ ด้าน ถึงกระนั้นก็ยังไม่พอเป็นที่อยู่อาศัยของพยาบาลและนักเรียนที่เพิ่มมากขึ้น ตามการขยายของโรงเรียน ทางการได้ก่อสร้างหอพักพยาบาลใหม่ทางด้านถนนพรานนกเป็นอาคาร ๔ ชั้น เมื่อพ.ศ. ๒๕๐๓
ห้องนอนพยาบาลสมัยหนึ่ง
ตึกนอนเสริมเป็น ๔ ชั้น
ถึงเสริมแล้วก็ยังมีสภาพเช่นนี้
ตึกนอนด้านริมถนนและเรือนไม้ชั่วคราว
ตึกนอนหลังใหม่ชิดถนนพรานนก

ที่เรียนและที่ทำการของแผนกพยาบาล
ตั้งแต่เริ่ม จนถึง ปัจจุบัน
ขณะที่พยาบาลพักอยู่เรือนไม้ภายใน
กำแพงของโรงพยาบาลได้ใช้ตึก เสาวภาคย์
เป็นที่ทำการของแผนกพยาบาล
พ.ศ.๒๔๗๒ พระบาทสมเด็จพระปกเกล้า
เจ้าอยู่หัวพระราชทาน พระราชทรัพย์ส่วนพระองค์
สร้างตึกตรีเพ็ชร และตึกจุฑาธุชให้แก่แผนกสูติ-
บริเวชวิทยา ทางการก็มอบตึกเดิมซึ่งเป็นโรงเรียน
แพทยากรได้เสริมมุขหน้าขึ้นใช้เป็นตึกสูติบริ-
เวชวิทยาให้เป็นโรงเรียนพยาบาลใช้ต่อมาจน
ถึงพ.ศ.๒๔๘๓ จึงได้รื้อลงเพื่อใช้เป็นที่สร้าง
ตึกรังสีวิทยา.
ตึกเสาวภาคย์
โรงเรียนแพทยากร
ตึกเรียนพยาบาล
ดัดแปลงเป็นตึกแผนก
สูติบริเวชวิทยาแล้วมา-
เป็นโรงเรียนพยาบาล.
การศึกษาของพยาบาล
ทางการได้สร้างตึกใหม่เป็นตึก ๓ชั้นใช้เงินรายได้ของ
โรงพยาบาล ใช้เป็นที่ทำการของเจ้าหน้าที่แผนกโรงเรียน
มีห้องเรียนครบสำหรับการศึกษาพยาบาล
พ.ศ.๒๕๐๔ สร้างตึกเรียน ๔ ชั้นแซกขึ้นระหว่างตึกเรียน
เดิมและตึกนอนได้ขยายให้มีห้องปฏิบัติให้ดียิ่งขึ้น.
ตึกเรียนใหม่
PHYSICS

คุณหญิงพิณพากย์พิทยาเภท (จำนงนาถ เมืองแมน)

พ.ศ. ๒๔๗๓ โรงเรียนพยาบาลและผดุงครรภ์ ได้ครูใหม่คนหนึ่ง ซึ่งต่อมามีบทบาทสำคัญเกี่ยวกับแผนกพยาบาลฯ ของ คณะแพทยศาสตร์และศิริราชพยาบาล เป็นเวลากว่า ๓๐ ปี ท่านผู้นี้คือ คุณจำนง วีระไวทยะ

ครูจำนงนาถ สำเร็จ R.N. จาก State University of New York และไปทำ Post graduade อีกหลายแห่ง หลังจากพยาบาลของมูลนิธิ รอคคีเฟลเลอร์ กลับไปหมดแล้ว ท่านได้ดำรงตำแหน่ง หัวหน้าแผนกพยาบาล เมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๘ และได้จัดให้มีการสอนวิชาอนามัยเพิ่มขึ้น เมื่อ พ.ศ. ๒๔๙๓ เพิ่มเวลาเรียนจาก ๓ ปี เป็น ๓ ปีกับ ๒ ภาค ทำให้วิทยะฐานะของพยาบาลเพิ่มขึ้น

หลังสงครามท่านได้ติดต่อกับองค์การต่างประเทศ ส่งพยาบาลมาช่วยกิจการของแผนก ทำให้มีโอกาสส่งครูพยาบาลไปศึกษาเป็นจำนวนมาก M.S.A. ได้ส่งท่านไปดูงานเพิ่มเติม เมื่อ พ.ศ. ๒๔๙๔

พ.ศ. ๒๔๙๙ ได้จัดให้มีการสอนปริญญาพยาบาล และ พ.ศ. ๒๕๐๑ ได้เป็นหัวแรงสำคัญปรับปรุงหลักสูตรการศึกษาวิชาการพยาบาลผดุงครรภ์ ขั้นอนุปริญญา มีการจัดแปลงวิธีรับพระราชทานประกาศนียบัตร ท่านได้กราบบังคมทูลเชิญสมเด็จพระบรมราชินีนาถ และสมเด็จพระราชชนนีมาทรงแจกแทน ท่านได้พิมพ์หนังสือวิชาพยาบาลขึ้นเป็นเล่มแรก และได้แก้ไขหนังสือเกี่ยวกับวิชาพยาบาลที่พิมพ์อยู่แล้วให้ทันสมัยขึ้น และท่านเป็นผู้เสนอ ปริญญาวิทยาศาสตร์ดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ (สาขาพยาบาล) ให้ถวายแด่ สมเด็จพระราชชนนี. ทางการได้พิจารณาเลื่อนขั้นเป็นขั้นพิเศษ แต่งตั้งให้เป็น ศาสตราจารย์ และได้รับปริญญาวิทยาศาสตร์ดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ (พยาบาล) ด้วย ท่านได้รับตรา ตติยะจุลจอมเกล้าฝ่ายใน เป็นตำแหน่งคุณหญิง เมื่อ ๕ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๐๒

พ.ศ. ๒๕๐๔ ท่านครบเกษียณอายุ ศิษย์เก่าได้เลี้ยงไว้อาลัย และรวบรวมเงินจำนวน ๒๒,๐๖๐ บาท ให้ท่านตั้งเป็นทุน "คุณหญิงพิณพากย์พิทยาเภท" เก็บดอกออกผลช่วยเหลือพยาบาลในด้านการศึกษา

ในพ.ศ. เดียวกัน ท่านก็ได้ร่วมมือกับศิษย์เก่าก่อตั้งสมาคม ศิษย์เก่าพยาบาลศิริราช ขึ้นด้วย

แผนกพยาบาลผดุงครรภ์และอนามัย

พ.ศ. ๒๔๗๐ - ๒๕๐๔

น.ส. มณี สหัสสานนท์

Miss Porter

ครูพยาบาล พ.ศ. ๒๔๗๘

ครูพยาบาล พ.ศ. ๒๔๘๒

พยาบาลไปศึกษาต่อต่างประเทศ

เดิมชื่อโรงเรียนพยาบาลและผดุงครรภ์ คำว่า "อนามัย" เพิ่มขึ้นเพื่อปรับปรุงหลักสูตร พ.ศ. ๒๔๙๓

ก่อน พ.ศ. ๒๔๗๐ นางสาว มณี สหัสสานนท์ เป็นผู้ควบคุมโรงเรียนพยาบาลฯ พ.ศ. ๒๔๗๐ มูลนิธิรอคคิเฟลเลอร์ได้เข้ามาช่วยกิจการโดยส่ง มิสกูลดี และมิสกูลดี และมิสฟิตเจอรัลด์ ต่อมาได้รับเหรียญไนติงเกล เป็นเกียรติยศ

ต่อมามูลนิธิ ส่ง มิสปอตเตอร์ มาเป็นผู้อำนวยการ มิสมิลยาร์ด สอนวิชาพยาบาล มิสฮิกคอกซีสอนวิชาผดุงครรภ์ และมีนางสาวอบ จาตุรงคกุล (อบทิพย์ แดงสว่าง) สำเร็จจาก ฟิลลิปปินส์ เป็นครูด้วย

พ.ศ. ๒๔๗๒ ครูอบได้ทุนมูลนิธิ ไปเรียนต่อที่อเมริกา น.ส. ฮิกคอกซี กลับมี น.ส. ผ่องศรี ซาเรียมาแทน เพียงเล็กน้อยก็ออกไป และได้บรรจุ คุณเผื่อน วิจิตรานนท์(ศุภพงษ์) เป็นแม่บ้านอยู่จน พ.ศ. ๒๔๘๙ จึงลาออก

พ.ศ. ๒๔๗๓ น.ส. จำนง วีระไวทยะ (นางพิณพากย์ พิทยาเภท) สำเร็จจากอเมริกา มาช่วยมิส ปอตเตอร์ ปีนั้นมีพยาบาลประกาศนียบัตร ๔๘ คน นักเรียน ๗๓ คน

พ.ศ. ๒๔๗๔ ครูอบกลับมา และ พ.ศ. ๒๔๗๗ มิสมิลยาร์ดกลับไป มีมิสแฮสเลอร์มาแทน ได้จัดให้มีทารกสงเคราะห์ขึ้น พ.ศ. ๒๔๗๘ นางสาว ผอบ พิศลยบุตร หัวหน้าแผนกปัจจุบัน ซึ่งได้รับทุนมูลนิธิรอคคิเฟลเลอร์ (พ.ศ. ๒๔๙๘ ได้ทุน F.O.A. ไปดูงานต่ออีก) ได้กลับมา เวลานั้นจึงมีเจ้าหน้าที่พยาบาล ๘๒ คน นักเรียนเพิ่มเป็น ๑๓๕ คน

ระหว่าง พ.ศ. ๒๔๗๑ - ๗๘ พยาบาลได้รับทุนมูลนิธิ ๑๓ คน ทุนมหิดล ๖ คน ทุนรัฐบาล ๑ คน ต่างได้กลับมาเป็นลำดับ มีพยาบาลชายทำงานอยู่ ๑๘ คน ต่อมาได้เข้าย้ายเข้าประจำแผนกต่างๆ คงเหลือทำงานครบเกษียณ ๒ คน คือ นาย วาศน์ นาคธน และ นาย เลื่อน ศิริรังษี

พ.ศ. ๒๔๘๒ เมื่อพยาบาลที่ส่งมาโดยมิลนิธิกลับไปหมด กิจการจึงดำเนินไปโดยคนไทยที่ไปศึกษาเพิ่มเติม มีนางพิณพากย์ พิทยาเภทเป็นหัวหน้า พ.ศ. ๒๔๘๗ ครูอบทิพย์ และ หม่อมเจริญศรี ชยางกูร หัวหน้าโรงครัวซึ่งได้รับทุนมูลนิธิไปศึกษาวิชาโภชนาการได้ลาออกไป

และแผนกพยาบาลฯ ได้ส่งพยาบาล ๑๕ คน ขึ้นไปช่วยราชการสนามที่จังหวัดเชียงราย

รูปหมู่ พ.ศ. ๒๔๗๐

นางพิณพากย์ พิทยาเภท

ครูอบ แดงสว่าง

น.ส. ผอบ พิศลยบุตร

พยาบาลไปราชการสนาม

พ.ศ. ๒๔๘๘ ตั้ง น.ส.เจนจิรา เบราวนะกุล [เจน บราวน์] ซึ่งได้รับทุนมูลนิธิไปดูงานพิเศษเรื่องอาหารมาเป็นหัวหน้าโรงครัว ขณะนั้นค่าครองชีพสูงมาก เป็นเหตุให้กิจการโรงครัวได้รับการปรับปรุงด้วยความยากลำบาก นอกนั้นคุณครูเจนได้เป็นตัวแรงในการตั้ง คาเฟทีเรีย ของโรงพยาบาลด้วย คุณครูครบเกษียณเมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๔ พร้อมกับหัวหน้าพยาบาล ฯ

พ.ศ. ๒๔๘๙ เลือกนาง สงิ่ง ผลชีวะ เป็นแม่บ้าน มี น.ส. จินตนา นวานุเคราะห์ เป็นผู้ช่วย ต่อมาคุณจินตนา ได้เป็นครูผู้ปกครอง

พ.ศ. ๒๔๙๓ พระยาเฉลิมอากาศ และญาติมิตรตั้งทุน "สุวรรณประทีป" เงิน ๒๒.๘๖๓ บาท ให้นักเรียนพยาบาลที่ทำงานดีและการเรียนสม่ำเสมอ

พ.ศ. ๒๔๙๓ เพิ่มแขนงการพยาบาลสาธารณะสุข ขึ้นในหลักสูตร

พ.ศ. ๒๔๙๘ องค์การ I.C.A ได้ส่งพยาบาลชาวต่างประเทศมาช่วยเหลือ ๕ คนคือ Miss Mary Rogers, Miss Jean Mc Cormic, Miss Honora Obourn, Miss Louise Knapp และ Miss Mc Intoch

ระหว่าง พ.ศ. ๒๔๙๒ - ๒๕๐๔ มีครูพยาบาลได้รับทุนไปศึกษาต่อต่างประเทศ ๒๙ คน ส่วนใหญ่กลับมาแล้วและช่วยในกิจการของแผนกพยาบาลก้าวหน้าขึ้นมาก บางคนได้ย้ายไปรับราชการ ณ กรมกองอื่น

พ.ศ. ๒๔๙๖ เปิดอบรม พนักงาน ผู้ช่วยพยาบาล [NURSE AID] ได้เลิกเมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๒ ขณะนี้ยังคงปฏิบัติงานอยู่ในโรงพยาบาล ๖๖ คน

น.ส. เจนจิรา เบราวนะกุล

น.ส. จินตนา นวานุเคราะห์

คาเฟทีเรีย

พระยาเฉลิมอากาศ

พ.ศ. ๒๔๙๙ เพิ่มหลักสูตรปริญญาพยาบาล โดยมีการเรียน วิทยาศาสตร์ รากฐานก่อน ๒ ปี แล้วข้ามมาเรียนที่ศิริราช อีก ๒ ปี มีผู้สำเร็จถึง พ.ศ. ๒๕๐๕ รวม ๔๒ คน

ครูและหัวหน้าตึก ๒๔๙๖

พ.ศ. ๒๕๐๐ มีการฉลองครบรอบ ๖๐ ปี พยาบาลตั้งแต่รุ่นแรกได้มาชุมนุมช่วยจัดงานอย่างพร้อมเพรียง

คุณพี่และคณะครูพยาบาล พบกันในงานฉลอง ๖๐ ปี

พ.ศ. ๒๕๐๓ เปลี่ยนหลักสูตรเป็น ๓ ปี รับผู้สำเร็จเตรียมอุดม (ม.๘) แทนมัธยมบริบูรณ์ (ม.๖) และถ้าต้องการเรียนวิชาผดุงครรภ์ ก็เรียนต่ออีก ๒ ภาค และยกวิทยะฐานะของพยาบาลสำเร็จอนุปริญญาพยาบาล อนามัย ให้ได้บรรจุเป็นชั้นตรี

พ.ศ. ๒๕๐๒ นักเรียนที่สำเร็จ ม.๖ อีก ๓ รุ่น เพิ่มการเรียนเป็น ๔ ปี และปีเดียวกันนี้ ได้แบ่งส่วนราชการเพิ่มจากเดิมอีก ๓ แผนก คือ–

๑. แผนกธุรการ
๒. แผนกวิทยาศาสตร์รากฐาน
๓. แผนกวิชาพยาบาลทางอายุรศาสตร์
๔. แผนกวิชาพยาบาลศัลยศาสตร์
๕. แผนกวิชาพยาบาลสูติศาสตร์-นรีเวชวิทยา
๖. แผนกวิชาพยาบาลด้านป้องกัน
๗. แผนกศิลปการพยาบาล
๘. แผนกวิชาพยาบาลกุมารเวชศาสตร์
๙. แผนกวิชาจักษุ, โสต, นาสิก และลาริงซ์

พ.ศ. นี้เปิดการอบรมผู้ช่วยพยาบาล [Practical Nurse] เพื่อช่วยบริการพยาบาล รวม ๓ รุ่น

พ.ศ. ๒๔๙๓ – ๒๔๙๙

ได้งบประมาณเสริมสร้างตึกนอนนักเรียนพยาบาลขึ้นเป็น ๔ ชั้น โดยตลอด และ พ.ศ. ๒๕๐๓ ได้สร้างตึกนอนพยาบาลที่สำเร็จแล้ว ๔ ชั้น อีก ๑ หลัง ชิดกับถนนพรานนก

พ.ศ. ๒๕๐๔ โรงเรียนเปิดชุมนุมศิษย์เก่า เพื่อตั้ง "สมาคมศิษย์เก่าพยาบาลศิริราช" มีพิธีที่ตึกหลังใหม่ ๔ ชั้น และมีการแสดงทางวิชาการและเลี้ยงอาหารเป็นเกียรติยศแก่ผู้อำนวยการและคุณครูเจนจิรา ที่ครบเกษียณด้วย ศิษย์พยาบาลได้เรี่ยไรเงินตั้งเป็นทุนคุณหญิง พิณพากย์พิทยาเภท คณะได้เลือกผู้อำนวยการ และมีผู้ช่วยตำแหน่งต่าง ๆ คือ:-

ตึกนอนนักเรียนที่เสริมเป็น ๔ ชั้น

ตึกนอนพยาบาลสำเร็จแล้วหลังใหม่

น.ส.ผอบ พิศลยบุตร
ผู้อำนวยการโรงเรียน

น.ส.สงวน จันทะวงศ์
รองผู้อำนวยการฝ่ายบริการพยาบาล

นางเดือนเพ็ญ ชาติกานนท์
รองผู้อำนวยการฝ่ายการศึกษาพยาบาล

น.ส.ประณีธิ วิมุกตนันท์
หัวหน้าโรงครัว

น.ส.ประถัมภ์ ทรงธนศักดิ์
ผู้ช่วยผู้อำนวยการฝ่ายธุรการ

น.ส.สอางค์โฉม อาศนสถิตย์
ผู้ช่วยผู้อำนวยการฝ่ายบริการพยาบาล

น.ส.ปราณี ผลพันธิน
ผู้ช่วยผู้อำนวยการฝ่ายการศึกษาพยาบาล

น.ส.อรุณี ขยันกิจ
รองหัวหน้าโรงครัว

พ.ศ. ๒๕๐๔ รองอธิการบดี แต่งตั้ง นายแพทย์ สิร เมตติยวงศ์ ผู้ช่วยผู้อำนวยการโรงพยาบาล เป็นประธานกรรมการปรับปรุงโรงครัวของโรงพยาบาล

ระหว่าง ๑๒ ปี หลังการฉลองครบ ๖๐ ปี ของโรงพยาบาลศิริราชแล้ว กิจการของแผนกพยาบาลได้มีการปรับปรุงก้าวหน้าขึ้นอย่างมากมาย มีครูอาจารย์ไปศึกษาต่อต่างประเทศและกลับมารับผิดชอบในแผนกต่างๆ ที่ตั้งขึ้นถึง ๒๒ คน นับตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๓๙ ถึง พ.ศ. ๒๕๐๕ มีพยาบาลสำเร็จออกไป ๒๐๔๗ คน มีครูพยาบาลและพยาบาลประจำแผนกพยาบาลคณะแพทยศาสตร์ และศิริราชพยาบาล ๔๘๙ คน ประมาณ ๑ ใน ๔ ยังคงรับใช้อยู่ในสถานพยาบาลแห่งนี้ ๛

แผนกพยาบาล

๑ คุณหญิง พิณพากย์ พิทยาเภท	ดูการบริหารงาน (๒๔๙๘) ทุน I.C.A.
๒ น.ส. เจนจิรา เบราวนะกุล	ดูงานโภชนาการ (๒๔๙๘) ทุน I.C.A.
๓ น.ส. ผอบ พิศลยบุตร	ศึกษาวิชาการศึกษา (๒๔๙๘-๒๔๙๙) ทุน I.C.A.
๔ นางสงวนสุข ฉันทวงศ์	ศึกษาการพยาบาลเด็ก (๒๔๙๕-๒๔๙๖) ทุน I.C.A.
๕ น.ส. สอาดศรี เสมรสุต	ศึกษาวิชาครู (๒๔๙๙-๒๕๐๑) ทุนโคลัมโบ
๖ น.ส. สอางโสม อาศนสถิตย์	ศึกษาการพยาบาลทางศัลยกรรม (๒๔๙๕-๒๔๙๖) ทุน I.C.A.
๗ น.ส. สำรวย ศิริภาคย์	ศึกษาวิทยาศาสตร์รากฐาน (๒๔๙๘-๒๔๙๙) ทุน I.C.A.
๘ นางเดือนเพ็ญ ชาติกานนท์	ศึกษาวิชาการศึกษา (๒๔๙๕-๒๔๙๖) ทุน I.C.A., ศึกษาต่อ (๒๕๐๐-๒๕๐๒) -ทุน I.C.A.
๙ น.ส. ปราณี ผลพันธิน	ศึกษาศิลปการพยาบาล (๒๔๙๕-๒๔๙๖) ทุน I.C.A. ประชุมที่อินเดีย (๒๕๐๑) ทุนองค์การอนามัยโลก
๑๐ น.ส. ประณีต ทรงธนศักดิ์	ศึกษาวิชาการศึกษา (๒๔๙๕-๒๔๙๖) ทุนองค์การอนามัยโลก ดูการบริหารงาน ( ) ทุนไชน่าเมดิคัลบอร์ด
๑๑ น.ส. ประนิธิ วิมุกตะนันท์	ศึกษาโภชนาศาสตร์ (๒๔๙๕-๒๔๙๗) ทุน I.C.A.
๑๒ น.ส. นพรัตน์ สุรพิพิธ	ศึกษาสูตินรีเวชวิทยา (๒๔๙๗-๒๔๙๘) ทุนโคลัมโบ
๑๓ น.ส. ปรียา รามณรงค์	ศึกษาสาธารณสุขศาสตร์ (๒๕๐๐-๒๕๐๑) ทุน I.C.A.
๑๔ น.ส. พรรณี จำนงค์วงศ์	ศึกษาการพยาบาลทางศัลย์ฯ (๒๔๙๙-๒๕๐๐) ทุน I.C.A.
๑๕ น.ส. ดวงใจ มุกดาประกร	ศึกษาการพยาบาลทางศัลย์ฯ ทุนอินเตอร์แนชั่นแนล ศึกษาต่อ (๒๕๐๐-๒๕๐๓) ทุน I.C.A. และส่วนตัว
๑๖ นางทวี อำนวยวงศ์	ศึกษาการบริหารงาน (๒๕๐๑-๒๕๐๓) ทุนโคลัมโบ
๑๗ นางศรีสอางค์ พาชีรัตน์	ศึกษาวิชาการศึกษา (๒๕๐๑-๒๕๐๒) ทุน I.C.A.
๑๘ น.ส. สมจิตร วงสมศักดิ์	ศึกษาต่อ (๒๕๐๑-๒๕๐๑) ทุน I.C.A.
๑๙ น.ส. สมศิริ ทับแสง	ศึกษากายภาพบำบัด (๒๔๙๗-๒๔๙๘)
๒๐ น.ส. จำเรียง กุรมะสุวรรณ	ศึกษาสาธารณสุขศาสตร์ (๒๕๐๒-๒๕๐๓) ทุนไชน่าเมดิคัลบอร์ด
๒๑ น.ส. นาคนคร อาศิกรัตน์	ศึกษาวิชาการศึกษา (๒๕๐๑-๒๕๐๓) ทุนโคลัมโบ
๒๒ น.ส. อุดาภรณ์ โอมศิริ	ศึกษาวิชาพยาบาลสาขาผ่าตัดสมองและหลังผ่าตัด (๒๕๐๔-) ทุนส่วนตัว
๒๓ น.ส. ฉลอง อำนวยวงศ์	ศึกษาวิชาพยาบาลสาขาผ่าตัดสมองและหลังผ่าตัด (๒๕๐๔) ทุนส่วนตัว

ก่อนสงครามนอกจากทุนรัฐบาลและทุนสมเด็จพระราชบิดาแล้ว อาจารย์ในโรงเรียนแพทย์มีโอกาสจะได้ไปเรียนต่างประเทศโดยทุนมูลนิธิรอคกิเฟลเลอร์ (อเมริกา) และทุนฮุมโบลดท์ (เยอรมัน)

หลังสงครามมีคนไปศึกษาโดยทุนส่วนตัวมาก ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๙๑-๒๕๐๕ มีประมาณ ๙๐ ราย เมื่อไปแล้วก็มักจะขวนขวายให้ได้ทุนอื่นๆ เรียนต่อจนสำเร็จ ทุนมูลนิธิรอคกิเฟลเลอร์มีให้อยู่คนเดียว แต่องค์การที่ได้สืบเนื่องมาจากรอคกิเฟลเลอร์คือ China medical board of New York ให้ทุนไปประชุมดูงานและเรียนต่อ ๑๒ ทุน

ทุนฮุมโบลดท์ คงมีเพียง ๗ ทุน

ทุนรัฐบาลอเมริกันขณะนี้เรียกว่า I.C.A. รวมมีเกือบ ๖๐ ทุน สำนักแถลงข่าวให้ ๖ ทุน

สำนักแถลงข่าวอังกฤษให้ ๑๐ ทุน องค์การอนามัยโลกให้ ๑๘ ทุน โคลัมโบให้ ๒๐ ทุน

ทุนอเมริกาให้กับผู้ชำนาญคือ ทุน N.I.H. จากศิริราชมีผู้ได้ ๘ คน ทุน Leader specialist of State Department ศิริราชได้ ๑ ทุน

นับเป็นการอุดหนุนที่ทำให้อาจารย์อาวุโสมีโอกาสไปฝึกฝนเพิ่มเติม และอาจารย์ผู้น้อยมีโอกาสไปนำเอาความรู้ความชำนาญใหม่ๆ มาช่วยทำให้สถาบันนี้ก้าวหน้าต่อไป ศิริราชรำลึกถึงบุญคุณอยู่เสมอ

ทุนช่วยการศึกษาพยาบาลและรางวัลพยาบาลที่เรียนหรือปฏิบัติงานเป็นเยี่ยม

นอกจากทุนพระมรดกของเจ้าฟ้ากรมหลวงสงขลานครินทร์ ที่พยาบาลมีส่วนได้รับพระกรุณาด้วยแล้ว ยังมีทุนอื่นอีกคือ

๑.	ทุนสมเด็จพระราชชนนีศรีสังวาลย์	เงิน	๕๘,๕๒๐.๙๐	บาท
๒.	มูลนิธิ สุวรรณประทีป ของบรรดาญาตินางหรุ่น สุวรรณประทีป	เงิน	๒ ๔,๖๐๐	บาท
๓.	ทุนพระศรีทิพยโอสถ์ (ใหญ่ จตุรงคกุล) ของคุณครูอบทิพย์ แดงสว่าง	เงิน	๑๐,๐๐๐	บาท
๔.	ทุนอินทรมนตรี ของคุณหญิงโพธิ์ อินทรมนตรี เพื่อ บำรุงกิจการในแผนกฯ	เงิน	๒๖,๒๖๘	บาท
๕.	ทุนศิษย์และญาติมิตร ของศาสตราจารย์เติม บุนนาค ให้ทั้งนักศึกษาแพทย์ และพยาบาล	เงิน	๙,๐๐๐	บาท
๖.	ทุนหลวงเชาวนปรีชาลักษณ์ ของบุตรและธิดา	เงิน	๕,๐๐๐	บาท
๗.	ทุนแพทยศาสตร์บัณฑิต ๒๔๙๘ ให้ทั้งนักศึกษาแพทย์ ๒ ส่วน และพยาบาลที่ปฏิบัติงานเป็นเยี่ยม ๓ ส่วน	เงิน	๑๙,๐๐๐	บาท
๘.	ทุนนายหลี นางวอน แซ่ตั้ง	เงิน	๕,๐๐๐	บาท
๙.	ทุนสมัย เนียวกุล (บุศยอังกูร)	เงิน	๑๐,๐๖๐	บาท
๑๐.	ทุนพระและนางผดุงธนสาร	เงิน	๑,๐๐๐	บาท
๑๑.	ทุน น.ส.วาณี เอกะจัมปกะ	เงิน	๒๐๐	บาท
๑๒.	ทุนสง่า สัตย์สงวน ของนางสาวจิรนันท์ ชมแข	เงิน	๑๐,๐๐๐	บาท
๑๓.	ทุนพระและนางวิบูลย์บรรณรักษ์ (สุข - บุนนาค จุลละวร)	เงิน	๕,๐๐๐	บาท
๑๔.	ทุน ทิพย์วัลย์ สวัสดิโกษา ของขุนสวัสดิโกษา	เงิน	๑๒,๐๐๐	บาท
๑๕.	ทุนคุณหญิงพิณพากย์พิทยาเภท (จำนงนาถ เมืองแมน)	เงิน	๓๖,๖๗๐	บาท
๑๖.	ทุนอาจารย์ เอนจิรา เบราวนะกุล	เงิน	๒,๕๐๐	บาท
๑๗.	ทุน ม.ล. หญิง บุญเลื่อง วัชรีวงศ์	เงิน	๑,๒๕๐	บาท
๑๘.	ทุนเขมะศิริอนุสสรณ์	เงิน	๔,๗๕๒.๗๕	บาท
๑๙.	ทุนอุบาสิกา ขันเงิน บัวหลวง	เงิน	๔,๐๐๐	บาท

นักศึกษาเข้าเรียนในชั้นและการปฏิบัติ
ตึกนอนและตึกเรียน ๓ ชั้น ที่สร้างในที่ดินที่สมเด็จ-
-พระบรมราชชนกซื้อจาก ร.ร.วังหลัง ขณะนี้รื้อเพราะ
ตึกร้าว.
การให้บริการผู้ป่วย
โรงเรียนพยาบาลผดุงครรภ์และอนามัย
ซึ่งเป็นภาควิชาหนึ่งในคณะแพทยศาสตร์ และ
ศิริราชพยาบาล ได้ปรับปรุงการศึกษาเป็นขั้น
ปริญญาและเป็นคณะหนึ่งในมหาวิทยาลัย-
-มหิดล คือ "คณะพยาบาลศาสตร์"
ดูดเสมหะจากเด็กแรกคลอด
นักศึกษาและอาจารย์
พยาบาลร่วมปฏิบัติงานให้การรักษา
ผู้ป่วยร่วมกับแพทย์
การสอนเครื่องมือ

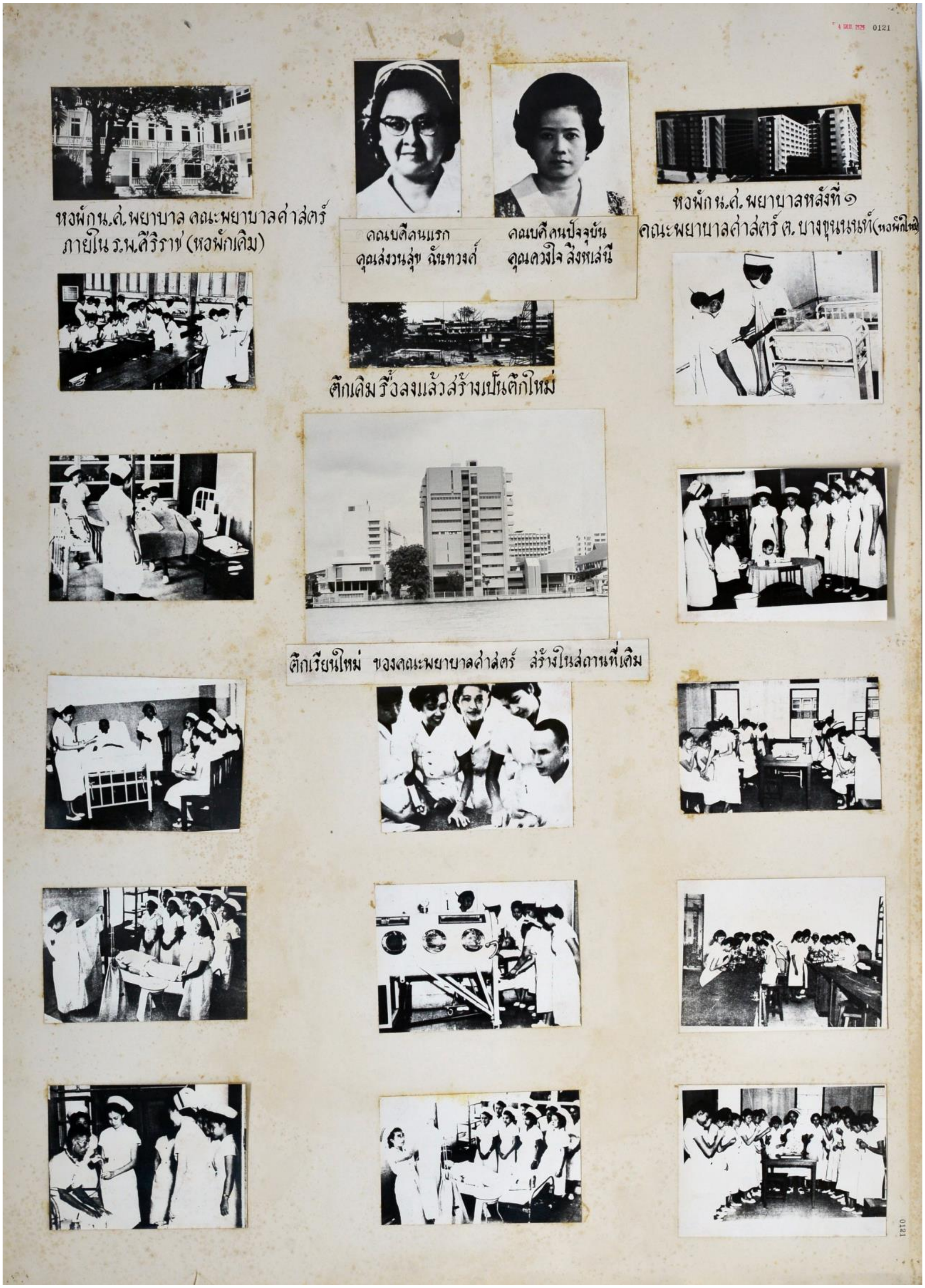
หอพัก น.ศ. พยาบาล คณะพยาบาลศาสตร์
ภายใน ร.พ.ศิริราช (หอพักเดิม)
คณบดีคนแรก
คุณสงวนสุข ฉันทวงศ์
คณบดีคนปัจจุบัน
คุณดวงใจ สิงหเสนี
หอพัก น.ศ. พยาบาลหลังที่ ๑
คณะพยาบาลศาสตร์ ต. บางขุนนนท์ (หอพักใหม่)
ตึกเดิมรื้อลงแล้วสร้างเป็นตึกใหม่
ตึกเรียนใหม่ ของคณะพยาบาลศาสตร์ สร้างในสถานที่เดิม
0121

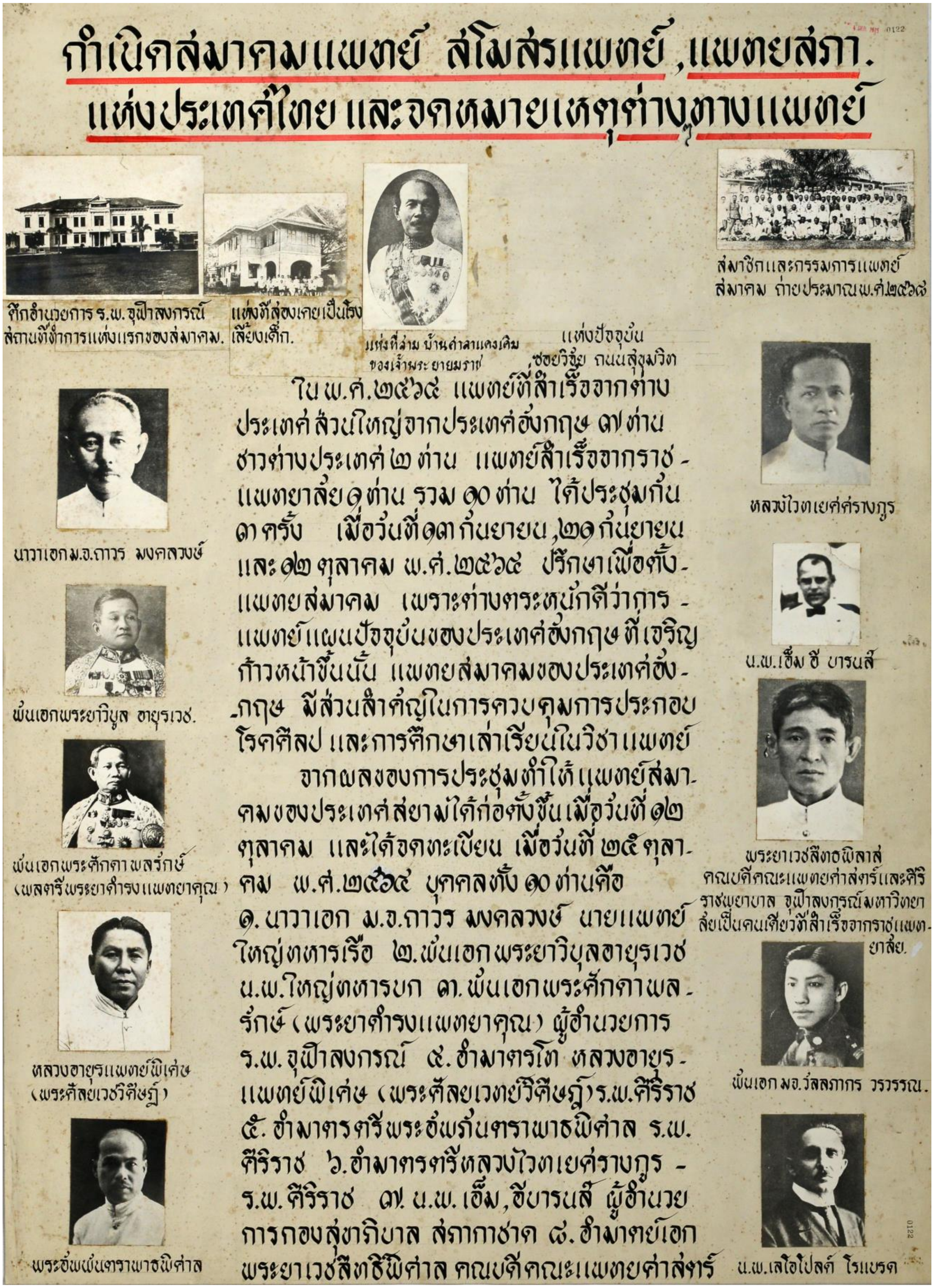

กำเนิดสมาคมแพทย์ สโมสรแพทย์, แพทยสภา. แห่งประเทศไทย และจดหมายเหตุต่างๆทางแพทย์

ตึกอำนวยการ ร.พ.จุฬาลงกรณ์ สถานที่ทำการแห่งแรกของสมาคม.

แห่งที่สองเคยเป็นโรงเลี้ยงเด็ก.

แห่งที่สาม บ้านศาลาแดงเดิม ของเจ้าพระยายมราช

แห่งปัจจุบัน ซอยวิชัย ถนนสุขุมวิท

สมาชิกและกรรมการแพทย์สมาคม ถ่ายประมาณ พ.ศ.๒๔๖๘

ในพ.ศ.๒๔๖๔ แพทย์ที่สำเร็จจากต่างประเทศ ส่วนใหญ่จากประเทศอังกฤษ ๗ ท่าน ชาวต่างประเทศ ๒ ท่าน แพทย์สำเร็จจากราชแพทยาลัย ๑ ท่าน รวม ๑๐ ท่าน ได้ประชุมกัน ๓ ครั้ง เมื่อวันที่ ๑๓ กันยายน, ๒๑ กันยายน และ ๑๒ ตุลาคม พ.ศ.๒๔๖๔ ปรึกษาเพื่อตั้งแพทยสมาคม เพราะต่างตระหนักดีว่าการแพทย์แผนปัจจุบันของประเทศอังกฤษที่เจริญก้าวหน้าขึ้นนั้น แพทยสมาคมของประเทศอังกฤษ มีส่วนสำคัญในการควบคุมการประกอบโรคศิลป และการศึกษาเล่าเรียนในวิชาแพทย์

จากผลของการประชุมทำให้แพทย์สมาคมของประเทศสยามได้ก่อตั้งขึ้นเมื่อวันที่ ๑๒ ตุลาคม และได้จดทะเบียน เมื่อวันที่ ๒๕ ตุลาคม พ.ศ.๒๔๖๔ บุคคลทั้ง ๑๐ ท่านคือ ๑. นาวาเอก ม.จ.ถาวร มงคลวงษ์ นายแพทย์ใหญ่ทหารเรือ ๒. พันเอกพระยาวิบุลอายุรเวช น.พ.ใหญ่ทหารบก ๓. พันเอกพระศักดาพลรักษ์ (พระยาดำรงแพทยาคุณ) ผู้อำนวยการ ร.พ.จุฬาลงกรณ์ ๔. อำมาตรโท หลวงอายุรแพทย์พิเศษ (พระศัลยเวทย์วิศิษฏ์) ร.พ.ศิริราช ๕. อำมาตรตรีพระอัพภันตราพาธพิศาล ร.พ.ศิริราช ๖. อำมาตรตรีหลวงไวทเยศรางกูร ร.พ.ศิริราช ๗. น.พ.เอ็ม, อีบารนส์ ผู้อำนวยการกองสุขาภิบาล สภากาชาด ๘. อำมาตย์เอก พระยาเวชสิทธิพิศาล คณบดีคณะแพทยศาสตร์

นาวาเอก ม.จ.ถาวร มงคลวงษ์

พันเอกพระยาวิบูล อายุรเวช.

พันเอกพระศักดาพลรักษ์ (พลตรีพระยาดำรงแพทยาคุณ)

หลวงอายุรแพทย์พิเศษ (พระศัลยเวชวิศิษฏ์)

พระอัพภันตราพาธพิศาล

หลวงไวทเยศรางกูร

น.พ.เอ็ม อี บารนส์

พระยาเวชสิทธิพิลาส คณบดีคณะแพทยศาสตร์และศิริราชพยาบาล จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยเป็นคนเดียวที่สำเร็จจากราชแพทยาลัย.

พันเอก มจ.วัลลภากร วรวรรณ.

น.พ.เลโอโปลด์ โรแบรด

123

จดหมายเหตุของสภากาชาด ที่ออกก่อนเกิดแพทยสมาคม

ดหมายเหตุของสมาคมแพทย์ งโอนจากจดหมายเหตุของสภากาชาดสยาม.

หน้าปกของจดหมายเหตุสมาคมแพทย์ที่เปลี่ยนให้มีรูปตราของสมาคม.

บรรณาธิการของจดหมายเหตุตั้งแต่พิมพ์ออกโดย สภากาชาด ตั้งแต่ พ.ศ.๒๔๖๑ ถึงบรรณาธิการของสมาคม พ.ศ.๒๕๐๕.

และศิริราชพยาบาล ๙. พันตรี ม.จ.วัลลภากร วรวรรณ ผู้อำนวยการกองอนามัย สภากาชาด
๑๐. น.พ.เลโอโปลด์ โรเบิร์ต ผู้อำนวยการกองวิทยาศาสตร์ สภากาชาด

สมเด็จเจ้าฟ้ากรมหลวงนครสวรรค์วรพินิต อุปนายกผู้อำนวยการสภากาชาด พระราชทานนามสมาคมว่า "แพทยสมาคมแห่งกรุงสยาม" มีสำนักงานชั่วคราวที่ร.พ.จุฬาลงกรณ์ นายกคนแรก คือ ม.จ.ถาวรมงคล พระยาดำรงแพทยาคุณ เป็นเลขาธิการ มีวัตถุประสงค์เพื่อความเจริญก้าวหน้าในวิชาแพทย์และสนับสนุนสมาชิกในอาชีพแพทย์ สมาชิกเป็นผู้ที่สำเร็จวิชาแพทย์เสียค่าบำรุงปีละ ๑๐.๐๐ บาท

แพทย์สมาคมนับเป็นสมาคมวิชาชีพแห่งแรกของประเทศไทยที่มีอายุยืนยาวมาจนถึงเวลานี้ งานสำคัญของแพทย์สมาคมก็คือ ช่วยเหลือสมาชิกในด้านวิชาการ ก่อนตั้งสมาคมประเทศไทยมีวารสารทางวิชาการแพทย์อยู่เพียงฉบับเดียว คือ จดหมายเหตุทางแพทย์ของสภากาชาดสยาม ซึ่งพิมพ์ออกตั้งแต่ พ.ศ.๒๔๖๑ สมเด็จกรมพระยาชัยนาทนเรนทร ขณะดำรงพระยศเป็นกรมหมื่นชัยนาทนเรนทรทรงเป็นบรรณาธิการพิเศษ ออกมาจนถึง พ.ศ.๒๔๖๘ (เล่มที่ ๗)

เมื่อแพทย์สมาคมได้ตั้งขึ้นใน พ.ศ.๒๔๖๔ ได้ขอโอนจดหมายเหตุฉบับนั้นของสภากาชาดมาดำเนินการแทน เปลี่ยนชื่อเป็นจดหมายทางแพทย์ของแพทย์สมาคมแห่งกรุงสยาม เริ่มพิมพ์ใน พ.ศ.๒๔๖๘ โดยมี ร.ท.สิ่น สุ (หลวงสุเวชศุภกิจ) เป็นบรรณาธิการ ปกที่พิมพ์มีลักษณะคล้ายของจดหมายเหตุทางแพทย์ของสภากาชาดไทย เป็นแต่เปลี่ยนตราจากรูปกาชาดเป็นรูปนาคพันตรีศูล เป็นตราที่สมเด็จกรมพระยาบริศรานุวัติวงศ์ประทานให้ มีความหมายคล้ายตราแพทย์ของต่างประเทศ คือใช้พระยานาคแทนงูพันไม้ การเปลี่ยนไม้เป็นตรีศูล และงูเป็นพญานาคนั้น เพราะตรีศูลเป็นเทพอาวุธของพระอิศวร

หลัง พ.ศ.๒๕๐๐ สมาคมและชมรมทางแพทย์สาขาต่างๆ คณะแพทย์คณะต่างๆ ได้ผลิตจดหมายเหตุออกมาเป็นจำนวนมาก.

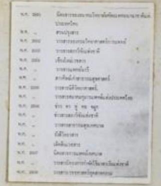

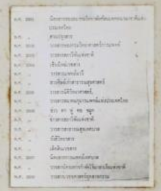

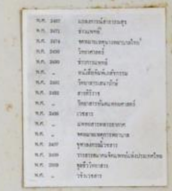

ศจ.น.พ.เฉลิม พรหมมาส ผู้ก่อตั้งสโมสรแพทย์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

หลวงไตรกิศยานุการ เลขานุการสโมสรแพทย์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

และพญานาคเป็นสังวาลย์

กิจการของสมาคมไม่ได้เจริญก้าวหน้าตามที่หวัง เพราะแพทย์ที่สำเร็จใหม่คือ จากคณะแพทยศาสตร์ศิริราชพยาบาลเกือบไม่รู้จักสมาคม สาเหตุก็คือนอกจากจะก่อตั้งและดำเนินงานที่โรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์แล้ว คือ เดิมตั้งที่ตึกอำนวยการโรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์แล้ว ย้ายมาอยู่ที่กองอนามัยของสภากาชาด ที่ถนนบำรุงเมือง กิจการของสมาคม นอกจากการออกจดหมายเหตุกับการประชุม แล้วก็ไม่มีกิจการอื่นที่จะเร้าความสนใจของสมาคม

ใน พ.ศ. ๒๔๗๐ ได้มีสมาชิกกลุ่มหนึ่งมี ศจ. หลวงเฉลิมคัมภีรเวชเป็นหัวหน้า ได้ดำริตั้งสโมสรแพทย์ขึ้น โดยให้ชื่อว่า สโมสรแพทย์ แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โดยมีจุดประสงค์จะให้เป็นที่พบปะของสมาชิก และมีการหย่อนใจแบบสโมสรทั่วไปที่มีอยู่แล้วในกรุงเทพฯ นอกจากการประชุมเป็นครั้งคราวแล้วก็จัดให้มีวารสารของสโมสรชื่อข่าวแพทย์ พิมพ์เผยแพร่ด้วย จดทะเบียน เมื่อวันที่ ๑๙ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๗๐ ตั้งสำนักงานอยู่ที่ ร.พ. ศิริราช คือที่ตึกผู้ป่วยนอกเดิม ต่อมาจึงได้ย้ายไปอยู่ที่ด้านหลังสุขศาลาบางรัก (ร.พ. บางรัก หรือ ร.พ. เลิดสินในปัจจุบัน)

พ.ศ. ๒๔๗๖ สมาชิกของทั้งสมาคม และสโมสรส่วนใหญ่ได้รวมสถาบันทั้งสองเข้าด้วยกัน โดยใช้ชื่อว่า สมาคมแพทย์แห่งกรุงสยาม และสโมสรแพทย์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย กรรมการของสมาคม เป็นกรรมการสโมสรโดยตำแหน่ง แต่การดำเนินงานของสโมสรให้เป็นหน้าที่ของปฏิคม

เมื่อรวมกันเป็นที่เรียบร้อยแล้ว ก็มามีที่ทำการร่วมกันที่ถนนบำรุงเมือง ซึ่งขณะนี้เป็นสถานที่ตรวจโรคปอดยศเส ของสมาคมปราบวัณโรคแห่งประเทศไทย เมื่อสงครามโลกครั้งที่สองอุบัติขึ้น สำนักงานสมาคมได้รับความเสียหายจากการทิ้งระเบิด จึงย้ายไปอยู่ในตึกที่ตำบลศาลาแดง เป็นตึกของพระยายมราชซึ่งตกเป็นกรรมสิทธิ์ของฝ่ายทรัพย์สินพระมหากษัตริย์ ในการย้ายมาอยู่สถานที่ใหม่นี้ สมาคมในเครือเดียวกันคือ ทันตแพทย์สมาคม เภสัชกรรมสมาคม และสมาคมพยาบาลได้มาร่วมอยู่ด้วยกันด้วย ขณะนี้แพทย์สมาคม และสโมสรแพทย์ได้ย้ายมาอยู่ในที่ดิน และสถานที่ของตัวเอง คือที่ซอยศูนย์วิจัยถนนเพชรบุรีตัดใหม่

สมาคมได้รับพระมหากรุณาธิคุณจากพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวไว้ในพระบรมราชูปถัมภ์ และจดหมายเหตุของสมาคมได้เจริญก้าวหน้ามาก ได้พิมพ์เป็นภาษาอังกฤษ และเป็นจดหมายเหตุทางแพทย์ของประเทศไทยฉบับเดียวที่เข้า index medicus ในการประชุมประจำปีได้มีบทความเสนอมากจนใน พ.ศ. ๒๕๒๔ ต้องใช้ห้องประชุมถึง ๙ ห้อง จึงจะพอกับจำนวนเรื่องที่เสนอโดยสมาชิก นับเป็นความสำเร็จในทางวิชาการของวิชาการแพทย์ของประเทศ

การประชุมใหญ่ของสมาคมที่ จ.ว. พิษณุโลก พ.ศ.

การประชุมในครั้งต่อมาสมาชิกของสมาชิกไปร่วมประชุมน้อยลงเนื่องจากได้มีการตั้งสมาคมหรือชมรมผู้ชำนาญแต่ละสาขาเพิ่มมากขึ้น

0125

แพทยสภา

กระทรวงสาธารณสุข ที่ทำการของแพทยสภา

ในการควบคุมและสนับสนุนวิชาชีพเวชกรรมนั้น การควบคุมการประกอบโรคศิลปะเป็นหน้าที่ของกรมสาธารณสุขตั้งแต่ยังขึ้นอยู่กับกระทรวงมหาดไทย เมื่อกรมสาธารสุขแยกตัวมาตั้งเป็นกระทรวงสาธารณสุข กระทรวงมีกองควบคุมโรคศิลปะทุกประเภท ต่อมากระทรวงสาธารณสุขได้ตั้งแพทยสภาขึ้นในกระทรวงแบบเนติบัณฑิตย์สภา ที่ควบคุมสมาชิกในทางกฎหมายของสภา การควบคุมการประกอบโรคศิลปโดยเฉพาะในการแพทย์แผนปัจจุบันจึงมาในอำนาจของแพทยสภา แต่การแพทย์สาขาอื่นๆ คงอยู่กับกองควบคุมโรคศิลปของกระทรวง เป็นผลทำให้จุดประสงค์เดิมของแพทย์สมาคมเปลี่ยนแปลงไป และเป็นสาเหตุประการหนึ่งที่แพทย์ที่สำเร็จใหม่ไม่เห็นความสำคัญของแพทย์สมาคม แบบของบางประเทศ.

แพทยสภานอกจากจะมีหน้าที่ควบคุมการประกอบโรคศิลปแล้ว ได้ควบคุมมาตราฐานของการอบรมแพทย์ดี เช่นการอบรมแพทย์ฝึกหัด และแพทย์ประจำบ้าน พร้อมกันนั้นก็ตั้งกรรมการเป็นผู้เชี่ยวชาญในสาขาต่างๆ เพื่อให้แพทย์รุ่นใหม่มีโอกาสได้สอบรับวุฒิบัตรเป็นผู้ชำนาญในสาขานั้นๆ วัตถุประสงค์ของการตั้งแพทยสภา ข้อความต่อไปนี้เป็นสาส์นของ พลตำรวจเอกประเสริฐ รุจิรวงศ์ สภานายกพิเศษของแพทยสภาในฐานะรัฐมนตรีว่าการ กระทรวงสาธารณสุข

"การที่รัฐบาลได้ตราพระราชบัญญัติวิชาชีพเวชกรรม พ.ศ. ๒๕๑๑ ซึ่งมีบทบัญญัติให้ตั้งแพทยสภาขึ้น ก็โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อจะส่งเสริมการศึกษาการวิจัยและการประกอบวิชาชีพในทางการแพทย์ สอดส่องดูแลความประพฤติและมารยาทของผู้ประกอบวิชาชีพเวชกรรม ส่งเสริมความสามัคคีและผดุงเกียรติของสมาชิกแพทยสภา ส่งเสริม ช่วยเหลือ แนะนำ เผยแพร่และให้การศึกษาแก่ประชาชนในเรื่องที่เกี่ยวกับการแพทย์ ซึ่งจุดประสงค์เหล่านี้ล้วนแล้วแต่เป็นประโยชน์แก่ผู้ประกอบวิชาชีพเวชกรรมตลอดจนประชาชนทั่วไป การดำเนินงานต่างๆ ของแพทยสภาจึงเป็นการแบ่งเบาภาระทางด้านนี้ไปจากรัฐบาล เพราะอันที่จริงแล้วงานต่างๆ เหล่านี้จะต้องเป็นหน้าที่และภาระกิจของรัฐบาลที่จะดำเนินการ

จดหมายเหตุของสภา

สภานายกพิเศษมีสิทธิวีโต้มติได้ที่สภานายกพิเศษไม่เห็นพ้องด้วย กรรมการแพทยสภาต้องนำมตินั้นมาพิจารณาใหม่

กรรมการแพทยสภามี ๒ ประเภท กรรมการโดยตำแหน่งมีปลัดกระทรวงสาธารณสุขเป็นประธาน อธิบดีกรมต่างๆ ในกระทรวงสาธารณสุข คณบดีของคณะเป็นต้น นายแพทย์ใหญ่ของเหล่าทัพ

กรรมการอีกประเภทแบ่งเป็นกรรมการที่สมัครให้สมาชิกเลือก สมาชิกของแพทยสภาคือผู้ที่สำเร็จแพทย์ของโรงเรียนแพทย์ที่รับรองโดยกรรมการของแพทยสภา และได้รับอนุญาตโดยแพทยสภาให้ประกอบอาชีพสาขาเวชกรรมได้

0125

กรมแพทย์ทหารบก

0136

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ผู้ประทานกำเหนิดกรมแพทย์ทหารบก

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล

กรมแพทย์ทหารบก พ.ศ. ๒๔๕๖

โรงพยาบาลพระมงกุฎเกล้า และโรงเรียนแพทย์ทหาร

โรงพยาบาลอานันทมหิดล และโรงเรียนแพทย์เสนารักษ์ จ.ลพบุรี

พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าสายสนิทวงศ์

พระยาสารสิน สวามิภักดิ์ (น.พ.เทียนฮี้ สารสิน)

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงมีพระราชดำริให้มีการแต่งตั้งแพทย์เข้าประจำหน่วยทหารตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๑๕ กรมแพทย์ทหารบกในปัจจุบันจึงถือปี พ.ศ. ๒๔๑๕ เป็นปีที่กรมแพทย์ทหารบกก่อรูปขึ้น ครั้งแรกมีพระองค์เจ้าสายสนิทวงศ์ในตำแหน่งนายแพทย์ประจำกรมทหารราบที่ ๑ มหาดเล็กรักษาพระองค์ และมีนายแพทย์เทียนฮี้ สารสิน (พระยาสารสิน สวามิภักดิ์ (พ.ศ. ๒๔[illegible]๐) สำเร็จแพทย์จากอเมริกามาเป็นผู้ช่วยแพทย์ (assistan surgeon)

พ.ศ. ๒๔๒๒ ตั้งกรมทหารหน้าขึ้น ร.อ.นายแพทย์เทียนฮี้ ได้ย้ายไปประจำกรมที่ตั้งขึ้นใหม่ และได้ตั้งโรงพยาบาลทหารหน้าขึ้นที่ถนนตรีเพ็ชร บรรจุคนเจ็บได้ประมาณ ๑๐๐ คน นอกจากนาย-

น.พ.ม.ร.ว.สุวพันธ์ สนิทวงศ์

น.พ.เทียนฮี้ ขณะปฏิบัติการในสนามรบ

พ.ท.อัทย์ หะสีตะเวช
(หลวงวิมแพศร์ประสิทธิวิทย์)

กลุ่มแพทย์ชาวเยอรมันที่มาช่วยกิจการแพทย์ของกรมยุทธนาธิการในสมัยนั้น

พันโท น.พ.ที.โอ ฟิลทรุมพ์
นายแพทย์ใหญ่ทหารบกลำดับที่ ๓

น.พ.ดอยเซอร์

น.พ.เอฟ เซเฟอร์
ที่ปรึกษาและผู้ช่วยนายแพทย์ใหญ่ทหารบก

พลโทพระยาอภัยสงคราม (ของ ไชติดิลก)
ผู้อำนวยการเสนารักษ์ทหารบก
ระหว่างสงครามมหาเอเชียบูรพา

แพทย์เทียนฮี้แล้ว ยังมีแพทย์แผนโบราณร่วมทำการรักษาพยาบาลอยู่อีก ๓ คน เนื่องจาก น.พ.เทียนฮี้ต้องไปราชการทัพกับกรมทหารหน้าในการปราบกบฏจีนฮ่อ (เงี้ยว) ๒ ครั้งระหว่าง พ.ศ.๒๔๒๗, พ.ศ. ๒๔๓๓ โรงพยาบาลทหารหน้าจึงเลิกล้มไป แม้ร.อ.เทียนฮี้จะกลับมาจากราชการปราบจีนฮ่อก็ไม่ได้ตั้งโรงพยาบาลแห่งนี้ขึ้นอีกท่านได้กลับมารับราชการในตำแหน่งนายแพทย์ใหญ่ของกรมยุทธนาธิการ หลังจากรับราชการกรมยุทธนาธิการ น.พ.เทียนฮี้ได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์เป็นหลวงดำรงแพทยาคุณ (พ.ศ.๒๔๓๕) ท่านได้ย้ายไปรับราชการอีกหลายแห่ง เช่น กระทรวงเกษตราธิการแล้วย้ายไปอยู่กระทรวงธรรมการ (พ.ศ.๒๔๓๗) ในตำแหน่งผู้ตรวจการโรงพยาบาลและเป็นผู้สอนในโรงเรียนแพทย์ในขณะนั้นด้วย แล้วย้ายไปกระทรวงมหาดไทย และลาออกจากราชการ เนื่องจากการเจ็บป่วย

กองทัพบกมีอุปสรรคสำคัญในการก่อตั้งกองแพทย์ให้เป็นปึกแผ่นเพราะขาดแพทย์ที่มีความรู้ ในการยกกองทัพไปขัดตาทัพในภาคอิสาน ต้องอาศัยแพทย์ที่พึ่งสำเร็จจากโรงเรียนแพทย์คือโรงเรียนแพทยากร แพทย์ที่สำเร็จในรุ่นที่ ๑ และมีเลขประจำตัว ๑ คือ น.พ.อัทย์ หะสีตะเวช (พ.ท.หลวงวิมแพศร์ประสิทธิวิทย์) ก็ร่วมอยู่ในแพทย์รุ่นแรกที่กองทัพบกขอตัวไปด้วย คงได้ตำแหน่งแค่หัวหน้าพยาบาล และมียศเป็นสิบเอก เงินเดือนๆละ ๒๐ บาท เบี้ยเลี้ยงวันละ ๒๔ สตางค์

ยาและเวชภัณฑ์ที่ใช้ในกองทัพที่จะยกไปได้จากสภาอุนาโลมแดงที่ตั้งขึ้นเนื่องจากข้อพิพาทระหว่างฝรั่งเศสในอินโดจีนและประเทศไทย

นายแพทย์ใหญ่คนถัดมาแม้ กองหรือกรมแพทย์ทหารบกยังไม่ได้ตั้งขึ้นก็คือ ม.ร.ว.สุวพันธุ์ สนิทวงศ์ เป็นแพทย์ที่สำเร็จจากมหาวิทยาลัยเอดินเบอเรอ (M.B, C.M)

พลตรีพระยาดำรงแพทยาคุณ
(ชวด วีระไวทยะ)

พลตรีพระยาวิบูลอายุรเวท

พลตรีพระศัลยเวทวิศิษฎ์

พลตรี น.พ.สงวน โรจน์วงศ์

พลอากาศโทบุญเชือ ปุญโสณี

0127

ลาออกในพ.ศ.๒๔๔๐ เนื่องจากเห็นว่าการแพทย์กองทัพบกมีกิจการน้อย มีสถานพยาบาลฝ่ายพลเรือนพอรับทหารที่เจ็บป่วยได้

ใน พ.ศ.๒๔๔๑ ได้ตั้งกองแพทย์ขึ้นในกรมยุทธนาธิการ พร้อมกันนั้นก็สร้างสถานที่รักษาพยาบาลขึ้นที่ถนนเจ้าฟ้าคือกรมแพทย์ทหารบก มีแพทย์แผนโบราณคือนายแพทย์หม่อมเจ้ากรรมสิทธิ์ ตรงเป็นหัวหน้ากองแพทย์ เริ่มส่งทหารป่วยเจ็บไปรับการรักษาพยาบาลที่กองแพทย์ได้ตั้งแต่ ๘ มกราคม ๒๔๔๓ กองแพทย์ที่ตั้งขึ้นใหม่ได้รับการปรับปรุงจากแพทย์ชาวเยอรมัน ๕-๘ คน เช่น นายแพทย์ที่โอ ฟิลทรุ้มพ์* และนายแพทย์คอยเซอร์ ฯ จนมีระเบียบเจริญก้าวขึ้น แพทย์แผนปัจจุบันที่สำเร็จจากโรงเรียนราชแพทยาลัยจึงนิยมมาเข้ารับราชการในกรมแพทย์ทหารบก และขยายกิจการออกไปสู่ตามหัวเมืองด้วย

พ.ศ.๒๔๔๖ กองแพทย์ได้รับการยกฐานะเป็นกรมแพทย์ทหารบก และใน-พ.ศ.๒๔๔๘ กรมยุทธนาธิการได้เริ่มจัดตั้งกองพยาบาลในมณฑลทหารบกขึ้นและได้จัดวางหลักสูตรฝึกอบรมนายสิบและพลทหารพยาบาล การใช้ยายังคงใช้ทั้งยาของการ-แพทย์แผนโบราณและปัจจุบันต่อมาโดยอาศัยแพทย์ชาวเยอรมัน กรมแพทย์ทหารบกได้เปลี่ยนแปลงให้มีการใช้ยาแผนปัจจุบันเท่านั้น

พ.ศ.๒๔๕๑ น.พ.ฟิลทรุมพ์ขอลาออก การตั้งหลวงดำรงแพทยาคุณ (ช่วง วีระไวทยะ) เป็นนายแพทย์ใหญ่ (คนที่ ๕) ในพ.ศ.๒๔๕๕ ได้เลื่อนเป็นพระยาดำรงแพทยาคุณ

ระหว่าง พ.ศ.๒๔๕๗-๒๔๗๙ กิจการในกรมแพทย์ทหารบกมีมากขึ้น กระทรวงกลาโหมจึงเปลี่ยนชื่อกรมแพทย์ทหารบกเป็นกรมแพทย์สุขาภิบาลทหารบก และเปลี่ยนตำแหน่งนายแพทย์ใหญ่ทหารบก เป็นเจ้ากรมแพทย์สุขาภิบาลทหารบก

กรมแพทย์สุขาภิบาลทหารบก ได้ตั้งโรงเรียนกรมแพทย์สุขาภิบาลขึ้น เพื่อจะได้ให้นายทหารแพทย์ในกองทัพบกได้มีโอกาสผลัดเปลี่ยนกันเข้ามารับการศึกษาอบรมเพิ่มเติม เป็นที่ฝึกหัดแพทย์ที่เพิ่งเข้ารับราชการ กับเปิดโอกาสให้นายสิบและพลพยาบาลที่ได้ผ่านการสอบไล่ตามหลักสูตรแพทย์พยาบาลแล้วให้เข้าศึกษาหาความรู้ด้วย แต่ใช้หลัก-สูตรต่างกัน

พ.ศ.๒๔๕๗ กระทรวงกลาโหมตั้งกองพยาบาลทหารบก ซึ่งมีโรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์ของสภากาชาดสยามเป็นสถานพยาบาล โรงเรียนกรมแพทย์สุขาภิบาลก็เปลี่ยนไปให้การอบรมที่สถานที่ใหม่และทางการให้เปลี่ยนชื่อ "เจ้ากรมแพทย์สุขาภิบาลทหารบก" เป็น "นายแพทย์ใหญ่ทหารบก" ตามเดิม

ระหว่าง พ.ศ.๒๔๕๗ ถึง พ.ศ. ๒๔๗๔ กิจการของการแพทย์ ทหารบกได้มีการเปลี่ยนแปลงหลายครั้งทั้งที่ตั้งกรมเนื่องจากสงครามโลกครั้งที่ ๑ เปลี่ยนแปลงผู้ดำรงตำแหน่งนายแพทย์ใหญ่ และย้ายโรงเรียนการแพทย์สุขาภิบาลกลับไปอยู่กับกรมฯ เปลี่ยนเป็นโรงเรียนกรมแพทย์ทหารบก

พ.ศ.๒๔๗๔ รวมกรมแพทย์สุขาภิบาลทหารบกกับกรมแพทย์พยาบาลทหารเรือเข้าเป็นกรมเดียวกัน เป็นกรมแพทย์สุขาภิบาลทหาร ขึ้นอยู่ในสำนักงานปลัดกระทรวงกลาโหม มี พล.ต.พระยาวิบูล อายุรเวท เป็นนายแพทย์ใหญ่ทหาร

* นายแพทย์ใหญ่คนที่ ๓

กรมแพทย์ในสมัยนี้ได้เริ่มฉีดวัคซีนป้องกันอหิวาตกโรคขึ้นครั้งแรกเมื่อมีการระบาดขึ้นที่กองพลทหารบกที่ ๖ จ.นครสวรรค์ ได้ผลดีจนทำให้เกิดนิยมแพร่หลายในหมู่พลเรือนและประชาชน นอกจากนี้ยังคิดประดิษฐ์เปลหามผู้บาดเจ็บ เต็นท์พยาบาลทหาร รถบรรทุก ๒ ล้อ เทียมวัวมีที่ห้ามล้อ

พ.ศ. ๒๔๗๕ ย้ายพระศัลยเวทวิศิษฏ์ จากคณะแพทยศาสตร์และศิริราชพยาบาลมาเป็นนายแพทย์ใหญ่ และมีการปรับปรุงขอวังพญาไท มาเป็นที่ทำการของกองเสนารักษ์จังหวัดทหารบกกรุงเทพฯ หรือกองเสนารักษ์มณฑลทหารบกที่ ๑ และใช้ตึกอุดมวราภรณ์เป็นที่ทำการบางส่วนของกรมแพทย์ ทำให้มีการดูแลทหารที่ป่วยเจ็บดีขึ้น พร้อมกันนั้นก็รับแพทย์ผู้ชำนาญเข้ามาช่วยอีกหลายคน ทำให้กิจการทางด้านการรักษาพยาบาลของทหารเป็นที่นิยมเลื่อมใสของทหารและพลเรือนทั่วไปมากขึ้น

พ.ศ. ๒๔๗๙ การรักษาพยาบาลในกองทัพทั้ง ๓ คือ กองทัพบก กองทัพเรือและกองทัพอากาศ ก็แยกออกจากกัน กรมแพทย์ทหารบกก็ได้สร้างโรงเรียนนายสิบเสนารักษ์ ใช้หลักสูตรของโรงเรียนพยาบาลของฝ่ายพลเรือน และในพ.ศ.๒๔๘๑ ได้สร้างโรงพยาบาลอนันทมหิดลขึ้นที่ เชิงเขาสามร้อยยอด จ.ลพบุรี เนื่องจากทางกองทัพบกได้บูรณะจ.ลพบุรีขึ้นเป็นเมืองทหารเพราะมีชัยภูมิสำคัญมากทางยุทธศาสตร์ กองทัพบกได้เคลื่อนย้ายกำลังจำนวนมากเข้าตั้งในเขต จ.ลพบุรี จึงมีความจำเป็นต้องสร้างโรงพยาบาลขึ้นสำหรับทหารที่เจ็บป่วย

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล พระราชทานเงินสร้างตึกอำนวยการและพระราชทานนามโรงพยาบาลว่าโรงพยาบาลอานันทมหิดล เสด็จทรงทำพิธีเปิดเมื่อวันที่ ๖ มกราคม พ.ศ. ๒๔๘๑

ขณะนี้เป็นโรงพยาบาลที่ใหญ่และทันสมัยเป็นอันดับสองของโรงพยาบาลกองทัพบก ในพ.ศ.๒๔๙๓ กองแพทย์ทหารบกได้เปิดโรงเรียนนายทหารเสนารักษ์ขึ้นในบริเวณโรงพยาบาลอานันทมหิดล มีวัตถุประสงค์เพื่อผลิตแพทย์แผนปัจจุบันขึ้นให้พอกับความต้องการของฝ่ายทหารและพลเรือนคือเป็นกำลังหนุนในยามสงคราม และเมื่อทางการทหารไม่ต้องการแล้วจะออกไปประกอบอาชีพในภูมิลำเนาเดิมที่ยังขาดแคลนแพทย์มากในขณะนั้น คือรับเพียง ๔ รุ่น รุ่นละ ๑๒๐ คน คงได้แพทย์สำเร็จเพียง ๑๖๗ คน ขณะนี้บางคนยังรับราชการอยู่ในกองทัพบก บางคนรับราชการอยู่ในกรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข และบางคนไปประกอบอาชีพส่วนตัว

ปลาย พ.ศ.๒๔๘๓ ประเทศไทยมีกรณีพิพาทกับประเทศอินโดจีนของประเทศฝรั่งเศส. กิจการแพทย์ที่กองทัพทั้ง ๓ ยังไม่พร้อมมูล จึงต้องรับแพทย์ฝ่ายพลเรือนเข้ามาช่วยจนสถานการณ์คลี่คลาย

พ.ศ. ๒๔๘๔ กรมแพทย์กองทัพบกมีภาระเพิ่มขึ้น เมื่อประเทศไทยเข้าร่วมในสงครามมหาเอเชียบูรพา โดยการบังคับของกองทัพญี่ปุ่น มีการเปลี่ยนตำแหน่ง และระเบียบวิธีปฏิบัติ เพื่อให้มีการประสานระหว่างกรมแพทย์ทหารและพลรบได้ดีขึ้น

หลังจากการสงครามครั้งที่สองแล้วกรมแพทย์ทหารบกยังได้ส่งแพทย์ไปประจำหน่วยทหารที่ส่งไปรบในสงครามเกาหลีด้วย สมรรถภาพในการปฏิบัติงานเป็นที่พอใจของทาง

สหประชาชาติมาก

การปรับปรุงเปลี่ยนแปลงนี้กรมแพทย์ทหารบกได้แนวการปรับปรุงที่ทำกันอยู่ตามโรงพยาบาลของโรงเรียนแพทย์ทำให้เกิดหน่วยงานต่างๆ เป็นแบบเดียวกัน ไม่มีหน่วยงานใดที่โรงพยาบาลของโรงเรียนแพทย์แล้วไม่มีในโรงพยาบาลของกองแพทย์ทหารบก โดยประการดังกล่าวโรงพยาบาลใหญ่ของกรมแพทย์ทหารบกในขณะนี้จึงสามารถสร้างโรงเรียนแพทย์ที่มีมาตรฐานเดียวกับโรงเรียนแพทย์ต่างๆ ของประเทศได้ ซึ่งต่อไปก็คงสามารถผลิตแพทย์มาตรฐานเดียวประจำกรมกองต่างๆ ทั่วประเทศพร้อมกันนั้นก็สามารถรับใช้ประชาชนแทนโรงพยาบาลฝ่ายพลเรือนซึ่งอาจตั้งอยู่ห่างไกลจากชุมชนได้.

นายแพทย์ใหญ่ทหารบกตั้งแต่ พ.ศ ๒๔๙๓ จนถึงปัจจุบัน

พลตรีถนอม อุปถัมภานนท์

พลโทประภาคาร กาญจนาคม

พลโทผ่อง มีคุณเอี่ยม

พลโทสมุทร ชาตินันท์

พลโทชม ศรทัตต์

พลตรีทิพย์ ผลโภค

พลตรีประเดิม พืชผล

พลตรีประณต โพธิทีต

ปัจจุบัน
น.พ.ยงค์ วัชรคุปต์

การใช้วังเจ้านายเป็นโรงพยาบาล

วังพระวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าชายรัตน์
กองแพทย์ - พ.ศ. ๒๔๔๓
กรมแพทย์ - พ.ศ. ๒๔๕๖

วังพญาไท
เป็นกองเสนารักษ์ทหารบกที่ ๑
- โรงพยาบาลทหารบก
- เปลี่ยนเป็นโรงพยาบาลพระมงกุฎ

กรมแพทย์ทหารเรือ

เครื่องหมายกรมแพทย์ทหารเรือ.

กิจการแพทย์ทหารเรือในตอนต้นใช้การแพทย์แผนโบราณในการรักษา พ.ศ. ๒๔๓๓ มีโรงพยาบาลทหารเรือ ตั้งอยู่ที่วัดระฆังโฆสิตาราม ตรงบริเวณโรงเรียนสตรีวัดระฆังปัจจุบัน มีเนื้อที่ ๕๐๐-๖๐๐ ตารางวา มีโรงเรือนทำด้วยไม้ ๓ หลัง หลังคามุงจาก - ๒ หลังเป็นโรงผู้ป่วย โรงครัวเป็นศาลาวัด

พ.ศ.๒๔๓๔ กองทัพเรือได้รับพระราชทานพระราชนิเวศเดิม (วังเดิม) ของรัชกาลที่ ๑ มาใช้เป็นที่ทำการของกองแพทย์ทหารในบริเวณของกรมยุทธบริการทหารเรือ (กรมอู่ทหารเรือเดิม)

พ.ศ.๒๔๔๘ รับหม่อมราชวงศ์สะอาด สำเร็จแพทย์จากราชแพทยาลัยมาเป็นหัวหน้าหน่วยรับผิดชอบดำเนินกิจการของกองแพทย์ทหารเรือในตอนต้นมีตำแหน่งเป็น "สารวัตร" เข้าใจว่าคนแรกก่อน ม.ร.ว.สะอาดเป็นหัวหน้า มีร้อยเอกทั่ง เมื่อหน่วยมีฐานะเป็นกองหัวหน้าหน่วยเป็นผู้บังคับการกองและเป็นนายแพทย์ใหญ่ทหารเรือ เมื่อหน่วยมีฐานะเป็นกรม ผู้อำนวยการและนายแพทย์ใหญ่.

พ.ศ.๒๔๕๖ ได้เปลี่ยนฐานะเป็นกอง-กองแพทย์และโรงพยาบาล สังกัดกรมปลัดทัพเรือ มีหน่วยพยาบาลตั้งอยู่ที่อำเภอพระประแดง ใน พ.ศ.เดียวกันมีฐานะเป็นหน่วยอิสระ เป็นกองแพทย์พยาบาลไปสังกัดกระทรวงทหารเรือ และย้ายงานทั้งหน่วยบังคับการและโรงพยาบาลมาอยู่รวมกันที่ปากคลองมอญ พ.ศ.๒๔๕๙ ได้ยกฐานะขึ้นเป็นกรมแพทย์ทหารเรือ พ.ศ.๒๔๗๔ เปลี่ยนเป็นกรมเสนารักษ์ราชนาวี ไปขึ้นกับกรมแพทย์สุขาภิบาลทหารบกเป็นกองเสนารักษ์ราชนาวี

พ.ศ.๒๔๗๖ แยกกิจการของการแพทย์ของทั้งสองกองทัพออกจากกัน กองเสนารักษ์ราชนาวีได้ย้ายมาขึ้นกับกรมทหารเรือและกองทัพเรือ

พ.ศ.๒๔๙๓ ได้ยกฐานะขึ้นเป็นกรมแพทย์ทหารเรือ ขึ้นต่อกองทัพเรือ

ในด้านการอบรมการพยาบาลกองแพทย์ทหารเรือได้เปิดโรงเรียนพยาบาลขึ้น รับบุคคลทั่วไปเข้าศึกษา ทำให้พยาบาลชายที่สำเร็จการอบรมออกไปประจำทำงานตามโรงพยาบาลพลเรือนมากขึ้น

พ.ศ.๒๔๗๖ พลเรือตรีเล็ก สุมิตร - อาจารย์ศัลยศาสตร์เดิมของคณะแพทยศาสตร์และ

ร.พ.ทหารเรือกรุงเทพฯ หลังเดิม พ.ศ.๒๔๕๖.

โรงพยาบาลทหารเรือกรุงเทพที่สร้างขึ้นแทนหลังเดิม (พ.ศ.๒๕๑๗).

ฐานทัพเรือสัตหีบ ร.พ.อาภากรเกียรติวงศ์

โรงพยาบาลอาภากรเกียรติวงศ์.

กรมแพทย์ทหารเรือ ร.พ.สมเด็จพระปิ่นเกล้า-เดิมคือร.พ.ทหารเรือบุคคโล แล้วเป็นร.พ.ทหารเรือธนบุรี.

ร้อยเอกทั่ง สารวัตรใหญ่ (ผู้อำนวยการร.พ.ทหารเรือ พ.ศ.๒๔๓๓.)

เรือตรี ม.ร.ว.สะอาด สารวัตรใหญ่ ถึง พ.ศ.๒๔๙๙

ดร.ที เฮย์เวิด เฮยส์ ถึง พ.ศ.๒๔๕๓.

น.พ.เบอร์เมอร์ ชาวเยอรมัน ถึง พ.ศ.๒๔๕๗

นาวาตรี หลวงวารีโยคภักษ์ ถึง พ.ศ.๒๔๕๗

0131

ศิริราชพยาบาลได้เป็นนายแพทย์ใหญ่ ได้ปรับปรุงหลักสูตรให้มีมาตรฐานเท่านักเรียนพยาบาลของสถานพยาบาลอื่นๆ ท่านผู้นี้ต่อมาได้รับแต่งตั้งเป็นรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงสาธารณสุข และเป็นผู้คิดให้มีสภาวิจัยวิทยาศาสตร์ทางแพทย์ขึ้น

ก่อนหน้าพลเรือตรีเล็ก สุมิตร กรมแพทย์ทหารเรือเคยมีนายแพทย์ใหญ่เป็นทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ อาจารย์เก่าที่เคยสอนในโรงเรียนราชแพทยาลัยก็มาเป็นนายแพทย์ใหญ่ด้วย เช่น ดร. ทีเฮวิด เฮย์ส ได้รับยศเป็นนาวาเอก และแพทย์ที่มีผู้รู้จักกันมากก็คือ พลเรือตรีหม่อมเจ้าถาวรมงคล ไชยยันต์ เป็นแพทย์เชื้อพระวงศ์ ที่สำเร็จแพทย์จากประเทศอังกฤษ ถัดจากพลเรือตรีเล็ก สุมิตร นายแพทย์ใหญ่ทหารเรือ เป็นพลเรือตรีสงวน รุจิราภา หนึ่งในผู้ก่อการเปลี่ยนแปลงการปกครอง ทำให้กิจการของกรมแพทย์เจริญก้าวหน้าขึ้นมาก พร้อมทั้งการสร้างโรงพยาบาลทหารเรือขนาดใหญ่ขึ้นที่ ต. บุคคโล

การแพทย์ทหารเรือแบ่งส่วนราชการผิดกับการแพทย์ทหารบก ไม่ได้เป็นหน่วยที่ขึ้นโดยตรงต่อหน่วยของกองทัพบก แต่ตั้งเป็นโรงพยาบาลมีจำนวนถึง ๗ โรงพยาบาล คือโรงพยาบาลทหารเรือกรุงเทพฯ โรงพยาบาลทหารเรือสัตหีบ โรงพยาบาลโรงเรียนนายเรือ โรงพยาบาลชุมพลทหารเรือ โรงพยาบาลสถานีทหารเรือสมุทรปราการ โรงพยาบาลกรมสรรพาวุธทหารเรือ และโรงพยาบาลทหารเรือบุคคโลเป็นแห่งสุดท้าย กองทัพเรือจึงไม่ได้ย้ายหน่วยแพทย์ไปพร้อมกับกรมกอง แต่ย้ายแพทย์ไปประจำตามโรงพยาบาลต่างๆ หมุนเวียนกันไป

พลตรีหม่อมเจ้าถาวรมงคล ไชยยันต์ นายแพทย์ใหญ่ทหารเรือ พ.ศ. ๒๔๕๗-พ.ศ. ๒๔๗๕.

นาวาเอกพระชัย สิทธิเวช ผู้บังคับกองเสนารักษ์ทหารเรือ พ.ศ. ๒๔๗๕.

นาวาตรีหลวงชงเวชศาสตร์ ผู้บังคับกอง กองเสนารักษ์ทหารเรือ พ.ศ. ๒๔๗๖

พลเรือตรีเล็ก สุมิตร นายแพทย์ใหญ่ทหารเรือ พ.ศ. ๒๔๗๖ - พ.ศ. ๒๔๙๙.

พลเรือตรีสงวน รุจิราภา นายแพทย์ใหญ่ทหารเรือ พ.ศ. ๒๔๙๙.

พลเรือตรีหลวงเรืองไววิทยา นายแพทย์ใหญ่ทหารเรือ

พลเรือตรีหลวงสุวิชานแพทย์

พลเรือโทสนิท โปษะกฤษณะ นายแพทย์ใหญ่ทหารเรือ พ.ศ. ๒๕๐๒-พ.ศ. ๒๕๑๔.

พลเรือโทกมล ชัมพูนพงศ์ นายแพทย์ใหญ่ทหารเรือ

พลเรือโทอรุณ รัตตะรังษี. พ.ศ. ๒๕๑๔-พ.ศ. ๒๕๑๕.

พล.ร.ท.โกเมท เครือตราชู พ.ศ. ๒๕๑๕-๒๕๑๗

พล.ร.ท.ลักษณ์ บุญศิริ พ.ศ. ๒๕๑๗-๒๕๑๙.

พล.ร.ท.พิริยะ โหตระภวานนท์ พ.ศ. ๒๕๑๙-๒๕๒๑

พล.ร.ท.บรรยงค์ ถาวรามร พ.ศ. ๒๕๒๑-ปัจจุบัน.

กรมแพทย์กองทัพอากาศ

ก่อน พ.ศ.๒๔๕๗ กระทรวงกลาโหมได้จัดตั้งแผนกการบินขึ้น ในบังคับบัญชาของจเรทหารช่าง มีโรงเก็บเครื่องบินขึ้นที่สระปทุม (ราชกรีฑาสโมสรเดี๋ยวนี้) การรักษาพยาบาลมีเพียงพลพยาบาลช่วยในการปฐมพยาบาล การเจ็บป่วยอื่นๆ อาศัยหมวดพยาบาลของโรงเรียนนายร้อย ทำรวจ ใน พ.ศ.๒๔๕๗ ตั้งเป็นกองบินทหารบก และย้ายไปอยู่ตำบลดอนเมือง การรักษาพยาบาลตั้งเป็นหมวดพยาบาลกองบินทหารบกขึ้นต่อมาเปลี่ยนเป็นหมวดเสนารักษ์กองบินทหารบก มีที่ทำการเป็นเรือนไม้ชั้นเดียวสร้างอยู่ทางทิศตะวันตกของด้านเหนือ เมื่อมีผู้บาดเจ็บลำเลียงไปส่งที่ ร.พ.จุฬาลงกรณ์

เนื่องจากประเทศไทยได้ส่งทหารอาสาสมัครเข้าร่วมกับสัมพันธมิตรในสงครามโลกครั้งที่๑ ในสงครามโลกครั้งที่๑ ประเทศไทยได้เข้าร่วมกับฝ่ายสัมพันธมิตร โดยส่งทหารอาสาสมัครเข้าร่วมด้วย กองบินทหารบกได้ยกฐานะเป็นกรมอากาศยานทหารบก พ.ศ.๒๔๖๑ พ.ศ.๒๔๖๒ ตั้งเป็นกรมอากาศยานฐานะของหมวดเสนารักษ์กองอากาศยานทหารบกก็เปลี่ยนเป็นหมวดเสนารักษ์กรมอากาศยาน ให้การรักษาพยาบาลโดยหมวดมากขึ้น

พ.ศ.๒๔๗๘ กรมอากาศยานได้รับการยกฐานะเป็นกรมทหารอากาศ หมวดเสนารักษ์เป็นหมวดเสนารักษ์กรมทหารอากาศ ได้ขยายกิจการโดยมีแพทย์และพยาบาลเพิ่มขึ้น และเมื่อกรมทหารอากาศได้ยกฐานะ ใน พ.ศ.๒๔๘๐ เป็นกองทัพอากาศ หมวดเสนารักษ์ก็เปลี่ยนฐานะเป็นกองเสนารักษ์กองทัพอากาศ ในการรักษาพยาบาลมากขึ้น แต่การตรวจนักบินนี้คงส่งตรวจที่กองเสนารักษ์ที่มณฑลทหารบกที่๑

ร.ท.เรียน อัศพันธ์
ผู้บังคับหมวดพยาบาลคนแรก
เมื่อแผนกการบินทหารบกถูกยกฐานะทหารบก (๕ มีนาคม ๒๔๕๗)

พ.ศ.๒๔๘๓ นอกจากการขยายที่พักผู้ป่วยขึ้น กองเสนารักษ์กองทัพอากาศได้ขอโอนแพทย์ที่ได้ศึกษาวิชาเวชศาสตร์การบินจากต่างประเทศมาประจำ ๒ นาย ทำให้สามารถเริ่มทำการตรวจนักบินได้เอง นอกจากการตรวจทางจักษุซึ่งยังคงอาศัยกองเสนารักษ์มณฑลทหารบกที่๑

ที่ทำการแรกของหมวดพยาบาลทหารบก เมื่อกองบินทหารบกย้ายไปอยู่ที่ดอนเมือง

ระหว่างสงครามโลกครั้งที่๒ และสงครามมหาเอเชียบูรพา (พ.ศ.๒๔๘๖) กองเสนารักษ์ทหารอากาศได้ย้ายที่ทำการไปอยู่ที่บริเวณกองบินน้อยที่๔ โคกกระเทียม เปลี่ยนฐานะเป็นแพทย์ทหาร หลังถูกลูกระเบิดก็ย้ายไปอยู่ที่วัด "โพธิงาม" จังหวัดลพบุรี และย้ายต่อไปอีกครั้งหนึ่งที่วัดลาดใต้ จ.ปทุมธานี จนสงครามสงบ (๓๑ ส.ค.๒๔๘๘ ย้ายกลับมาที่เดิมใน พ.ย.๒๔๘๙ แต่ไม่อาจฟื้นตัวเข้าอยู่สภาพเดิมได้เพราะขาดกำลังคน)

ร.ต.ชา รักกุศล (หลวงแพทย์โกศล)
ประจำกองบินทหารบกระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 1 - ทหารอาสา.

กองเสนารักษ์มณฑลทหารบกที่๑ (ร.พ.พระมงกุฎเกล้า) รับผู้ป่วยที่ต้องการผ่าตัดจากหมวดเสนารักษ์กรมอากาศยาน

ร.อ.นัด ปินฑะแพทย์ (พ.อ.หลวงแพทย์ดุลย์ศิมา)
เป็นผู้บังคับหมวดพยาบาล ๒๗ มีนาคม ๒๔๖๑.

ร.อ.หลวงชำนิโรคศานต์
เป็นผู้บังคับหมวดเสนารักษ์ทหารอากาศเมื่อกรมอากาศยานแยกออกจากกองทัพบก (พ.ศ.๒๔๖๙)

พ.ศ.๒๔๙๑ เปลี่ยนเป็นกรมแพทย์ทหารอากาศ กองทัพอากาศได้ก่อสร้างโรงพยาบาลขึ้นในที่ดินฝั่ง

ผู้อำนวยการ ร.พ.ภูมิพลอดุลยเดช.

น.อ.ทิพย์ นากสุภา
พ.ศ.๒๔๙๑-๒๔๙๖.

พล.อ.ต.เชื้อ บุญโส่นี
พ.ศ.๒๔๙๖-๒๔๙๗

พล.อ.อ.จระกูล ถาวรเวช
พ.ศ.๒๔๙๗-๒๕๐๐
พ.ศ.๒๕๐๒-๒๕๐๓.

พล.อ.อ.สดับ ธีรบุตร
พ.ศ.๒๕๐๐-๒๕๐๑

พล.อ.ต.ระวิง สมบูรณ์ณิชย์
พ.ศ.๒๕๐๑-๒๕๐๒, พ.ศ.๒๕๐๓-๒๕๐๘

พล.อ.ต.น้อย ปานิกบุตร
พ.ศ.๒๕๐๘-๒๕๑๘

พล.อ.ต.เทอญ สูงเนนย์
พ.ศ.๒๕๑๘-๒๕

ตะวันออกของสนามบิน เป็นอาคาร ๓ หลังชื่อ "โรงพยาบาลภูมิพลอดุลยเดช" เปิดเมื่อวันที่ ๒๗ มีนาคม ๒๔๙๒ ผลจากการปรับปรุงครั้งนี้ทำให้กรมแพทย์ทหารอากาศเจริญก้าวหน้าขึ้นเป็นอันมาก ถึง พ.ศ.๒๕๐๐ มีอาคารรวมทั้งสิ้น ๒๑ หลัง มีแพทย์และนายทหารอีก ๑๑๗ คน พยาบาล ๕๐ คน จ่าอากาศพยาบาลและจ่าอากาศธุรการ ๑๗๑ นาย ได้วางระเบียบแบบแผนไว้เหมาะสมกับการบินที่เจริญก้าวหน้ามาก และกรมแพทย์ทหารอากาศก็สามารถให้การบริการได้ผลอย่างดียิ่งรวมทั้งให้บริการต่อประชาชนที่อาศัยอยู่ใกล้เคียงด้วย

ขณะนี้พร้อมกับการสร้างสนามบินทหารที่อำเภอกำแพงแสน จ.กาญจนบุรี กรมแพทย์ทหารอากาศก็สามารถก่อสร้างดำเนินกิจการแพทย์ได้ผลเป็นอย่างดีตามแนวการปฏิบัติที่วางไว้

นายแพทย์ใหญ่ทหารอากาศ.

พล.อ.ต.เชื้อ ปุญโส่นี
พ.ศ.๒๔๙๒-๒๔๙๗

พล.อ.ต.ประสาน ดารานนท์
พ.ศ.๒๕๒๐-๒๕๒๒

พล.อ.ท.บัว ศิริทรัพย์
พ.ศ.๒๕๐๑-๒๕๐๒

พล.อ.ต.จิรัง จุลชาติ
พ.ศ.๒๕๒๒-๒๕๒๓

พล.อ.ท.จระกูล ถาวรเวช
พ.ศ.๒๕๐๒-๒๕๑๕

พล.อ.ต.ประกอบ บุรพรัตน์

พล.อ.ต.ยิ้ม คุ้ยจระกูล

กรมแพทย์ทหารอากาศ

ภาพถ่ายทางอากาศ ร.พ.ภูมิพลอดุลยเดช.

ร.พ.ภูมิพลอดุลยเดช

อาคารสลากกินแบ่ง ๘ ชั้น

กองวิทยาการ กรมแพทย์ทหารอากาศ.

สถาบันเวชศาสตร์การบิน.

กองเวชศาสตร์ป้องกัน

รูปจำลองอาคารคุ้มเกล้า ร.พ.ภูมิพลอดุลยเดช

กองแพทย์ กรมตำรวจ

โรงพยาบาลวัดโคก.

พล.ต.ต.อีริคเซ็น ย.ลอสัน (Eric St.J. Lawson) ผู้สร้างกองตำรวจชั้น

พระองค์เจ้าคำรบ อธิบดีกรมตำรวจภูธร.

พระยาอธิกรณ์ประการ ผู้บัญชาการตำรวจนครบาล

กระทรวงมหาดไทย (กรมสาธารณสุข)

สถานีตำรวจพระราชวัง (กองแพทย์กลางกรม-ตำรวจ

กิจการแพทย์ของกรมตำรวจได้เริ่มมีขึ้นเมื่อ พ.ศ. ๒๔๔๑ ตั้งแต่ยังเป็นกรมพลตระเวน มีมิสเตอร์ อีริกเซนต์ เย ลอร์สัน ชาติอังกฤษเป็นเจ้ากรม มีความเห็นว่าจำเป็นต้องมีสถานที่รักษาพยาบาลตำรวจที่เจ็บป่วย และใช้เป็นที่ชันสูตรบาดแผลและตรวจศพด้วย ซึ่งได้ตั้งโรงพยาบาลขึ้นที่พลับพลาชัย เรียกว่าโรงพยาบาลวัดโคก โดยมีนายแพทย์ชาวต่างประเทศมาช่วยดำเนินการ ต่อมารับแพทย์ที่สำเร็จจากโรงเรียนราชเช่น ร.ต.อ. หลวงบริบาลเวชกิจ พ.ต.อ. หลวงเอนพยาบาล ต่อมาราชการได้ตั้งกรมตำรวจภูธรขึ้น มีพระยาวาสุเทพเป็นเจ้ากรมจัดให้มีสถานพยาบาลและนายสิบพยาบาลตามมณฑลต่างๆด้วย

พ.ศ.๒๔๕๘ รวมกรมพลตระเวนและกรมตำรวจภูธร เข้าด้วยกัน เป็นกรมตำรวจ มีพลโทพระองค์เจ้าคำรบทรงเป็นเจ้ากรม ในขณะเดียวกันก็ย้ายโรงพยาบาลวัดโคกไปขึ้นกับกรมสาธารณสุข กระทรวงมหาดไทย เปลี่ยนชื่อใหม่ว่าโรงพยาบาลกลาง กรมตำรวจจึงแยกสถานพยาบาลไปตั้งใหม่ที่สถานีตำรวจพระราชวังเป็นกองแพทย์กลางกรมตำรวจ และตั้งสถานพยาบาลขึ้นตามกองบังคับการต่างๆ เช่นสายดุสิตอยู่ที่สถานีตำรวจนางเลิ้ง สายบางรักอยู่ที่สถานีตำรวจบ้านทราย หรือสถานีตำรวจยานนาวา สายธนบุรีเหนือที่สถานีตำรวจบางกอกน้อย ตามหัวเมืองจัดให้มีสถานพยาบาลทุกกองกำกับการ

มิสเตอร์ อีริคเซนต์ เย ลอร์สัน

พระยาวาสุเทพ เจ้ากรมตำรวจ.

ร.ต.อ. หลวงบริบาล เวชกิจ

อธิบดีกรมตำรวจ. พล.ต.อ. ประเสริฐ รุจิรวงศ์ ร.ม.ช.กระทรวงมหาดไทย

ภายในบริเวณร.พ. ตำรวจ

พ.ต.อ. หลวงเอน พยาบาล

ตึกผู้ป่วยสามัญ "พิบูลสงคราม"

พ.ต.อ. ก้าว ณ ระนอง ผู้อำนวยการ ร.พ.ตำรวจ พ.ศ.๒๔๙๕-๒๔๙๖

ตึกผ่าตัดและตรวจเชื้อ "ละเอียดพิบูลสงคราม".

0135

0136

พล.ต.ต. แสวง วัฒนสวัสดิ์
น.พ. ผู้อำนวยการ ร.พ. ตำรวจ
พ.ศ.๒๔๙๖-๒๕๐๓.

พล.ต.ต. อุทัย ศรีอรุณ
น.พ. ผู้อำนวยการ ร.พ. ตำรวจ
พ.ศ.๒๕๐๓-ปัจจุบัน

พล.ต.ต.น.พ.ไมตรี เรืองตระกูล
คนปัจจุบัน

พ.ศ.๒๔๗๗ หลังเปลี่ยนแปลงการปกครอง กองแพทย์กลางเปลี่ยนเป็นแผนกแพทย์ และโอนไปขึ้นกับสำนักงานเลขานุการกรมตำรวจ ซึ่งต่อมาเปลี่ยนเป็นกองปกครอง และกองแพทย์เปลี่ยนเป็นแผนกในกองปกครอง ตั้งแต่ พ.ศ.๒๔๘๑ มีแพทย์สำเร็จจากคณะแพทยศาสตร์และศิริราชพยาบาลหลายท่านทำให้กิจการของแผนกแพทย์ได้รับการปรับปรุง เช่นสร้างตึกที่ทำการแพทย์ใหม่ ๑ หลัง และยุบหน่วยแพทย์ เช่นหน่วยแพทย์ของกองบังคับการตำรวจสันติบาล และของ ร.ร.พลตำรวจนครบาลเข้ามารวมกับแผนกแพทย์ของกองปกครองกรมตำรวจ พ.ศ.๒๔๙๑ ยกฐานะแผนกแพทย์กองปกครองกรมตำรวจเป็นกองแพทย์กรมตำรวจ ยุบหน่วยแพทย์นครบาลมารวมด้วย แบ่งกิจการของกองแพทย์ออกเป็น แผนกเวชภัณฑ์และแผนกพยาบาล เนื่องจากขาดที่พักรักษาผู้ป่วย ทางกรมตำรวจจึงได้รวบรวมเงินจากผู้มีจิตศรัทธาสร้างเป็นตึก ๒ หลัง เป็นตึกอำนวยการและรักษาผู้ป่วยอุบัติเหตุ เรียกตึกชาติตระการโกศลและเป็นตึกผู้ป่วย ๕๑ เตียง ห้องพิเศษ ๕ ห้อง เป็นตึกโอวบุ้นโฮ้ว ต่อจากนั้นโรงพยาบาลได้ขยายออกจนสามารถรับผู้ป่วยได้ ๑๖๐ คน

ในส่วนภูมิภาคเมื่อทางกรมตำรวจได้ตั้งกองบังคับการขึ้นเป็นประจำภาคต่างๆ (๙ ภาค) และเป็นกองกำกับการประจำจังหวัดต่างๆ กรมตำรวจขาดแพทย์ที่จะไปประจำตามกองบังคับการ และกองกำกับการที่ตั้งขึ้นใหม่ จึงให้มีการอบรมวิชาการระยะสั้นขึ้น เมื่อสอบไล่ได้แล้วก็ได้ขอขึ้นทะเบียนเป็นผู้ประกอบโรคศิลปแพทย์แผนปัจจุบันชั้น ๒ ไปประจำกองต่างๆ เหล่านั้น แต่ทางการไม่ได้คิดสร้างโรงพยาบาลตำรวจขึ้น แบบกองทัพบกและกองทัพเรือ

ตึกผู้ป่วยพิเศษ "โอวบุ้น-โฮ้ว"

ตึกผู้ป่วยพิเศษ
"ดวงสิทธิ์อนุสรณ์"

ตึกตรวจรักษาทางรังสีวิทยา
และ ทันตกรรมบำบัด.

ตึกรับรองพักผู้ป่วยพิเศษ
ศรีวิกรม์ ๑-๒

ห้องพักผู้ป่วยหญิง.

ห้องพักผู้ป่วยเด็ก

ประชาสัมพันธ์

ห้องชะบาดแผลต่างๆ

ห้องตรวจทางอายุรกรรม

ห้องจ่ายยา

การบริการทางด้านสาธารณสุข เวชกรรมป้องกัน

การผ่าตัดใหญ่

หน่วยกายภาพบำบัด

การตรวจโรคของ ตา หู คอ จมูก.

0136

สมเด็จพระมหิตลาธิเบศร์ อดุลยเดชวิกรม พระบรมราชชนก
ตราของ
๒ ๕ ๓ ๑ ๖ ๔
๑ สมเด็จพระศรีสวรินทิรา บรมราชเทวี พระพันวัสสาอัยยิกาเจ้า
๒ สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช สยามมกุฎราชกุมาร (สมเด็จเจ้าฟ้ามหาวชิรุณหิศ)
๓ สมเด็จเจ้าฟ้ากรมขุนศรีธรรมราชธำรงฤทธิ์ (สมเด็จเจ้าฟ้าชายสมมติวงศ์วโรทัย)
๔ สมเด็จเจ้าฟ้ากรมหลวงเพชรบุรีราชสิรินทร (สมเด็จเจ้าฟ้าหญิงวไลยอลงกรณ์)
๕ สมเด็จเจ้าฟ้าหญิงศิราภรณ์โสภณพิมลรัตนวดี
๖ สมเด็จพระมหิตลาธิเบศร์ อดุลยเดชวิกรม พระบรมราชชนก (สมเด็จเจ้าฟ้าชายมหิดลอดุลยเดช นเรศวรมหาราชา
ธิบดินทร์ จุฬาลงกรณ์นรินทรวรางกูร สมบูรณ์เบญจพรสิริสวัสดิ์ ขัตติยวโรภโตสุชาต คุณสังกาศเกียรติประกฤษฐ
ลักษณวิจิตร พิสิษฐบุรุษย์ ชนุตมรัตนพัฒนศักดิ์ อัครวรราชกุมาร)

0138

พระบรมรูปเมื่อยังทรง
พระเยาว์ พระชันษา 5 ปี
ทรงถ่ายเมื่อปีระกา พ.ศ.-
2440

ทรงถ่ายร่วมกับสมเด็จพระ
เชษฐา (สมเด็จเจ้าฟ้ากรมขุน
ศรีธรรมราชธำรงฤทธิ์) กับ -
สมเด็จพระเชษฐภคินี (สมเด็จ-
เจ้าฟ้ากรมหลวงเพชร-
บุรีราชสิรินธร

พระบรมรูปเนื่องในพิธี -
โสกันต์ เมื่อทรงมีพระ -
ชนมายุได้ 13 ปี (ถ่ายเมื่อ
ปีเถาะ พ.ศ. 2446)

พระบรมรูปเมื่อทรงบวชเป็น
สามเณร พระชันษา 14 ปี ทรง
ถ่ายกับสมเด็จกรมพระยา -
วชิรญาณวโรรส ณ วัดบวร-
นิเวศน์มหาวิหาร

0138

พระบรมรูปในพระราชพิธีสถาปนา
เป็นสมเด็จเจ้าฟ้ากรมขุนสงขลา-
นครินทร์ เมื่อปีเถาะ พ.ศ.๒๔๔๖

พระบรมรูปเมื่อทรงเป็นนักเรียน
นายร้อยทหารบก พระชันษา๑๕ปี

ทรงตามเสด็จพระบรมราชชนก พระบาท
สมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จ
ประพาสยุโรป เมื่อปีมะแม พ.ศ.๒๔๕๐

0139

0140

หลังทรงเข้าเรียนในโรงเรียน-แฮร์โรว์ ในพ.ศ.๒๔๔๗ เป็น-เวลาปีครึ่ง ได้ทรงเข้าเป็นนัก-เรียนนายร้อยทหารบกที่Royal Prussian Military College

โดยความประสงค์ของราชการไทย ในขณะนั้น ได้ทรงย้ายเข้าเรียนที่ Imperial German Naval College สำเร็จเมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๔

พระรูปสมเด็จเจ้าฟ้า ฯ กรมขุนสงขลานครินทร
เมื่อเป็นนายเรือตรีราชนาวี ฉายเมื่อปีกุน พ.ศ. ๒๔๕๔
พระชันษา ๒๑ พรรษา

ได้รับพระราชทานยศจากทางเมืองไทย เป็นนายเรือตรี แห่งราชนาวีไทย เมื่อพระชันษาได้ ๒๑ ปี (พ.ศ. ๒๔๕๔) และดำรงพระยศเป็นนายเรือโท ๒ ปีต่อมา

หลังสงครามโลกครั้งที่ ๑ สงบได้เข้ารับราชการในราชนาวีไทย เมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๗ ประจำกองวิชาการ สอนวิชาปืนใหญ่ เลื่อนเป็นนายเรือเอกในพ.ศ. ๒๔๖๗ และทรงลาออกจากราชการทหารเรือ ใน พ.ศ. ๒๔๖๙

พระยศสุดท้ายเป็นนายพันเอกทหาร-บกนายนาวาเอกทหารเรือ และเป็นราชองครักษ์พิเศษ (พระบรมรูปทรงฉลองพระองค์ในเครื่องแบบนาวาเอก)

0140

ทรงอภิเษกสมรสกับสมเด็จพระศรีนครินทรา บรมราชชนนี
ที่กรุงเทพฯ เมื่อวันที่ ๒๐ กันยายน พ.ศ.๒๔๖๓

ทั้งสองพระองค์เสด็จ-
กลับไปทรงศึกษาต่อที่
สหรัฐอเมริกา

สมเด็จพระบรมราชชนก กับพระบาทสมเด็จพระ-
เจ้าอยู่หัวทั้งสองพระองค์

0142

พระบรมรูปขณะทรงศึกษาวิชา - สาธารณสุขและวิชาแพทย์ที่ สหรัฐอเมริกา

การประชุมนักเรียนไทยที่แกรดฟอร์ดคลับ เมืองแคมบริดก์ มณฑลมาซาชูเซทท์ พ.ศ.2469 ทรงปะปนกับนักศึกษาจนไม่สามารถจะแยกได้ว่าพระองค์ประทับที่ใด ผู้นั่งกลางแถวหน้าเป็นนายกชมรม คือ ศาสตราจารย์หลวงลิปิธรรมศรีพยัตต์

ทรงถ่ายภาพร่วมกับพระสุขุมนัยประดิษฐ ขณะเสด็จประทับศึกษาในสหรัฐอเมริกา

รูปหมู่ถ่ายที่นครโตเกียว ประเทศญี่ปุ่น สมเด็จพระบรมราชชนก ประทับนั่งข้างซ้ายของสมเด็จพระศรีนครินทรา บรมราชชนนี

0142

0143

เกี่ยวกับโรงเรียนแพทย์

ทรงถ่ายร่วมกับนักศึกษาและอาจารย์ในคณะแพทยศาสตร์และศิริราชพยาบาล (พ.ศ.๒๔๗๑) นักศึกษาบางคนได้รับการอบรมวิชาประวัติศาสตร์จากพระองค์

ทรงถ่ายภาพร่วมกับนักศึกษาปริญญารุ่นแรก ผู้เคยรับการถ่ายทอดวิชากายวิภาคเปรียบเทียบจากพระองค์

ทรงงานเกี่ยวกับการสาธารณสุข

ทรงถ่ายภาพรวมกับแพทย์สาธารณสุข เมื่อ พ.ศ.๒๔๖๗

ขณะทรงตรวจงานร่วมกับผู้เชี่ยวชาญ

ทรงช่วยกิจการในคณะแพทยศาสตร์และศิริราชพยาบาล

ออกพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์สร้างตึกผู้ป่วย เป็นตึกถาวรหลังแรกในโรงพยาบาลศิริราชคือตึกมหิดลบำเพ็ญ ได้ชื่อหลังเสด็จสวรรคตแล้ว

ทรงชักชวนผู้รับมรดกกรมหลวงนครราชสีมา สมเด็จเจ้าฟ้าชาย-อัษฎางค์เดชาวุธ สร้างตึกผู้ป่วยอายุรกรรม

ทรงออกพระราชทรัพย์กึ่งหนึ่งสมทบงบประมาณแผ่นดิน สร้างตึกบัญชาการในชั้นล่างเป็นที่ตรวจผู้ป่วยนอก ชั้นบนเป็นสถานที่ทำงานต่าง ๆ ของคณะฯ

ทรงซื้อที่ดินและโรงเรียนวังหลัง มอบให้เป็นที่พักของพยาบาล ภายหลังได้สร้างเป็นตึกเรียน และที่พักของนักเรียนพยาบาลและพยาบาล

โดยอาศัยคำแนะนำของพระองค์ โรงพยาบาลได้ตึก 2 หลังแฝด 'ตึกศรีเพ็ชร์' และ 'ตึกอุชาธุช' จากผู้รับมรดกของเจ้าฟ้าทั้ง 2 พระองค์

ประวัติการแพทย์กรุงรัตนโกสินทร์ ๒๐๐ ปี

ชาวศิริราชและผู้ที่ได้เคยได้รับพระมหากรุณาจากพระองค์ รวบรวมเงินสร้างตึก 'มหิดลวรานุสรณ์'

ผู้ที่เคยได้รับพระมหากรุณาธิคุณจากพระองค์ ได้รวบรวมทุนสร้างพระอนุสาวรีย์ไว้เป็นที่เคารพสักการะ ขึ้นในใจกลางศิริราช เพื่อระลึกถึงการเสียสละต่างๆของพระองค์ และได้ใช้เป็นแนวการประพฤติตามรอยพระยุคลบาท →

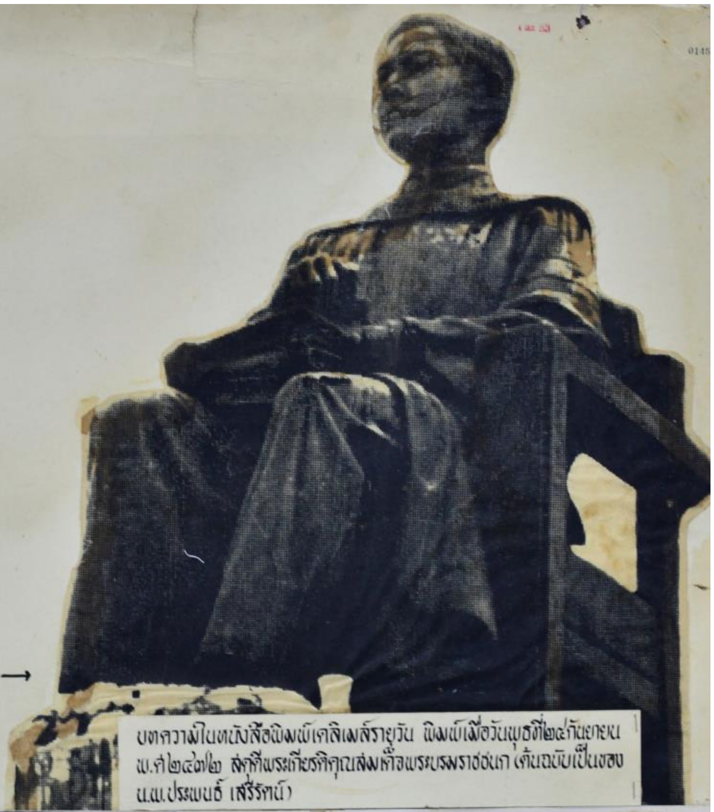

บทความในหนังสือพิมพ์เดลิเมล์รายวัน พิมพ์เมื่อวันพุธที่ ๒๕ กันยายน พ.ศ. ๒๔๗๒ สดุดีพระเกียรติคุณสมเด็จพระบรมราชชนก (ต้นฉบับเป็นของ น.พ. ประพนธ์ เสรีรัตน์)

ชาวเชียงใหม่สร้างตึก 'มหิดล' ถวาย เป็นที่ระลึกในผลงานที่พระองค์เสด็จไปทรงปฏิบัติ แม้ในเวลาอันสั้น

BANGKOK DAILY MAIL

SIAM MOURNS PRINCE MAHIDOL

Gave Generously Of His Wealth

His Late Royal Highness Prince Mahidol

PRINCE OF SONGKHLA LED LIFE OF SERVICE: SIMPLICITY ENDEARED HIM TO THOUSANDS

All Siam Mourns Prince Mahidol

Dies At Age Of 37 After Long Illness

PRINCE MAHIDOL

Bathing Ceremony To Be Held Today

Doctors Issue Final Bulletin

๒๗ เมษายน ๒๔๙๓

เปิดพระรูปสมเด็จพระราชบิดาและงานฉลอง ๖๐ ปีศิริราช

อนุสาวรีย์สมเด็จพระราชบิดา
เจ้าฟ้ามหิดลอดุลยเดช กรมหลวงสงขลานครินทร์

บรรดาแพทย์ พยาบาล และเภสัชกรที่ศึกษาเล่าเรียนไปจากศิริราช รวมทั้งผู้เคยได้รับทุนและความช่วยเหลือเกื้อกูลจากพระองค์ท่านได้พร้อมใจกันเรี่ยไรเงินสร้างพระรูปสมเด็จพระราชบิดา เพื่อเป็นอนุสาวรีย์ที่เคารพ และระลึกถึงคุณความดี การเสียสละที่พระองค์ท่านมีต่อสถานศึกษานี้และแก่ชาติ•

คณะกรรมการมีหลวงเฉลิมคัมภีร์เวชเป็นประธาน หลวงลิปิธรรมศรีพยัตต์ หลวงนิตย์เวชวิศิษฏ์ นายแพทย์ เติม บุนนาค เป็นกรรมการ หลวงพิณพากย์พิทยาเภท เป็นกรรมการและเลขานุการ ได้ประชุมกันตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๘๑ เมื่อรวมทุนได้พอควร ก็มอบให้กรมศิลปากรเป็นผู้จัดทำ รวมเป็นเงินทั้งสิ้น ๘๕,๙๐๐ บาท ส่วนที่ยังรวบรวมไม่ครบคณะแพทยศาสตร์และศิริราชพยาบาลได้ออกเงินทดลองไปก่อน•

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้เสด็จมาทำพิธีเปิด เมื่อวันที่ ๒๗ เมษายน พ.ศ. ๒๔๙๓ เวลา ๑๗.๐๕ น. ในโอกาสเดียวกันศิริราชได้มีงานฉลองในฐานที่โรงเรียนได้ตั้งมาครบ ๖๐ ปี และพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวยังพระราชทานเงินช่วยงาน ๑๐,๐๐๐ บาท และมอบเช็ค ๒๐๐,๐๐๐ บาท ซึ่งสมเด็จพระราชบิดาทรงมีลายพระหัตถ์เป็นพินัยกรรมไว้

"ศิริราชจึงควรภาคภูมิใจ ที่ได้สร้างอนุสรณ์ถึงทูนกระหม่อม ผู้มีพระคุณล้นเกล้าเป็นผลสำเร็จ"

ในวันนี้ของทุกๆปีต่อมา คณะแพทยศาสตร์และศิริราชพยาบาลได้จัดให้มีพิธีสงฆ์มีการเจริญพระพุทธมนต์ ทำบุญตักบาตร สังฆภัณฑ์และถวายภัตตาหารในตอนเช้าหลังเสร็จจากพิธีแล้วอาจารย์และนักศึกษาได้นำพวงมาลาไปวางสักการะพระรูป

งานในปีแรกของทางการคือ พ.ศ. ๒๔๙๔ ได้จัดเป็นงานภายใน มีการวางพวงมาลาของแต่ละแผนกและแต่ละชั้นของนักศึกษาแพทย์และพยาบาล

เพื่อเป็นการประหยัดและต้องการจะรวบรวมเงินขึ้นเป็น "ทุนมหิดล" คณะจึงตกลงทำพวงมาลาเป็นพวงเดียวแทนทุกคนในคณะ

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระบรมราชินีนาถก็ได้เสด็จมาทรงวางพวงมาลาในตอนบ่ายของวันนั้นเป็นประจำด้วย

นอกจากการทำบุญเลี้ยงพระและวางพวงมาลาแล้วต่อมาได้มีกิจการที่สำคัญเพิ่มขึ้นอีก ๒-๓ อย่าง นำโดย ศาสตราจารย์ อวย เกตุสิงห์ ชักชวนนักศึกษาให้ทำงานในวันมหิดล ช่วยกิจการของโรงพยาบาลและสถานศึกษาแห่งนี้

ในปี พ.ศ. ๒๕๐๓ นักศึกษาแพทย์ พยาบาล เทคนิคการแพทย์ และช่างภาพการแพทย์ ได้ออกทำการเรี่ยไรประชาชนในจังหวัดพระนครและใกล้เคียง เพื่อนำเงินมาใช้จ่าย บำรุงและซื้อเครื่องอุปกรณ์ที่นำมาใช้กับผู้ป่วยของโรงพยาบาลศิริราชโดยตรง ปรากฏว่าประชาชนเห็นใจและเข้าใจกิจการของศิริราชเป็นอย่างดี จึงให้ความสนับสนุนบริจาคเงินเพิ่มขึ้นทุกๆปี ทำให้ผู้ป่วยของโรงพยาบาลได้รับบริการในการรักษาดีขึ้นเรื่อยมา

นักศึกษาแพทย์และแพทย์ที่เป็นสมาชิกของสมาคมแพทย์แห่งประเทศไทยได้จัดให้มีปาฐกถาสั้นๆ การแสดงดนตรีและละครทางวิทยุกระจายเสียงและทางโทรทัศน์ประกาศพระเกียรติคุณของทูลกระหม่อม.

จัดให้มีการเรี่ยไรตั้งขึ้นเป็น "ทุนมหิดล" เก็บดอกผลบำรุงการศึกษาตามที่ได้กล่าวแล้ว.

เป็นกิจการที่ได้เสนอขึ้นโดย "นายแพทย์ สวัสดิ์ สืบแสง" โดยขอให้ทางการจัดให้นักศึกษาคณะแพทยศาสตร์และศิริราชพยาบาลแต่งเรียงความประกวดเนื่องในวันมหิดลตามหัวข้อเรื่องที่ตั้งขึ้นโดยคณะนายแพทย์ สวัสดิ์ สืบแสง รับจะเป็นผู้ให้เงินรางวัล การประกวดได้ทำกันเป็นประจำตั้งแต่นั้นมา.

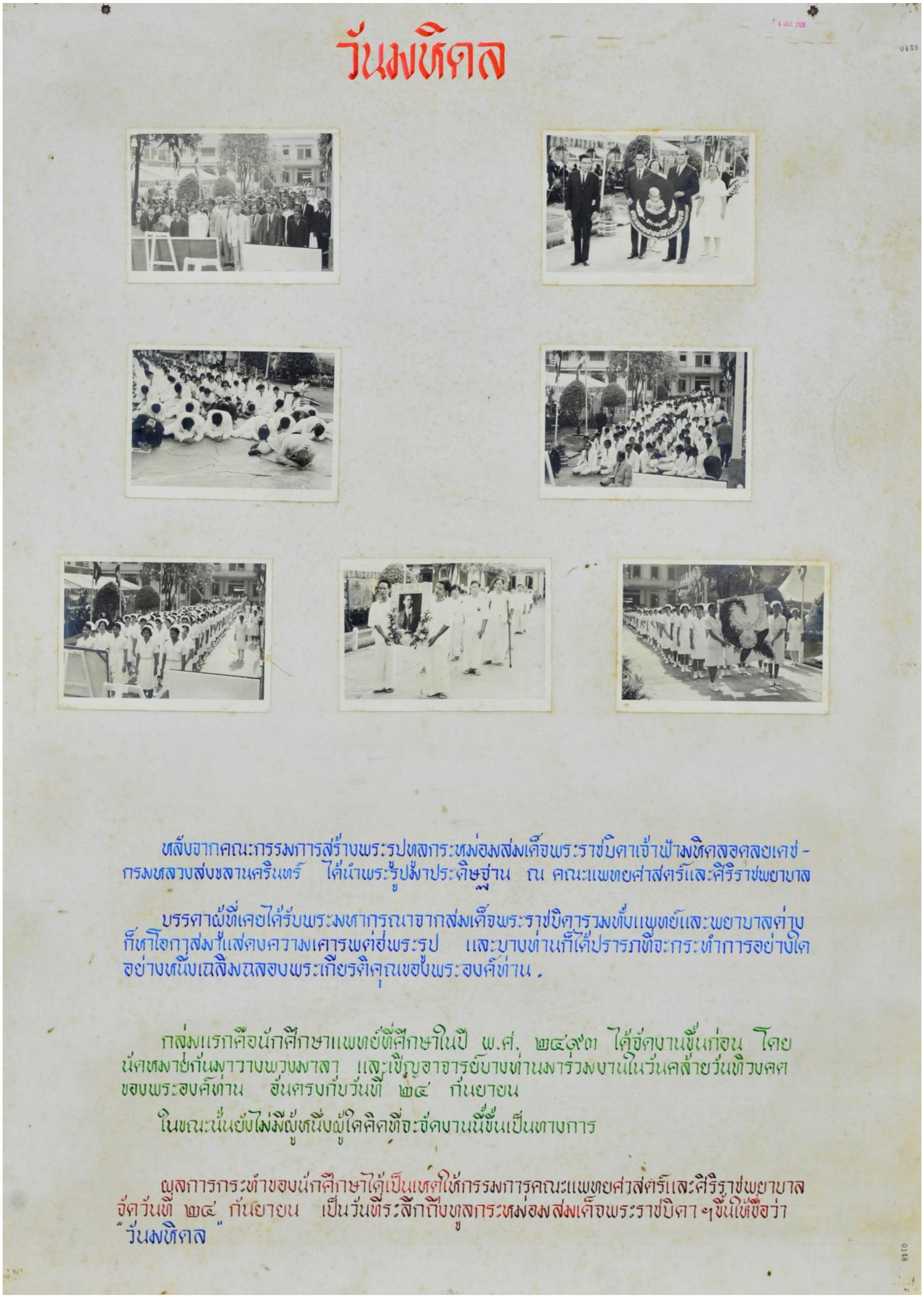
วันมหิดล
หลังจากคณะกรรมการสร้างพระรูปทูลกระหม่อมสมเด็จพระราชบิดาเจ้าฟ้ามหิดลอดุลยเดช - กรมหลวงสงขลานครินทร์ ได้นำพระรูปมาประดิษฐาน ณ คณะแพทยศาสตร์และศิริราชพยาบาล
บรรดาผู้ที่เคยได้รับพระมหากรุณาจากสมเด็จพระราชบิดารวมทั้งแพทย์และพยาบาลต่าง ก็หาโอกาสมาแสดงความเคารพต่อพระรูป และบางท่านก็ได้ปรารภที่จะกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งเฉลิมฉลองพระเกียรติคุณของพระองค์ท่าน.
กลุ่มแรกคือนักศึกษาแพทย์ที่ศึกษาในปี พ.ศ. ๒๔๙๓ ได้จัดงานขึ้นก่อน โดยนัดหมายกันมาวางพวงมาลา และเชิญอาจารย์บางท่านมาร่วมงานในวันคล้ายวันทิวงคตของพระองค์ท่าน อันตรงกับวันที่ ๒๔ กันยายน
ในขณะนั้นยังไม่มีผู้หนึ่งผู้ใดคิดที่จะจัดงานนี้ขึ้นเป็นทางการ
ผลการกระทำของนักศึกษาได้เป็นเหตุให้กรรมการคณะแพทยศาสตร์และศิริราชพยาบาลจัดวันที่ ๒๔ กันยายน เป็นวันที่ระลึกถึงทูลกระหม่อมสมเด็จพระราชบิดาฯ ขึ้นให้ชื่อว่า "วันมหิดล"

24 กันยายน-หลังเปิดพระราชาอนุสาวรีย์แล้ว

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และ สมเด็จพระบรมราชินีนาถ ทรงวางพวงมาลา

อาจารย์, นิสิต, นักศึกษา และ ผู้ป่วยไข้ในโรงพยาบาลศิริราชวางพวงมาลา

กระทรวงสาธารณสุข

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

สมเด็จกรมพระยาชัยนาทนเรนทร

กระทรวงธรรมการ (กระทรวงศึกษาธิการ)

กระทรวงมหาดไทย

การปกครองในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์
แยกเป็นฝ่ายพลเรือน และฝ่ายทหารต่อมา
ได้เปลี่ยนแปลงปรับปรุงแบ่งการบริหาร
ออกเป็น ๑๒ ส่วน เรียกว่ากรม ต่อมาเปลี่ยน
เป็นกระทรวง เช่นกระทรวงมหาดไทยมี
หน้าที่ปกครองทุกจังหวัดเว้นกรุงเทพฯกับ
หัวเมืองชั้นใน กระทรวงธรรมการเกี่ยวกับ
วัด, พระสงฆ์, โรงเรียน, โรงพยาบาล
เป็นต้น.

หลังการเปิดศิริราชพยาบาลแล้วก็
เลิกคอมมิตตีก่อสร้างโรงพยาบาลตั้งเป็น
กรมพยาบาลขึ้น กรมพยาบาลนอกจาก
จะมีหน้าที่ควบคุมโรงพยาบาลศิริราชและ
โรงพยาบาลต่างๆที่สร้างสืบศิริราชพยา-
บาลแล้วก็มีหน้าที่เกี่ยวกับการป่วยไข้ของ
ประชากรทั่วประเทศด้วย เช่นทำการปลูก
ฝีเป็นทานแก่ประชาชน จัดให้มีแพทย์

มจ. สกลวรรณากร วรวรรณ
อธิบดีกรมสาธารณสุขคนที่ ๒.

เจ้าหน้าที่ของกรมสาธารณสุขขณะขึ้น
อยู่กับกระทรวงมหาดไทย.

กระทรวงสาธารณสุข.

นายแพทย์ไฮรา แอร์

0153

0154

ปลัดกระทรวงสาธารณสุข.

พระไวทยวิธีการ
พ.ศ.๒๔๘๕-๒๔๘๘

นายแพทย์แสง สุทธิพงศ์
พ.ศ.๒๔๘๙-๒๔๙๐

นายแพทย์ชู ศิตะจิตต์
พ.ศ.๒๔๙๐-๒๔๙๗

พระบำราศนราดูร
พ.ศ.๒๔๙๗-๒๕๐๑

หลวงพิณพากย์พิทยาเภท.
พ.ศ.๒๕๐๑-๒๕๐๓.

ประจำเมืองขึ้นในบางแห่งทำยา (ยาตำราหลวง) จำหน่ายเพื่อช่วยเหลือประชาชนโดยราคาถูก [illegible] สคศาลารัฐบาล ตั้งกองแพทย์ขึ้น ให้มีหน้าที่ออกไปป้องกันโรคระบาด ราชการของกระทรวงมหาดไทยในสมัยแรกนั้นมีกรมพลำภังค์ มีหน้าที่สำคัญเกี่ยวกับการปกครองหัวเมือง (ชั้นนอก) กิจการของกรมจึงเกี่ยวข้องอยู่กับกิจการของกรมพยาบาลที่ขึ้นอยู่กับกระทรวงธรรมการ

พ.ศ. ๒๔๔๘ โปรดเกล้าให้ยุบเลิกกรมพยาบาล - โอนกิจการต่างๆที่อยู่ในสังกัดกรมพยาบาลไปขึ้นต่อกรม

ยกเว้นโรงพยาบาลศิริราชกับโรงเรียนแพทย์ให้ขึ้นต่อกระทรวงธรรมการ

พ.ศ.๒๔๕๕ กระทรวงมหาดไทยจึงได้ตั้งกรม - พยาบาลขึ้น โดยแยกงานซึ่งเคยโอนมาจากกรมพยาบาลมาอยู่ในกรมพลำภังค์ กลับไปอยู่กับกรมพยาบาลที่ตั้งขึ้นใหม่ นอกจากนั้นยังรวมงานสุขาภิบาลที่ตั้งขึ้นในพ.ศ. - ๒๔๕๑ไว้ด้วย มีวัตถุประสงค์นอกจากการดูแลความป่วยไข้ของประชาชนแล้วก็มีความประสงค์จะให้การป้องกันโรคเพื่อจะได้มีพลเมืองเพิ่มขึ้น เพราะเมื่อประมาณ ๗๐ ปีมานี้ (พ.ศ. ๒๔๕๔) ประเทศสยามมีพลเมืองเพียง ๘,๒๒๖ ๔,๐๔๒ คน

งานของกรมพยาบาลจึงแบ่งออกเป็น แผนกบัญชาการ, แผนกการแพทย์ แผนกป้องกันโรคระบาด (โรคติดต่ออันตราย) แผนกปาสตุรสภา (ทำหนองฝี) ป้องกันไข้ทรพิษ ทำวัคซีนฉีดป้องกันโรคพิษสุนัขบ้า, แผนกโอสถศาลารัฐบาล และแผนกสุขาภิบาล มีเจ้ากรมพยาบาลคนแรกคือพระยามนตรีสุริยวงศ์ (ชื่น บุนนาค) ม.จ.สกลวรรณากรวรวรรณ เป็นอธิบดีองค์[illegible]

พ.ศ.๒๔๕๙ เปลี่ยนกรมพยาบาลเป็นกรมประชาภิบาล ยกฐานะแผนกต่างๆขึ้นเป็นกอง ให้มีแผนกสุขศึกษาขึ้นในกองบัญชาการเบ็ดเสร็จ กองบุราภิบาล ควบคุมการก่อสร้างที่เป็นสาธารณะ เช่น ถนน การประปา ตลาด และโรงเรียนที่จะใช้เป็นสาธารณะประโยชน์ ซึ่งต่อมาเป็นกรมโยธาธิการ กองพยาบาลรวมแผนกการแพทย์ที่มีอยู่แล้วรับผิดชอบในการจัดการแพทย์ประจำมณฑลและหัวเมืองกองเวชวัตถุดูแลเกี่ยวกับยา เช่นการปรุงยาและพิสูจน์ยา แผนกเชื้อโรคและแผนกชันสูตร คือปาสตุรสภา แต่ขณะที่กรม

นายแพทย์สงัด เปล่งวาณิช
พ.ศ.๒๕๐๔ -

นายแพทย์ฝน แสงสิงแก้ว

นายแพทย์โกมล เพ็งศรีทอง

หนึ่งของตึกของสำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข.

โรงพยาบาลกลาง

ประชาภิบาลกำลังปรับปรุงงานนั้น ปัสตุรสภาก็ถูกโอนไปขึ้นกับสภากาชาดไทย ทำให้กรมประชาภิบาลขาดกำลังสำคัญคือ ห้องปฏิบัติการ พึ่งมารื้อฟื้นในภาคหลัง เมื่อตั้งเป็นกระทรวงสาธารณสุขขึ้น

พ.ศ. ๒๔๖๑ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว มีพระราชประสงค์จะให้รวมการสุขาภิบาลที่กระจัดกระจายอยู่ในกระทรวงต่างๆขึ้นเป็นกรมเดียวกัน คงขึ้นอยู่กับกระทรวงมหาดไทย เปลี่ยนนามกรมประชาภิบาลเป็นกรมสาธารณสุข โดยมีกรมหมื่นไชยนาทนเรนทร (สมเด็จกรมพระยาชัยนาทนเรนทร) อธิบดีกรมมหาวิทยาลัย ทรงได้รับการแต่งตั้งเป็นอธิบดีองค์แรกของกรมนี้ ภายหลังที่ได้รับอนุมัติแล้วกรมสาธารณสุขได้แบ่งงานออกเป็นกองบัญชาการ กองสุขศึกษา กองสาธารณสุขมีหน้าที่ควบคุมโรคระบาด และด่านกักโรคตามหัวเมือง, ปลูกฝี, ตรวจ การสาธารณสุขและสุขาภิบาลทั่วไป สถิติ, ตรวจบำบัดโรค, โรงพยาบาล และโอสถสภาหัวเมือง กองยาเสพติดให้โทษ กองโอสถศาลารัฐบาล และกองบุราภิบาล (กองแผนผังและช่างสุขาภิบาล)

ในส่วนภูมิภาคมีผู้ตรวจการประจำภาค สาธารณสุขมณฑล สาธารณสุขจังหวัด และแพทย์หลวงประจำท้องที่ เป็นต้น

พ.ศ. ๒๔๖๕ รวมการปกครองหัวเมืองและกรุงเทพฯให้อยู่ในกระทรวงเดียวกัน โดยยุบกระทรวงนครบาล การสาธารณสุขกรุงเทพซึ่งเป็นกรมแพทย์สุขาภิบาลพึ่งมารวมในกรมสาธารณสุขเมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๘ ทำให้โรงพยาบาลต่างๆที่เคยขึ้นกับกรมแพทย์สุขาภิบาลคือ โรงพยาบาลคนเสียจริตธนบุรี, โรงพยาบาลโรคติดต่อธนบุรี โรงพยาบาลกลาง โรงพยาบาลบางรัก (โรงพยาบาลหมอเฮย์ส์) การกักเรือตรวจโรคทางทะเล ห้องแยกธาตุ(กองชันสูตรทางแพทย์ กรมวิทยาศาสตร์ปัจจุบัน) การตรวจความสะอาดในพระนคร การตรวจป้องกันโรคติดต่อ เป็นเวลา ๙๐ ปี ซึ่งรวมการสาธารสุขกรุงเทพฯกับหัวเมืองเข้าอยู่ในกรมเดียวกัน

โรงพยาบาลที่รวมเข้ามาขึ้นกับกรมสาธารณสุขนั้น บางโรงพยาบาลก็มีฐานะเป็นกอง เช่น โรงพยาบาลคนเสียจริต, วชิระพยาบาล แต่บางโรงพยาบาล เช่น

หมอฮาวาร์ด เฮย์ส์ เคยเป็นอาจารย์ในโรงเรียนแพทย์ เป็นนายแพทย์ใหญ่ทหารเรือ ได้สร้างโรงพยาบาลบางรักขึ้น - เดิมเรียกว่าโรงพยาบาลหมอเฮย์ส์.

มร. จอห์น ดี รอคกี้เฟลเลอร์ เป็นชื่อของมูลนิธิที่ส่งคนมาช่วยในการสำรวจพยาธิปากขอ และทำให้เกิดการปรับปรุงในการศึกษาวิชาแพทย์

มจ. วัลภากร วรวรรณ เจ้าหน้าที่คนหนึ่งของกระทรวงสาธารณสุข.

หลวงอายุรกิจโกศล ผู้เชี่ยวชาญในการปราบโรคมาลาเรีย

การพ่นหมอก ดี.ดี.ที กำจัดยุงด้วยอุปกรณ์.

การร่วมมือกับโรงเรียนแพทย์ ในการอบรม - นักศึกษา ในการกำจัดขยะ เพื่อปราบยุง.

นายแพทย์สอน ส. อันตริกานนท์ อดีตหัวหน้ากองสุขศึกษา กรมอนามัย บรรณาธิการแถลงการสาธารณสุข.

0155

การหาแหล่งน้ำสะอาดสำหรับ-
-ประชาชน.

การให้บริการทางน้ำเมื่อ
เกิดโรคระบาด.

การให้การรักษาผู้ป่วยโรค
อหิวาต์ในสถานพยาบาล
ชั่วคราว

การสอนวิธีอาบน้ำเด็กอ่อน
ให้นักเรียนผดุงครรภ์และ
มารดา.

การวิเคราะห์วิจัยทางโภชน-
-ศาสตร์

ภายในรถยนต์ติดตั้งเครื่อง
ทำฟันชนิดทันสมัย สำนักงาน
ปลัดกระทรวงสาธารณสุข

หน่วยเอกซ์เรย์เคลื่อนที่

โรงพยาบาลโรคติดต่อ, โรงพยาบาลกลางคงรวมอยู่ในกองแพทย์สุขาภิบาลพระนคร

นโยบายของกรมสาธารณสุขเวลานั้นมุ่งหน้าในทางป้องกันโรคมากกว่าการรักษาพยาบาล ซึ่งกรมถือว่าการสร้างสถานรักษาพยาบาลควรเป็นนโยบายของท้องถิ่น โรงพยาบาลของรัฐบาลซึ่งมีเฉพาะที่กรุงเทพฯ ที่หัวเมืองคงมีแห่งเดียวที่ จ.ระนอง เพราะเกี่ยวกับการเมือง โรงพยาบาลหัวเมืองอื่น เช่น อยุธยา, นครราชสีมา, เชียงใหม่, สงขลา, สุพรรณบุรี, นครสวรรค์ ไม่อาจดำเนินไปได้ดีเพราะขาดงบประมาณ

ในการป้องกันโรคได้วางรากฐานไว้อย่างดี ได้ร่วมมือกับมูลนิธิรอคกี้เฟลเลอร์ ทำการบำบัดโรคพยาธิปากขอ และขยายกิจการทางด้านมารดาทารกสงเคราะห์ จัดการสุขศึกษาทั้งทางบกและทางน้ำ จัดการปราบและป้องกันโรคติดต่ออันตราย สำรวจและควบคุมโรคเรื้อน ตราพระราชบัญญัติการแพทย์ควบคุมผู้ประกอบโรคศิลป ประกาศตั้งสภาการสาธารณสุข พ.ศ. ๒๔๗๑ มีฐานะเป็นที่ปรึกษาในกิจการสาธารณสุขที่สำคัญ และประสานงานกับกิจการที่ทำอยู่แล้วในกระทรวงอื่นๆ งานสาธารณสุขในระยะนี้มีนโยบายในทางป้องกันยิ่งกว่าการรักษา ได้เปิดการสุขาภิบาลบางแห่งขึ้นเพราะเป็นแนวที่จะขยายไปสู่ระบบเทศบาลต่อไป โดยอาศัยหม่อมเจ้าสกลวรรณากร วรวรรณ อธิบดีกรมสาธารณสุขคนที่ ๒ ต่อจากสมเด็จกรมพระยาชัยนาทนเรนทร โดยอาศัยความช่วยเหลือของมูลนิธิรอคกี้เฟลเลอร์ ได้จัดส่งแพทย์จากกรมไปเรียนต่อ ในวิชาสาธารณสุขศาสตร์หลายท่าน ซึ่งได้กลับมาเป็นกำลังสำ-
-คัญในเวลาต่อมา เมื่อกรมสาธารณสุขได้ยกฐานะขึ้นเป็นกระทรวง

เนื่องจากนโยบายจัดเรื่องเทศบาล ได้โอนกองบุราภิบาลซึ่งควบคุมเทศบาลกลับไปอยู่กับกรมพลำภังค์ และโอนกรมวิศวกรรมไปอยู่ในกรมโยธาเทศบาล

ก่อนการเปลี่ยนแปลงการปกครองเล็กน้อย กรมสาธารณสุขได้เพิ่มเติมนโยบายเกี่ยวกับการรักษาพยาบาลมากขึ้น จึงดำเนินการสร้างสถานพยาบาลตามหัวเมืองขึ้น ซึ่งเดิมจังหวัด ๆ หนึ่งมีแต่สาธารณสุขจังหวัดคนเดียวไม่มีหน้าที่เกี่ยวกับการบำบัดรักษา การบำบัดโรคอาศัยแพทย์หลวงประจำจังหวัด หรือแพทย์สุขาภิบาล (เทศบาล) เมื่อได้สร้างสถานบำบัดผู้ป่วยในหัวเมืองมากขึ้น ได้ยกฐานะแพทย์บำบัดโรคเป็นกองแพทย์สังคม กรมสาธารณสุขจึงมีโครงการสร้างโรงพยาบาลขึ้นให้ทั่วทุกจังหวัด แต่มีนโยบายสร้างตามจังหวัดชายแดนก่อน เพราะเกี่ยวกับปัญหาการเมือง เช่น จ.อุบลราชธานี, หนองคาย และนครพนม เฉพาะโรคขึ้น เช่นโรงพยาบาลโรคจิต, โรงพยาบาลโรคเรื้อน และโรงพยาบาลวัณโรคกับ อนามัยพยาบาล พร้อมกันนั้นก็อบรมให้มีผู้ช่วยแพทย์และนางผดุงครรภ์ชั้นสอง

กรมสาธารณสุขได้แบ่งส่วนราชการออกเป็น ๑๕ กอง มีการเปลี่ยนแปลงมากคือกองสาธารณสุขพระนคร คือแบ่งออกเป็น ๗ มีกองสาธารณสุขพระนคร เมื่อประกาศตั้งเทศบาลนคร-

กรุงเทพฯ เมื่อ พ.ศ.๒๔๗๗ ได้โอนกองนี้รวมทั้งโรงพยาบาลกลาง และวชิรพยาบาลซึ่งเป็น - กองขึ้นตรงต่อกรมไปเป็นส่วนงานของเทศบาลนครกรุงเทพ

พ.ศ.๒๔๘๕ ตั้งกระทรวงสาธารณสุข เพื่อรวมกิจการสาธารณสุข และการแพทย์ที่กระจายอยู่ตามกระทรวงทบวงกรมต่างๆให้เข้ามารวมกัน ทั้งนี้รวมทั้งการศึกษาวิชาเกี่ยวกับการแพทย์สาขาต่างๆด้วย แบ่งส่วนราชการออกเป็น ๑.กรมสาธารณสุข ๒.กรมประชา - สงเคราะห์ ๓.กองสุขาภิบาลโรงเรียนของกรมพลศึกษา ๔.การสาธารณสุขและการแพทย์ของเทศบาล ๕.แผนกอนามัยและสุขาภิบาลของกรมราชทัณฑ์ ๖.กองเภสัชกรรมและโรงงานเภสัชกรรมไทยของกรมวิทยาศาสตร์ กระทรวงการเศรษฐการ ๗.หน่วยทำวัคซีนเซรุ่มของกรมแพทย์ทหารบก ต่อมาก็ยุบเลิกไปรวมกับสถานเสาวภา ๘.กิจการของจุฬาลง-กรณ์มหาวิทยาลัย เฉพาะที่เกี่ยวแก่แพทยศาสตร์ คือคณะแพทยศาสตร์และศิริราชพยาบาล คณะทันตแพทยศาสตร์ คณะเภสัชกรรมศาสตร์ และ คณะสัตวแพทย์ ต่อไปได้โอนไปรวมอยู่ใน ม.เกษตรศาสตร์ พ.ศ.๒๔๙๙ เว้นหน่วยการสาธารณสุขและการแพทย์ของทหาร, ตำรวจ และกองแพทย์รถไฟ เพราะมีระเบียบเป็นพิเศษไม่เกี่ยวกับประชาชน ตั้งเป็นองค์การขึ้นใหม่เป็น ๗ หน่วยงาน ๑. สำนักงานเลขานุการรัฐมนตรี ๒. สำนักงานปลัดกระทรวง - [illegible] ควบคุมการประกอบโรคศิลปด้วย ๓.กรมการแพทย์ ๔.กรมประชาสงเคราะห์ กรมนี้ต่อมามีการเปลี่ยนแปลงเพราะมีงานหลายหน่วยที่นอกเหนือหน้าที่ของกระทรวงสาธารณสุข และภายหลังได้โอนกรมประชาสงเคราะห์กลับไปขึ้นกับกระทรวงมหาดไทยตามเดิม

กระทรวงสาธารณสุข

สำนักงานเลขา-การรัฐมนตรี	สำนักงาน-ปลัดกระทรวง	กรมการแพทย์	กรมประชาสงเคราะห์	[illegible]-แพทยศาสตร์	กรมวิทยาศาสตร์-การแพทย์	กรมสาธารณสุข

พ.ศ.๒๔๙๕ เปลี่ยนชื่อกระทรวงการสาธารณสุขเป็นกระทรวงสาธารณสุข และเปลี่ยนชื่อกรมสาธารณสุขเป็นกรมอนามัย.

พ.ศ.๒๔๙๑ เพื่อส่งเสริมให้มีการวิจัยเกี่ยวกับการแพทย์และการสาธารณสุขให้กว้างขวางขึ้น กระทรวงสาธารณสุขได้ตั้งคณะกรรมการวิจัยการแพทย์ขึ้น จนถึงพ.ศ.๒๕๐๐ มีผู้ขอทำการวิจัยเรื่องต่างๆ ๑๐ เรื่อง

พ.ศ.๒๔๙๓ เพื่อส่งเสริมให้แพทย์และทันตแพทย์ที่สำเร็จมีจำนวนมากขึ้น กระทรวงสาธารณสุขได้ตั้งทุนอุดหนุนนักศึกษาแพทยศาสตร์และทันตแพทย์ศาสตร์ระหว่าง พ.ศ.๒๔๙๔-๒๔๙๕ มีนักศึกษาแพทยศาสตร์ขอรับทุน ๘๕ คน และเพิ่มขึ้นระหว่าง - พ.ศ.๒๔๙๕ - ๒๔๙๖ เป็น ๑๔๗ คน ผู้สำเร็จได้สมัครเข้ารับราชการในกรมอนามัยเพิ่มขึ้น

พล.เรือตรี น.พ.เล็ก สุมิตร เป็นผู้ดำริตั้งคณะกรรมการวิจัยการแพทย์ขึ้นในขณะที่เป็นรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงสาธารณสุข.

กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข.

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

กระทรวงมหาดไทย ที่ตั้งต้นการสาธารณสุขของประเทศ

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

การปกครองดูแลทุกข์สุขของประชาชนไทยในสมัยรัชกาลที่ ๕ และ ๖ เดิมแยกออกเป็นสองกระทรวง คือกระทรวงนครบาลปกครองมณฑลกรุงเทพ ซึ่งประกอบด้วยกรุงเทพฯ และจังหวัดใกล้เคียงเช่น ธนบุรี, สมุทรปราการ, นนทบุรี และมีนบุรี จังหวัดที่นอกออกไปจากที่กล่าวอยู่ในการดูแลของกระทรวงมหาดไทย ทำให้การจัดการสุขาภิบาลแยกออกเป็น ๒ หน่วยงาน คือการสุขาภิบาลของกระทรวงนครบาล กรมประชาภิบาลของกระทรวงมหาดไทย ต่อมาทรงพระกรุณาโปรดเกล้าให้รวมกันเป็นแห่งเดียว จัดตั้งเป็นกรมสาธารณสุขในกระทรวงมหาดไทยเมื่อวันที่ ๒๗ พฤษภาคม ๒๔๖๐ โดยมีพระบรมวงศ์เธอกรมขุนชัยนาทนเรนทร (สมเด็จกรมพระยาชัยนาทนเรนทร) ดำรงตำแหน่งอธิบดี แบ่งราชการออกเป็น ๒ ส่วน ราชการส่วนกลางและราชการส่วนภูมิภาค

พ.ศ. ๒๔๖๕ ปรับปรุงการแพทย์ส่วนภูมิภาค ตั้งสาธารณสุขมณฑล เปลี่ยนแพทย์ประจำจังหวัดเป็นสาธารณสุขจังหวัด

พ.ศ. ๒๔๖๙ ม.จ. สกลวรรณากร วรวรรณ ทรงเป็นอธิบดีกรมสาธารณสุข มีการปรับปรุงกิจการด้านสุขาภิบาลขึ้นอีกเป็นอันมาก เพิ่มกองขึ้น

สมเด็จกรมพระยาชัยนาทนเรนทร

ม.จ. สกลวรรณากร วรวรรณ

พระยาบริรักษ์เวชชการ

พระไวทยวิธีการ

กระทรวงสาธารณสุขในปัจจุบัน

น.พ. แสง สุทธิพงศ์

น.พ. ชู ศีตะจิตต์

หลวงพยุงเวช ศาสตร์

น.พ.สวัสดิ์ แดงสว่าง

น.พ.กำธร สุวรรณกิจ.

น.พ.บุญ สุวรรณศร

น.พ.เอิบ ณ บางช้าง

น.พ.สมบูรณ์ วัชโรทัย

น.พ.วิมล โนทานนท์

น.พ.อมร นนทสุต.

คือกองวิศวกรรม, กองส่งเสริมสุขาภิบาล, กองแพทย์สุขาภิบาลแห่งพระนคร และสร้างโรงพยาบาลคนเสียจริต โรงพยาบาลกลาง วชิระพยาบาล มีฐานะเป็นกอง และตั้งการสาธารณสุขขึ้นในราชการส่วนกลางด้วย – ตั้งสารวัตรสุขาภิบาลและ ส่งเคราะสุขาภิบาลในราชการส่วนภูมิภาคด้วย

จากพ.ศ.๒๔๗๒ ถึงพ.ศ.๒๔๗๘ กรมสาธารณสุขมีภาระในการปราบปรามโรคระบาดเกือบตลอดเวลา ใน พ.ศ.๒๔๗๘ ได้ขยายงานสาธารณสุขของส่วนกลางให้กว้างขวางขึ้น เปลี่ยนชื่อกองงานเดิม เช่น กองสุขศึกษา กองสาธารณสุขท้องที่ คณะกรรมการควบคุมการประกอบโรคศิลป์ กองสถิติเกี่ยวกับคนเกิดคนตาย กองชันสูตรโรค กองอนามัยพยาบาล โอนกิจการของสถานพยาบาล โรคเรื้อนของสภากาชาดมีฐานะเป็นกอง โอนกองบุราภิบาลไปขึ้นกับกระทรวงมหาดไทยเป็นกองควบคุมเทศบาลและตั้งกองสาธารณสุขพระนครขึ้นแทน-โอนกองวิศวกรรมไปรวมกับกองช่างของกรมนครภิบาลเป็นกรมโยธาเทศบาล พร้อมทั้งการเปลี่ยนแปลงกิจการสาธารณสุขของส่วนภูมิภาค เพื่อจัดตั้งเป็นเทศบาล การเปลี่ยนแปลงนี้ทำให้กรมอนามัยทำหน้าที่เกี่ยวกับการป้องกันและปราบปรามโรคยิ่งกว่าการรักษาพยาบาล ซึ่งเป็นหน้าที่ของกรมการแพทย์ รับสมัครผู้สำเร็จการพยาบาลจากกรมแพทย์ทหารบก และกองแพทย์ทหารเรือ อบรมขึ้นเป็นผู้ช่วยแพทย์เพื่อทำงานในสถานีอนามัยชั้น ๒

เพื่อช่วยเหลือประชาชนในท้องที่ๆ ยังขาดแคลนแพทย์และโรงพยาบาล กรมอนามัยได้ยกสถานีอนามัยชั้น ๒ เป็นชั้นหนึ่ง บางแห่งมีแพทย์ประจำ ต่อมาสถา-นีอนามัยเหล่านี้ได้ปรับปรุงฐานะขึ้นเป็นโรงพยาบาลอำเภอขึ้นต่อกรมการแพทย์ ทำให้การรักษาพยาบาลดีขึ้น

พ.ศ. ๒๔๘๑ เปิดการอบรมผดุงครรภ์ชั้น ๒ (หมอตำแย) หลักสูตร ๑ ปี ให้การอบรมติดต่อกันมาจนมีจำนวนผดุงครรภ์ชั้น ๒ (หมอตำแย) กระจายไปประจำอยู่ตามจังหวัดต่างๆ ทำหน้าที่มารดาทารกสงเคราะห์ด้วย.

งานของกรมอนามัย

การจัดหาแหล่งน้ำสะอาดในหมู่บ้าน

การมีและการใช้ส้วมถูกสุขลักษณะ

การวิเคราะห์วิจัยทางโภชนาการ

สำรวจภาวะโภชนาการในประเทศไทย

ผลิตน้ำมันตับปลาฉลาม

การตรวจสุขภาพเด็กนักเรียน

นักเรียนรอรับการตรวจสุขภาพ

การฉีดวัคซีนให้แก่นักเรียน

การอบรมผดุงครรภ์ให้มีจำนวนเพียงพอแก่ความต้องการของประชาชนเป็นวัตถุประสงค์สำคัญอย่างหนึ่งของกรมอนามัย.

นางสงเคราะห์กำลังแสดงการอาบน้ำเด็กให้นักเรียนผดุงครรภ์และหญิงผู้เป็นมารดา

นักเรียนผดุงครรภ์กำลังฝึกปฏิบัติเยี่ยมหลังคลอด.

เรือนสอาดถูกสุขลักษณะ

การอบรมหญิงมีครรภ์และแม่ลูกอ่อนให้มีความรู้ในเรื่องการป้องกันโรคการอภิบาลทารกและโภชนาการ.

ผดุงครรภ์กำลังออกเดินทางออกปฏิบัติการนอกสถานที่

เยี่ยมบ้าน

งานด้านสังคมสงเคราะห์

พ.ศ.๒๔๘๕ ตั้งกระทรวงสาธารณสุขขึ้น งานเกี่ยวกับการป้องกันโรคตั้งเป็นกรมอนามัย แล้วเปลี่ยนเป็นกรมสาธารณสุข แบ่งส่วนราชการออกเป็น ส่วนกลางเป็น สำนักงานเลขานุการกรมกองสถิติพยากรณ์ชีพ กองสุขศึกษา กองควบคุมโรคติดต่อ กองสุขาภิบาล กองอนามัยโรงเรียน กองอาหารและยา กองสงเคราะห์แม่และเด็ก กองสาธารณสุขพระนคร

ส่วนภูมิภาคแบ่งตามตำแหน่งหน้าที่ น.พ. ตรวจการสาธารณสุขจังหวัด นายแพทย์โท น.พ. เรือนจำ สารวัตรสุขาภิบาล ผู้ช่วยแพทย์, นางสงเคราะห์ นางผดุงครรภ์ชั้น ๒

พ.ศ.๒๔๘๙ สงครามมหาเอเซียบูรพาสงบ กรมได้ปรับปรุงหน่วยงานที่กระจัดกระจายกลับเข้าสู่ที่ทำงานตามปรกติ พร้อมทั้งให้การรักษาโรคบางโรคเพิ่มขึ้นเช่นการรักษากามโรค เพิ่มหน่วยงานที่จ.ลำปางและจ.นครสวรรค์ เริ่มการป้องกันไข้มาเลเรีย โดยการพ่นยาดี.ดี.ที.

พ.ศ.๒๔๙๒ มีการร่วมมือกับองค์การอนามัยโลก สงเคราะห์เด็กจากต่างประเทศทำให้การปฏิบัติงานของกรมดำเนินไปได้ดีขึ้น

ผลของการปรับปรุงทำให้

๑. ลดอัตราตายของมารดาและทารกจากทารกเกิดจำนวน ๔๐,๘๒๖ ในพ.ศ.๒๔๗๖ อัตราตาย ๙๒.๖ ในพ.ศ.๒๔๙๘ เกิด ๓๘,๙๙๘ ตาย ๕๖.๑ ในพ.ศ. ๒๔๗๖ มารดา ๓,๘๐๙ ตาย ๘.๗ พ.ศ.๒๔๙๘ - มารดา ๓,๘๐๗ ตาย ๕.๖

๒. ตั้งหน่วยอนามัยโรงเรียนเพิ่มอีกหลายจังหวัดตั้งแต่เริ่มดำเนินงานในพ.ศ.๒๔๙๕

๓. ทำการป้องกันโรคระบาดได้ผลดี ไม่มีอหิวาตกโรคระบาดมาตั้งแต่ พ.ศ.๒๔๙๓ สำหรับกาฬโรคโดยการปราบหนูและไข้กาฬหลังแอ่นหมดไปตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๙๖ โรคไข้ทรพิษมีขึ้นเพียงประปรายเท่านั้น วัณโรคซึ่งเคยมีสถิติสูงก็ควบคุมได้เป็นอย่างดีก่อนจะมียาเฉพาะโรค โรคคุดทะราดควบคุมได้ผลดีจนขณะนี้สูญไปจาก

ถ่ายเอ็กซ์เรย์วัณโรค

การฉีดวัคซีน บี.ซี.จี. เพื่อสร้างภูมิคุ้มกันวัณโรคให้แก่เยาวชน

การบำบัดผู้ป่วยโรคเรื้อนตามหมู่บ้านโดยหน่วยเคลื่อนที่

นิคมพักฟื้นผู้ป่วยโรคเรื้อนหนึ่งในจำนวน ๑๙ แห่งทั่วประเทศ

หน่วยเรือป้องกันและรักษาไข้หวัดใหญ่.

หน่วยรถยนต์ป้องกันและรักษาไข้หวัดใหญ่

รถรับผู้ป่วยอหิวาต์ไปส่งโรงพยาบาล

ศาลาวัดเป็นที่ตั้งหน่วยรักษาอหิวาตกโรค.

0161

ประเทศไทย แต่มาลาเรียมีแต่สถิติจำนวนผู้มารับการรักษาเพิ่มขึ้นโดยการใช้ ดี.ดี.ที. ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๘๓ ทำให้ลดจำนวนผู้ป่วยและตายลงได้เป็นจำนวนมาก ผลของการดื้อยา ดี.ดี.ที. คงจะมีผลเปลี่ยนแปลงในอัตราผู้ป่วยและตาย โรคเรื้อนซึ่งเป็นโรคที่สังคมรังเกียจก็ได้รับการรักษาพยาบาลดีขึ้นมีนิคมที่ให้ผู้ที่หายป่วยออกไปดำเนินชีวิตเพื่ออิสระ ลดภาระของรัฐบาลลงได้เป็นอันมาก

๕. งานส่งเสริมอาหาร

นอกจากการปราบและควบคุมโรคระบาดและโรคติดต่อ กรมได้มีงานเกี่ยวกับส่งเสริมอาหาร งานสุขศึกษา งานสถิติพยากรณ์ขึ้น

เตรียมพ่น ดี.ดี.ที. ทำลายยุงและลูกน้ำ.

ค้นหาแหล่งเพาะพันธุ์ยุงก้นปล่อง

การประชุมพัฒนาอนามัยท้องถิ่นซึ่งได้จัดให้มีขึ้นในทุกภาค.

ไข้ทรพิษยังคงเกิดขึ้นประปรายทุกปี กรมอนามัยจึงต้องเร่งมือปลูกฝีทั่วประเทศ ตามโครงการฯ เพื่อกวาดล้างให้ไข้ทรพิษหมดไป.

กันดีกว่าแก้

การฉีดวัคซีนป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าให้แก่สุนัขที่มีเจ้าของ เป็นวิธีการอย่างหนึ่งในการควบคุมโรคพิษสุนัขบ้า

การฉีดวัคซีนด้วยไฮโปสะเปรย์

การรับมอบนมผงสำหรับเด็กไทยจากผู้แทน Unicef ที่ท่าเรือคลองเตย.

ส่วนหนึ่งของเอกสารสุขศึกษา ซึ่งเป็นอุปกรณ์สำคัญในการเผยแพร่ความรู้ด้านอนามัยให้แก่ประชาชนกองสุขศึกษา กรมอนามัยสามารถผลิตเอกสารเหล่านี้ได้เอง.

0161

กรมการแพทย์ - กระทรวงสาธารณสุข
อธิบดีในระยะต่าง ๆ
พันโทนิตย์ เวชชวิศิษฏ์
น.พ.สงัด เปล่งวานิช
พลตรีวิบูลชีพ บุญ-หลง
น.พ.ฝน แสงสิงแก้ว
พันตรีบุลศักดิ์ วัฒนผาสุก
น.พ.ประเทือง สิงคาลวนิช
น.พ.เชิด โทณะวณิก
๒๔๘๕
๑๔ โรงพยาบาล
แผนผังจำนวนโรงพยาบาล พ.ศ. ๒๔๘๕
น.พ.ประกอบ ตู้จินดา
น.พ.นิพนธ์ สุวัทพมนา
น.พ.กมล สินธวานนท์
ตึกเดิมที่จะตัดแปลงเป็น ร.พ.วชิระ
โรงพยาบาลหญิง (ร.พ.ราชวิถี)
ตึกอำนวยการปัจจุบัน
โรงเรียนพยาบาลผดุงครรภ์และอนามัย
หลังการประกาศตั้งกระทรวงสาธารณสุข เมื่อวันที่ ๑๐ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๘๕ กรมการแพทย์ก็มีบทบาทในการดำเนินงานของกระทรวงมาก คือจัดให้มีโรงพยาบาลให้ทั่วพระราชอาณาจักร และจัดให้มีแพทย์, พยาบาล กับเจ้าหน้าที่อื่นๆ พร้อมทั้งเวชภัณฑ์ กรมได้แบ่งงานออกเป็น ๕ กอง ร.พ.กลาง, ร.พ.วชิระ และโรงพยาบาลโรคจิตมีฐานะเป็นกอง โรงพยาบาลต่างๆ ตามต่างจังหวัดตั้งเป็นกองโรงพยาบาลส่วนภูมิภาค มีโรงพยาบาลในเวลานั้น ๒๒ โรง มีโรงพยาบาลโรคจิตในภูมิภาค ๓ โรง และโรงพยาบาลโรคเรื้อน ๓ โรง รวมทั้งนิคมโรคเรื้อนที่ จ.เชียงราย
โรงพยาบาลของคณะมิชชันนารี และโรงพยาบาลที่ยึดครองได้ในระหว่างกรณีพิพาทกับฝรั่งเศส และการสงครามด้านเอเชีย ๕ โรง รวมเป็น ๙ โรงพยาบาล ซึ่งมีโรงพยาบาลทั้งหมดในการบังคับบัญชาของกรมการแพทย์ ๓๕ โรงพยาบาล
หลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ สงบ กรมแพทย์ได้คืนโรงพยาบาลที่ยึดครองได้ใน
พระยาวิริยเวชกิจ
หลวงอายุรกิจโกศล
การสอนและอบรมพยาบาลที่ ร.พ.หญิง
น.พ.ประพนธ์ เสรีรัตน์
น.พ.เสนอ ทัณฑเศรษฐี
น.พ.ประพนธ์ เสรีรัตน์
ผู้อำนวยการคนแรก.
0162

ระหว่างสงครามคืนไป รวมทั้ง ร.พ. ของคณะมิชชันนารีรวม ๖ ร.พ. และกลับไปใช้ชื่อเดิมที่ตั้งไว้โดยคณะมิชชันนารีซึ่งให้ชื่อตามจังหวัดที่ตั้ง และโอนโรงพยาบาลกามโรคให้กับกรมอนามัย ดังนั้นในพ.ศ.๒๔๘๙ กรมจึงมีโรงพยาบาลในสังกัดเพียง ๒๕ โรงพยาบาล เริ่มตั้งโรงเรียนพยาบาลผดุงครรภ์และอนามัยขึ้นที่โรงพยาบาลกลาง

พ.ศ.๒๔๙๐ เริ่มดำเนินการสร้าง ร.พ.ต่อไป คือร.พ. จ.ชลบุรี และร.พ.ศรีสังวร อ.ศรีสำโรง จ.สุโขทัย ร.พ.โรคจิตที่ จ.อุบลราชธานี และร.พ.โรคติดต่อขึ้นที่ ต.พญาไท อ.ดุสิต และได้ต่อเติมโรงพยาบาลเดิมออกไปอีกหลายหลัง

พ.ศ.๒๔๙๑ สร้างโรงพยาบาลเพิ่มเติมขึ้นอีก ๗ จังหวัด และรับโอนให้สุขศาลาชั้นหนึ่งจากกรมอนามัยมายกฐานะเป็นโรงพยาบาลอีก ๕ จังหวัด และสร้างโรงพยาบาลเลิดสินเป็นร.พ.ทั่วไปแทนสุขศาลาบางรัก

โรงพยาบาลสำคัญของ จ.พระนคร ๒ โรง คือโรงพยาบาลหญิงและร.พ.สงฆ์ ได้สร้างขึ้นในพ.ศ.๒๔๙๒ พร้อมกับร.พ.ประจำจังหวัดตราด และ จ.นครนายก ต่อมา ร.พ.หญิงได้แยกออกไปโรงพยาบาลทั่วไป(ร.พ. ......) รับผู้ป่วยทั่วไปและเป็นร.พ.เด็กอีกหลังหนึ่ง สร้างร.ร.พยาบาลและอนามัยขึ้นที่ร.พ.พระพุทธชินราช, จ.พิษณุโลก ส่งไปช่วยกิจการของร.พ.ต่างๆ ที่เพิ่มขึ้น

พ.ศ.๒๔๙๓ โอนร.พ.ของ

น.พ.เสม พริ้งพวงแก้ว

น.พ.นิพนธ์ สุวัจนา

น.พ.กมล สินธวานนท์

น.พ.สมมาตร มาลยมาน

น.พ.สำโรจน์ อรรถวิภัชน์
โรงพยาบาลสงฆ์

น.พ.วิรัช มรรคดวงแก้ว
ผู้อำนวยการคนแรก

โบสถ์ที่พระภิกษุอาพาธทำสังฆกรรม.

น.พ.สมพงษ์ ศิริภักดี

ตึกสงฆ์อาพาธ

ตึกหอฉันและหอประชุม

น.พ.ชำลอง มุ่งการดี

น.พ.ประเสริฐ บานชื่น

น.พ.เกษม คุลวรรธน

แผนผังจำนวนโรงพยาบาล พ.ศ.๒๔๙๕

โรงพยาบาลเด็ก.

ตึกนริศราชกรพงษ์

แผนกชันสูตรโรค

พ.ญ.เพทาย แม้นสุวรรณ
ผู้อำนวยการ

ตึกคนไข้นอก โรงพยาบาลตรัง

ห้องยา

เทศบาลที่ขึ้นต่อกระทรวงมหาดไทยมาไว้ในบังคับบัญชาของกรมการแพทย์ รวม ๑๐ แห่ง และก่อสร้างในต่างจังหวัดอีก ๓โรง รวมเป็น๕๐โรง

0164

พ.ศ.๒๔๙๕ เปิดโรงพยาบาลต่างจังหวัดที่ได้ก่อสร้างเสร็จ ๑๒โรง และสร้างเพิ่มเติมอีก ๔โรง และรับโอนโรงพยาบาลจากเทศบาลอีก ๒โรง รวมเป็นโรงพยาบาลในสังกัดกรมการแพทย์ ๕๘ เพื่อแบ่งหน้าที่ในการรักษาพยาบาลออกจากหน้าที่การป้องกัน กรมการแพทย์ได้โอนการควบคุมโรคเรื้อน โรงพยาบาลวัณโรค โรงพยาบาลโรคติดต่อไปสังกัดกรมอนามัย และยกฐานะร.พ.หญิง, ร.พ.สงฆ์ และร.พ.เลิศสินเป็นกอง

พ.ศ.๒๔๙๗ สร้างโรงพยาบาลขึ้นอีก ๓จังหวัด และรับโอนร.พ.ในเรือนจำซึ่งเดิมสังกัดกระทรวงมหาดไทยให้เข้าอยู่ในความดูแลของกรมการแพทย์ด้วย

พ.ศ.๒๔๙๘ เพื่อกระจายการควบคุมดูแลโรงพยาบาลต่างจังหวัดให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น กองโรงพยาบาลส่วนภูมิภาคได้ยกฐานะขึ้นเป็นราชการบริหารส่วนภูมิภาค ยกเว้นโรงพยาบาลเกี่ยวกับโรคเฉพาะยังคงสังกัดอยู่กับกองของโรคนั้น และสร้างโรงพยาบาลต่างจังหวัดอีก ๒โรง รวมเป็นโรงพยาบาล ๗๒โรง ทั่วทุกจังหวัดของประเทศไทย

กรมการแพทย์ได้ดำเนินงานที่สำคัญเกี่ยวกับการพยาบาลมาตั้งแต่ พ.ศ.๒๔๘๙ คือสร้างโรงเรียนพยาบาลผดุงครรภ์และอนามัยขึ้นที่ร.พ.กลาง ภายหลังได้ย้ายโรงเรียนพยาบาลไปไว้ที่ร.พ.หญิง ใน พ.ศ.๒๔๙๐ สำเร็จรุ่นแรกจำนวน ๒๕คน ต่อมาได้สร้างขึ้นที่โรงพยาบาลพุทธชินราช พ.ศ.๒๔๙๘ เปิดโรงพยาบาลเมืองนครราชสีมา และเปิดโรงเรียนผู้ช่วยพยาบาลหลักสูตร ๑ ปีขึ้นที่โรงพยาบาลอุบลราชธานี การศึกษาฝ่ายพยาบาลผดุงครรภ์และอนามัยของกรมการแพทย์จึงเป็นปึกแผ่นสามารถผลิตพยาบาลออกไปรับใช้ทั่วประเทศ ขณะที่ยกฐานะขึ้นเป็นกรมพยาบาลคงขึ้นอยู่กับกรมการแพทย์

โรงพยาบาลเพชรบุรี

โรงพยาบาลราชบุรี

แผนผังจำนวนโรงพยาบาล พ.ศ.๒๔๙๙

ตึกผ่าตัด เชียงราย

ตึกคนไข้นอก ร.พ.ชลบุรี

ตึกผ่าตัดและเอกซเรย์ โรงพยาบาลพัทลุง

ตึกคนไข้และตึกอำนวยการ โรงพยาบาลหาดใหญ่

ตึกอำนวยการ ร.พ.เจ้าพระยายมราช สุพรรณบุรี

ตึกพระภิกษุอาพาธ สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์, ร.พ.ชลบุรี

ตึกคนไข้นอก โรงพยาบาลสุราษฎร์ธานี

ตึกยุคลทิฆัมพร ร.พ.สงขลา.

ตึกสูติกรรม บุนอิตอนุสรณ์. ร.พ.พระพุทธชินราช พิษณุโลก

ตึกสงฆ์อาพาธ นครราชสีมา

ตึกคนไข้นอก ร.พ.ระนอง

ตึกอำนวยการ ร.พ.วชิระ,ภูเก็ต

ร.พ.พระพุทธบาท สระบุรี

โรงเรียนพยาบาลผดุงครรภ์และอนามัย นครราชสีมา

กรมวิทยาศาสตร์การแพทย์

น.พ.เฉลิม พรหมมาศ

หลวงลิปิธรรม ศรีพยัตต์

นายจำลอง สุวคนธ์

น.พ.ประกอบ ตู้จินดา

กระทรวงสาธารณสุขเมื่อเริ่มตั้ง

ตึกที่ทำการกรมวิทยาศาสตร์การแพทย์

สถาบันวิจัยไวรัสของกรมวิทยา-ศาสตร์การแพทย์

ในบริเวณโรงงานเภสัชกรรม.

เป็นกรมในกระทรวงสาธารณสุข ที่ตั้งขึ้นเมื่อวันที่ ๑๐ มีนาคม ๒๔๘๕ แบ่งส่วนราชการเป็น ๑.สำนักงานเลขานุการกรม ๒.กองเภสัชกรรม มีแผนกพฤกษ์เคมี แผนกเภสัชเคมี แผนกสมุนไพร แผนกชีวเคมี แผนกอุลินทรีย์ และโรงงานเภสัชกรรม กองชันสูตรโรค มีแผนกตรวจวัตถุ แผนกตรวจน้ำ แผนกชีววัตถุ แผนกควบคุมเชื้อโรค ๓.กองเคมีมีแผนกตรวจนม แผนกตรวจอาหารและน้ำ และ แผนกตรวจยาพิษ ๔.กองวัคซีนและเซรุ่ม มีแผนกวัคซีน,แผนกเซรุ่มและแผนกจัดเวชภัณฑ์ การแบ่งงานในระยะได้ย้ายงานบางหน่วยของกรมวิทยาศาสตร์ กระทรวงอุตสาหกรรม-เอามารวมไว้ในกรมนี้ คือกองวิทยาศาสตร์ แต่กองวัคซีนและเซรุ่ม คงตั้งอยู่ที่สถานเสาวภา สภากาชาดไทย

งานสำคัญในระยะนี้ก็คืองาน ของโรงงานเภสัชกรรม โรงงานเภสัชกรรมได้ตั้งขึ้นใน พ.ศ.๒๔๘๓ โดยความริเริ่มของดร.ตั้ว พลานุกรม อธิบดีกรมวิทยาศาสตร์-กระทรวงเศรษฐการ มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการอุตสาหกรรม และการผลิตภายในประเทศ จากวัตถุดิบและสมุนไพรที่มีอยู่แล้วในภายในประเทศ โอนมาขึ้นกับกระทรวงสาธารณสุข

ใน พ.ศ.๒๔๙๕ กรมวิทยาศาสตร์การแพทย์เห็นว่างานของกรมควรจะทำประโยชน์ต่อประชาชนยิ่งขึ้นใน

การผลิตหนองฝีแห้งป้องกันไข้ทรพิษ

การวิเคราะห์หาจุลินทรีย์

การวิเคราะห์หายาเสพติดโดยวิธี paper chromatography

การวิเคราะห์อาหารและเครื่องดื่มทางเคมี

การวิเคราะห์ยาที่ส่งมาตรวจ

การวิเคราะห์ยา

การวิเคราะห์หาปริมาณของยาโดยเครื่องมือ

ทำยาฉีด

เครื่องกลั่นยา

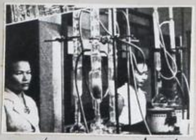

การวิเคราะห์อาหารและเครื่องดื่มทางเคมี

การวิเคราะห์อาหารและเครื่องดื่มทางเคมี

การที่จะให้การบำบัดและป้องกันโรคโดยอาศัยวิทยาศาสตร์เป็นหลัก จึงได้เสนอให้ตราพระราชกฤษฎีกาโดยให้ยุบกองวัคซีนและซีรุ่ม และตัดโรงงานเภสัชกรรมจากการควบคุมของกรม แต่ไม่มีการเปลี่ยนแปลงตามที่กรมเสนอ ฉนั้นในหนังสืออนุสรณ์ครบ ๒๐ ปี (พ.ศ.๒๔๘๕-๒๕๐๕ กรมก็ยังคงมีการแบ่งส่วนราชการเช่นเดิม ๑. สำนักงานเลขานุการกรม ๒. กองวิจัยทางแพทย์ มีแผนกเภสัชวิทยาและพิษวิทยา แผนกชีวเคมี แผนกจุลินทรีย์และเชื้อรา แผนกซีรุ่มวิทยา แผนกโรคประเทศร้อน และแผนกโภชนาการ ๓. กองชันสูตรทางแพทย์ มีแผนกตรวจทางบัคเตรี แผนกตรวจทางพยาธิ แผนกตรวจทางชีวเคมี แผนกตรวจทางเซรุ่มและวัคซีน กองวิเคราะห์ยา มีแผนกตรวจทางเคมีและแผนกตรวจทางเภสัชวิทยา กองวิเคราะห์อาหารและเครื่องดื่ม มีแผนกตรวจอาหาร แผนกตรวจน้ำ แผนกตรวจวิตามิน แผนกตรวจเครื่องดื่ม ๖ กอง โอสถศาลา มีแผนกปรุงยา แผนกสังเวชภัณฑ์ แผนกจัดและจำหน่ายเวชภัณฑ์

ระหว่าง พ.ศ.๒๔๙๐-๒๔๙๗ กรมได้มีโครงการผลิตชีวะวัตถุที่ใช้ป้องกันโรคต่างๆ ยังมีไม่พอใช้ภายในประเทศ กรมจึงมีโครงการผลิตวัตถุเหล่านี้ขึ้นในประเทศ วัคซีนป้องกันไข้ทรพิษ ดิฟธีเรียทอกซอยด์ วัคซีนป้องกันโรคไอกรน ดิพธีเรียทอกซอยด์ผสมวัคซีนป้องกันโรคไอกรน วัคซีนป้องกันพิษสุนัขบ้า สำหรับไข้ทรพิษสามารถผลิตหนองฝีแห้ง เป็นผลให้โรคนี้หมดไปจากประเทศไทย

การบรรจุยาน้ำ

เครื่องกลั่นน้ำ

นับเม็ดยาบรรจุขวด

การวิเคราะห์ยา

การวิเคราะห์ยา

เครื่องบรรจุยาเม็ดเข้าแคปซูล

การวิเคราะห์ยา

คลังเวชภัณฑ์ของกองโอสถศาลา

การวิเคราะห์ยา

กรมมหาวิทยาลัยแพทยศาสตร์, กระทรวงสาธารณสุข
มหาวิทยาลัยมหิดล

พระอัพภันตราพาธพิศาล

กระทรวงสาธารณสุข

ศ.จ.น.พ. เฉลิม พรหมาศ

สำนักนายกรัฐมนตรี

คณะแพทยศาสตร์ศิริราชพยาบาล

ทบวงมหาวิทยาลัย.

ตึกอำนวยการคณะแพทยศาสตร์ โรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์

ตึกอำนวยการคณะแพทยศาสตร์ศิริ-ราชพยาบาล

คณะสาธารณสุขศาสตร์

คณะทันตแพทย์ศาสตร์

คณะเภสัชศาสตร์

เดิมคือคณะแพทยศาสตร์ และศิริราชพยาบาล ขึ้นต่อจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

โดยพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยแพทยศาสตร์ พ.ศ.๒๔๘๖ คณะแพทยศาสตร์และศิริราชพยาบาลได้โอนมาขึ้นกับกรมมหาวิทยาลัยแพทยศาสตร์ สังกัดกระทรวงสาธารณสุข โดยมีคณะต่างๆดังนี้ คณะแพทยศาสตร์และศิริราชพยาบาล คณะทันตแพทยศาสตร์ซึ่งตั้งขึ้นเมื่อ พ.ศ.๒๔๘๐ และคณะเภสัชกรรมซึ่งเดิมมีฐานะเป็นโรงเรียนทำการสอนในบริเวณโรงพยาบาลศิริราช คณะสัตวแพทยศาสตร์ และโรงเรียนพยาบาล ผดุงครรภ์และอนามัย พ.ศ.๒๔๙๐ ก่อสร้างและเปิดสอนคณะแพทยศาสตร์ โรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์

พ.ศ.๒๔๙๑ เปิดคณะสาธารณสุขและเปิดสอนถึงขั้นมหาบัณฑิต และพยาบาลสาธารณสุข ใน พ.ศ.๒๔๙๖

พ.ศ.๒๔๙๒ เปิดการสอนวิชาสุขาภิบาล วิชาทันตนามัย และทันตแพทย์ชั้น ๒ แต่ได้เลิกการสอนใน พ.ศ.๒๔๙๓.

คณะสัตวแพทย์ศาสตร์

โรงเรียนพยาบาลและผดุงครรภ์

คณะแพทยศาสตร์ ร.พ.รามาธิบดี

พ.ศ. ๒๔๙๖ เปิดการสอนวิชาพยาบาลสาธารณสุข

พ.ศ. ๒๔๙๗ เปิดการสอนเทคนิคการแพทย์ ในคณะแพทยศาสตร์ศิริราชพยาบาล ขณะนี้ได้เจริญขึ้นมีฐานะเป็นคณะในทุกคณะแพทยศาสตร์ที่ตั้งขึ้นภายหลัง และในพ.ศ.เดียวกันได้เปิดหลักสูตรผู้ช่วยพยาบาล เมื่อโรงเรียนพยาบาลผดุงครรภ์และอนามัยมีฐานะเป็นคณะขึ้นในมหาวิทยาลัยแพทยศาสตร์ต่างๆด้วยคณะแพทยศาสตร์ก็เปิดการสอนผู้ช่วยพยาบาลขึ้นในพ.ศ. ๒๔๙๗ มหาวิทยาลัยแพทยศาสตร์จึงมีสถาบันการศึกษาอยู่ในสังกัด คณะแพทยศาสตร์ ๒ คณะ คณะทันตแพทยศาสตร์ คณะเภสัชศาสตร์ คณะสัตวแพทย์ศาสตร์ คณะสาธารณสุขศาสตร์ การสอนวิชาพยาบาลสาธารณสุข การสอนวิชาทันตนามัย การสอนวิชาการสุขาภิบาล โรงเรียนเทคนิคการแพทย์ โรงเรียนพยาบาลผดุงครรภ์และอนามัย และการสอนผู้ช่วยพยาบาล

พ.ศ. ๒๔๙๘ โอนคณะสัตวแพทยศาสตร์ไปสังกัดมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

พ.ศ. ๒๕๐๒ ถึง พ.ศ. ๒๕๒๕ เปลี่ยนมหาวิทยาลัยแพทยศาสตร์ไปสังกัด สำนักนายกรัฐมนตรี คณะแพทยศาสตร์ที่สร้างขึ้นใหม่ได้โอนไปสังกัดมหาวิทยาลัยที่สร้างขึ้นและที่มีอยู่แล้วเดิม คือคณะแพทยศาสตร์จุฬาลงกรณ์ ไปขึ้นต่อจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในเวลาใกล้กันมหาวิทยาลัยแห่งนี้ก็ได้โอนคณะเดิมของมหาวิทยาลัยแพทยศาสตร์ คือคณะทันตแพทย์ศาสตร์และคณะเภสัชศาสตร์ คณะทั้งสองนี้เคยขึ้นอยู่กับมหาวิทยาลัยแพทยศาสตร์ก็ได้รับการสร้างขึ้นใหม่เช่นเดียวกับโรงเรียนเทคนิคการแพทย์ แต่โรงเรียนเดิมที่อยู่ในบริเวณของคณะแพทยศาสตร์และศิริราชพยาบาลคงตั้งอยู่ที่เดิมและมีฐานะเป็นคณะฯ เช่นเดียวกับโรงเรียนพยาบาลผดุงครรภ์และอนามัยยกฐานะขึ้นเป็นคณะพยาบาลศาสตร์ สร้างคณะแพทยศาสตร์ขึ้นใหม่อีกแห่งหนึ่งคือคณะแพทยศาสตร์โรงพยาบาลรามาธิบดี พร้อมกันนั้นก็สร้างคณะวิทยาศาสตร์ขึ้นในบริเวณใกล้เคียง การสอนวิชาเบื้องต้นคือหลักสูตรเตรียมต่างๆได้ย้ายมาสอนที่คณะใหม่นี้

พ.ศ. ๒๕๑๒ มหาวิทยาลัยแพทยศาสตร์เปลี่ยนชื่อเป็นมหาวิทยาลัยมหิดล คงมีคณะต่างๆเช่นเดิม แต่ย้ายสังกัดไปขึ้นกับทบวงมหาลัย คณะแพทยศาสตร์และศิริราชพยาบาล เปลี่ยนเป็นคณะแพทยศาสตร์ศิริราชพยาบาล พร้อมกันนั้นมหาวิทยาลัยมหิดลก็ขยายเขตการศึกษาในที่ ต. ศาลายา เตรียมสร้างและขยายกิจการต่อไป.

0169

กองโรคจิต

สถานที่สำหรับดูแลคนไข้โรคจิตนั้นเดิมตั้งอยู่ที่ปากคลองสาน จ.ธนบุรี เป็นตึกบ้านของ พระภักดีพัทรากร ได้เปิดรับคนไข้เมื่อวันที่ ๑ พฤศจิกายน พ.ศ.๒๔๓๒ คงขึ้นอยู่กับกระทรวงธรรมการ เช่นเดียวกับโรงพยาบาลอื่นๆที่สร้างขึ้นในเวลาใกล้เคียงกัน เป็นที่นำคนไข้โรคจิตมาฝากขังไว้ในห้องที่มีลูกกรงปิด และผู้ที่คลั่งมากก็ถูก - ล่ามโซ่ การรักษาพยาบาลใช้แพทย์แผนโบราณเป็นยาต้ม, ยานัตถ์ และเวทมนตร์คาถา

ใน พ.ศ.๒๔๔๘ ได้ตั้งกองสุขาภิบาลขึ้นในกระทรวงนครบาล รวมสถานที่ต่างๆ ที่ใช้ดูแลคนไข้ไว้ด้วย สำหรับผู้ป่วยโรคจิตเรียกว่าโรงพยาบาลคนเสียจริตปากคลอง-สาน แต่การรักษาพยาบาลไม่ดีขึ้นกว่าเดิม คนไข้ทำร้ายซึ่งกันและกัน เพราะห้องหนึ่งต้องขังผู้ป่วยหลายคน ผู้ป่วยมักเจ็บป่วยด้วยโรคลำไส้มาก

พ.ศ.๒๔๕๕ ได้สร้างโรงพยาบาลขึ้นใหม่ที่ตำบลคลองสานฝั่งใต้ ในที่ดินของตระกูลสมเด็จเจ้าพระยา ได้เปลี่ยนวิธีดูแลผู้ป่วยใหม่ เลิกล่ามโซ่ตรวน และใน พ.ศ.๒๔๕๘ ได้เริ่มใช้แพทย์ที่สำเร็จการแพทย์แผนปัจจุบันมาปกครองทำให้การรักษาพยาบาลดีขึ้น

พ.ศ.๒๔๖๑ เมื่อตั้งกรมสาธารณสุขขึ้นในกระทรวงมหาดไทย โรงพยาบาลได้ย้ายมาขึ้นกับกรมฯ พ.ศ.๒๔๖๙ เปลี่ยนชื่อใหม่เป็นโรงพยาบาลโรคจิต ระหว่างนั้นคนไข้มีจำนวนเพิ่มขึ้นมากจนทางการมีความจำเป็นต้องสร้างเรือนคนไข้ขึ้นอีก ๔ หลัง กระนั้นก็ยังไม่พอ ใน พ.ศ.๒๔๘๐ จึงคิดสร้างโรงพยาบาลภาคเพื่อระบายคนไข้ คือภาคใต้เป็นโรงพยาบาลสวนสราญรมย์ ที่ จ.สุราษฎร์ธานี (พ.ศ.๒๔๘๑) ภาคเหนือที่ จว.ลำปาง แล้วเป็น ร.พ. สวนปรุงที่ จ.เชียงใหม่ (พ.ศ.๒๔๙๐) และโรงพยาบาลพระศรีมหาโพธิ ที่ จ.อุบลราชธานี (พ.ศ.-๒๔๘๙) เนื่องจากคนไข้ทางภาคกลางไม่ลดจำนวนลง จึงสร้างโรงพยาบาลศรีธัญญาขึ้นที่ จ.นนทบุรี ใน พ.ศ.๒๔๘๙

เมื่อกระทรวงสาธารณสุขได้ตั้งขึ้นใน พ.ศ.๒๔๘๕ โรงพยาบาลโรคจิตจึงได้ย้ายมาขึ้นกับกรมการแพทย์ รวมโรงพยาบาลโรคจิตทั้งหมดขึ้นเป็นกอง โรงพยาบาลโรคจิตดูแลโรคจิตและสุขภาพจิตทั่วประเทศ เพื่อให้ประชาชนทั่วไปถือว่าคนไข้โรคจิตก็คือคนไข้ที่ป่วยเป็นโรคอย่างใดอย่างหนึ่งเหมือนคนธรรมดาทั่วไปอาจป่วยเป็นโรคได้ ทางการจึงเปลี่ยนชื่อ เป็นโรงพยาบาลสมเด็จเจ้าพระยา

กิจการสำคัญที่ทำโดยกองโรงพยาบาลโรคจิตก็คือ ร่วมมือกับมหาวิทยาลัยแพทย-ศาสตร์ให้การสอนแก่นักศึกษาแพทย์และพยาบาลโดยจัดการสอนที่โรงพยาบาลโรคจิต ต่อมามีการดัดแปลง คือคณะแพทยศาสตร์จัดให้มีหอพักผู้ป่วยขึ้นในโรงพยาบาลของโรงเรียนแพทย์รับผู้ป่วยโรคจิตให้การรักษาเช่นเดียวกับผู้ป่วยด้วยโรคอื่นๆ มีการสอนและวิธีวินิจฉัยโรคและการรักษาในหอพักผู้ป่วยของโรงพยาบาลของโรงเรียนแพทย์เอง แล้วขยายขึ้นเป็นภาควิชาต่อมาทางการได้ขยายงานดูแลเด็กปัญญาอ่อนซึ่งเป็นปัญหาสำคัญของประเทศด้วย

การขยายและการให้บริการประชาชนของโรคนี้เป็นที่รู้กันแพร่หลายไปทั่วโลก ทำให้

0169

ทางผู้อำนวยการกองโรคจิตได้รับรางวัลแมกไซไซ นับเป็นบุคคลแรกในแขนงการแพทย์ ยก
ฐานะการแพทย์แผนปัจจุบันของประเทศไทยเท่าเทียมการแพทย์ของประเทศต่างๆ พร้อมกัน
นั้นก็มีการเผยแพร่วิชาสุขภาพจิตให้กับประชาชน เพื่อป้องกันผู้ที่จะป่วยเป็นโรคจิตให้ลดน้อย
ลง ในฐานที่โรคจิตและโรคที่เนื่องจากอวัยวะของระบบประสาทมีการเปลี่ยนแปลงทาง
การได้แยกโรคทั้งสองออกจากกัน สร้างเป็นโรงพยาบาลประสาทขึ้น เพื่อให้การวินิจฉัย
และการรักษาได้ผลแน่นอนขึ้น
บริเวณของโรงพยาบาลคนเสียจริต ปากคลองสาน
น.พ.คาร์ทิว ผู้ริเริ่มให้มีการสร้าง โรงพยาบาลสำหรับคนเสียจริต
การอบรมนักเรียนแพทย์ในวิชาโรคจิต.
ตึกอำนวยการและที่พักนายแพทย์ ผู้อำนวยการ
หลวงวิเชียร แพทยาคม
สุขภาพจิต
ตึกพระราชทาน "ราชสาทิส" ที่ โรงพยาบาลสมเด็จเจ้าพระยา
น.พ.ฝน แสงสิงแก้ว
แผนผังของการบริหารสุขภาพจิต.
โรงพยาบาลโรคจิตนนทบุรี.
น.พ.ฝน แสงสิงแก้ว กำลังแสดงปาฐกถา
ตึกโรงพยาบาลกลางวัน Day Hospital โรงพยาบาลสมเด็จเจ้าพระยา.
โรงพยาบาลประสาท พญาไท
โรงพยาบาลปัญญาอ่อน
โรงพยาบาลโรคจิตที่สร้างขึ้นตามต่างจังหวัด.

การสร้างสถานพยาบาลโดยความร่วมมือของชาวบ้าน
โรงพยาบาลศรีมหาโพธิ์ จ.อุบลราชธานี.
ศาลาคนไข้นอกสมัยแรก. พ.ศ.๒๔๙๐-๒๔๙๓.
ศาลาคนไข้นอกสมัยสอง พ.ศ.๒๔๙๓-๒๔๙๙
ศาลาคนไข้นอกสมัยสาม พ.ศ.๒๔๙๙-๒๕๐๑
ศาลาคนไข้นอกสมัยปัจจุบัน
สมเด็จพระมหาวีรวงศ์ (ติสฺโส อ้วน)
น.พ.สุรินทร์ พรหมพิทักษ์
ผู้อำนวยการโรงพระศรีมหาโพธิ์คนแรก
บุคคลในกองโรงพยาบาลโรคจิตที่ช่วยดำเนินงานโรคจิตของประเทศ.
น.พ.ขจร อันตรการ
ผู้อำนวยการกอง ร.พ.โรคจิต
น.พ.อรุณ ภาคสุวรรณ
ผู้อำนวยการร.พ.สมเด็จเจ้าพระยา
น.พ.ประสพ รัตนากร
ผู้อำนวยการ ร.พ.ประสาทพญาไท.
น.พ.รสสง ทัศนาญชลี
(ผู้อำนวยการ ร.พ.ปัญญาอ่อน)
พ.ญ.จินทนา สุขวิวัฒน์
(ผู้อำนวยการ ร.พ.โรคจิตนนทบุรี.)
พ.ญ.สุภา มาลากุล
(ผู้ปรับปรุงกิจการด้านสุขภาพจิต)

โรงพยาบาลกลาง

โรงพยาบาลกลางเมื่อแรกสร้าง

โรงพยาบาลกลางในปัจจุบัน

โรงพยาบาลกลางได้สร้างขึ้นเมื่อ พ.ศ.๒๔๔๑ ภายหลังที่ทางการได้สร้างศิริราชพยาบาลเสร็จแล้วที่ตำบลพลับพลาชัย อำเภอป้อมปราบศัตรูพ่าย จังหวัดพระนคร กระทรวงนครบาล (กระทรวงมหาดไทย) เป็นผู้ดำเนินการสร้าง มีวัตถุประสงค์เช่นเดียวกับศิริราชพยาบาลคือให้การรักษาพยาบาลแผนปัจจุบันทั่วไป ครั้งแรกสร้างขึ้นเป็นเรือนไม้ ชั้นเดียวให้ชื่อว่า "โรงพยาบาลกรมพลตระเวน" นอกจากโรคสาขาต่างๆแล้วได้ให้การรักษาเฉพาะสาขาศัลยแพทย์ปัจจุบันด้วย จึงเป็นที่รู้จักกับประชาชนเกี่ยวกับอุบัติเหตุ และร่วมกับตำรวจในด้านคดีด้วย

ใน พ.ศ.๒๔๕๘ ได้โอนสังกัดไปขึ้นอยู่ในกรมสาธารณสุข กระทรวงมหาดไทย เปลี่ยนชื่อเป็นโรงพยาบาลกลาง ได้ให้การรักษาหนักไปทางอุบัติเหตุ

ใน พ.ศ.๒๔๗๙ โรงพยาบาลได้ย้ายสังกัดไปขึ้นกับเทศบาลนครกรุงเทพฯ แต่ยังคงใช้แพทย์และพยาบาลของกรมสาธารณสุข ใน พ.ศ.๒๔๘๕ เมื่อรัฐบาลได้โอนกิจการของกรมสาธารณะสุขไปตั้งเป็นกระทรวงสาธารณสุขขึ้น ทางรัฐบาลได้โอนการควบคุมฝ่ายวิชาการให้อยู่ในบังคับบัญชาของกรมการแพทย์ กระทรวงสาธารณสุข

ใน พ.ศ.๒๕๐๓ เพื่อให้เหมาะสมกับการปกครองตามระบบเทศบาล เทศบาลกรุงเทพมหานคร ได้รับโอนงานทางด้านการปกครองและวิชาการมาขึ้นกับเทศบาลตั้งเป็นกองโรงพยาบาลกลาง ทำให้การบริหาร, การปรับปรุงและขยายงานได้รับความสดวกยิ่งขึ้น

พ.ศ.๒๕๐๘ โรงพยาบาลกลางได้เปิดรับผู้ช่วยทางสูติศนรีเวชวิทยาด้วย พร้อมทั้งรับฝากครรภ์และการคลอดบุตร รวมโรคเฉพาะ เช่น โรคทางตา, หู, คอ, จมูกด้วย โดยแบ่งงานออกเป็น ๕ กอง คือ กองอำนวยการ, กองศัลยกรรม, กองอายุรกรรม และกองสถานพยาบาลพักฟื้น

โรงพยาบาลกลางและศิริราชพยาบาลได้มีการติดต่อกันโดยใกล้ชิด ทางศิริราชพยาบาลได้อาศัยกิจการบางอย่างของโรงพยาบาลกลาง ช่วยในการวินิจฉัยและและการอบรมนักศึกษา เช่นการนำผู้ป่วยไปถ่ายเอกซ์-เรย์ เพราะทางโรงพยาบาลกลางมีเครื่องเอกซ์-เรย์ก่อนโรงพยาบาลศิริราช โรงพยาบาลกลางมีการก้าวหน้าทางนิติเวชวิทยาก่อนที่จะมีภาควิชานี้ขึ้นในโรงพยาบาลศิริราช มีอาจารย์และศิษย์เก่าของศิริราชจำนวนมากไปทำงานในหน้าที่ตั้งแต่ผู้อำนวยการไปจนถึงแพทย์ประจำในสาขาต่างๆ

พระชาญวิธีเวชช
(น.พ.แสง สุทธิพงษ์)
ผู้อำนวยการระหว่าง พ.ศ.๒๔๕๙-๒๔๖๘

น.พ.สมพงษ์ บุรุษรัตนพันธ์
ผู้อำนวยการคนปัจจุบัน

คณะแพทย์เมื่อ พ.ศ.๒๔๙๑

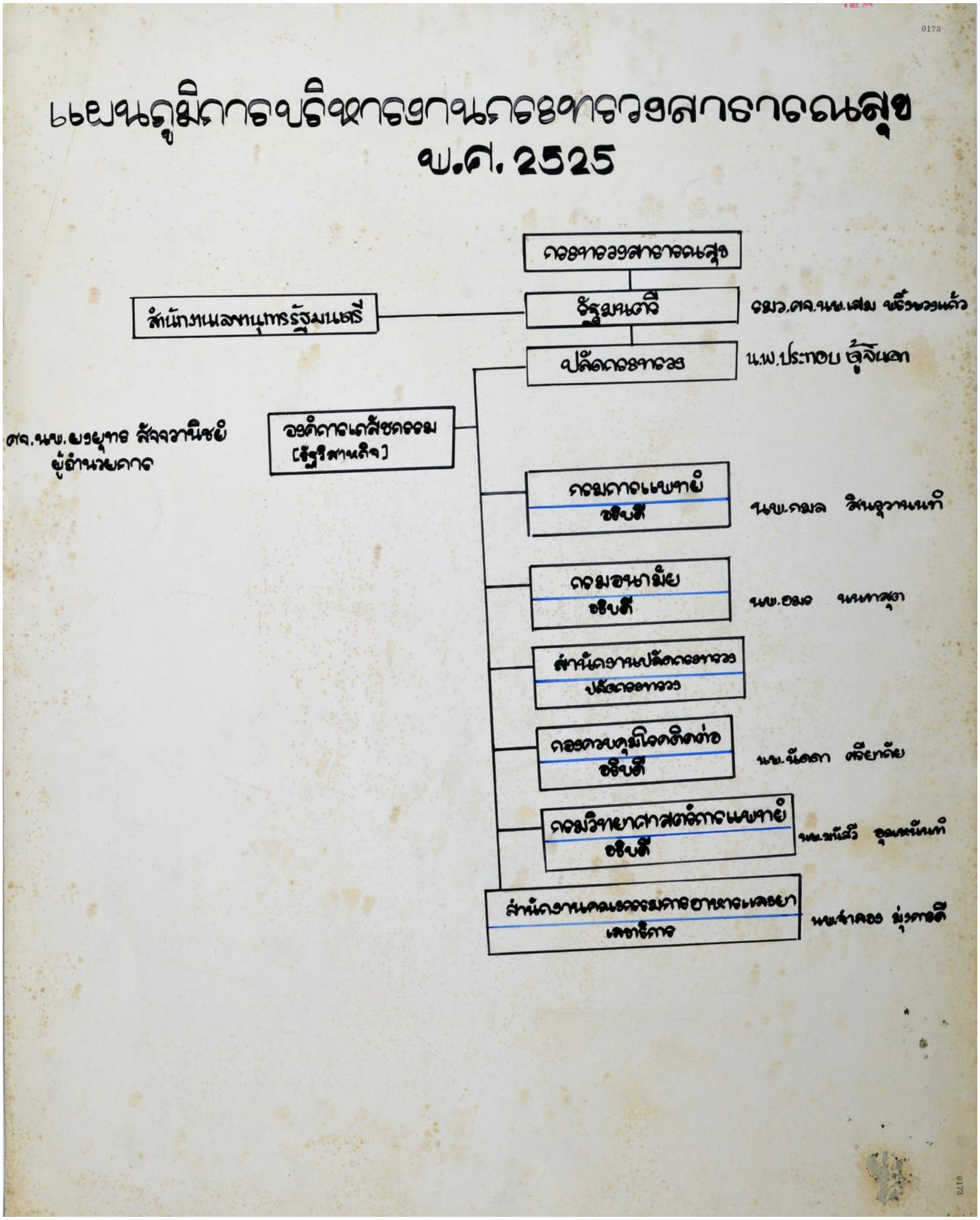
แผนภูมิการบริหารงานกระทรวงสาธารณสุข
พ.ศ. 2525
กระทรวงสาธารณสุข
รัฐมนตรี
รมว.ศจ.นพ.เสม พริ้งพวงแก้ว
สำนักงานเลขานุการรัฐมนตรี
ปลัดกระทรวง
น.พ.ประกอบ ตู้จินดา
องค์การเภสัชกรรม
[รัฐวิสาหกิจ]
ศจ.นพ.ยงยุทธ สัจจวานิชย์
ผู้อำนวยการ
กรมการแพทย์
อธิบดี
นพ.กมล สินธุวานนท์
กรมอนามัย
อธิบดี
นพ.อมร นนทสุต
สำนักงานปลัดกระทรวง
ปลัดกระทรวง
กองควบคุมโรคติดต่อ
อธิบดี
นพ.นัดดา ศรียาภัย
กรมวิทยาศาสตร์การแพทย์
อธิบดี
สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา
เลขาธิการ

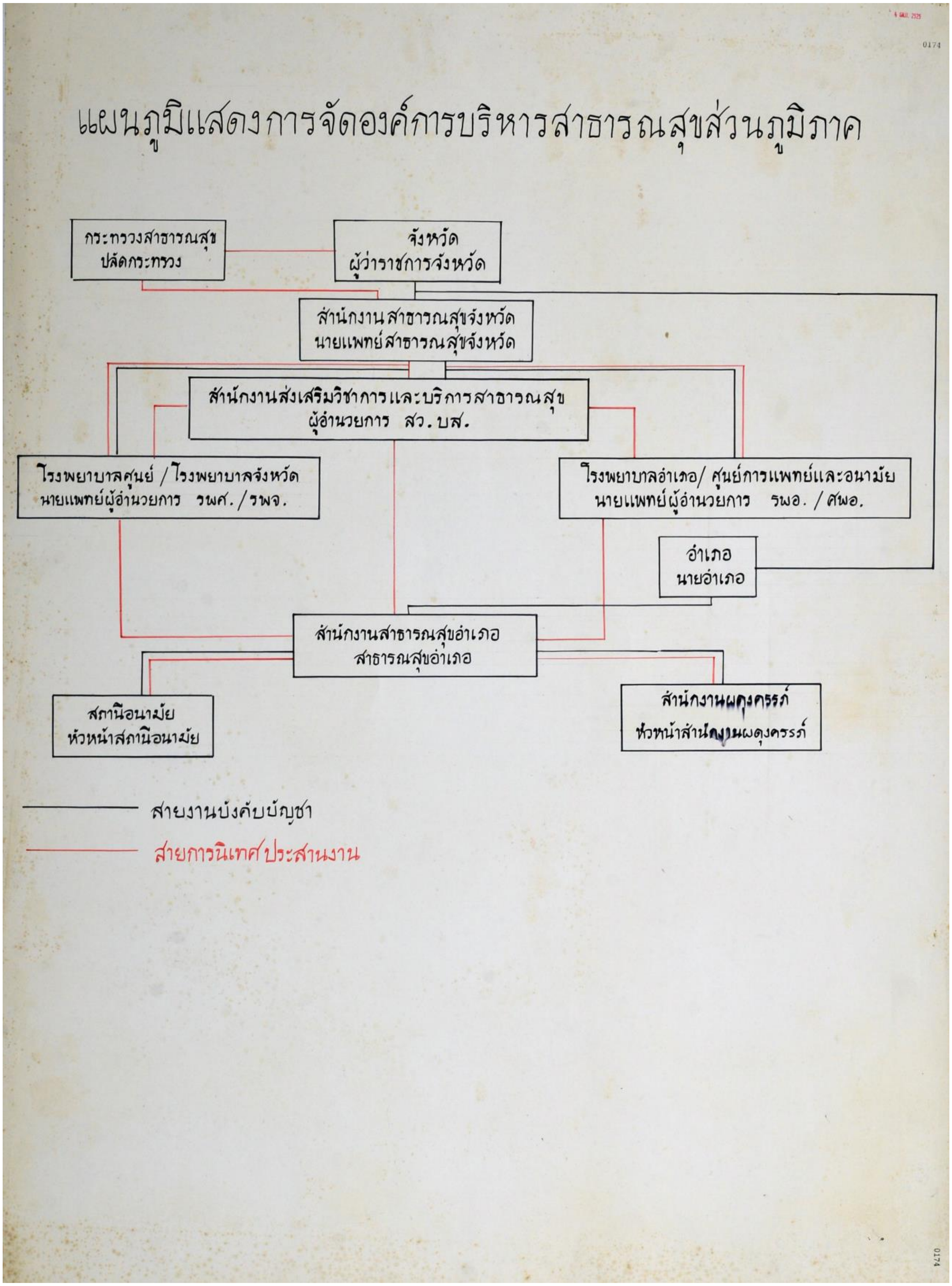
แผนภูมิแสดงการจัดองค์การบริหารสาธารณสุขส่วนภูมิภาค
กระทรวงสาธารณสุข
ปลัดกระทรวง
จังหวัด
ผู้ว่าราชการจังหวัด
สำนักงานสาธารณสุขจังหวัด
นายแพทย์สาธารณสุขจังหวัด
สำนักงานส่งเสริมวิชาการและบริการสาธารณสุข
ผู้อำนวยการ สว.บส.
โรงพยาบาลศูนย์ / โรงพยาบาลจังหวัด
นายแพทย์ผู้อำนวยการ รพศ./รพจ.
โรงพยาบาลอำเภอ/ ศูนย์การแพทย์และอนามัย
นายแพทย์ผู้อำนวยการ รพอ./ศพอ.
อำเภอ
นายอำเภอ
สำนักงานสาธารณสุขอำเภอ
สาธารณสุขอำเภอ
สถานีอนามัย
หัวหน้าสถานีอนามัย
สำนักงานผดุงครรภ์
หัวหน้าสำนักงานผดุงครรภ์
สายงานบังคับบัญชา
สายการนิเทศประสานงาน

การปฏิบัติงานในโรงพยาบาลส่วนภูมิภาค

โรงพยาบาลศูนย์ฯ
โรงพยาบาลจังหวัด

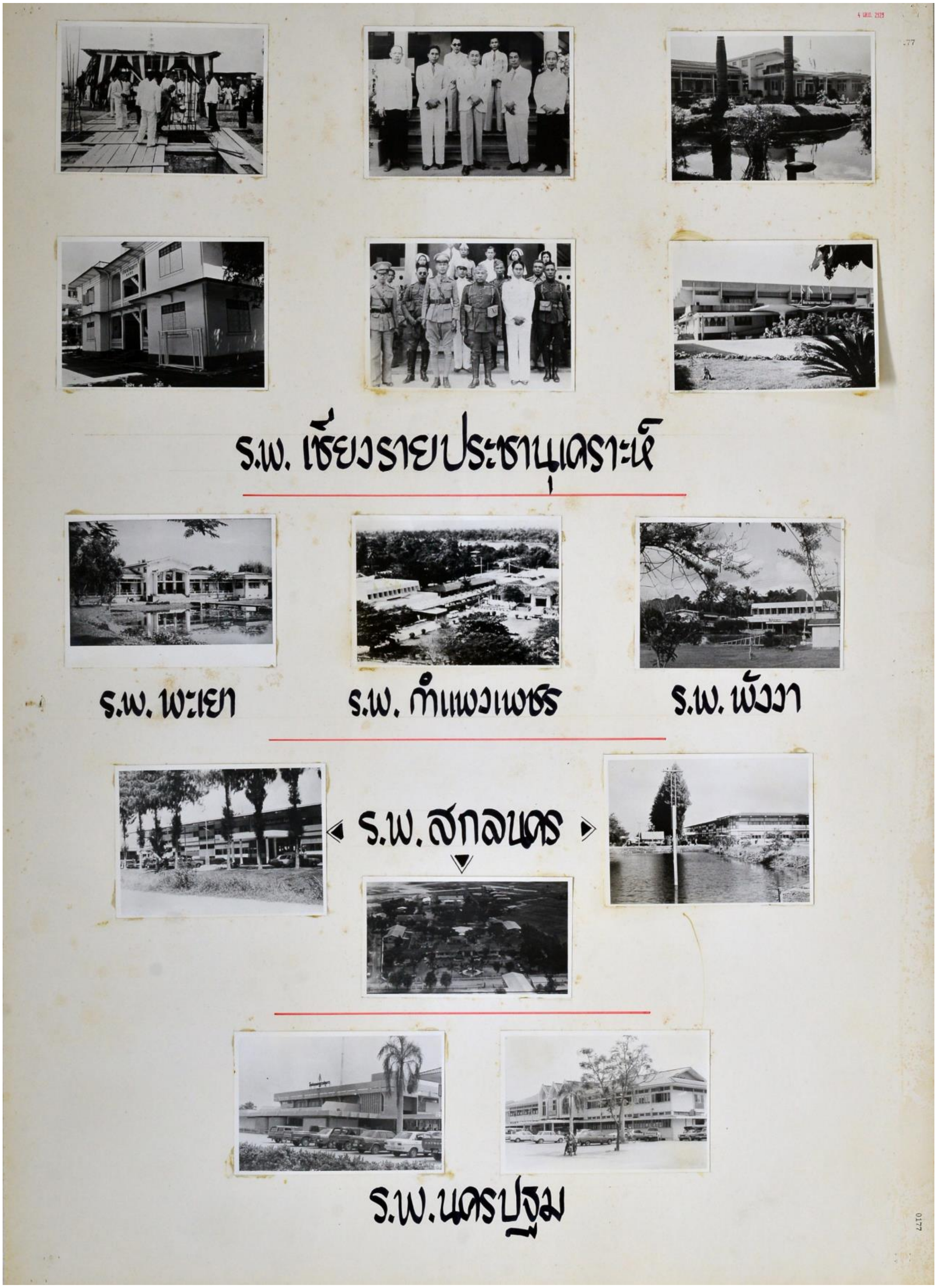
ร.พ. เชียงรายประชานุเคราะห์
ร.พ. พะเยา
ร.พ. กำแพงเพชร
ร.พ. พังงา
ร.พ. สกลนคร
ร.พ. นครปฐม

โรงพยาบาลสมเด็จพระยุพราช
โรงพยาบาลอำเภอขนาด 30-60 เตียง
โรงพยาบาลหัวหิน
HUA HIN HOSPITAL

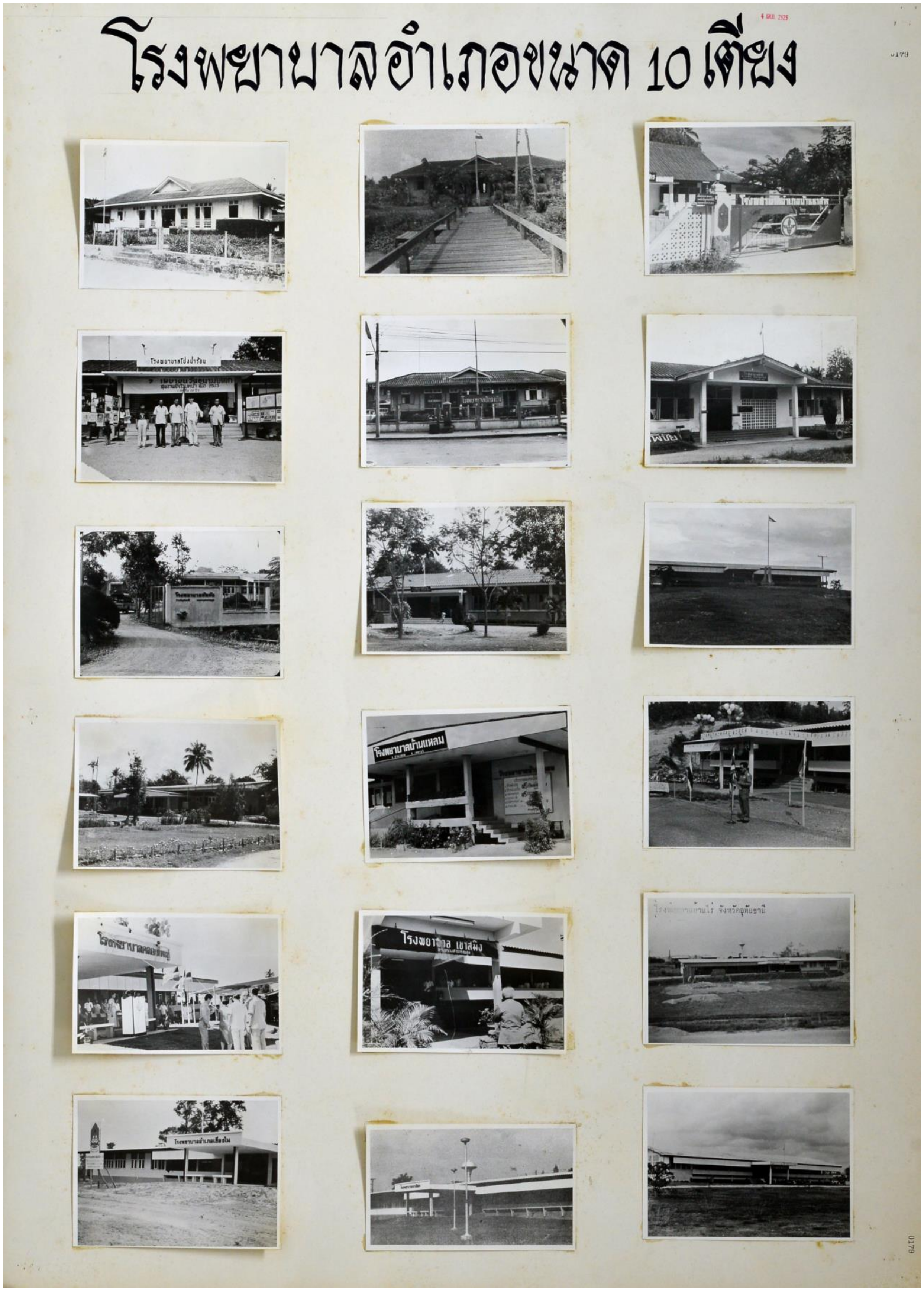
โรงพยาบาลอำเภอขนาด 10 เตียง
โรงพยาบาลบ้านแหลม
โรงพยาบาล เขาสมิง
0179